

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო
უნივერსიტეტი

გელა ცეზარის ძე ალადაშვილი

საქართველოს ვაჭრობის სტრატეგიის სრულყოფის
გზები

დისერტაცია

ეკონომიკურ მეცნიერებათა კანდიდატის სამეცნიერო ხარისხის
მოსაპოვებლად

სპეციალობა – სექტორული ეკონომიკა (ვაჭრობა) 08 00 07

მეცნიერ-ხელმძღვანელი –
ეკონომიკურ მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი
ესტატე ბოლოკაძე

მეცნიერ-კონსულტანტი –
ეკონომიკურ მეცნიერებათა კანდიდატი, პროფესორი
გურამ ყუფუნია

თბილისი

2006

**თავი 1. საქართველოს ვაჭრობის სტრატეგიის
კონცეფტუალური საფუძვლები**

- 11 ქვეყნის ვაჭრობის სტრატეგიის შემუშავების თეორიული საფუძვლები ----- 13
12. საქართველოს ვაჭრობის სტრატეგიაზე მოქმედი ფაქტორები ----- 34

**თავი 2. საქართველოს საგარეო ვაჭრობის თანამედროვე
მდგომარეობა**

- 21 საგარეო ვაჭრობის დინამიკა და სტრუქტურული თავისებურებანი ----- 51
22. საგარეო ვაჭრობის მასტიმულირებელი და შემაფერხებელი ფაქტორები ----- 77
23. ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაციაში საქართველოს გაწევრიანების შედეგები ----- 94

**თავი 3. საქართველოს ვაჭრობის სტრატეგიული
პერსპექტივები**

- 31 ექსპორტის ხელშეწყობისა და სტიმულირების ღონისძიებები ----- 106
- 32 მსოფლიო ბაზარზე საქართველოს დამკვიდრების პერსპექტივები ----- 130
- დასკვნები და რეკომენდაციები ----- 140
- ლიტერატურა ----- 150

შ ე ს ა ვ ა ლ ი

ფემის აქტუალობა თანამედროვე ეტაპზე ძნელია წარმოიდგინო ნებისმიერი ქვეყნის ეროვნული ეკონომიკის განვითარება მსოფლიო სამეურნეო კავშირებში მონაწილეობის გარეშე ამჟამად ქვეყნის ეკონომიკური წარმატებები განისაზღვრება შრომის საერთაშორისო დანაწილების სისტემაში მისი ადგილით, ეკონომიკური ინტეგრაციისა და გლობალიზაციისადმი, მისი ადაპტაციით ისევე, როგორც ნებისმიერი პოსტსოციალისტური ქვეყნის, საქართველოს სტრატეგიული ამოცანაა ეკონომიკის რეფორმირება მსოფლიო ეკონომიკის პრინციპების, ეკონომიკურად განვითარებული ქვეყნების გამოცდილების საფუძველზე, რათა აქტიურად და ოპტიმალურად წაერთოს მსოფლიო სამეურნეო ურთიერთობების თანამედროვე სისტემაში

ეკონომიკური ტრანსფორმაცია, რომელიც ყოფილი ხსრკ-ის ცენტრალურ და ადმოსავლეთ ევროპის ვრცელ ტერიტორიაზე მიმდინარეობს, საჭიროებს შესაბამის მეცნიერულ გააზრებას და თეორიულ განხორციელებას მოცემული ნაშრომი ამ პრობლემატიკიდან ისეთ მნიშვნელოვან ნაწილს ეძღვნება, როგორცაა საგარეო ვაჭრობის სტრატეგია, რომელიც საქართველოს მაგალითზე განხილული

საბაზრო ურთიერთობებზე გადასვლის პრობლემათა კომპლექსში საგარეო ეკონომიკური ურთიერთობების, და მათ შორის საგარეო სავაჭრო კავშირების, სტრატეგია უდავოდ მეტად აქტუალურია ცალკეული მასშტაბით სამეურნეო ურთიერთობების გააქტიურებასა და ლიბერალიზაციასთან ერთად მნიშვნელოვანი ხდება იმ ხერხების, მეთოდების და ღონისძიებების ოპერატიული და ოპტიმალური გამოყენება, რომლებიც სარგებლის მომტანი იქნება სამეურნეო კავშირებში მონაწილე სუბიექტებისთვის

ადმინისტრაციულ-მბრძანებლური სისტემიდან საბაზრო მექანიზმზე გადასვლას თან ახლავს ღრმა სისტემური გარდაქმნები და ტრანსფორმაციები საქმიანობის ყველა სფეროში, კერძოდ, საგარეო ეკონომიკურ ურთიერთობებში ისინი მნიშვნელოვან როლს თამაშობენ ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკურ განვითარებასა და გარდამავალი პერიოდის ეკონომიკის რეფორმირების პრობლემათა გადაჭრისათვის აუცილებელი პირობების შექმნაში

ერთიან ეკონომიკურ, სიურცეში ადრე არსებულმა სამეურნეო მექანიზმის კრახმა, წარმოებისა და საინვესტიციო საქმიანობის სისტემურმა კრიზისმა, რომელმაც მოიცვა უკლებლივ ყველა ახალი დამოუკიდებელი სახელმწიფო, გამოიწვია სამრეწველო და სასოფლო-სამეურნეო მთლიანი შიდა პროდუქტის მკვეთრი დაცემა, ცხოვრების დონისა და მოსახლეობის დასაქმების დაცემა, ხელი შეუწყო ინფლაციის და უმუშევრობის მკვეთრ ზრდას შიდა რესურსების უქკი ფინანსური რესურსების უკმარისობის პირობებში, ტრადიციული ბაზრების დაკარგვისა და ყოფილ რესპუბლიკებს შორის სამეურნეო კავშირების მოშლის პირობებში, ობიექტურად წარმოიშვა ეკონომიკურ ბრუნვაში საგარეო ეკონომიკური ფაქტორების მაქსიმალური მოხიდვის საჭიროება, ამასთან, საგარეო ეკონომიკურ კავშირებში შიდა რესურსების ჩართვის აუცილებლობა

საგარეო სავაჭრო სტრატეგიის, როგორც მთლიანად საგარეო ეკონომიკური სტრატეგიის, ფორმირებისა და განვითარების ბევრი თეორიული და პრაქტიკული პრობლემა საჭიროებს ეროვნული, სოციალურ-ეკონომიკური, რეგიონული, გეოეკონომიკური ფაქტორების და ყოველი სახელმწიფოს საბაზრო ტრანსფორმაციის თავისებურებების გათვალისწინებას ამჟამად საგარეო სავაჭრო სტრატეგიის, როგორც ეკონომიკური სტრატეგიის ერთიანი სისტემის შემადგენელი ნაწილის დამუშავება, რომელიც დაეფუძნება ამ

თავისებურებებს, სახელმწიფოს მშენებლობის, ეკონომიკის სტრუქტურული გარდაქმნის და ახალი სამეურნეო კავშირების დამყარების პრიორიტეტული ამოცანაა გარდამავალი ეკონომიკის ყველა ქვეყანაში

საერთაშორისო ვაჭრობა საერთაშორისო ეკონომიკური ურთიერთობების ისტორიულად უძველესი და ერთ-ერთი ყველაზე უფრო განვითარებული ფორმაა საგარეო ვაჭრობას დიდი მნიშვნელობა აქვს ნებისმიერი ქვეყნის ეკონომიკის განვითარებისთვის იგი ქვეყნის ეკონომიკის დარგებში არსებული მდგომარეობის ინდიკატორადაც შეიძლება ნათვალთვინებული რომის ეპოქიდან დაწყებული, იმის მიხედვით, თუ რომელ პროდუქციას ყიდდა და რას ყიდულობდა, შეიძლება გვემსჯელოს სახელმწიფოს ეკონომიკური განვითარების მდგომარეობაზე დღეს მრავალი ქვეყნისთვის და მათ შორის საქართველოსათვის, საგარეო სავაჭრო ურთიერთობები მნიშვნელოვან ბერკეტად რჩება მსოფლიო ეკონომიკაში ინტეგრირებისათვის ამიტომ აღნიშნული მიმართულებით სტრატეგიის შემუშავება მეტად აქტუალურია იგი აუცილებელია ეროვნული ესაფრთხიების უზრუნველყოფისთვის და ამასთან, წინაპირობაა ურთიერთხელსაყრელი ეკონომიკური თანამშრომლობისათვის, შრომის საერთაშორისო დანაწილების თანამედროვე სისტემაში ეფექტიანი მონაწილეობისა და მსოფლიო გეოეკონომიკურ სივრცეში წარმატებული ინტეგრაციისათვის

დღეს ნებისმიერი ეკონომიკური პროცესი მეტ-ნაკლებად განიცდის გლობალური ეკონომიკის ზეგავლენას გლობალიზაციის მრავალმხრივი ტენდენციები ფართო მიზეზ-შედეგობრივ კავშირშია საერთაშორისო სავაჭრო ურთიერთობების განვითარებასთან სწორედ ამ მოვლენის გათვალისწინებით უნდა აიგოს საქართველოს საგარეო სავაჭრო სტრატეგია. ერთი მხრივ, გლობალური სივრცე, მეორე მხრივ,

შიგაეკონომიკური ტრანსფორმაციის პროცესი ქმნის იმ სპეციფიკურ გარემოს, რომელშიც უნდა ჩამოყალიბდეს ჩვენი ქვეყნის საგარეო ვაჭრობის სტრატეგია

საქართველო 2000 წლიდან ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაციის (ვმო) წევრია აღნიშნულ ორგანიზაციაში გაწევრიანებით დადასტურებულია ლიბერალური საგარეო სავაჭრო ურთიერთობების უპირატესი ორიენტაცია, საჭიროა იმ შედეგების გაანალიზება, რომელიც ვმო-ში გაწევრიანებით მივიღეთ და აღნიშნულ გარემოებათა გათვალისწინებით საქართველოს საგარეო სავაჭრო სტრატეგიის შემუშავება. გრძელვადიანი სავაჭრო სტრატეგიის შემუშავება მსოფლიო ბაზარზე დამკვიდრების უმნიშვნელოვანესი წინაპირობაა

ნაშრომში გაანალიზებულია ვმო-ში ჩვენი ქვეყნის გაწევრიანების შემდგომ პერიოდში საგარეო ვაჭრობის მდგომარეობა ანალიტიკური კვლევის შედეგებში, ქვეყნის რეალური ეკონომიკური მდგომარეობის გათვალისწინებასთან, საგარეო ვაჭრობის თეორიების კვლევისთან ერთად, საშუალება მოგვცა გამოგვეთქვა მოსაზრებები საქართველოს საგარეო ვაჭრობის სტრატეგიის სრულყოფის გზების შესახებ

ნაშრომში გადმოცემული საერთაშორისო ვაჭრობასთან დაკავშირებული თეორიების კრიტიკული ანალიზი სასარგებლო იქნება საქართველოს საგარეო ვაჭრობის სტრატეგიის კონცეფციის მეთოდოლოგიური სრულყოფისათვის, რამდენადაც მეცნიერულად დასაბუთებული სტრატეგია სწორი ორიენტირია მეტად ცვალებად გლობალურ სამყაროში ნაშრომი დაწერილია უახლესი სტატისტიკური მონაცემების ბაზაზე თანამედროვე სამეცნიერო ლიტერატურული წყაროების გამოყენებასთან ერთად

საკვლეპ თემა უდიდესი პრაქტიკული დანიშნულება ექნება ყველა იმ სახელმწიფო უწყებისათვის, რომელსაც ეხება მსოფლიო მეურნეობაში ინტეგრირებისათვის პრიორიტეტების მოძიება და იმ

ბიზნეს-წრეებისათვის, რომლებიც მსოფლიო ბაზარზე დამკვიდრებას ცდილობენ

პრობლემის მეცნიერული დამუშავების მდგომარეობა

საქართველოს უახლეს ისტორიაში საგარეო ვაჭრობის, საგარეო სავაჭრო პოლიტიკის, საერთაშორისო სავაჭრო-ეკონომიკური ურთიერთობის შესახებ ნაშრომთა გამოქვეყნება გასული საუკუნის ბოლო ათწლეულში დაიწყო და არ არის საკმარისად მრავალმხრივ დამუშავებული, რაც ობიექტურ გარემოებებს უკავშირდება ახალი დამოუკიდებელი სახელმწიფოს წარმოშობასთან, საერთაშორისო ეკონომიკურ ურთიერთობებში დამოუკიდებელ სუბიექტად მონაწილეობასთან ერთად ქართველი მეცნიერებისათვის საგარეო ვაჭრობასთან დაკავშირებული საკითხები კვლევის ერთ-ერთ ახალ ობიექტად იქცა საერთაშორისო ვაჭრობის და საქართველოს თანამედროვე საგარეო ვაჭრობის სხვადასხვა ასპექტებს აშუქებენ ქართველი მეცნიერები ლ.კორღანაშვილი, თნიკვაიძე, გ.თოდუა, ვ.პაპავა, თ.ბასილია, ა.სილაგაძე, რ.ასათიანი, დ.ძნელაძე, გ.ჯოლია, ა.გრიშიაშვილი, ა.აბრალავა, ა.სხეიტარიძე, ნ.დუნიძე, ნ.ასლამაიანიშვილი, ი.ნათელაური, თ.ბერუნიანიშვილი, ლ.ლომიძე, ვ.მჭედლიშვილი და სხვა აღნიშნულ თემატიკას ეხება ე.კაკაბაძის, ნ.პაპანიანიშვილის, ე.დუნიანიშვილის, ზ.ბერკაციაშვილის, ა.ფულარიას, პ.გიორგაძის, თ.ყანდაშვილის, დ.ჯინჯოლიას და ა.ლონდარიძის საკანდიდატო დისერტაციები

საგარეო ვაჭრობის შესახებ მეტად მდიდარია უცხოური ლიტერატურა, ახევე ინტერნეტ-რესურსები ჩვენ გავეცანით რუსულ და ინგლისურ წყაროებს

არაუფექტიანი იქნება საქართველოში გადმოვიტანოთ საგარეო ვაჭრობის სტრატეგიის შემუშავების ნეოფაქტორული, ნეოტექნოლოგიური და სხვა მოდელები, რომლებსაც თანამედროვე უცხოელ

მკვლევარები გვთავაზობენ, რადგან გარდამავალი ეკონომიკის ნიადაგი არ არის სათანადოდ მომწიფებული და სტრუქტურირებული ტრანსფორმაციის მოცემულ სტადიაზე საგარეო ვაჭრობის სტრატეგიის ჩამოყალიბებისათვის საჭიროა საგარეო ვაჭრობის და შრომის საერთაშორისო დანაწილების არსებული მოდულებიდან და კონცეფციებიდან ძირითადი პრინციპებისა და ცალკეული ელემენტების გამოყენება მოხდეს ქართული რეალობის გათვალისწინებით ეფექტობით, მოცემული ნაშრომი გარკვეულწილად შეეხება სიცარიელეს თეორიულ, კომპლექსურ და სისტემურ გამოკვლევებში, რომელიც უკავშირდება საქართველოს საგარეო სავაჭრო სტრატეგიის ჩამოყალიბების მრავალასპექტიან პრობლემას.

კვლევის მიზანი და ამოცანები ნაშრომი მიზნად ისახავს საქართველოს საგარეო ვაჭრობის სტრატეგიის სრულყოფის გზების გამოვლენას აღნიშნული მიზნიდან გამომდინარე, სადისერტაციო კვლევის ამოცანებია

- საერთაშორისო ვაჭრობის თეორიების გაანალიზება განვითარების ძირითადი ევოლუციური ხაზის შესაბამისად,
- უპირატესად იმ თეორიული მიდგომების გამოყოფა, რომელიც საფუძვლად უნდა დაედოს საქართველოს საგარეო ვაჭრობის სტრატეგიის ჩამოყალიბებასა და სრულყოფას,
- საქართველოს საგარეო ვაჭრობის სტრატეგიაზე მოქმედი ფაქტორების გამოკვლევა,
- საქართველოს საგარეო ვაჭრობის მდგომარეობის შესწავლა ვაჭრობის მსოფლიო¹ ორგანიზაციაში გაწვერიანების შემდგომ პერიოდში (2000-2004 წწ),
- საქართველოს საგარეო ვაჭრობის მასტიმულირებელი და შემაფერხებელი ფაქტორების გამოვლენა,
- ვმო-ში საქართველოს გაწვერიანების შედეგების გაანალიზება;

- ექსპორტის ხელშეწყობისა და სტიმულირების ღონისძიებების დასახევა მსოფლიოს სხვა ქვეყნების გამოცდილების გაანალიზებისა და საქართველოს გარდამავალი ეკონომიკის თავისებურებების გათვალისწინების საფუძველზე,
- ქვეყნის შიგა ეკონომიკურ გარემოს გაუმჯობესების საკითხის შესწავლა საგარეო სავაჭრო სტრატეგიის სრულყოფის კონტექსტში;
- მსოფლიო ბაზარზე საქართველოს დამკვიდრების პერსპექტივების დასახევა

კვლევის საგანი და ობიექტი კვლევის საგანია საქართველოს საგარეო ვაჭრობის სტრატეგია, მისი ნამოყალიბებისა და სრულყოფის თეორიული და ემპირიული მხარეები კვლევის ობიექტია, ერთი მხრივ, საქართველოს საგარეო ვაჭრობის არსებული მიმართულებები ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაციაში გაწევრიანების შემდგომ პერიოდში, მეორე მხრივ – შიგა და გარე გარემოს ფაქტორები, რომელნიც ზემოქმედებენ წვენი ქვეყნის სავაჭრო სტრატეგიის ნამოყალიბებაზე, მესამე – ექსპორტის მხარდაჭერის ღონისძიებების მსოფლიო გამოცდილება

კვლევის თეორიულ-მეთოდოლოგიური საფუძვლები ნაშრომში ნამოყალიბებული თეორიული მიდგომები, კონცეფტუალური დებულებები, დასკვნები და წინადადებები ეყრდნობა კონკრეტულ გაანგარიშებებს, განზოგადებულ ორიგინალურ ფაქტობრივ და სტატისტიკურ მასალას, რაც შესაძლებლობას იძლევა განისაზღვროს ფაქტორთა სისტემა, რომლებიც ზეგავლენას ახდენენ საქსპორტო-საიმპორტო ოპერაციების ეფექტიანობაზე და გამოიკვეთოს საქართველოს საგარეო ვაჭრობის სტრატეგიის სრულყოფის გზები კვლევის პროცესში გამოყენებულია საერთაშორისო ვაჭრობის კლასიკური, ნეოკლასიკური და ალტერნატიული თეორიების შესახებ გამოქვეყნებული ნაშრომები, აღნიშნულ თემასთან დაკავშირებული

ქართული და უცხოური სამეცნიერო ნაშრომები, უახლესი სტატისტიკური მასალა, ოფიციალური დოკუმენტები კვლევა განხორციელებულია თეორიებისა და პრაქტიკული მონაცემების ისტორიული ანალიტიკების გაანალიზების საფუძველზე თეორიული შეხედულებები, ეკონომიკური მოვლენები და სტატისტიკური მასალები გაშუქებულია სისტემურად საკვლევე პრობლემატიკის თაობაზე დასკვნების გაკეთებაში დაგვეხმარა ინდუქციისა და დედუქციის, ანალიზისა და სინთეზის, ანალოგიის, სტატისტიკის მეთოდები

ნაშრომის მეცნიერული სიახლე

- დასაბუთებულია საქართველოს გრძელვადიანი საგარეო ვაჭრობის სტრატეგიის შემუშავების და სრულყოფის აუცილებლობა ეკონომიკური გლობალიზაციის პირობებში;
- სისტემურად და ორიგინალურად არის წარმოდგენილი საქართველოს საგარეო ვაჭრობის სტრატეგიის ჩამოყალიბებაზე მოქმედი ფაქტორები,
- გამოკვეთილია თეორიული პრინციპები, რომლებიც საფუძვლად უნდა დაედოს საქართველოს საგარეო ვაჭრობის სტრატეგიის ჩამოყალიბებასა და სრულყოფას,
- ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაციაში გაწვევრიანების შემდგომ პერიოდში, 2000-2004 წლებში, საქართველოს საგარეო ვაჭრობის მდგომარეობის ანალიზის საფუძველზე გამოვლენილია საგარეო ვაჭრობის ძირითადი ტენდენციები, დასაბუთებულია ვმო-ის წევრობის ფარგლებში ეფექტიანი საგარეო სავაჭრო სტრატეგიის შემუშავების აუცილებლობა,
- გამოვლენილია საქართველოს საგარეო ვაჭრობის მასტიმულირებელი და შემაფერხებელი ფაქტორები.

- გაანალიზებულია უცხოური გამოცდილება ექსპორტის ხელშეწყობის სფეროში, დასახულია კონკრეტული ღონისძიებები ქართული ექსპორტის სტიმულირების თვალსაზრისით,
- დასახულია ქვეყნის შიგა ეკონომიკური გარემოს სრულყოფის პრიორიტეტული ამტანები, რომელთა გადაჭრა საერთაშორისო ბაზრებზე საქართველოს წარმატებული ინტეგრირების წინაპირობაა,
- გამოვლენილია გარდამავალი ეკონომიკის პირობებში საგარეო ვაჭრობის სტრატეგიული განვითარების პრობლემები, შემოთავაზებულია ზოგიერთი მათგანის გადაჭრის ორიგინალური გზები

ნაშრომის ძირითადი დებულებები მოცემულია ავტორის მიერ გამოქვეყნებულ შრომებში

- 1 საქართველოს ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაციაში გაწევრიანების ქრონოლოგია და შედეგები, საქართველოს ეკონომიკა №6 (91), 2005 წ. გვ 59-60,
- 2 ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაციის გენეზისი და ფუნქციონირების პრინციპები, სოციალური ეკონომიკა, ივლისი-აგვისტო, 2005 წ. გვ 62-71;
- 3 ექსპორტის სტიმულირების მაკროეკონომიკური ღონისძიებები, საქართველოს ეკონომიკა, №11 (96), 2005 წ. გვ 30-32

დისერტაცია განხილულ იქნა ივ ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის საქონელმომოქცევის ეკონომიკისა და ორგანიზაციის კათედრის სხდომაზე -20/1-2006 წ., სადაც იგი შიწონებულ და რეკომენდირებულ იქნა დაცვისთვის

ნაშრომის პრაქტიკული მნიშვნელობა საკელევი თემა მეტად აქტუალურია პრაქტიკული თვალსაზრისით მსოფლიო ეკონომიკაში საქართველოს ინტეგრირების პროცესში უდიდესი დატვირთვა აქვს საგარეო ვაჭრობას კელევის შედეგად მიღებული დასკვნები და

შესაბამისი რეკომენდაციები, საქართველოს საგარეო ვაჭრობის სტრატეგიის ჩვენეული კონცეფცია მიეწოდება შესაბამის ორგანიზაციებს მათი გამოყენება სასარგებლო იქნება ერთიანი საგარეო ეკონომიკური სტრატეგიის შემუშავებისა და სრულყოფისას, რომელიც აუცილებელია ცვალებად სამყაროში, ერთი მხრივ, გლობალიზაციისა , და მეორე მხრივ, ჩვენს ქვეყანაში ტრანსფორმირებად ეკონომიკის პირობებში ნაშრომში სისტემურად გაანალიზებული სტატისტიკური მასალა და პრეფერენციების განზოგადებული სისტემით სარგებლობის შესაძლებლობები დააინტერესებს ბიზნეს-სუბიექტებს, რომლებიც საქართველოს ფარგლებს გარეთ აწარმოებენ საქმიანობას ან აპირებენ სავაჭრო ურთიერთობების დამყარებას ნაშრომი გამოადგება ყველა იმ პირს, ვინც ასწავლის ან სწავლობს „საერთაშორისო ეკონომიკის“, „მსოფლიო ეკონომიკის“, „საერთაშორისო ბიზნესის“, „საერთაშორისო ვაჭრობის“ კურსებს

ნაშრომის მოცულობა სადისერტაციო ნაშრომი კომპიუტერზე ნაბეჭდ 149 გვერდს მოიცავს, შედგება შესავლის, სამი თავის— შეიდი პარაგრაფის, დასკვნებისა და რეკომენდაციებისგან ძირითად ტექსტს თან ახლავს გამოყენებული ლიტერატურის სია 130 დასახელებით, დანართები ცხრილების სახით

თავი 1. საქართველოს ვაჭრობის სტრატეგიის

კონცეფტუალური საფუძვლები

11 ქვეყნის ვაჭრობის სტრატეგიის შემუშავების თეორიული საფუძვლები

ქვეყნის ეროვნული ეკონომიკის განვითარება, რომელიც აშენებს საბაზრო სისტემას თანამედროვე პირობებში, ფართოდ უკავშირდება არა მარტო შიდა შესაძლებლობებს, არამედ საერთაშორისო ეკონომიკური ურთიერთობების ისეთი ძირითადი ფორმის ვექტორიან გამოყენებას, როგორცაა საგარეო ვაჭრობა აქტიური მონაწილეობა საერთაშორისო სავაჭრო კავშირებში ქვეყანას აძლევს მნიშვნელოვან უპირატესობას და უხსნის ახალ პერსპექტივებს იგი საშუალებას იძლევა მსოფლიო ეკონომიკის მონაწილეებმა უფრო რაციონალურად, გამოიყენონ არსებული მატერიალური და სულიერი პოტენციალი, გაეცნონ მეცნიერების და ტექნიკის უახლეს მსოფლიო მიღწევებს, სწრაფად განახორციელონ ეკონომიკის რესტრუქტურისაცაი, სრულად და მრავალმხრივ დააკმაყოფილონ ხალხის მოთხოვნები, განახორციელონ ეროვნული სტრატეგიული ინტერესები

აღნიშნულთან დაკავშირებით ჩვენი ნაშრომის პირველი რიგის ამოცანაა საგარეო ვაჭრობის კლასიკური და თანამედროვე კონცეფციების და მათი გამოყენების თავისებურებების გამოკვლევა, საქართველოს საგარეო სავაჭრო ურთიერთობების პრაქტიკაში მათი ფუნქციონირების თავისებურებების გამგულერა სტრატეგიული და ტაქტიკური მიდგომების დამუშავებისას

მივიჩნევთ, რომ ქვეყნის საგარეო ვაჭრობის სტრატეგიას საფუძვლად უნდა დაედოს ის თეორიული მიღწევები, რომელსაც მეცნიერების შესაბამისმა დარგმა მიადწია საუკუნეების განმავლობაში, ცხადია, წარმატებული მსოფლიო მაგალითების გათვალისწინებასთან ერთად

საერთაშორისო ვაჭრობის თეორიამ ევოლუციის ხანგრძლივი ისტორიული გზა გაიარა

საერთაშორისო ვაჭრობის კლასიკური და თანამედროვე კონცეფციების კლასიფიკაცია მათი ძირითადი მიმართულებების მიხედვით შეიძლება წარმოვადგინოთ შემდეგი სქემის სახით (იხ. სქემა 1)

საერთაშორისო ვაჭრობის თეორიის ევოლუცია თავის განვითარებაში ასახავს მსოფლიო ეკონომიკური აზრის ძირითად ეტაპებს, დაწყებული კაპიტალისტური საწარმოო ურთიერთობებიდან მერკანტილისტები (XV-XVIII სს) მიმოქცევის სფეროს პრიმატულად მიიჩნევენ და საგარეო ვაჭრობას გადამწყვეტ როლს ანიჭებენ ქვეყანაში ოქროს გადიდებისთვის, ექსპორტის იმპორტზე გადაჭარბების საფუძველზე ამიტომ სავაჭრო პოლიტიკა დაიყვანებოდა პროტექციონიზმამდე, რომელიც ასტიმულირებდა გატანას და საგარეო გადასახადების მეშვეობით აფერხებდა იმპორტს ასეთი მიდგომა ართულებდა და ზღუდავდა საერთაშორისო ვაჭრობის შესაძლებლობებს, ამიტომ თანდათან ადგილს უთმობდა თავისუფალი ვაჭრობის პრინციპს, რომელიც ძლიერდებოდა კაპიტალიზმის დამკვიდრებასთან ერთად

ინსლისური პოლიტიკური ეკონომიკის კლასიკოსები ასმითი და დრიკარდო განსახდურულ მნიშვნელობას აძლევენ წარმოების სფეროს, რომლის ეფექტიანი ფუნქციონირება უზრუნველყოფილია ბუნებრივი ფაქტორებით ამ ფაქტორების უპირატესობა ვაჭრობის თავისუფლების პირობებში, თელიდა ასმითი, ხელს უწყობს თავისი ძალისხმევის თაემოყრას იმ საქონელთა წარმოებაზე, რომელიც ქვეყანას შეუძლია გააკეთოს უკეთესად და იაფად იგი დებულებას ასაბუთებდა იმით, რომ საერთაშორისო ვაჭრობის საფუძველზე, მისი უპირატესობები განისაზღვრება წარმოების აბსოლუტურ ხარჯებში სხვაობით (ადამიანთა რაოდენობა, რომელიც აუცილებელია საქონლის

ერთეულის გამოსაშვებად) ახმითი აღნიშნავდა, რომ უფრო მეტად ხელსაყრელია საქონლის იმპორტირება იქიდან, სადაც ხარჯები აბსოლუტურად მცირეა, და იმ საქონლის ექსპორტირება, რომლის ხარჯები ექსპორტიორს უფრო მცირე აქვს¹

ახმითის “აბსოლუტური უპირატესობის თეორია” მნიშვნელოვანი იყო თავის დროზე მიუხედავად რიგი პირობითობისა, მისი მნიშვნელობა, განსაკუთრებით არა მარტო ბუნებრივი, არამედ შექმნილი უპირატესობების თვალსაზრისით, ძირითადად შენარჩუნებულია მაგრამ ახმითის თეორიის შესუღუღულობა იმაში მდგომარეობს, რომ იგი არ ხსნის, რატომ ვაჭრობენ ქვეყნები, რომელთაც არ გააჩნიათ აბსოლუტური უპირატესობა საქონლის წარმოებაში

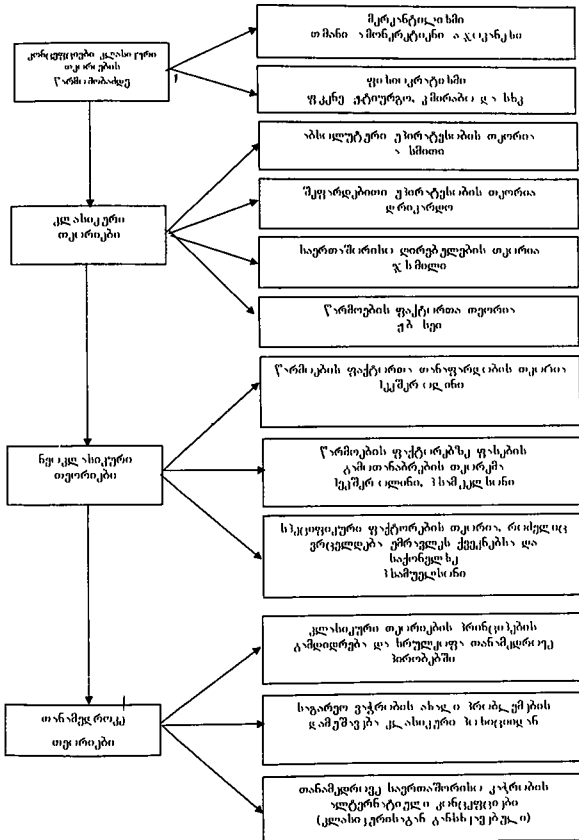
ა ხმითის იდეები განავითარა და გაამდიდრა დ რიკარდომ, რომელმაც გაავრძელა კვლევა და შეიმუშავა “შეფარდებითი უპირატესობის თეორია”², რომელშიც მოცემულია საგარეო ვაჭრობის შესახებ ბევრი შემდგომი განმარტების თეორიული წანამდღვრები

დ რიკარდომ დაასაბუთა ურთიერთხელსაყრელი ვაჭრობის შესაძლებლობა მაშინ, როდესაც ერთ ქვეყანას მეორესთან შედარებით არ გააჩნია აბსოლუტური უპირატესობა პროდუქციის წარმოებაში შეფარდებითი უპირატესობა დ რიკარდომ, ა ხმითის მსგავსად, განსახდვრა როგორც განსხვავება დანახარჯებს შორის, მაგრამ არა აბსოლუტურ, არამედ შეფარდებით დანახარჯებს შორის სხვა ქვეყანასთან შედარებით ყოველი ქვეყანა ცდილობს აწარმოოს და განახორციელოს საქონლის ექსპორტირება შეფარდებით ნაკლები დანახარჯებით, იმ შემთხვევაში, თუ ეს ხარჯები აჭარბებს სხვა ქვეყნისას ამიტომ შედარებით იაფი

¹ Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов. М 1962. С. 330-331

² Рикардо Д. Начало политической экономии и налогового обложения. соч в 3 т. Т. I М 1995. С. 116-117

სქემა 1. საერთაშორისო ვაჭრობის თეორიის ევოლუცია

საქონლის წარმოების დიაპაზონი ფართოვდება და საგარეო ეკონომიკური კავშირების შესაძლებლობები იზრდება

შეფარდებითი უპირატესობის თეორია, მისი შემდგომი დაზუსტების გათვალისწინებით, მიუხედავად იმისა, რომ იგი ითვალისწინებდა საქონლის ღირებულების განსაზღვრას დახარჯული შრომით, არსებითად უკვე ითვალისწინებდა გარკვეული ზომით ერთობლივი მოთხოვნისა და მიწოდების თანაფარდობის გავლენას, რაც აახლოებდა საერთაშორისო ეკონომიკური ურთიერთობების რეალობასთან ეს თეორია საშუალებას იძლევა აიგოს საგარეო სავაჭრო პოლიტიკა მეცნიერულ საფუძვლებზე თანამედროვე პირობებშიც იგი ქმნის შესაძლებლობას და აუცილებლობას გაფართოვდეს საგარეო სავაჭრო კავშირები მაშინაც კი, როცა კონტრაქტების წინაშე ქვეყანას არ გააჩნია აბსოლუტური უპირატესობა.

დ. რიკარდოს აღნიშნულ თეორიას მრავალი კუთხით იდეალური და სქემატური ხასიათი აქვს მის თეორიაში არის მთელი რიგი გამარტივებები

XX საუკუნის 30-იან წლებამე დ. რიკარდოს 'შეფარდებითი უპირატესობის თეორია, მიუხედავად რიგი მეცნიერების მცდელობისა, შეეტანათ მასში შესწორებები და დაზუსტებები, პრაქტიკულად ცუცხლობდა შეფარდებითი უპირატესობის თეორიისადმი ძირითადი პრეტენზიების საფუძველს წარმოადგენდა იმ გარემოების გადაღახვა, რომ იგი მოწყვეტილია ეკონომიკური ცხოვრებისაგან და დანახარჯების წყაროდ განიხილავდა მხოლოდ შრომას ამასთან, საერთაშორისო ვაჭრობისადმი მიდგომაში წარმოიშვა კონცეფცია წარმოების ფაქტორთა თანაფარდობის შესახებ ეს სუი ამგვარ ფაქტორებად გამოყოფდა შრომას, მიწას და კაპიტალს

ეკონომიკური თეორიის განვითარებამ ახმითისა და დრიკარდოს შემდეგ და მისმა გამოსვლამ კლასიკური შრომითი ცირებულების თეორიის საზღვრებიდან, რომელიც ითვალისწინებდა ალტერნატიული ხარჯების კონცეფციას და, შრომის გარდა სხვა ფაქტორების გამოყენებას, შესაძლებლობა შექმნა გადრმავებულიყო საგარეო სავაჭრო კავშირების ანალიზი საერთაშორისო ვაჭრობის ნეოკლასიკური თეორიის პოზიციებიდან კლასიკურისაგან განსხვავებით, ნეოკლასიკური თეორია ამტკიცებს, რომ ორი ქვეყანა წარმოების იდენტური პირობებით შეიძლება ვაჭრობდეს ერთმანეთთან და მიიღოს მოგება ნეოკლასიკური თეორია იყენებს ისეთ ცნებებს, როგორიცაა მოთხოვნის სხვადასხვა პირობები პარტნიორ ქვეყნებში და მზარდი ალტერნატიული დანახარჯები, რომელიც არ არის კლასიკურ თეორიაში³

საერთაშორისო ვაჭრობის ახალი, არსებითად ნეოკლასიკური მოდელი, შექმნეს შევედმა ეკონომისტებმა ეკვპერმა და ბოლინმა, რომლითაც განავითარეს დ რიკარდოს თეორია შეფარდებითი უპირატესობების განსაზღვრას მათ საფუძვლად დაუდეს წარმოების ფაქტორთა თანაფარდობა და ურთიერთკავშირი მათი აზრით, ღია ეკონომიკაში ქვეყანა ცდილობს დასაპეციალოზდეს იმ საქონლის გამოშვებაზე, რომლის უზრუნველყოფისთვისაც აქვს ჯარბი ფაქტორები. “საერთაშორისო გაცვლა – ჯარბი ფაქტორების გაცვლაა დეფიციტურზე ქვეყანა ახდენს იმ საქონლის ექსპორტირებას, რომელთა წარმოება საჭიროებს ფაქტორთა მეტ რაოდენობას, რომელიც მას ჯარბად აქვს”⁴

ა ხმითისა და დ.რიკარდოსაგან განსხვავებით, ბოლინი აანალიზებს კონკრეტულ საგარეო ეკონომიკურ სიტუაციას არა ორი

³ Бураковский И Теория международной торговли К 1996, (კვ 150)

⁴ Heckscher E F – The Effect of Foreign Trade on the Distribution of Income Rendings in the Theory of International Trade in Blackston series of republished articles on economics N 4 p 386 Ohlin B Interregional and International Trade Cambridge (Mass) Harvard University Press 1967 , p 324

ქვეყნის, არამედ ორი რეგიონის პირობებში და ასაბუთებს დასკვნას იმის შესახებ, რომ სხვადასხვა რეგიონებს წარმოების სხვადასხვა ფაქტორებით შეუძლიათ დასაქვიალდნენ საქონლის გამოშვებასა და ექსპორტზე, რომელიც მათ უფრო იაფი უჯადებათ ფულად გამოხატულებაში და არ არის აუცილებელი შრომის ერთეულის მიხედვით 'სიიაფე. ეს გარემოება ხელს უწყობს საგარეო ეკონომიკური კავშირების არსის გაგების გაფართოებას

თითქმის XX საუკუნის 60-იან წლებამდე ჰექშერ-ოჰლინის მოდელი დომინირებდა საგარეო ვაჭრობის თეორიის პრობლემების შესახებ გამოქვეყნებულ ეკონომიკურ ლიტერატურაში შემდგომში იგი კლავ განვითარდა და დასუსტდა მის სრულყოფაში მნიშვნელოვანი წვლილი შეიტანა ამერიკელმა ეკონომისტმა პ.სამუელსონმა, რომელმაც განავითარა დებულება იმის შესახებ, რომ თავისუფალ ვაჭრობებს შეუძლია წარმოების ფაქტორების სრული - შეფარდებითი და აბსოლუტური ნიველირება თავისუფალი ვაჭრობა განიხილება როგორც სრული, და არა უბრალოდ ნაწილობრივი შემცველად კაპიტალის გადაადინებისა, რომელსაც შეუძლია დააბალანსოს ფასები წარმოების ფაქტორებზე

სამუელსონის მიერ ჰექშერ-ოჰლინის თეორიის შემდგომმა განვითარებამ ლოგიკური დასასრული მიიღო ჰექშერ-ოჰლინ-სამუელსონის (პ-ო-ს) თეორემაში⁵, რომელშიც დასაბუთებულია იდეა წარმოების ფაქტორებზე ფასების გამოთანაბრების შესახებ

პ-ო-ს-ის თეორემა ვარაუდობს რიგ დაშვებებს, რომლებიც ცხიერებაში არ შეინიშნება. საეჭვოა, რომ საერთაშორისო ვაჭრობას შეუძლია |ფაქტობრივად უზრუნველყოს ფასების სრული გამოთანაბრება წარმოების ფაქტორებზე მიუხედავად ამ თეორიის ყველა ნაკლოვანებებისა, იგი მნიშვნელოვანი ინსტრუმენტია

⁵ Samuelson P A Factor Proportions and the Hecksher -Ohlin Theorem//Economic Journal 1948 June

საერთაშორისო ვაჭრობის და კერძოდ, საერთო წონასწორობის პრინციპის ანაღობის დროს და ითვლება ეკონომიკური სისტემების განვითარების პირობად

საერთაშორისო ვაჭრობის კლასიკურმა კონცეფციებმა მძლავრი სამეცნიერო ფუნდამენტი შექმნა შემდგომი განვითარებისათვის, საერთაშორისო სავაჭრო ურთიერთობების თეორიის სრულყოფისა და ახალი დოქტრინებით გამდიდრებისათვის საერთაშორისო ეკონომიკური ცხოვრება ნებისმიერ თეორიასთან შედარებით მდიდარია, იგი არ არის უძრავად, ვითარდება და ეკონომიკური მეცნიერების წინაშე გამოაქვს ახალი და უფრო რთული ამოცანები, რომელთა გადაჭრა საჭიროა გამომდინარეობდეს იმ ცვლილებების მიმდინარე ანალიზიდან, რომელიც ხორციელდება საგარეო სავაჭრო კავშირების და მათი თეორიული კვლევის სისტემაში. საერთაშორისო ვაჭრობის თეორიის შემდგომი განვითარება უარყოფს კლასიკურ თეორიას და ვითარდება შემდეგი ძირითადი მიმართულებებით

1 კლასიკური თეორიის პრინციპების გამდიდრება და სრულყოფა მათი განვრცობის გზით, წარმოების მეტი რაოდენობით ობიექტებსა და ფაქტორებს;

2 საერთაშორისო ვაჭრობის ახალი პრობლემების დამუშავება კლასიკური პოზიციიდან, რომლებიც ამა თუ იმ მიზეზის გამო არ იყო გადაწყვეტილი კლასიკოსების მიერ

3. ალტერნატიული (კლასიკურისაგან განსხვავებული) კვლევები, რომლებიც უარყოფენ კლასიკურ თეორიებს, რადგან ამ უკანასკნელთა ბაზაზე შეუძლებლად მიანიათ თანამედროვე საერთაშორისო ვაჭრობის პროცესების ახსნა ახალი თეორიები ცალკეული პრობლემების პრინციპულად ახალი დამუშავებაა

პირველი მიმართულების თეორიათა შორის თვალსაჩინო ადგილს იკავებს წარმოების სპეციფიკური ფაქტორების კონცეფცია

წარმოების სპეციფიკური ფაქტორების თეორიის თანახმად საერთაშორისო ვაჭრობას საფუძვლად უდევს საქონელთა განსხვავებული შეფარდებითი ფასები, რომლებიც წარმოშობა წარმოების სპეციფიკური ფაქტორებით ქვეყნების არაერთგვაროვანი უზრუნველყოფის გამო. ამასთან, ფაქტორები, რომლებიც სპეციფიკურია საქსპორტო დარგებისათვის, ვითარდება, ფაქტორები კი, რომლებიც სპეციფიკურია იმ დარგებისათვის, რომელთაც კონკურენციას უწევს იმპორტი, მცირდება

სპეციფიკური ფაქტორების თეორია ითვალისწინებს წარმოების გამანადგურებელ კანონს, რომელიც იმაში მდგომარეობს, რომ წარმოების დანარჩენი ფაქტორების უცვლელობის პირობებში შრომის ხდრული პროდუქტი ქრება წარმოების გარკვეული მოცულობის მიღწევის შემდეგ სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, შრომის ყოველი დამატებითი ერთეული, რომელიც ნაიდება წარმოებაში, უზრუნველყოფს მისი მოცულობის სულ უფრო ნაკლებ ზრდას ეი ხდება შრომის ხდრული მწარმოებლურობის შემცირება, რომელიც იმაში მდგომარეობს, რომ რაც უფრო მეტად გაიზრდება შრომითი დანახარჯები, მით ნაკლები იქნება მისი ხდრული მწარმოებლურობა განსაკუთრებით რელიეფურად ეს კანონი ხომიერება, რომელიც გვეუბნება წარმოების ხდრული დანახარჯების გაზრდის გათვალისწინების აუცილებლობის შესახებ (გამანადგურებელი შედეგის) გამო, ვლინდება მომპოვებელ მრეწველობაში

საერთაშორისო ვაჭრობის განვითარების მოტივები პირდაპირ უკავშირდება შეფარდებით ფასთა შორის სხვაობებს შეფარდებითი უპირატესობის მოდელის თანახმად, ერთდროულად ნებისმიერი ფასთა ცვლილება ორ კონტრაჰენტ ქვეყანაში არ გამოიწვევს მათი შეფარდებითი ფასების ცვლილებას ამასთან, ფასთა ცვლილება, მხოლოდ ერთ-ერთ საქონელზე ან ფასების არაერთგვაროვანი

ცვლილება ორივე საქონელზე იწვევს შეფარდებითი ფასების ცვლილებას. ნებისმიერი ცვლილება საქონლის შეფარდების ფასში მეორე ქვეყანასთან შედარებით რეალური წინაპირობა ხდება საგარეო ვაჭრობის განვითარებისათვის შეფარდებითი ფასების დონეზე ზეგავლენას ახდენს მოთხოვნა და მიწოდება წარმოების სპეციფიკური ფაქტორების თეორია არსებითად წარმოების ფაქტორთა თანაფარდობის თეორიის კერძო შემთხვევაა, რომელიც გამოდინარეობს ორივე ქვეყანაში ერთგვაროვანი მოთხოვნიდან მიწოდებაში განსხვავებას განაპირობებს წარმოების ფაქტორებით ქვეყანათა სხვადასხვაგვარი უზრუნველყოფა მაგრამ ეს განსაზღვრული ზეგავლენა მოქმედებს როგორც სპეციფიკურ, ისე არასპეციფიკურ ფაქტორებზე

მიუხედავად იმისა, რომ წარმოების ფაქტორთა თანაფარდობის ნეოკლასიკური თეორია საერთაშორისო ვაჭრობის ყველაზე გავრცელებული თეორიაა, იგი მრავალჯერ დაექვემდებარა შემოწმებას სტატისტიკური მონაცემების საფუძველზე ყველაზე მეტად ცნობილი გახდა ამერიკელი (რუსული წარმოშობის) მეცნიერის ვლადიმერის გამოკვლევა, რომელმაც მიიღო «ვლადიმერის პარადოქსის» სახელწოდება მნიშვნელოვანი სტატისტიკური მასალების ანალიზში უწყენა, რომ მიუხედავად ვლადიმერის და შემდგომი სხვა მეცნიერების არაერთგვარადი სტატისტიკური გაანგარიშებებისა, თანამედროვე გამოთვლითი ტექნიკის გამოყენებით, რიგი ქვების განმავლობაში ბევრი ქვეყნებისათვის და საქონლისათვის, მათი შედეგები იყო მწვავე დისკუსიების საგანი და ხასიათდებოდა არაერთგვაროვნებით |

პ-ს კონცეფციის არასრულყოფილების კრიტიკულმა განხილვამ მკონომიკურ ლიტერატურაში, ასევე "ვლადიმერის პარადოქსის" პრობლემების ირგვლივ მსჯელობამ საკმაოდ ცოდნა დაამატა

საერთაშორისო ვაჭრობის სოციალ თეორიას თვით "ლეონტიევის პარადოქსის" ფაქტი სასარგებლო გაკვეთილად რჩება, რომელიც პ-ს დოქტრინის პირდაპირ გამოყენებაზე დაკავშირებს.

საერთაშორისო ვაჭრობის კლასიკური თეორიის განკითარების მეორე მიმართულება ყურადღებას ამახვილებს მის მნიშვნელობაზე შემოსავლების განაწილებაში ქვეყნის შიგნით და ქვეყნებს შორის ქვეყნის შიგნით შემოსავლებს ან ხარაღს საერთაშორისო ვაჭრობიდან იღებენ წარმოების ფაქტორების მფლობელები ფასთა ცვლილების შედეგად საბოლოო საქონელზე, რომელიც ამ ფაქტორებით არის წარმოებული და თვით მათზე ფასების ცვლილების შედეგად აბსოლუტური და შეფარდებითი უპირატესობების კლასიკური თეორიის ავტორები თვლიდნენ, რომ საერთაშორისო ვაჭრობა არ ახდენს ზეგავლენას შემოსავლების განაწილებაზე ქვეყნის შიგნით

საერთაშორისო ვაჭრობის რიგი ალტერნატიული თეორიები გამოიმდინარეობს წარმოების მასშტაბის მზარდი ეფექტის კონცეფციიდან, რომლის ავტორები არიან მკემპბელი და პერუგინი ეს კონცეფცია ანალიზის ობიექტად იღებს ისეთ სიტუაციას, როცა ვაჭრობა ქვეყნებს შორის, რომლებიც ძალიან ახლოს არიან წარმოების ფაქტორებით უზრუნველყოფის დონით, განაპირობებს მათ სპეციალიზაციას განსახდერულ საქონელზე არა მათი შეფარდებითი უპირატესობის მიხედვით, არამედ წარმოების მასშტაბზე კონომიის მიხედვით

მასშტაბზე ეფექტი იმაში მდგომარეობს, რომ ფაქტორთა დანახარჯების სრულ განსახდერული სიდიდით განაპირობებს წარმოებით სრულს დიდი სიდიდით მასშტაბის ეფექტს აქვს ორი ასპექტი გარე და შიდა. გარე ასპექტის თანახმად იზრდება ფორმების რაოდენობა, რომლებიც უშვებენ ერთი და იგივე საქონელს, მაშინ, როცა თითოეული მათგანი არ იცვლება, რაც ქმნის სრულყოფილ

კონკურენციას მასშტაბის შიდა ეფექტი იმაში მდგომარეობს, რომ წარმოიშობა არასრულყოფილი კონკურენცია, რომლის დროსაც მწარმოებლებს აქვთ შესაძლებლობა იმოქმედონ თავიანთი საქონლის ფასზე და მიადწონ გაყიდვების მოცულობის ზრდას ფასების შემცირების გზით

მასშტაბის შიგა, ეფექტმა შეიძლება გამოიწვიოს წმინდა მონოპოლიის წარმოშობა, რაც იმ დროს წარმოიქმნება ბაზარზე, როცა ფირმას არ ჰყავს კონკურენტები მონოპოლისტური კონკურენცია გამოიწვევს მასალების ბაზრის მოცულობის ზრდას ორი ქვეყნის ერთმანეთთან ვაჭრობის ერთობლივი ბაზარი იქნება უფრო დიდი, ვიდრე უბრალოდ მათი ბაზრების ჯამი ფირმათა რიცხვი და საქონელთა მრავალფეროვნება, რომელსაც ისინი უშეგებენ, იზრდება, საქონლის ერთეულის ფასი კი მცირდება

მასაშადაძე საერთაშორისო ვაჭრობის შედეგად წარმოიშობა მასშტაბის ეფექტი, რომელიც იწვევს ეკონომიას და საერთაშორისო ვაჭრობის პირობების გაუმჯობესებას საერთაშორისო ვაჭრობის ანალიზში წარმოების მასშტაბის მზარდი კუვექტის გამოყენება მნიშვნელოვნად აახლოებს მას რეალურ ეკონომიკურ პროცესებთან კლასიკურ და ნეოკლასიკურ კონცეფციებთან შედარებით

უროვნული ეკონომიკის საგარეო სავაჭრო კავშირების სტრატეგია უნდა ითვალისწინებდეს, როგორც საქონლის სასიცოცხლო ციკლის კონცეფციის ავტორი რეგნონი მიიჩნევს, ურთიერთკავშირს ტიური ახალი საქონლის სიცოცხლის ციკლის ეტაპებსა და საერთაშორისო ვაჭრობას შორის⁶

საქონლის | საერთაშორისო გადაადგილება მიმდინარეობს განსაზღვრული სასიცოცხლო ციკლის ეტაპების მიხედვით (3-დან 5-მდე სხვადასხვა ხვევიანობების თვალსაზრისით) რეგნონის

⁶ Vernon R International Investment and International Trade in the Product Life Cycle Quarterly Journal of Economics 1966 №5

გამოკვლევებში თავისებურ რეაქციად იქცა კ-ს თეორიის ექსპერიმენტული შემოწმების შედეგები, რომელიც ამერიკის მაგალითზე გაკეთდა ("ლეონტიევის პარადოქსი") რ კურნონმა თავისი ანალიზის ცენტრში დააყენა სამრეწველო წარმოების პროდუქტი, რომელიც პირველად გამოიწვია აშშ-ში

პირველ ეტაპზე, როცა წარმოიშობა ახალი პროდუქტი, იგულისხმება, რომ იგი წნდება აშშ-ის შიგა ბაზარზე და რეალიზდება მხოლოდ ქვეყნის ფარგლებში რამდენადაც მოთხოვნა ახალ პროდუქტზე წნდება თავდაპირველად ამერიკულ ბაზარზე, ეი მწარმოებლები შეისწავლიან მომხმარებელთა რეაქციას პროდუქტზე, სამეწარმეო საქმიანობა თავმოყრილია სწორედ აქ, საგარეო ბაზარზე კი ახალი პროდუქტი ჯერ არ გადის.

პროდუქტის სიმწიფის მეორე ეტაპი ხასიათდება მასობრივ წარმოებაზე გადასვლით ტექნოლოგიების სრულყოფასთან და ახალი ტექნოლოგიების ათვისებასთან ერთად ამ ეტაპზე იწყება ახალი პროდუქტის ექსპორტი, რომელიც ხასიათდება მაღალი შრომატევადობით, რამაც განაპირობა ზემოთ ხსენებული "ლეონტიევის პარადოქსი". შემდეგ თანდათან იქმნება წარმოების კაპიტალტევადობის ამალღების პირობები მისი მოხმარების რეგიონები თავდაპირველად განვითარებადი ქვეყნებით შემოიფარგლება წარმოების ფაქტორების მობილურობის ზრდასთან ერთად წარმოიშობა ელემენტთა ან მთელი ტექნოლოგიური პროცესების გადატანის პრობლემა სხვა ქვეყნების ტერიტორიაზე

მესამე ეტაპზე ხდება სტანდარტიზირებული პროდუქტის გამოშვება ახალი პროდუქტის წარმოებისა და მოხმარების პროცესის სრულად არის ათვისებული ამ საქონლის წარმოების გადატანა შეიძლება განვითარებად ქვეყნებშიც, ინდუსტრიულად განვითარებული ქვეყნები კი იწყებენ ახალი პროდუქტის დამკვეთებს

საერთაშორისო პოზიციიდან დაცემის ეტაპი ხასიათდება განვითარებულ ქვეყნებში ბაზრების შესდუღულობით, წარმოების დიდი თავმოყრით განვითარებად ქვეყნებში ახლადშემონადებთა ქვეყნებში ბაზრის ნაწილი, რომელიც ორიენტირებულია მოცემულ საქონელზე, კმაყოფილდება იაფი სამუშაო ძალის მხრიდან იმპორტის ხარჯზე სასიცოცხლო ციკლის თეორია იძლევა შესაძლებლობას გაანალიზდეს შეფარდებითი უპირატესობების ასპექტები დინამიკაში, რაც იმაში გამოიხატება, რომ პროდუქტის სასიცოცხლო ციკლის განმავლობაში მსოფლიო ბაზარზე მიმდინარეობს მწარმოებლების თანამიმდევრული ცვლა

აღნიშნული თეორია მეტად მნიშვნელოვანია საქართველოს საგარეო ვაჭრობის სტრატეგიისათვის სავაჭრო კონტრაქტები ახალი პროდუქციის შესამე ან უკეთეს შემთხვევაში, მეორე მწარმოებლებად შეიძლება იქცენ, რომელთა საქსპორტო ორიენტირი იქნება მიზნობრივი ბაზრები და უწინარეს ყოვლისა, განვითარებადი და გარდამავალი ეკონომიკის ქვეყნები

საერთაშორისო ვაჭრობის ალტერნატიული კლდეების მიმართულებას განეკუთვნება ცნობილი ამერიკელი ეკონომისტის მპორტერის ქვეყნის კონკურენტული უპირატესობის თეორია, რომელიც საერთაშორისო გაცვლის ზოგად საკითხებს – ეროვნული ეკონომიკების ინტერესების და ფირმების ინტერესების ურთიერთქმედებას თანამედროვე საერთაშორისო ვაჭრობის პროცესში იკვლევს ახალი პოზიციიდან მპორტერის თეორია უკავშირდება კონკრეტული ქვეყნის ცალკეული ფირმების მიერ კონკრეტული დარგების განსაზღვრული საქონლის საერთაშორისო ვაჭრობაში უპირატესობის მოპოვებას მპორტერმა შეიმუშავა ერის საერთაშორისო კონკურენტუნარიანობის ორიგინალური კონცეფცია

ქვეყნის კონკურენტული უპირატესობის თეორიაში ავტორმა მთავარი ადგილი დაუთმო ეკონომიკის ოთხ ძირითად დეტერმინანტს, რომელიც ქმნის კონკურენტულ სივრცეს (ტარემოს, რომელშიც ფუნქციონირებს მოცემული ქვეყნის ფირმა (იხ სქემა 2)⁷

მპორტერი არ შემოიფარგლა ტრადიციული ფაქტორებით (მიწა, შრომა, კაპიტალი), როცა იკვლევდა წარმოების ნივთობრივ და არამატერიალურ წარმოების ფაქტორებს ქვეყნის კონკურენტულ უპირატესობებზე მათი ზემოქმედების თვალსაზრისით მან შემოიტანა ახალი – მეცნიერულ-ტექნიკური და საბაზრო ინფორმაცია, შრომის მწარმოებლურობა, ინფრასტრუქტურა და ა.შ ფირმის კონკურენტული უპირატესობების შექმნის ძირითად პირობას ასრულებენ მომსახურე და დამხმარე დარგები, რომლებიც უზრუნველყოფენ ფირმას საჭირო მასალებით, მაკომპლექტებლებით და მათი ყვექტიანი ფუნქციონირებისათვის და საექსპორტო ორიენტაციის მხარდაჭერისათვის საჭირო სხვა საშუალებებით

მთხოვნის მდგომარეობის მანვენებლები (მისი მოცულობა, სტრუქტურა და მისი განვითარების დინამიკა, მთხოვნის დიფერენციაცია პროდუქტთა სახეების მიხედვით, მომხმარებელთა მომთხოვნელობა საქონლის ხარისხზე, გადაამწვევტი სახით მოქმედებს სატარეო ეკონომიკურ სიტუაციაზე ამიტომ განსკუთრებით მნიშვნელოვანია ეროვნული მოთხოვნის თვისებურებები, რასაც აქტუალური მნიშვნელობა აქვს ჩვენი ქვეყნისათვის ეკონომიკური, კულტურული, საგანმანათლებლო ტრადიციების და ჩვეულებების გათვალისწინება ფრიად მნიშვნელოვანია საზღვარგარეთ ქართული ფირმების გასვლისათვის შიდა ბაზრის მოთხოვნები არსებით როლს თამაშობენ საერთაშორისო ვაჭრობაში სწორედ აქ უწინარეს ყოვლისა

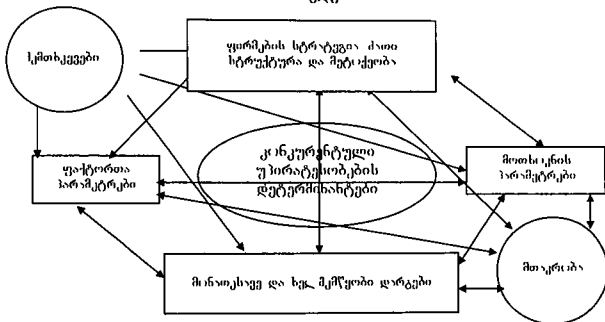
⁷ Porter M. Международная конкуренция М 1993 გვ 90-94

განვითარებული მოთხოვნის პირობებში, გადის აპრობაციას ახალი საქონელი მსოფლიო ბაზარზე გასვლამდე

საგარეო ბაზარზე ქვეყნის კონკურენტული უპირატესობის უზრუნველყოფისათვის არანაკლებ მნიშვნელოვან როლს თამაშობს ფირმის მიერ არჩეული საბაზრო სტრატეგია და ორგანიზაციული სტრუქტურა, რომელიც გულისხმობს განსაზღვრულ მანევრირებას და მოქნილობას საგარეო საკაპრო ურთიერთობებში ჩართვის პროცესში სერიოზული სტიმულია სრულყოფილი კონკურენტული

სქემა 2

ქვეყნის კონკურენტული უპირატესობების დეტერმინანტები მპორტერის მიხედვით

გარემოს შექმნა შიდა ბაზარზე, რომელიც წარმოიშობა ფირმათა დაძაბული მეტოქეობის შედეგად თუ ფირმას სტრატეგია არ გააინია, რომელიც მიმართული იქნება კონკურენტულ გარემოში ფუნქციონირებისათვის და კონკურენტული გარემოს შესაქმნელად, საგარეო ბაზარზე ასეთი ფირმების კონკურენტული გარემო არ შეიქმნება

მ. პორტურმა მიუთითა დეტერმინანტების სისტემაზე განუსაზღვრელი, შემთხვევითი მოვლენების და სახელმწიფოს საგარეო ეკონომიკური პოლიტიკის ზეგავლენის შესახებ შემთხვევითმა მოვლენებმა (ფასების მკვეთრმა ცვლილებამ ნედლეულზე, ვაღუტათა გაცვლითი კურსების მნიშვნელოვანმა რყევამ და ა.შ.) შეიძლება მკვეთრად შეცვალოს მდგომარეობა მსოფლიო ბაზარზე, შეასუსტოს რომელიმე კონკურენტი სახელმწიფო და გააძლიეროს მეორეს უპირატესობა. სახელმწიფო ზეგავლენას ახდენს დეტერმინანტების სისტემის შემადგენელ ელემენტებზე ფულად-საკრედიტო, საგადასახადო, საბაჟო პოლიტიკით, აგრეთვე, ანტიმონოპოლიური რეგულირებით, ხელს უწყობს წამყვანი საექსპორტო დარგების გამყარებას და მხარს უჭერს ოპტიმალურ კონკურენტულ გარემოს ეროვნულ ეკონომიკებში, რომელიც მათი საერთაშორისო კონკურენტუნარიანობის აუცილებელი პირობაა

ანალიზი გვიჩვენებს, რომ საერთაშორისო ვაჭრობის კლასიკური თეორია და მისი თანამედროვე ინტერპრეტაციები ძირითადად ხსნიან საგარეო ვაჭრობის არსს, მონაწილეთა ეკონომიკურ სარგებელს ქვეყანათა შორის წარმოების ფაქტორთა უზრუნველყოფაში განსხვავების საფუძველზე რაც მეტია ეს განსხვავება, მით მეტია სხვა თანაბარ პირობებში შესაძლებლობები ვაჭრობისათვის და მისგან მიღებული მხარეთა სარგებელი. მაგრამ პრაქტიკაში, განსაკუთრებით თანამედროვე პირობებში, საერთაშორისო გაცვლის ჭარბი ნაწილი მოდის მრეწველობით განვითარებულ ქვეყნებზე, რომელთა ურთიერთვაჭრობის წილი ასევე მაღალია ისინი ხასიათდებიან მსგავსი ბუნებრივი პირობებით – ამიტომ არსებითად იზრდება შექმნილი უპირატესობების როლი, რომელიც უწინარეს ყოვლისა უკავშირდება ახალი ტექნოლოგიების წინმსწრებ დამუშავებას და დანერგვას

მეტ-ნაკლებად სრულ წარმოდგენას შეძენილი უპირატესობების არსისა და მნიშვნელობის შესახებ გვაძლევს ექ' «დანიინგის ეკლექტიკური პარადიგმა»⁸ რედინგის უნივერსიტეტის (დიდი ბრიტანეთი) პროფესორმა ჯ დანიინგმა გააერთიანა ტრანსნაკონინალური კორპორაციებისადმი მიძღვნილი კვლევებიდან პრინციპულად განსხვავებული მიდგომები და გამოყო საერთაშორისო წარმოების ხუთი ტიპი დეტერმინანტი (განმსახვრელი) ფაქტორების მიხედვით (იხ. სქემა 3)

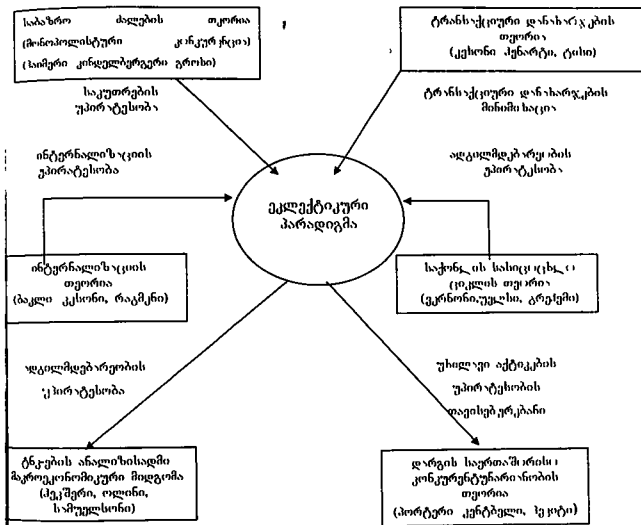
საერთაშორისო წარმოების სხვადასხვა ტიპების სინთეზი სამი მთავარი უპირატესობის ჯგუფის რეალიზების შესაძლებლობას იძლევა საკუთრების, წარმოების განვითარებისა და ინტერნალიზაციის დამატებითი უპირატესობები უკავშირდება აქტივების ერთობლივ გამოყენებას და ტრანსაქციურ მოქმედებებს მნიშვნელოვნად მიგვანჩნია ყურადღების გამახვილება ადგილმდებარეობის უპირატესობაზე. რეგიონებს, სადაც ფირმები ახორციელებენ საქმიანობას, განსახვრავს ადგილმდებარეობის უპირატესობები ეს უპირატესობები წამოიშობა ისეთი ფაქტორების შედეგად, როგორიცაა ბასრის მოცულობა, წარმოების ფაქტორებით უზრუნველყოფა და მათზე ქვეყანათა შორის ფასებში განსხვავება, კავშირგაბმულობისა და სატრანსპორტო დანახარჯები უცხოური ინვესტიციებისათვის ადგილის შერჩევისას მიმდებ ქვეყანაში გაითვალისწინება ქვეყნის მაკროეკონომიკური სტაბილურობა, კონკურენციის დონე, საავტრო პოლიტიკა, ინფრასტრუქტურის განვითარების დონე ტარიფებმა და რაოდენობრივმა შეზღუდვებმა, რომლებიც შემოღებულია მიმდებ ქვეყანაში იმპორტზე, შეიძლება იმპორტი არახელსაყრელი გახადოს ასეთ პირობებში ადგილობრივი წარმოება ფირმის ფილიალების

⁸ მსოფლიო ეკონომიკა, გთიდეკას და შექმნილის რკლექციით, თბ 2001, ტპ 395

დახმარებით ერთადერთი საშუალებაა მიმღები ქვეყნის ბაზარზე კონტროლის დასამყარებლად

სქემა 3

”დანინგის ეკლექტიკური პარადიგმა“

ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი შეზღუდვა, რომელიც წვენს ქვეყანას გაანინია, ბაზრის სიდიღვა მსოფლიო პრაქტიკა გვინვენებს, რომ საინვესტიციო ფირმები უპირატესობას ანიჭებენ დიდ ბაზრებს უცხოური ფირმისათვის შიდა ბაზარზე ორიენტირება მნიშვნელოვან როლს თამაშობს იმის მიუხედავად, მიმღები ქვეყანა აწარმოებს თუ

არა პროტექციონისტულ პოლიტიკას თუ პროტექციონისტული პოლიტიკა ასტიმულირებს ადგილობრივი წარმოების ორგანიზაციას მცირე ბაზარზე (ზოგჯერ ეკონომიკურად არაუეფექტიანი მასშტაბებითაც კი), მსხვილი ბაზრები მიმზიდველია ფირმებისთვის საბაზრო ძაღების თავისუფალი მოქმედების პირობებშიც კი ექსპორტზე ორიენტირებული ფირმები ასეთ შემთხვევაში სარგებელსაც კი იღებენ, რადგან მსოფლიო კონიუნქტურის შეცვლისას შეიძლება თავიანთი პროდუქციის ნაწილი მაინც გაყიდონ ადგილობრივ ბაზარზე

წარმოების ფაქტორებით უსრუნველყოფის საკითხი მნიშვნელოვან ხევაგაღენას ახდენს საინვესტიციო რაიონის არჩევაზე იგი მოიცავს რიგ მომენტებს ბუნებრივი რესურსების არსებობა, არაკვალიფიციური სამუშაო ძალის ღირებულება, კვალიფიციური სპეციალისტების დაქირავების შესაძლებლობა შედარებით დაბალი დანახარჯებით, ადგილობრივი საქონლისა და მომსახურების მიმწოდებელთა საქმიანობის ეფექტიანობა, დამხმარე ტექნოლოგიური ინფრასტრუქტურის ხარისხი მიმღები ქვეყნის ეფექტიანი პოლიტიკა, სტიმულები და შეღავათები ფირმისათვის, რისკის დონე უცხოური ინვესტიციებისათვის, ასევე მნიშვნელოვნად განსაზღვრავს საქმიანობის მიმზიდველობას ამა თუ იმ რეგიონში.

ზემოაღნიშნული შექმნილი კონკურენტული უპირატესობები სამეწარმეო საქმიანობის სუბიექტების მიერ მათი ღრმა გაცნობიერების და გაგების საკითხი საჭიროა გათვალისწინებულ იქნეს როგორც უცხოური ინვესტიციების მოზიდვის, ისე უცხოურ ბაზრებზე გასვლის გზების, მეთოდების, ხერხების, ფორმების განსაზღვრებისას, ხაერთოდ, საბარეო ეკონომიკური სტრატეგიის განხორციელებისას

საერთაშორისო ვაჭრობის ძირითადი კონცეფციების შესახებ ნატარებული კვლევის საფუძველზე კლასიკურიდან და

ნეოკლასიკურიდან დაწყებული თანამედროვეთი დამთავრებული, შეიძლება ავხსნათ არა მარტო საგარეო ეკონომიკური კავშირების წარმოშობის მიხედვით და წყაროები, არამედ სხვადასხვა ქვეყანაში მათი გამოყენების ზირობები და ფაქტორები განხილულ თეორიათა დებულებების და მსოფლიო პრაქტიკაში მათი რეალიზაციის სპეციფიკის¹ გამოყენება განსაკუთრებით მნიშვნელოვანაა კარდამავალი ეკონომიკის ქვეყნებისათვის, მათ შორის საქართველოსათვის, რამდენადაც საბაზრო ურთიერთობების ჩამოყალიბება, როგორც ეროვნულ დონეზე, ისე საერთაშორისო ასპექტით, მიმდინარეობს არატრადიციული გზებით პრაქტიკულად დამოუკიდებლობის მოპოვების შემდგომი წლების უახლესი ისტორიის განმავლობაში საქართველოს არ გამოუყენებია მეცნიერულად დასაბუთებული საგარეო ვაჭრობის სტრატეგია, რეალური ნაბიჯი, რომელიც ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაციაში ჩვენი ქვეყნის გაწევრიანების მიმართულებით გადაიდგა, არსებითად ვერ ცვლის საქართველოს მდგომარეობას მსოფლიო ეკონომიკაში ინტეგრირების ასპექტით ამიტომ დღეს, როგორც არასდროს, აქტუალურია საკუთარი საგარეო სავაჭრო მოდელის შემუშავების ამოცანა, რომელიც საქართველოს საგარეო ვაჭრობის სტრატეგიის ძირითადი ელემენტია. სსრკ-ის შემადგენლობაში ყოფნის წინაისტორია, როდესაც ქვეყანა ღრმად იყო ჩართული შრომის საკავშირო დანაწილებაში, ხოციალისტური სისტემის დაშლის და შესაბამისი საგარეო კავშირების რღვევის შემდეგ ძირეულ შემაფერხებელ გარემოებად იქცა საერთაშორისო სავაჭრო-ეკონომიკური ურთიერთობებში საქართველოს ჩართვისათვის

საქართველოს საგარეო სავაჭრო საქმიანობის მეცნიერულად დასაბუთებული, კომპლექსური მოდელის შემუშავება, სტრატეგიული და ტაქტიკური ასპექტებით საპასუხისმგებლო და რთული ამოცანაა მიუიჩნევთ, რომ ჩვენი ნაშრომი ამ მოდელის (სტრატეგიის) ძირითადი პრიორიტეტებისა და მიმართულებების თეორიული მიდგომებისა და ამოსავალი პრინციპების დასაბუთებაში გარკვეულ წვლილს შეიტანს

1.2. საქართველოს ვაჭრობის სტრატეგიაზე მოქმედი ფაქტორები

საქართველოს საგარეო ეკონომიკური სტრატეგია იმ დონისძიებების ერთობლიობაა, რომელიც ხორციელდება უმთავრესი მიზნის—მსოფლიო ეკონომიკაში ქვეყნის ოპტიმალური ჩართვის—მისაღწევად საგარეო ვაჭრობის სტრატეგია მისი ერთ-ერთი ფუნდამენტური მიმართულებაა და მისი ეფექტიანობა განისაზღვრება იმ საწყისებითა და, პრინციპებით, რომლებიც თავისებური კონსტრუქციის გარემოს ქმნიან უახლეს წინაისტორიულ პერიოდთან შედარებით, როცა საქართველოს საგარეო ეკონომიკური საქმიანობა ასახავდა მეურნეობრიობის საერთაშორისო სისტემაში საბჭოთა კავშირის შემადგენლობაში მყოფი სუბიექტის მონაწილეობას, საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლის პროცესში საქართველოში ხორციელდება ძირეული ცვლილება საგარეო ეკონომიკურ პოლიტიკაში შედარებითი ნაკეტილობის არსებულმა ორიენტაციაში ადგილი დაუთმო ღია ეკონომიკის კურსს და ქვეყნის უშუალო ინტეგრაციას მსოფლიო სამეურნეო კავშირების სისტემაში, მისი ეკონომიკური საქმიანობის ქველა ფორმის ლიბერალიზაციას აქვე უნდა აღვნიშნოთ, რომ საქართველოს საგარეო საეკონომიკური პოლიტიკის კურსი აშკარად იხრება ფრიტრედერობისკენ. მსოფლიო პრაქტიკა მოწმობს, რომ ამგვარი კურსის შედეგები არაერთგვაროვანია ქვეყნებისთვის, მაგრამ ქვეყანათა უმრავლესობას (უფრო მეტად განვითარებულ ქვეყნებს) შემუშავებული აქვს სტრატეგია, რათა უზრუნველყონ ვრცელნი ინტერესების დაცვა. ვრცელნი უსაფრთხოება და სარგებლის მიღება გლობალურ პროცესებში მონაწილეობიდან, როგორც კალკულური სუბიექტებისათვის, ისე მთლიანად ქვეყნისთვის ამიტომ სახელმწიფოს თანამედროვე საგარეო ეკონომიკური სტრატეგია უნდა ეფუძნებოდეს, უწინარეს ყოვლისა, სისტემურობის პრინციპს, ითვალისწინებდეს

იერარქიულობას, ეტაპობრიობას და მრავალფარიანტულობას, რომელიც განზოგადოებული სახით წარმოადგენს ახალ პროცესებსა და ცვლილებებს როგორც საერთაშორისო, ისე ეროვნულ ეკონომიკურ ურთიერთობებში

ამ ამოსავალ პრინციპებზე დაყრდნობით შეიძლება გამოვკვეთოთ საქართველოს საგარეო ეკონომიკური სტრატეგიის და მათ შორის საგარეო ვაჭრობის სტრატეგიის, როგორც საგარეო ეკონომიკური სტრატეგიის ერთ-ერთი ძირითადი ნაწილის პრინციპები:

- ✓ საერთაშორისო ეკონომიკურ ურთიერთობებში სუვერენიტეტის უზრუნველყოფა და ეროვნული საგარეო ეკონომიკური უსაფრთხოების გარანტირება,
- ✓ ქვეყნის ეროვნული ეკონომიკური ინტერესების⁹, როგორც ფუნდამენტური სტრატეგიული პრიორიტეტის, დაცვა, რომელიც დაყრდნობა ურთიერთხელსაყრელ, თანასწორუფლებიან მსოფლიო სამეურნეო კავშირებს,
- ✓ ეკონომიკის გახსნილობა საერთაშორისო ეკონომიკურ თანამშრომლობაში მაქსიმალური მონაწილეობისთვის, როგორც ეროვნული და მსოფლიო ეკონომიკური კავშირურთიერთობის გაფართოებისა და გაღრმავების აუცილებელი წინამძღვარი,
- ✓ საქონელმწარმოებელთა ეკონომიკური თავისუფლება როგორც ეროვნული ეკონომიკის და მსოფლიო სამეურნეო სისტემის ფუნქციონირების მაღალეფექტიანობის მიღწევის ძირითადი მიმართულება,
- ✓ მსოფლიო საბაზრო სისტემის მდგომარეობისადმი ეროვნული საბაზრო ეკონომიკის კანკითარების დონის ადეკვატურობა,
- ✓ საგარეო ეკონომიკური ურთიერთობების ისეთი ტიპის უზრუნველყოფა, რომელიც გაფართოების წინაპირობებს ქმნის,

⁹ იხ. საქართველოს ეროვნული უსაფრთხოების კონცეფცია

✓ ეკონომიკური გლობალიზაციის პროცესში ოპტიმალური ჩართვა

საქართველოს საგარეო ვაჭრობის სტრატეგიაზე მოქმედი უმნიშვნელოვანესი ფაქტორი არის გლობალიზებადი ეკონომიკური გარემო, ამიტომ როცა საუბარი ეხება ქვეყნის ეკონომიკურ ინტეგრეციებს და მის რეალიზაციას ამა თუ იმ ფორმით, გაკრდს ვერ აუუვლით თანამედროვე პროცესებს, რომელიც მსოფლიოში კითარდება

გლობალიზაციის მრავალრიცხოვან განმარტებათაგან, რომელიც უკანასკნელ წლებში არაერთი დისკუსიის საგნად იქცა, მივიჩნევთ, რომ იგი არის სასოციალურებივი ცხოვრების ინტერნაციონალიზაციის ახალი ეტაპი, რომელიც სახელმწიფოთა შორის ურთიერთობის ყველა სფეროს – ეკონომიკურ, პოლიტიკურ, სოციო-კულტურულ, ეკოლოგიურ, დემოგრაფიულ და სხვ სფეროებს ეხება. იგი იძენს ფუნქციონირების საკუთარ ნიშნებს და თანდათან დიდ ზეგავლენას ახდენს ცალკეული ქვეყნის შიდა, მათ შორის ეკონომიკურ, განვითარებაზე კაცობრიობის ეკონომიკურ ისტორიაში ეს ახალი ეპოქაა

არსებობს მოსაზრებები, რომ გლობალიზაციის საწყისებს უფრო მეტად ეკონომიკური ხასიათი აქვს¹⁰ ეკონომიკური შემადგენლის გარეშე იკარგება ძირითადი არგუმენტი, რომელიც ადასტურებს გლობალიზაციის, როგორც გარდაუვალი და პროგრესული პროცესის, ობიექტურ ხასიათს

ეკონომიკის გლობალიზაციას განაპირობებს მსოფლიო ვაჭრობის და კაპიტალის მიგრაციის გაფართოება, საბაჟო და სხვა ბარიერების შემცირება ქვეყანათაშორის ეკონომიკურ კავშირებში, ტრანსნაციონალური კომპანიების როლის გაძლიერება. ეკონომიკის რეგულირების რეგიონული და საერთაშორისო მექანიზმების როლის ზრდა და ა შ

¹⁰ იხ. Метвлев В. Глубина интеграции экономик тенденция и противоречия. А. М. 11 Мо 2001 № 2 33

ამა თუ იმ ქვეყნის საგარეო ვაჭრობის სტრატეგიის შემუშავებისას ნიშანდობლივი ხდება ის გარემოება, რომ ინტენსიფიცირდება სამეურნეო კავშირები, ღრმაედება შრომის საერთაშორისო დანაწილება, ფართოდება ვაჭრობა და მისი როლი მსოფლიო მშპ-ში მნიშვნელოვანია არა მარტო რაოდენობრივი ზრდა, არამედ პოსტინდუსტრიული ხასიათის ხარისხობრივი ცვლილებები, რომლებიც მიმდინარეობს მსოფლიო ბაზარზე გასათვალისწინებელია, მაგალითად, მსოფლიო ვაჭრობის ისეთი მნიშვნელოვანი კომპონენტი, როგორცაა სანედლეულო რესურსების მიწოდება რესურსდამზოგველი ტექნოლოგიები განვითარებულ ქვეყნებს შესაძლებლობას აძლევს იმოქმედონ მსოფლიო ფასებზე დაცემის მიმართულებით, ამასთან, მცირდება მატერიალურ რესურსებზე მოთხოვნა, რაც არახელსაყრელ მდგომარეობაში აყენებს სანედლეულო რესურსების მიმწოდებლებს

როგორც აღინიშნა, შრომის საერთაშორისო დანაწილება, ისევე როგორც საერთაშორისო ეკონომიკური ურთიერთობები, დამოკიდებულია არსებულ (ბუნებრივ, გეოგრაფიულ, დემოგრაფიულ და ა.შ) და შექმნილ (საწარმოო, ტექნოლოგიურ, კონკურენტულ და სხვა) ფაქტორებზე, ასევე, ზოლიტიკურ, სოციალურ და სხვა პირობებზე

საერთაშორისო ეკონომიკის შემდგომი განვითარების შესაძლებლობები და პერსპექტივები, მსოფლიო ბაზრის მოცულობის ზრდა განისაზღვრება შრომის საერთაშორისო დანაწილების განვითარების ხარისხით, მისი გადასვლით უმაღლეს ტიპზე შრომის საერთაშორისო დანაწილების ზოგადი ტიპისათვის დამახასიათებელია მომპოვებელი და გადამამუშავებელი დარგების პროდუქციის გაცვლა თანამედროვე საერთაშორისო ვაჭრობას საფუძვლად უდკვს შრომის ნაწილობრივი დანაწილება, ძირითადად სხვადასხვა დარგების და საწარმოების მზა პროდუქციის წარმოება (მათ შორის

შიდადარგობრივი ასპექტით); შრომის ერთეულებრივი დანაწილება-სპეციალიზაცია წარმოების ცალკეულ ეტაპებზე (დეტალებზე, კვანძებზე, ნახევარფაბრიკატებზე და ა.შ.) და ტექნოლოგიური ციკლის სტადიებზე, აგრეთვე, სამეცნიერო-ტექნიკური და ტექნოლოგიური სამუშაოების შესრულებაზე

მსოფლიო ვაჭრობაზე დიდ ზეგავლენას ახდენს განვითარებული ქვეყნების ეკონომიკებში მიმდინარე სტრუქტურული ძვრები მომსახურების სფეროს, მათ შორის საინფორმაციო და მაღალი ტექნოლოგიების, სასარგებლოდ აღნიშნულ პროცესს თან ახლავს ტრადიციული საბაზო დარგების გადატანა განვითარებად და ახალი ინდუსტრიულ ქვეყნებში მართალია, ამ ქვეყნებშიც იკვეთება თანამედროვე მაღალტექნოლოგიური პროდუქციის წარმოების და საექსპორტოდ გატანის ტენდენცია, მაგრამ განვითარებული ქვეყნები რნებიან ლიდერის პოზიციებზე ახალი იდეებისა და ტექნოლოგიების დამუშავებაში

ეკონომიკის გლობალიზაციაში მსოფლიო ვაჭრობის როლის ზრდას ადასტურებს ის ფაქტი, რომ იზრდება ექსპორტის წილი მსოფლიო მშპ-ში მან მიადწია მეოთხედს თუმცა, მხოლოდ წილი არ არის მნიშვნელოვანი, იკვლება ექსპორტის ხასიათი და სტრუქტურა საერთაშორისო საქონელბრუნვაში მცირდება სათბობის და ნედლეულის წილი და იზრდება ისეთი პროდუქციის (როგორც შუალედური, ისე საბოლოო) წილი, რომელსაც ახასიათებს გადაამუშავების მაღალი ხარისხი განსაკუთრებით იზრდება საინფორმაციო, სამეცნიერო-ტექნიკური, სატრანსპორტა-საკომუნიკაციო, ტურისტული და რეკრეაციული, საფინანსო გარიგებების, სადაზღვევო და ა.შ. მომსახურების წილი

საერთაშორისო ვაჭრობის აქტივიზაციას ხელს უწყობს გლობალური ეკონომიკური ინფრასტრუქტურის ჩამოყალიბება და

განვითარება ეს, უწინარეს ყოველისა, კომუნიკაციების სისტემაა, რომელსაც უზრუნველყოფს მსოფლიო სატრანსპორტო სისტემა და ერთიანი მსოფლიო საინფორმაციო სივრცე

ზენაციონალური ინსტიტუტების ფუნქციონირება და გააქტიურება არსებითად გლობალური ეკონომიკის დამახასიათებელი ნიშანია საერთაშორისო ეკონომიკური ორგანიზაციების საქმიანობის მიზნებში განსაზღვრულია ' არსებითად გლობალური ეკონომიკური ტარემოს გაუმჯობესება, ქვეყანათა ეკონომიკური ურთიერთობების ლიბერალიზაცია და პარმონიზაცია

გლობალიზაციის პროცესის გაშუქებისას, თანამედროვე სამეცნიერო და არასამეცნიერო მიმართულებებით, იკვეთება მრავალმხრივობა. ჩვენი აზრით, ამ პროცესის გაგლეჩა მართლაც სხვადასხვაგვარია მსოფლიოს ქვეყანათა ეკონომიკებზე, განვითარების დონეების მიხედვით, მაგრამ გამოსავალი არ არის ქვეყნის ნაკეტვასა და ამ პროცესისაგან მოწყვეტაში სწორედ საგარეო ეკონომიკური სტრატეგია უნდა გახდეს ის დასაყრდენი, რომელიც გლობალიზაციიდან დადებით შედეგებს უფრო მეტს მოუტანს ქვეყანას, ვიდრე ნეგატიურს მსოფლიო ეკონომიკის შემდგომი განვითარების შესახებ დებატებში დაბალგანვითარებული ქვეყნებისათვის საიმედოა ის ვერსია, რომლის მომხრენიც მიიწევენ, რომ გლობალიზაციას უნდა მიეცეს დემოკრატიული და რეგულირებადი ხასიათი და ამოდიოდეს მსოფლიო საზოგადოების საერთო ინტერესებიდან ყველა ქვეყნის და ერის ინტერესთა გათვალისწინებით

საგარეო სავაჭრო-ეკონომიკური სტრატეგიის შემუშავებისას პრინციპული მნიშვნელობა აქვს საბაზრო ინსტიტუტის ფუნქციონირების გათვალისწინებას საერთაშორისო ეკონომიკურ ურთიერთობებში თუმცა, მსოფლიოში არსებული პრაქტიკული გამოცდილების გათვალისწინებით, ექვს არ იწვევს საბაზრო

ურთიერთობების სისტემაში წარუვსის აუცილებლობა ნეგატიური ეკონომიკური და სოციალური შედეგების, საბაზრო მექანიზმების უკიდურესად სპონტანური მოქმედებების შესახებ უდად ამ პროცესში, ერთი მხრივ, გასათვალისწინებელია მსოფლიო მეურნეობის განვითარების საერთო ტენდენციები, და მეორე მხრივ, ეროვნული ეკონომიკური განვითარების თავისებურებანი.

ისტორიული გამოცდილება გვიჩვენებს, რომ გახსნილობის კერსი ეკონომიკას აძლევს რიგ პოტენციურ უპირატესობებს და ახალ შესაძლებლობებს, რომელთაგან უმთავრესია - ეროვნული შემოსავლის საექსპორტო კომპონენტის გაზრდა იმის შედეგად, რომ იზრდება წარმოების ფაქტორების და რესურსების მასა, რომლებიც წართულია საერთაშორისო ბრუნვაში, თანდათან სრულყოფილი ხდება მსოფლიო მეურნეობასთან ურთიერთქმედების მოდელი, ხორციელდება გადასვლა ტრადიციული საერთაშორისო საქონელგაცვლიდან უფრო მაღალი ფორმის თანამშრომლობაზე (მეცნიერულ-ტექნიკური და ხაწარმო კოოპერაცია და სხვ), ვითარდება და უახლოვდება მსოფლიო დანეს სამამულე პროდუქციის ხარისხის დონე და მადლდება მისი კონკურენტუნარიანობა, იზრდება ეროვნული წარმოების ფაქტორების ტრანსსახლდერო მობილურობა, წკარდება საბაზრო ინფრასტრუქტურის ნამოყალიბება

ეჭვს არ იწვევს, რომ ეს ახალი შესაძლებლობები რეალიზებული იქნება მხოლოდ თანდათან, მას შემდეგ, რაც საქართველოს ეკონომიკა მიადლწვეს გარკვეულ რაოდენობრივ და ხარისხობრივ მახასიათებლებს, მაგრამ ამას სჭირდება საკმაოდ დიდი დრო გასათვალისწინებელია, რომ აბსოლუტურად ღია ეკონომიკა არ არის არცერთ ქვეყანაში ეროვნული ეკონომიკის მდგომარეობიდან და ინტერესებიდან გამომდინარე, „საბაზრო“ სახელმწიფოების უმრავლესობათა მთავრობები არკვეულირებენ საგარეო სავაჭრო ეკონომიკურ

საქმიანობას სხვადასხვა ადმინისტრაციული და ეკონომიკური ღონისძიებების დახმარებით

საბაზრო ურთიერთობებზე გადასვლა, რომელიც საქართველოში ათეულ წელზე მეტია დაიწყო, არ შემოიფარგლება მხოლოდ შიდასახელმწიფო დონეზე საბაზრო გარემოს ჩამოყალიბების პროცესით იგი მოიცავს საბაზრო ტრანსფორმაციის პროცესს საგარეო ეკონომიკური ურთიერთობების სფეროშიც სხვადასხვა ეროვნულ ეკონომიკათა შორის საბაზრო მეურნეობის პრინციპებზე ეკონომიკური ურთიერთობების წარმართვა არსებული კავშირების რეფორმირების აუცილებელი წინაპირობაა შეიძლება ითქვას, რომ ეროვნული ეკონომიკის და მისი საგარეო ეკონომიკური სფეროს საბაზრო რეფორმირება ერთი და იგივე პროცესის - სოციალისტური მეურნეობრიობიდან საბაზრო სისტემაზე - გადასვლის ორი მხარეა ამიტომ საქართველოს საგარეო ეკონომიკური კავშირების სფეროს საბაზრო ტრანსფორმაცია ფართოდ არის დამოკიდებული ეროვნული ეკონომიკის საბაზრო ტრანსფორმაციის დონეზე

სასაქონლო-საბაზრო ურთიერთობების წარმოშობისა და განვითარების, როგორც შიდასახელმწიფო, ისე სახელმწიფოთა-შორის დონეზე, საფუძვლები ზოგადად ერთი და იგივეა: ა) შრომის საზოგადოებრივი დანაწილება და ბ) ეკონომიკურად განკავშირებული მესაკუთრეების არსებობა (უპირატესად კერძო საკუთრების ბაზაზე)

საქართველოს თანამედროვე საგარეო სავაჭრო სტრატეგიის ფორმირებაზე ორმხრივი ფაქტორები ახდენს ზეგავლენას ერთი მხრივ, გარე გარემო-გლობალიზებადი ეკონომიკა და მეორე მხრივ, შიგა გარემო - ეროვნული ეკონომიკის ბაზარზე ტრანსფორმირებადი სისტემა |

უკანასკნელმა წლებმა გვიჩვენა, რომ საქართველოში მიმდინარე რეფორმებში ჭარბობს გახსნილობის, როგორც საგარეო ეკონომიკური

საქმიანობის დაქვემდებარებული ლიბერალიზაციის განმარტება მაგრამ ასეთმა პრაქტიკამ ეკონომიკის თანამედროვე მდგომარეობის არსებობისას შეიძლება გამოიწვიოს და უკვე იწვევენ ნეგატიურ შედეგებს - მცირდება სამამულო სამრეწველო პოტენციალი მთელი რიგი დარგების და ცალკეული მნიშვნელოვანი საწარმოების განადგურებით, ხდება სახალხო მეურნეობის კომპლექსის სტრუქტურის დისპროპორციის კონსერვაცია, სადაც ჭარბობს მომსახურებელი და შრომატევადი წარმოება, ძლიერდება ფინანსური და ტექნოლოგიური დამოკიდებულება განვითარებული მრეწველობის ქვეყნებსა და ორგანიზაციებზე; შენარჩუნებულია სამამულო ექსპორტის და იმპორტის არასასურველი სტრუქტურა ეროვნული მწარმოებლებისთვის არ რჩება ადგილი შიდა ბაზარზე

ეს ტენდენციები მოწმობს იმას, რომ ეროვნული უსაფრთხოების პრობლემა სულაც არ არის მეცნიერული აბსტრაქცია მეურნე სუბიექტების საგარეო ეკონომიკური საქმიანობა საჭიროა არ წარმოშობდეს კრიზისულ მოვლენებს, არამედ, პირიქით, აქტიურად უნდა შეუწყონ ხელი მის დაძლევას სწორედ ამ ამოცანას უნდა დაექვემდებაროს დღეს საგარეო ვაჭრობის პოლიტიკა და საგარეო სავაჭრო ურთიერთობების სახელმწიფო რეგულირების მექანიზმი, რომელიც უზრუნველყოფს თავისუფალი ვაჭრობისა და პროტექციონიზმის ოპტიმალურ თანაფარდობას საქართველოს რეალიების გათვალისწინებით

დავაზუსტებთ, რომ თავისუფალ ვაჭრობაში (free trade) ნვენ ვტულისხმობთ პოლიტიკას, როცა საგარეო ვაჭრობაში სახელმწიფო მინიმალურად ერევა, რომელიც ვითარდება მოთხოვნისა და მიწოდების თავისუფალი საბაზრო ძალების საფუძველზე; პროტექციონიზმში კი - სახელმწიფოს პოლიტიკას უცხოური კონკურენციისაგან შიდა ბაზრის დასაცავად, ტექსპორტის სტიმულირებისა და ხელშეწყობის

ღონისძიებებს არც ერთ მათგანს, თუკი ისინი რადიკალურ მიმართულებად იქნება განხილული, მომავალი არ გაანინია ისტორიული პროცესის განუყოფელი ნაწილია ოქროს შუაღელდის პონა სახელმწიფო შემოქმედების იმპერატივებს და მოქალაქეთა პირად თავისუფლებას შორის და, კერძოდ, წარმოების ატენტთა თავისუფლებას შორის

დასაუღელდის თანამედროვე სახელმწიფოები ფრიტრედერობის პოსტულატებს აღიარებენ, მაგრამ მთლიანად არ უარყოფენ პროტექციონისტული მეოღელების გამოყენებას ფაქტები მოწმობენ, რომ მთავრობათა ეკონომიკურ პოლიტიკაზე ზეგაღელენას ახღენენ როგორც პროტექციონიზმის, ისე ფრიტრედერობის მომხრეები როგორც ერთ, ისე მეორე მხარეს ჰყავს პარლამენტებში თავიანთი ღობისტერი ჯგუფები, მონაწიღეობენ კანონთა განხიღევაში, ქმნიან კოალიციებს, პუღებს, კღუბებს, აქეთ თავიანთი პრესა და სამეცნიერო გამიცემები. ორივე განსახიღეველი მიმართუღეღა შეიღღეღა წარმოდღენიღი იყოს კონცეპტუაღური სკოღის სახით და როგორც ეკონომიკური პოლიტიკის ფორმირებუღი აღტერნატიუღი კონკრეტუღი ინსტრუმენტები

ამა თუ იმ ინსტრუმენტების ეფექტიანობის შესაღარებღად (მთლიანად თუ არა რაიმე რაკურსით) დაღეღმარებღდა ეკონომიკის ოპტიმადღური ეფექტიანობის ზუსტი კრიტერიუმების შემქმნაღება სხვადასხვა პირობებში, მაგრამ ასეთი კრიტერიუმები, სამწუხაროდ არ არის შექმნიღი

თუ ვისაზებრებთ ფრიტრედერობისა და პროტექციონიზმის იღეღების რეაღიზებუღეღობის ზომების შესახებ, მაშინ დაღინახაღეთ, რომ ცხოვრება უპირატესობას აღღეღეს პროტექციონიზმს, მაგრამ მისი აბსოღუტიზაციის გარეშე, თუ საუბარი ეხება საბაზრო საფუძემღეღზე მოქმედ ეკონომიკას, ფრიტრედერობის დოქტრინა კი წარმადღენს

გარკვეულ იდეალურ მოდელს, რომელიც თითქმის არ გამოიყენება სინამდვილეში ფორტიდებები სვეულდებრივ ძლიერ აკრიტიკებენ სახელმწიფოს გადაჭარბებულ შემოქმედებას, ტოტალიტარიზმს, ბიუროკრატისმს, არაეფექტიანობას, მაგრამ მათი პოზიტიური პროგრამა, როგორც წესი, სუსტია, მონაწილეობა კი ეკონომიკურ პოლიტიკაში – მეტად შეზღუდული

ნებისმიერი სახელმწიფოს საგარეო ვაჭრობა, როგორც წესი, აიგება ურთიერთმოგების საფუძველზე მაგრამ ურთიერთმოგებიანობა აქ არის არა მარტო სავაჭრო და საიმპორტო ოპერაციების დაბალანსებულობა, არამედ უფრო ფართო პრობლემაა განსახდერული სახელმწიფო სტრატეგიისა, რომელიც ყოველთვის იმყოფება ერთიანობაში სიციალურ-ეკონომიკური განვითარების პრობლემებთან

ეროვნული საგარეო სავაჭრო-ეკონომიკური სტრატეგიის არჩევანზე არსებით შეგავლენას ახდენს როგორც სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობა ქვეყანაში, ასევე ტენდენციები მსოფლიო ეკონომიკაში ამ ფაქტორების ურთიერთქმედებას მუდმივად წარმოშობს კროკნული სახელმწიფოების საგარეო სავაჭრო პოლიტიკაში ორ ტენდენციას – ლიბერალიზმს და პროტექციონიზმს ორივე ასახავს უწყ ამა თუ იმ ქვეყნის რეაქციას ცვლილებებზე შრომის საერთაშორისო დანაწილებაში (შსდ) და საერთაშორისო ეკონომიკურ ურთიერთობებში

შსდ-ის განვითარების შესაძლებლობების გამოვლენა ჩვენს ქვეყანაში, ისევე როგორც სხვა სოციალისტურ ქვეყნებში, შეზღუდული იყო ეკონომიკის სახელმწიფოებრივი რეგულირების უმაღლესმა დონემ განაპირობა უპირატესად სახელმწიფოს, როგორც საერთაშორისო ურთიერთობების მთავარი სუბიექტის განსახდერა საბაზრო პრინციპებზე გადასვლასთან ერთად იცვლება სახელმწიფო მართვის მეთოდები და საგარეო ეკონომიკურ, მათ შორის სავაჭრო, კავშირებში

გასახელმწიფოების გადალახვა ხორციელდება მათი ღრმა ლიბერალიზაციით

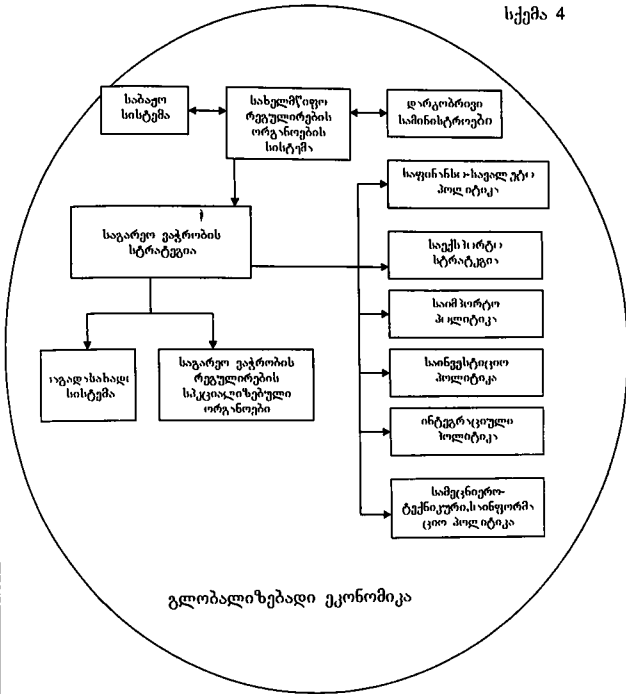
სახელმწიფო მონოპოლია მოიხსნა საგარეო ვაჭრობაზე, თუმცა საგარეო სავაჭრო სტრატეგიის შემუშავებასა და რეალიზაციაში მას მნიშვნელოვანი როლი აკისრია, რამაც ხელი უნდა შეუწყოს დამოუკიდებელ საგარეო ეკონომიკურ საქმიანობას

ცალკეული ქვეყნის საგარეო ვაჭრობის სახელმწიფო რეგულირების ფორმები და მეთოდები მსგავსია, ან შემუშავებულია ხანგრძლივი მსოფლიო პრაქტიკის გათვალისწინებით, მაგრამ არსებითი განსხვავებანი გააჩნიათ შესრულების მექანიზმში იმის მიხედვით, ჭარბობს ფრიტრედერული თუ პროტექციონისტული ორიენტაცია

თანამედროვე ეპოქაში პროტექციონიზმმა თავისებური გაგება შეიძინა გარდამავალი ეკონომიკის ქვეყნების და მათ შორის სვენ ქვეყნისათვის, არსებითი მნიშვნელობა აქვს იმ გარემოებას, რომ სახელმწიფო პოლიტიკის შემუშავებელი ცალკეული სტრუქტურული ერთეული განიცდის ტრანსფორმაციას და არსებულისაგან განსხვავებული დატვირთვა აქვს საბაზრო ეკონომიკაში საგარეო ვაჭრობის სტრატეგიაზე, როგორც ეროვნული ეკონომიკური ინტერესების გლობალურ გარემოში რეალიზაციის ღონისძიებების ერთობლიობაზე, მათ კომპლექსური გავლენა გააჩნიათ

საქართველოს საგარეო სავაჭრო სტრატეგიის ნამოყალიბების გარემო სქემატურად შეიძლება ასე წარმოვადგინოთ (იხ. სქემა 4)

ყველა საწარმოს და კომპანიას, საკუთრების ფორმის მიუხედავად, აქვს უფლება განახორციელოს საგარეო სავაჭრო ოპერაციები სახელმწიფოს როლი შეზღუდულია მარეგულირებლის და მაკონტროლებლის ფუნქციებით, რომელიც გამორიცხავს პირდაპირ ნარევას ფირმების საგარეო ეკონომიკურ საქმიანობაში

საბაზრო ტრანსფორმაციის განხორციელება ეროვნულ ეკონომიკაში განსახელმწიფოების, პრივატიზაციის, მეწარმეობის და კონკურენციის განვითარების ბაზაზე ქმნის ეკონომიკურ საფუძველს საერთაშორისო ეკონომიკური ურთიერთობების რეფორმირებისათვის, ამ ურთიერთობების როგორც ობიექტების,

ისე სუბიექტების რაოდენობრივი და ხარისხობრივი ცვლილებებისათვის ამ პროცესში კიდევ უფრო დიდი ცვლილებები შეაქვს სამეწარმეო საქმიანობის გარდაქმნას, გაფართოებულ შესაძლებლობებს, კონკურენციულ-საბაზრო გარემოსა და მსოფლიო სამეურნეო კავშირების ლიბერალიზაციას

საქონელი და მომსახურება, რომელიც ბრუნავს მსოფლიო ბაზარზე, მიახლოებით 14 ტრლნ დოლარს აჭარბებს საქონლისა და მომსახურების გაცვლა საერთაშორისო ბაზარზე ხასიათდება არა მარტო უზარმაზარი მოცულობით, არამედ ფართო ასირტიმენტით, ხარისხის მრავალფეროვნებით და დიდი კონკურენტუნარიანობით საერთაშორისო სავაჭრო ურთიერთობებთან უშუალო კავშირშია სპეციალიზაცია და კოოპერირება წარმოებისა და სამეცნიერო-ტექნიკური მუშაობის სფეროში

ფართოდ ვითარდება არა მარტო საქონლისა და მომსახურების გაცვლა, არამედ წარმოების ფაქტორების გადაადგილება სხვადასხვა ქვეყანას შორის ესაა უწინარეს ეოფლისა, კაპიტალის სხვადასხვა ფორმით მოძრაობა, საერთაშორისო საფინანსო საკრედიტო რესურსების გამოყენება, სამუშაო ძალის მიგრაცია, ინტელექტუალური საკუთრების გაცვლა და ა.შ მსოფლიო ეკონომიკური კავშირების ობიექტად იქცა გლობალური პრობლემები და პროექტები

საბაზრო გარდაქმნის პროცესში მნიშვნელოვნად ფართოვდება საერთაშორისო ეკონომიკური კავშირების სუბიექტების წრე აღმინისტრაციულ-მბრძანებლური სისტემისაგან განსხვავებით ასეთი ურთიერთობების სუბიექტებად იქცნენ კერძო ფირმები, ცალკეული მეწარმეები

საერთაშორისო ეკონომიკური ურთიერთობების სუბიექტები არიან სახელმწიფოები, ტრანსნაციონალური კომპანიები, საერთაშორისო ორგანიზაციები

განსაკუთრებით აქტუალურად დგას საკითხი კონკურენციის განვითარების შესახებ საერთაშორისო ეკონომიკური ურთიერთობების სფეროში გარდამავალი ეკონომიკის ქვეყნისათვის, რადგან მსოფლიო ბაზარი უკვე წამოყალიბებულია და ახალი ნიშის მოძიება არ არის ადვილი უზარმაზარი მოცულობის, რაოდენობის და ნაკრების საქონლის მასისა და მომსახურების შედეგად, რომელიც ბრუნავს მსოფლიო ბაზარზე, ასევე სუბიექტთა დიდი რაოდენობის გამო, აქ კონკურენცია ბევრად მკაცრია, ვიდრე საშინაო ბაზარზე

საგარეო სავაჭრო ურთიერთობების რეფორმირებაში არსებითი მნიშვნელობა აქვს ეკონომიკურ მდგომარეობას და ტრანსპორტირების პრობლემას საერთაშორისო საკაჭრო ურთიერთობების სივრცობრივი განფენილობის გამო წარმოიშობა მყიდველისა და გამყიდველის მნიშვნელოვანი დაშორება, რაც ზრდის ხარჯებს. აღნიშნულს ემატება წარმოების ფაქტორების, განსაკუთრებით ბუნებრივი რესურსების, მცირე მობილურობა

საბაზრო გარდაქმნების გატარებამ ხელი შეუწყო საწარმოთა პირდაპირ გასვლას საგარეო ბაზრებზე ეს პროცესი გარდამავალი ეკონომიკის ქვეყნებში კიდევ შეუწეობს ხელს სამწარმოო საქმიანობის განვითარებას, კონკურენციას და საგარეო ეკონომიკური საქმიანობის ლიბერალიზაციას, რაც თავის მხრივ, ხელს შეუწყობს თავისუფალი საბაზრო ურთიერთობების განმტკიცებას და ეროვნული ეკონომიკის განვითარებას.

საბაზრო გარდაქმნები საბაზრო ეკონომიკის ქვეყნებში უკავშირდება საგარეო სავაჭრო ბრუნვის გაფართოებას და მათი

გახსნილობის ხარისხის ამაღლებას ტრანსფორმირებად ქვეყანათა უმრავლესობა ცდილობს ინტეგრირებას მსოფლიო მურუნეობაში, რათა ისარგებლოს საერთაშორისო ვაჭრობის უპირატესებით და აბსოლუტური მოგების გაზრდის შესაძლებლობით, რომელიც უკავშირდება წარმოების ფაქტორების გაიაფებას და ეფექტიანობის ამაღლებას შრომის საერთაშორისო დანაწილების და უფრო მწარმოებლურ საბაზრო ტექნოლოგიებზე წარმოებული ექსპორტი-იმპორტის საფუძველზე

ეკონომიკურად განვითარებული ქვეყნების გამოცდილება, რომლებიც ღრმად არიან ინტეგრირებულნი მსოფლიო მურუნეობაში, მოწმობს, რომ ეკონომიკურ ზრდას და კეთილდღეობას მნიშვნელოვნად განაპირობებს საგარეო ეკონომიკური კავშირების განვითარების პრიორიტეტული მიმართულებების სწორი არჩევანი და რეალიზაცია, რომლებიც უზრუნველყოფს საგარეო ვაჭრობის გრძელვადიან მაღალეფექტიანობას მაგრამ შეფარდებითი და აბსოლუტური უპირატესობები შეიძლება რეალიზდეს სხვადასხვა სისრულით და მიმართულებით, ქვეყანაში არსებული პირობებიდან გამომდინარე

საქართველო, ისევე როგორც პოსტსოციალისტური ქვეყნების უმრავლესობა, სერიოზულ ხირთულეებს ხვდება მსოფლიო ეკონომიკაში ჩართვის პროცესში გლობალურ ეკონომიკაში ინტეგრაციის შედეგები ბევრი მათგანისათვის აღმოსნდა არაერთგვაროვანი, ინტეგრაციის ეფექტიანობა კი სრულიად არ არის ნათელი არსებული სისტემის სამეურნეო კავშირებიდან გამოსვლის შემდეგ ახალმა დამოუკიდებელმა სახელმწიფოთა უმრავლესობამ ვერ შეძლო წარმატებულად ჩართულიყო მსოფლიო სამეურნეო კავშირების ალტერნატიულ სისტემაში

უწინარეს ყოვლისა, სამეურნეო კავშირების სისტემურმა რეინტეგრაციამ გამოიწვია შეუქცევადი ეკონომიკური დანაკარგები

საგარეო ვაჭრობის ლიბერალიზაცია, რაც არ უნდა პარადოქსულად ჩანდეს, აღმოჩნდა მთავარი მიზეზი, რომელიც ხელს უძღლის ამ ქვეყნების ისარგებლონ თავისუფალი ვაჭრობის გრძელვადიანი მოგებით გახსნილობის ზრდამ არაკონკურენტუნარიან შიდა ბაზრებზე სტიმული მისცა ღრმა ეკონომიკურ დაცემას, რომელმაც გამოიწვია ეკონომიკის სტრუქტურული გარდაქმნის პარალიზება, რომელიც აუცილებელია ეფექტიანი საერთაშორისო სპეციალიზაციისათვის და რომელიც ხელს უწყობს შრომის საერთაშორისო დანაწილებიდან პოტენციური მოგების მიღების შესაძლებლობას

ჩამოყალიბდა მდგრადი არასასურველი ტენდენცია არახელსაყრელი კონკურენტუნარიანობის პირობები ხელს უწყობს ქვეყანაში საერთაშორისო ვაჭრობის შეფარდებითი უპირატესობა გამოყენებულ იქნეს ნაკლებპერსპექტიულ დარგებში, შენარჩუნებულ იქნეს შსდ-ის ნაკლებხელსაყრელი მიმართულებები, რაც პერსპექტივაში აბსოლუტური მოგების მიღებაზე უარისთქმის ტოლფასია

განხილულ გარემოებათა გათვალისწინებით, ჩვენი ქვეყნისთვის დღის წესრიგში დგება საგარეო ვაჭრობის სტრატეგიის სრულყოფის აუცილებლობა

თავი 2. საქართველოს საგარეო ვაჭრობის თანამედროვე მდგომარეობა

2.1. საგარეო ვაჭრობის დინამიკა და სტრუქტურული თავისებურებანი

გასული საუკუნის 90-იანი წლებიან დაწყებული საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლის პროცესი, რომელიც მეტად რთულად მიმდინარე რეფორმებში აისახა, შიდა პროცესებთან ერთად ტულისხმობს ჩვენი ქვეყნის ჩართვას მსოფლიო მეურნეობაში მანამდე საქართველოს ეკონომიკა საბჭოთა კავშირში იყო ინტეგრირებული და საგარეო ვაჭრობას ძირითადად წევრ ქვეყნებთან ახორციელებდა საქართველოს ექსპორტის 96% და იმპორტის 72% ყოფილ საბჭოთა რესპუბლიკებზე მოდიოდა საქართველოს საექსპორტო საქმიანობა წარმატებული იყო საბჭოთა პერიოდში ჩვენს ქვეყანას პიონდად დღებითი საგარეო სავაჭრო ბალანსი, რადგან საბჭოთა კავშირის შიგა ბაზარზე ნედლეულისა და ენერგომატარებლების შიდა ფასები მსოფლიო ფასებთან შედარებით დაბალი იყო, კვებისა და მსუბუქი მრეწველობის პროდუქციის ფასები კი აღემატებოდა შესაბამის მსოფლიო ფასებს ამდენად, საქართველოს საწარმოები იაფად ამზადებდნენ ისეთ პროდუქციას, რომელიც შემდეგ სარფიანად იყიდებოდა საბჭოთა კავშირის ბაზარზე აქედან გამომდინარე, საქართველოს წარმოება ორიენტირებული იყო სწორედ ამ ბაზარზე¹¹ თუმცა უნდა აღინიშნოს, რომ საბჭოთა პერიოდში კავშირის მასშტაბით პროდუქციის გატანას არ შეიძლება ვუწოდოთ საექსპორტო საქმიანობა თანამედროვე გაგებით, რადგან პროდუქციის გასაღება ეკავშირე ეკონომიკის წესების მიხედვით ხორციელდებოდა ამასთან, საბჭოთა კავშირის ფარგლებს გარეთ გატანილ საქონელში რესპუბლიკების წილი საერთოდ არ ფიქსირდებოდა, მხოლოდ 90-იანი

¹¹ იხ. აბრეჯა ა. ვრცინკლა ეკონომიკა და გლობალიზაცია თბ 2005 ავ 231

წლების მიწურულს გახდა შესაძლებელი საქართველოს ექსპორტის განსაზღვრა¹²

არსებული სამეურნეო კავშირების მოშლას, წარმოების დაკეზის ყოფილი სსრკ-ის და თვით საქართველოს შიგნით არ შეიძლებოდა არ გამოეწვია საგარეო სავაჭრო ბრუნვის შემცირება და სტრუქტურული ცვლილებები

ჩვენ საკვლევ პერიოდად ავიღეთ ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაციაში საქართველოს გაწვევრიანების შემდგომი პერიოდი 2000-2004 წლები, თუმცა, რამდენიმე სიტყვით შევწერდებით წინა პერიოდის ძირითად ტენდენციებზე საგარეო ვაჭრობაში ძირითადად გამოიკვეთა არასასურველი ტენდენცია, რაც გამოიხატებოდა ექსპორტთან შედარებით იმპორტის მატებაში და საგარეო ვაჭრობის უარყოფითი ბალანსის მუდმივ ზრდაში. ექსპორტი მკვეთრად ჩამორჩებოდა იმპორტს როგორც ზრდის ტემპით, ისე აბსოლუტური მასშტაბების მიხედვით. 1994 წლიდან 1997 წლამდე იზრდებოდა საგარეო სავაჭრო ბრუნვა შესაბამისად 489 მლნ-დან 1181.5 მლნ აშშ დოლარამდე. 1998 წლის მცირე კლება (საგარეო სავაჭრო ბრუნვამ 1072,7 მლნ აშშ დოლარი შეადგინა) 1999 წელს გაგრძელდა და 824,2 მლნ აშშ დოლარი შეადგინა თუმცა, ამავე წელს ადგილი აქონდა კვეყნის საგარეო სავაჭრო ბალანსის ერთგვარ გაუმჯობესებას გაიზარდა ექსპორტი და შემცირდა იმპორტი წინა წელთან შედარებით საგარეო ვაჭრობის ქრონიკული დეფიციტი ფიქსირდება აღნიშნულ პერიოდში და 1994 წლის 185,6 მლნ აშშ დოლრიდან 1999 წელს 461,1 მლნ დოლარამდე გაიზარდა, ექსპორტით იმპორტის გადაფარვის კოეფიციენტი კი 50%-საც კი ვერ აღწევს

(იხ ვხრილი №2 1-1)

¹² იხ კავშირი კ-ს შესახებ ქს საქართველოს საგარეო ეკონომიკური ურთიერთობები საქართველოს ეკონომიკა საგარეო ვაჭრობის ტრად. ში, თბ., 2004, გვ. 52

საქართველოს საგარეო ვაჭრობის ძირითადი მაჩვენებლები

1994-1999 წლებში

მაჩვენებლები	1994	1995	1996	1997	1998	1999
საგარეო სავაჭრო ბრუნვა (მლნ აშშ დოლარი)	489	546,8	885,6	1181,5	1072,7	917,9
ექსპორტი (მლნ აშშ დოლარი)	151,7	151,7	198,8	239,8	192,3	228,4
იმპორტი (მლნ აშშ დოლარი)	337,3	395,1	686,8	941,7	880,4	689,5
ექსპორტის წილი ბრუნვის მოცულობაში (%)	31,0	27,7	22,4	20,3	17,9	24,9
ექსპორტით იმპორტის გადაფარვის კოეფიციენტი	44,9	38,4	28,9	25,5	21,8	33,1
საგარეო სავაჭრო ბალანსი (მლნ აშშ დოლარი)	- 185,6	-243,4	-488,0	-701,9	-6881,	-461,1

აღნიშნულ პერიოდში ექსპორტ-იმპორტის სასაქონლო სტრუქტურის ანალიზი გვიჩვენებს, რომ საქართველო იყო პირველადი ნედლეულის (სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციისა და მინერალური ნედლეულის) ექსპორტიორი ქვეყანა. სასოფლო-სამეურნეო პროდუქტებიდან აღსანიშნავია ჩაი, ღვინო, თხილი, ბუნებრივ წიაღისეულზე დაფუძნებული ინდუსტრიებიდან - ფერო-შენადობები, აზოტის სასუქები, ძვირფასი ლითონის მადნები და კონკრეტარტები, ჯართი; ნავთობი იმპორტირებულ პროდუქციაში ძირითადად დიდ წილს იკავებდა სამომხმარებლო საქონელი და ენერგომატარებლები რაც შეეხება სავაჭრო პარტნიორებს, მათი რიცხვი იზრდებოდა და

¹³ აქ და შემდგომ მოტანილი საქართველოს სტატისტიკის სახელმწიფო დეპარტამენტის შინაგნეპების საფუძველზე ხეობრებული ტაბლარიშტები, წინააღმდეგ შემთხვევაში ძითობრულ ია წარბ

ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაციაში (ვმო) გაწვევრიანებადკ სვენს ქვეყანას უკვე აქონდა დამყარებული 100-ზე მეტ სახელმწიფოსთან სავაჭრო ურთიერთობა მსხვილ სავაჭრო პარტნიორთა სამეულს ქმნიდნენ რუსეთი, თურქეთი და აზერბაიჯანი, თუმცა საერთო ჯამში სავაჭრო მიმართულებები მრავალმხრივობით გამოირჩეოდა სავაჭრო პარტნიორთა რიცხვში ჩნდებიან ევროკავშირის ქვეყნები და აშშ საქართველოს საგარეო ვაჭრობაში დიდ როლს ასრულებდნენ ყოფილი სსრ კავშირის ქვეყნები, რომელნიც დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა თანამეგობრობის (დსთ) დაჯგუფებაში კრთიანდებიან (რუსეთი, აზერბაიჯანი, უკრაინა) ეს სახელმწიფოები თერქეთთან ერთად ქმნიდნენ როგორც ექსპორტის, ისე იმპორტის თვალსაზრისით მნიშვნელოვან პარტნიორთა ჯგუფებს.

ზემოაღნიშნული ტენდენციების ფონზე შეიძლება დავასკვნათ, რომ ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაციაში გაწვევრიანებადქ საქართველოს საგარეო ვაჭრობის ბრუნვას ზრდის ტენდენცია აქონდა (1998 წლამდე), საგარეო ვაჭრობის სადღო იყო მუდმივად უარყოფითი, ძირითად პარტნიორთა შორის არ არიან განვითარებული ქვეყნები, ექსპორტში მცირეა მზა პროდუქციის ხვედრითი წილი, იმპორტში ჭარბობს სამომხმარებლო საქონელი და ენერგომატარებლები

განვიხილოთ 2000-2004 წლების საქართველოს საგარეო ვაჭრობის ძირითადი ტენდენციები და შემდგომ გამოვკვეთოთ, მოხდა თუ არა არსებითი ცვლილებები წინა პერიოდთან შედარებით და რა შედეგები მოიტანა ვმო-ში გაწვევრიანებამ.

საქართველოს საგარეო ვაჭრობის განვითარებას 2000 წლის შემდგომ პერიოდში ახასიათებს ცხრილი №2 1-2-ში, №2 1-3-ში, №2 1-4-ში მოტანილი მონაცემები საგარეო ვაჭრობის ბრუნვა 2000-2004 წლებში ზრდის ტენდენციით ხასიათდება 1999 წელთან შედარებით. ძირითადად იზრდება როგორც ექსპორტის, ასევე იმპორტის

მიცულობები წინა პერიოდთან შედარებით (იხ. ცხრ. №21-3) მაკრამ, ამავე დროს, ადგილი აქვს საგარეო ვაჭრობის უარყოფითი სადღოს ზრდას 1999 წელთან შედარებით

საგარეო სავაჭრო ბრუნვის ზრდა 2000 წლის 1031, 7 მლნ აშშ დოლარიდან 2004 წელს 2494,5 მლნ აშშ დოლარამდე მს/შობს იმ ფაქტს, რომ ჩვენი ქვეყანა აფართოვებდა საგარეო საკაპრო კაქშირებს "ქვეყნის სიდიდის, თეორიის" მიხედვით თუ ვიმსჯელებთ, მცირე ქვეყნებისათვის არსებითი მნიშვნელობა აქვს მსოფლიო ეკონომიკაში ინტეგრირებას, რადგან ასეთი ქვეყნები დიდ ქვეყნებთან 'ძედარებით ნაკლებად არიან უზრუნველყოფილნი ადამიანთა მოთხოვნებების დასაკმაყოფილებლად საჭირო რესურსებით მიუხედავად იმისა, რომ საქართველოს მონაწილეობა მსოფლიო ვაჭრობაში გამოსატყლია მოკრძალებულ სიდედეებში (0,1%-საც კი ვერ აღწევს), მისი დამოკიდებულება მსოფლიო ბაზრის მდგომარეობაზე მეტად დიდია, რასაც ადასტურებს საქსპორტო და საიმპორტო კოტების მანეწებლები საქსპორტო კოტა (ქვეყნის ექსპორტის შეფარდება მთლიან შიდა პროდუქტთან) და საიმპორტო კოტა (ქვეყნის იმპორტის შეფარდება მთლიან შიდა პროდუქტთან) ნათლად წარმოსაწენს მსოფლიო მეურნეობაში საქართველოს ინტეგრირების მასშტაბს აღნიშნული მიმართულებით (იხ. ცხრილი №21-6). 2000-2004 წლებში სენი ქვეყნის მთლიანი შიდა პროდუქტი (შშპ) იზრდებოდა საქსპორტო კოტა შემკირდა 2001 წელს წინა წელთან შედარებით, 2002 წელს გაიზარდა 2001 წელთან შედარებით და მკვეთრ ზრდას აქონდა ადგილი 2003 და 2004 წლებში. საქსპორტო კოტის მაღალი მანეწებლები—დაახლოებით 50%-დან 57%-მდე საანალიზო პერიოდში მიუთითებს იმაზე, რომ ქვეყანაში წარმოებულნი მთლიანი შიდა პროდუქტის ნახევარი გაიტანებოდა მსოფლიო ბაქარზე საიმპორტო კოტის მაღალი მანეწებლები კი მიუთითებს იმაზე, რომ საქართველო

საქართველოს საგარეო ვაჭრობის ზოგადი მაჩვენებლები 1999-2004 წლებში
(ცხრილი № 2 | 2)

მაჩვენებელი	1999	2000	2001	2002	2003	2004
ექსპორტი	228380 0	322562 7	317849 5	345977,6	461573 7	647075 5
იმპორტი	689544 9	709127 2	751968 7	793648 2	1140466 4	1847407 5
საგარეო სავაჭრო ბრუნვა	917924 9	1031689 9	1069818 2	1139625 8	1602040 1	2494483 0
საგარეო ვაჭრობის სადღი	-461164,9	-386564 6	-434119 3	-447670,6	-678892,6	1200331 9

საქართველს საგარეო ვაჭრობის ზრდის ტემპი 1999 წლის მიმართ (%)

მაჩვენებელი	1999	2000	2001	2002	2003	2004
ექსპორტი	100	141 2	139,2	151,5	202 1	283 3
იმპორტი	100	102 8	109 1	115 1	165 4	267 9
საგარეო სავაჭრო ბრუნვა	100	112 4	116 5	124 2	174 5	271 8
საგარეო ვაჭრობის სადღი	100	83,8	94 1	97 1	147,2	260,3

საქართველოს საგარეო ვაჭრობის ჯაჭვეური ზრდის ტემპი 2000-2004 წლებში (%)

მაჩვენებელი	2000	2001	2002	2003	2004
ექსპორტი	141,2	98 5	108,8	133 4	140 2
იმპორტი	102 8	106 0	105,5	143 7	162 0
საგარეო სავაჭრო ბრუნვა	112 4	103 7	106,5	140 6	155 7
საგარეო ვაჭრობის სადღი	83,8	112,3	103 1	151,7	176,8

ექსპორტისა და იმპორტის წილი საქართველოს მთლიან საგარეო სავაჭრო ბრუნვაში 2000-2004 წლებში (%)

მაჩვენებელი	1999	2000	2001	2002	2003	2004
ექსპორტი	24,9	31 3	29 7	30 4	28 8	25 9
იმპორტი	75,1	68 7	70 3	69,6	71 2	74 1
უქსორტისა და იმპორტის ბალანსის კოეფიციენტი	33 2	45 4	42,2	43,6	40 5	35 0
საგარეო სავაჭრო ბრუნვა	100,0	100 0	100,0	100,0	100,0	100 0

მნიშვნელოვნად არის დამოკიდებული მსოფლიო ბაზარზე, ადგილობრივი მოთხოვნის უდიდესი ნაწილი კმაყოფილდება იმპორტის ხარჯზე.

2004 წელს განსაკუთრებით მაღალი იყო საიმპორტო კოტა იგი შედგენდა 162,7%-ს, რაც თითქმის 55%-ით აღემატებოდა 2000 წლის ანალოგიურ მაჩვენებელს და 32,6%-ით წინა წლის მაჩვენებელს სვეტ კურდნობით ოფიციალურ სტატისტიკურ მონაცემებს, მაგრამ არ შეიძლება არ აღვნიშნოთ დაუკვირვებელი ეკონომიკის შესახებ, რომლის წილი ქვეყნის მთლიან ეკონომიკაში 2000-დან 2004 წლებში შესაბამისად შეადგენდა 34,4, 33,5, 32,9, 33,4, 28,8%-ს. მოუხედავად იმისა, რომ 2004 წელს მკვეთრად არ შექვირებულია დაურეგისტრირებული წარმოების ხვედრითი წილი, საქართველოს ეკონომიკის განვითარების სამინისტროს ინფორმაციით 2004 წელს იმპორტის მკვეთრი ზრდის მიუხედავად იქცა (რაც საიმპორტო კოტაშიც შესაბამისად ასახა) კონტრაბანდული ტვირთების მოძრაობის 30-35%-ით, ნავთობპროდუქტების კონტრაბანდის 61%-დან 37%-მდე ხორბლის კონტრაბანდის 57%-იდან 20%-მდე, სამკურნალო საშუალებების კონტრაბანდის 30%-ით შემცირება

(ცხრილი №2 I-6

საქართველოს საექსპორტო და საიმპორტო კოტების ცვლილებების დინამიკა 2000-2004 წლებში

მაჩვენებლები	2000	2001	2002	2003	2004
მთლიანი შიდა პროდუქტი (მლნ აშშ დოლ.)	654,4	694,2	741,7	876,5	1135,3
ექსპორტი (მლნ აშშ დოლარი)	322,6	317,8	346,0	461,6	647,1
საექსპორტო კოტა (%)	49,3	45,8	46,6	52,6	57,0
იმპორტი (მლნ აშშ დოლარი)	709,1	752,0	793,6	1140,5	1847,4
საიმპორტო კოტა (%)	108,3	108,3	107,0	130,1	162,7

აქვე შევნიშნა, რომ მოტანილი მონაცემები არასრულად ასახავენ რეალურ სავაჭრო ურთიერთობებს, თუმცა წარმოდგენას გვიქმნიან ძირითადი ტენდენციების შესახებ საზღვრების გაკონტროლება და სავრთაშორისო სტანდარტების შესაბამისი საბაჟო აღრიცხვის წარმოება ჯერ კიდევ საჭიროებს სათანადო სამუშაოების ნატარებას მთელი საკვლევი პერიოდის შესახებ შეიძლება ითქვას, რომ საქართველოს სავაჭრო ოპერაციების მნიშვნელოვანი ნაწილი არ იყო რეგისტრირებული,¹ რაც დიდ პრობლემებს ქმნის საგარეო ვაჭრობის ანალიზისას

საგარეო ვაჭრობის აღრიცხვიანობის არასრულყოფილება უკავშირდება აღრიცხვიანობის არაპარმონიზებულობას საქართველოს სტატისტიკის სახელმწიფო დეპარტამენტის მიერ ნატარებული სარკისებური შედარებების პროცესში გამოვლინდა განსხვავებები საქართველოსა და პარტნიორი ქვეყნების მონაცემებს შორის ამ განსხვავებათა მიზეზებში გარკვევა მეტ-ნაკლებად ზუხტი იმპორტ-ექსპორტის მოცულობების დადგენა წარმოადგენდა სარკისებური შედარების ძირითად მიზანს ჩვენ გამოვეყენათ ზოგიერთ მთავარ პრობლემას.

- ✓ შეცდომები საბაჟო-სატვირთო დეკლარაციების შევსებისას
- საქონლის კოდის არასწორი მითითება,
- გამომგზავნი, წარმოშობი და მოვაჭრე ქვეყნების ვრთმანეთში არევა და სხვა,
- ✓ განსხვავებები საგარეო ვაჭრობის აღრიცხვის სისტემაში
- ნაციონალური თავისებურებები იმპორტისა და ექსპორტის აღრიცხვაში;
- რუსეთის ფედერაციაში და უკრაინაში, ასევე თურქეთის რესპუბლიკაში იმპორტს აღრიცხავენ წარმოშობის ქვეყნის მიხედვით, ხოლო საქართველოში გამომგზავნი ქვეყნის მიხედვით.

ამასთან თურქეთის მხარე არ აფიქსირებს, თუ რომელ ქვეყანაში ხვდება მისი თავისუფალი სავაჭრო ზონიდან გასული ტვირთები, ხოლო თუ ეს ტვირთი საქართველოში მოხვდა, ის კნდა დაფიქსირდეს ჩვენი საბაჟო ორგანოების მიერ, როგორც თურქეთიდან იმპორტი

- საქართველოში საგარეო ვაჭრობის სტატისტიკა წარმოებს დსთ-ის ქვეყნებისთვის შემუშავებულ საგარეო ეკონომიკური საქმიანობის სასაქონლო ნომენკლატურით, რომელიც ექვსნიშნა დონეზე ემთხვევა პარმონიზებული სისტემის 1996 წლის ვერსიას (II გამოცემა, 1996-2000 წწ შეტანილი ცვლილებებით და დამატებებით), ხოლო რუსეთის ფედერაციაში სარკებლობენ პარმონიზებული სისტემის ახალი 2002 წლის ვერსიით
- ✓ კონფლიქტურ რეგიონებში საქართველოს ხელისუფლების მიერ გაუკონტროლირებადი საზღვრის მონაკვეთი
- ✓ დროითი ფაქტორი.
- ✓ ასევე, არ არის გამორიცხული საქართველოს საბაჟო სამსახურის არასათანადო აღმინისტრირების ღონე

რეალური განსხვავება შეიძლება უფრო მეტიც იყოს, რადგან შეცდომები და უზუსტობები სოგჯერ ერთმანეთს აბათილებენ¹⁴ საილუსტრაციოდ შეიძლება მოვიტანოთ ევ “სარკისებური სტატისტიკის” მონაცემები მაგალითად, საქართველოს ვაჭრობა თურქეთთან საქართველოს სტატისტიკის სახელმწიფო დეპარტამენტის მონაცემების მიხედვით, 2003 წლის ნოემბერში საქართველოს ექსპორტი თურქეთში შეადგენდა 71 მლნ. აშშ დოლარს (48 მლნ 2002 წელს), მაშინ, როდესაც თურქეთის სტატისტიკის სახელმწიფო ინსტიტუტი აფიქსირებს 240 მლნ აშშ დოლარის (116 მლნ 2002 წელს) ქართულ იმპორტს თურქეთში ამგვარი სარკისებური სტატისტიკური

¹⁴ საქართველოს სტატისტიკის სახელმწიფო დეპარტამენტის ინფორმაციის ძახ ქთა, 2003 წ

პრობლემები არსებობს სხვადასხვა ქვეყნების ორმხრივი სავაჭრო ურთიერთობების ანალიზის დროსაც, მაგრამ საქართველოს შემთხვევაში განსხვავება ადგილობრივი და პარტნიორი ქვეყნების სტატისტიკურ ინფორმაციებს შორის განსაკუთრებით დიდია.¹⁵

საანალიზო პერიოდის განმავლობაში, ისევე როგორც მანამდე, საქართველოს საგარეო სავაჭრო ბალანსი დეფიციტურია უარყოფითმა სალდომ 2004 წელს 1200 მლნ აშშ დოლარს გადააჭარბა თუ შევადარებთ აღნიშნულ წლებში ექსპორტის და იმპორტის დინამიკას და საგარეო ვაჭრობის სტრუქტურას ექსპორტ-იმპორტის მიხედვით. ცხადი გახდება, რომ საგარეო ვაჭრობის მოცულობის ზრდა ხორციელდება როგორც ექსპორტის, ისე იმპორტის ზრდის ხარჯზე (იხ. ცხრ. №2 1-5) მათი ხვედრითი წონა, მეტ-ნაკლებად სტაბილურია ვაჭრობის მთლიან მოცულობაში, მაგრამ სტაბილურობა არ ნიშნავს ხასურველ მდგომარეობას პირიქით, დღემდე ვერ დაიძლია ნეგატიური ტენდენცია იმპორტის წილი საქართველოს საგარეო სავაჭრო ბრუნვაში მუდმივად აღემატება ექსპორტის წილს 2000 წელს ექსპორტით იფარებოდა იმპორტის 45,6 პროცენტი, 2001 წელს — 42,2, 2002 წელს — 43,7, 2003 წელს — 40,4, ხოლო 2004 წელს მხოლოდ — 35,1 პროცენტი. იმპორტის ექსპორტით გადაფარვის კოეფიციენტის აშკარა შემცირების ტენდენცია საკითხს სვამს გაზრდილი იმპორტის არასაექსპორტო საშუალებებით დაფარვის თაობაზე, რაც პერსპექტივაში შეზღუდავს იმპორტის ზრდის შესაძლებლობებს გადახდისუუნარობის გამო და უპირველეს ყოვლისა კი. არსებითი მნიშვნელობის ხდება ექსპორტის ზრდის საკითხი არსებული სტატისტიკური მონაცემების გაანალიზებით შეიძლება გამოკვეთოთ, რომ საგარეო ვაჭრობა ხორციელდება არასასურველი ტენდენციით ექსპორტი მკვეთრად წამოიწმინდა იმპორტს, განსაკუთრებით 2003-2004

¹⁵ საქართველოს ეკონომიკის მინისტრის განცხადებით, კონსტრუქციული სექტორისა და საბაზო უბრუნო საკითხების ქართულ-ევროპული საკონსულტაციო ცენტრი 2004 წელს №1 ტკ 40-41

წლებში, როგორც ზრდის ტემპით, წინა პერიოდთან შედარებით, ისე აბსოლუტური მანუვრებლების მიხედვით აღსანიშნავია ისიც, რომ არსებული მდგომარეობა ძირითადად ემსგავსება 2000 წლამდე საქართველოს საგარეო ვაჭრობაში გამოკვეთილ ტენდენციებს

ქვეყნის საგარეო სავაჭრო ურთიერთობების დასახასიათებლად მიზანშეწონილია ვაჭრობის სასაქონლო და გეოგრაფიული სტრუქტურების გაანალიზება, მზარდი საექსპორტო და საიმპორტო სფეროების და ძირითადი სავაჭრო პარტნიორების გამოვლენა სრულ წარმოდგენას საქართველოს საგარეო ვაჭრობის სასაქონლო სტრუქტურაზე გვაძლევს ექსპორტ-იმპორტის სასაქონლო ჯგუფები (იხ. დანართი №1, №2) მათგან შეიძლება გამოკვეთოთ 10 დასახელების საექსპორტო და საიმპორტო საქონელი, რომელზეც მოდის შესაბამისად მთლიანი ექსპორტის და მთლიანი იმპორტის თითქმის ნახევარი.

საქართველოს ექსპორტის სტრუქტურაში 10 ძირითადი პროდუქციის პოზიციას წინა წლების მსგავსად იკავებს შავი ლითონების ნარჩენები და ჯართი, საფრენი აპარატები, ეურძნის ნატურალური ღვინოები, ფეროშენადნობები, შაქარი, სპილენძი, მადნები და კონცენტრატები, აზოტოვანი მინერალური ან კიმიური სასუქები, ხორბალი და მესლინი, მინერალური წყლები, ეთილის სპირტი, სპირტიანი სასმელები (იხ. ცხრ. №2 1-7) მითითებულ მანაკლებთან ერთად უნდა განვიხილოთ ცხრ. №2.1-8, №2 1-9, №2 1-10-ის მონაცემები, რათა გამოვკვეთოთ მზარდი და სტაბილური საექსპორტო ჯგუფები და ექსპორტის არსებული სტრუქტურის მიხედვით ვიმსჯელოთ მის პერსპექტიულობაზე შავი ლითონების ნარჩენების და ჯართის წილი 10-15 პროცენტის ფარგლებში მერყეობს 2000-2004 წლებში და სტაბილურ საექსპორტო საქონელს წარმოადგენს, მიუხედავად იმისა რომ მისი ზრდის ტემპი არაერთგვაროვნად იცვლებოდა საფრენი

აპარტების წილი ამავე წლებში 2-13 პროცენტის დიაპაზონშია და 2004 წელს ერთ-ერთ ძირითად საექსპორტო საქონელს წარმოადგენდა ეურძნის ნატურალური ღვინოები 9-10 პროცენტს იკავებდა საქართველოს ექსპორტში 2000-2003 წლებში და 2004 წელს აღინიშნა მისი შემცირება 7,5%-მდე მთლიან ექსპორტში, თუმცა აბსოლუტურმა მოცულობამ მოიმატა და 2004 წელს 487,2 მლნ. აშშ დოლარს მიაღწია, რაც თითქმის 215%-ით მეტია 1999 წლის მანუფაქტურებთან შედარებით

ფეროშენადნობების წილი 4,2-დან 6,6%-მდე გაიზარდა 2000-2004 წლებში საკვლევე პერიოდში მკვეთრად გაიზარდა შაქრის ექსპორტი და 2000 წლის 0,9%-დან 2004 წელს 5,3%-მდე მიაღწია და 342,9 მლნ აშშ დოლარს გაუტოლდა სპილენძის მადნების და კონცენტრატების, ასევე აზოტოვანი მინერალური ან ქიმიური სასუქების წილი 1-5 პროცენტული წილის ფარგლებში მერყეობს მცირე ხვედრითი წონითაა წარმოდგენილი ხორბალი - 0,4-დან 3,5%-მდე ექსპორტის მთლიან მოცულობაში აღსანიშნავია, რომ მინერალური წყლები ჯერ კიდევ ვერ მკვიდრდება მზარდ საექსპორტო სასაქონლო სახედ მისი წილი ექსპორტში 2000-2004 წლებში მერყეობს და შესაბამისად 2,9, 3,7; 5,0; 4,3 და 3,0% შეადგინა ეთილის სპირტის და სპირტიანი სასმელების ხვედრითი წონა 1-დან 3%-მდეა

10 ძირითადი საექსპორტო პროდუქციის სტატისტიკური ანალიზი ცხადყოფს, რომ 2000-2004 წლებში საქართველოს ექსპორტს აქონდა არასასურველი ტენდენცია ექსპორტის ძირითად ნაწილს ქმნის სასოფლო-სამეურნეო და სანედლეულო პროდუქცია, ექსპორტი არადივერსიფიცირებულია მაგალითად, 2004 წლის ექსპორტში სამ ძირითად სასაქონლო პროდუქციაზე (საფრენი აპარატები, ჯართი, ღვინო) თითქმის 36% მოდიოდა გრძელდება უახლესი ისტორიის ობიექტურად განპირობებული და ამისთან, იძულებითი, თავის გადასარჩენად და მიწის გუნობის და ცემისგან შესაკავებლად გადადგმული

საქართველოს ექსპორტი 10 ძირითადი პროდუქციის მიხედვით 1999-2004 წლებში

(ცხრილი N217 თბილისის რეგიონი)

პროდუქცია	1999	2000	2001	2002	2003	2004
ექსპორტი სულ	228380,0	322562,7	317849,5	345977,8	461573,7	647075,6
მათ შორის						
ნარჩენები და ჯართი შავი ლითონებისა	23492 7	39042 0	33109,2	36482 2	60061 1	95948 0
საფრენი აპარატები სხვა	19128 0	7086 0	35700,1	44542 9	20340 5	84017 2
ქრანის ნატურალური ღვინოები	15485 0	28991 5	32227,2	33202 2	42611 8	48719 4
ფეროშენადნობები	20248 0	13636 9	17561 5	15501 9	26100 0	42509 8
შაქარი	1917 7	2743 6	3017 0	13562 9	33974 0	34288 0
მადნები და კონცენტრატები სპილენძის	1020 1	9845,9	9589 1	13157 0	23439 3	31824 8
სასაქები მინერალური ან ქიმიური, ანტიბიოტიკები	11319 1	16191 3	4897,8	12036 8	18444 9	28756 0
ხორბალი და მესხინი	1375 7	1176 1	1295,6	6575,9	10745 5	22817 2
წლები მინერალური კონული და თიხები	4341 9	9431 2	11667 8	17290,6	19674 7	19304 7
სპირტი ეთილის, სპირტის კონცენტრაციით 80 მოც %-ზე ნაკლები, სპირტიანი სასმელები	2364,3	2952 8	3942 9	5640 1	13089 7	18910 9
დანარჩენი პროდუქცია, სულ	127687,6	191465,3	164841,2	147985,1	193092,2	219979 6

საქართველოს ექსპორტის ზრდის ტემპი (%) (ცხრილი N218)

პროდუქცია	1999	2000	2001	2002	2003	2004
ექსპორტი სულ	100,0	141 2	139 2	151,5	202 1	283 3
მათ შორის						
ნარჩენები და ჯართი შავი ლითონებისა	100 0	166,2	140 9	155 3	255 7	408 4
საფრენი აპარატები სხვა	100,0	37 0	186,6	232 9	106,3	439,2
ქრანის ნატურალური ღვინოები	100 0	187 2	208,1	214 4	275 2	314 6
ფეროშენადნობები	100 0	67,3	86 7	76,6	128 9	209 9
შაქარი	100,0	143,1	157,3	707 2	1771 6	1788 0
მადნები და კონცენტრატები სპილენძის	100,0	965,2	940 0	1289 8	2297 7	3119,8
სასაქები მინერალური ან ქიმიური, ანტიბიოტიკები	100 0	143 0	43 3	106 3	163 0	254 0
ხორბალი და მესხინი	100 0	85,5	94 2	478 0	781 1	1658 6
წლები მინერალური კონული და თიხები	100 0	217 2	288 7	398 2	453 1	444 6
სპირტი ეთილის, სპირტის კონცენტრაციით 80 მოც %-ზე ნაკლები, სპირტიანი სასმელები	100 0	124 9	166,8	238 6	553 6	799 9
დანარჩენი პროდუქცია სულ	100 0	149,9	129,1	115,9	151,2	172 3

საქართველოს ექსპორტის უაჭურვი ზრდის ტემპი (%)

პროდუქცია	2000	2001	2002	2003	2004
ექსპორტი სულ	141 2	98 5	108 8	133 4	140 2
მათ შორის					
ნარჩენები და ფართი შავი ლითონებისა	166 2	84,8	110 2	164 6	159 8
საფრენი აპარატები სხვა	37 0	503 8	124 8	45 7	413 1
კურანის ნატურალური ღვინოები	187 2	111 2	103 0	128 3	114 3
ფეროშენადნობები	67 3	128 8	88 3	168 4	162 9
შატარი	143,1	110,0	449 6	250,5	100,9
ზღნები და კონცენტრატები სპილენძის	965,2	97,4	137 2	178,2	135 8
სასუქები მინერალური ან ქიმიური, აზოტოვანი	143,0	30,2	245 8	153 2	155 9
ხორბალი და მესლიანი	85,5	110,2	507 5	163 4	212 3
წლები მინერალური კონული და თოვლი	217,2	123,7	148 2	113 8	98 1
სპირტი ეთილის სპირტის კონცენტრაციით 80 მოც %-ზე					
ნაკლები, სპირტიანი	124 9	133,5	143 0	232,1	144,5
სასმელები	149,9	86,1	89,8	130,5	113,9
დანარჩენი პროდუქცია, სულ					

(ცხრილი №219)

10 ძირითადი საქსპორტო პროდუქციის პროცენტული წილი საქართველოს
მთლიან ექსპორტში (%)

პროდუქცია	1999	2000	2001	2002	2003	2004
ექსპორტი სულ	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
მათ შორის						
ნარჩენები და ფართი შავი ლითონებისა	10 3	12,1	10 4	10 5	13 0	14 8
საფრენი აპარატები სხვა	8 4	2,2	11 2	12 9	4 4	13 0
კურანის ნატურალური ღვინოები	6 8	9 0	10,1	9 6	9 2	7 5
ფეროშენადნობები	8 9	4 2	5,5	4 5	5 7	6 6
შატარი	0,8	0 9	0 9	3 9	7 4	5 3
ზღნები და კონცენტრატები სპილენძის	0 4	3,1	3 0	3 8	5 1	4 9
სასუქები მინერალური ან ქიმიური აზოტოვანი	5 0	5 0	1 5	3 5	4 0	4 4
ხორბალი და მესლიანი	0 6	0 4	0 4	1 9	2 3	3 5
წლები მინერალური კონული და თოვლი	1 9	2 9	3,7	5 0	4 3	3 0
სპირტი ეთილის სპირტის კონცენტრაციით 80 მოც %-ზე						
ნაკლები, სპირტიანი	1,0	0,9	1,2	1 6	2 8	2 9
სასმელები						
დანარჩენი პროდუქცია, სულ	55,9	59,4	51,9	42 8	41 8	34 0

(ცხრილი №2110)

ნაბიჯებით გამოწვეული ტენდენციის თუმცა, აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ ასეთი სტრუქტურული დეფორმაციის სახლადური მეტად მიიმე შეიძლება აღმოჩნდეს სანედლეულო პროდუქციაზე, როგორც ძირითად საექსპორტო საქონელზე დაერძობა 'მუხლკლას' გადამამუშავებელი დარგების და აგროსამრეწველო კომპლექსის განვითარების შესაძლებლობას ნედლეულის გატანა თავისთავად ნორმალური და ხელსაყრელი პრაქტიკაა მსოფლიო ვაჭრობაში, მაგრამ ჩვენი ქვეყნის ექსპორტის სტრუქტურა ზღვრულად ცალმხრივია და მოგვაგონებს ზოგიერთი ჩამორჩენილი ქვეყნის საექსპორტო სტრუქტურას, რაც საქართველოს მეტად დამოკიდებულს ხდის მსოფლიო ბაზრის კონიუნქტურის მერყეობაზე

გადავხედოთ იმპორტის სასაქონლო სტრუქტურას საქართველო საბჭოთა სისტემაში ინდუსტრიული ქვეყნის სტატუსით იყო ინტეგრირებული და იმპორტს მკვეთრად გამოხატული საწარმოო დანიშნულება ჰქონდა საბაზრო რეფორმების მთელი პერიოდის განმავლობაში იმპორტს სათბობ-ენერგეტიკული და სამომხმარებლო ხასიათი აქვს სამწუხაროდ, საქართველოს ეკონომიკის გახსნილობა არ გახდა ჩვენს ქვეყანაში სამეცნიერო-ტექნიკური პროგრესისა და საწარმოო ბაზის მოდერნიზაციის ქმედითი ინსტრუმენტი

2000-2004 წლებში იმპორტის სტრუქტურაში ჭარბობდა ნავთობი და ნავთობპროდუქტები, ნავთობის აირები და აირისებრი ნახშირწყალბადები, მსუბუქი ავტომობილები, შავი ლითონების მიღები და მილაკები, სამკურნალო საშუალებები, ხორბალი და მესხინი, შაქარი, ფქვილი, ელექტროენერგია, თამბაქოს ან მისი შემცველობისაგან დამზადებული სიგარები და სიგარეტები (იხ ცხრილი №2 1-11). 1999 წელთან შედარებით მხოლოდ თამბაქოს ან მისი შემცველებებისაგან დამზადებული

სიგარების და სიგარეტების იმპორტი შემცირდა აღნიშნულ პროდუქციათაგან დანარჩენის შემოტანა გაიზარდა 1999 წელთან შედარებით (იხ. ცხრილი №2.1-12) ზრდის ტენდენციით ხასიათდება მსუბუქი ავტომობილების იმპორტი 10 ძირითადი საიმპორტო პროდუქციის ზრდისა და კლების ტემპები (ვალუბადობით ხასიათდება (იხ. ცხრილი №2 1-13), მაგრამ ქმნიან იმპორტის სტაბილურ ჯგუფს 40-45%-ის ფარგლებში (იხ. ცხრ №2 1-14) ძირითადი საიმპორტო პროდუქციის მიხედვით წარმოდგენილი სტატისტიკური მონაცემებით თუ ვიმსჯელებთ, ისევე როგორც მანამდე, საქართველოსათვის არსებითია სამომხმარებლო საქონლის, ენერგომატარებლების, სამკურნალო საშუალებების შემოტანა

საქართველოს საგარეო ვაჭრობის სტრუქტურული თავისებურებების დასახასიათებლად მიზანშეწონილია გავიანალიზოთ სავაჭრო ურთიერთობათა გეოგრაფიული განაწილება, ანუ პარტნიორი ქვეყნების როლი ექსპორტ-იმპორტის ნაკადებში საგარეო ვაჭრობის კონცეფციის ჩამოყალიბების ერთ-ერთი მთავარი მომენტი პარტნიორის არჩევის პრობლემაა მართალია, საბაზრო ეკონომიკის პირობებში სახელმწიფო ნაკლებად ერევა საერთოდ საგარეო ეკონომიკურ საქმიანობაში თანამშრომლობისთვის ქვეყნის (მისი წარმომადგენლის) შერჩევაზე, მაგრამ სახელმწიფოთა პოლიტიკური ნება ჯერ კიდევ ბევრად განსაზღვრავს საგარეო ეკონომიკურ ორიენტირებს ამ მიმართულებით კვლევა ხაინტერესოა იმ თვალსაზრისით, რომ გამოვლინდეს, ტრადიციულ სავაჭრო პარტნიორებთან ხორციელდება თუ არა სასურველი, განვითარების განმაპირობებელი კავშირები უწინარეს ყოვლისა, მხედველობაშია მისაღები ხანგადასრული ორიენტაციის დაძლევის პერსპექტიულობა

საქართველოს იმპორტი 10 ძირითადი პროდუქციის მიხედვით 1999-2004 წლებში

(ცხრილი N 21.1)

ათას აშშ დოლარი

პროდუქცია	1999	2000	2001	2002	2003	2004
იმპორტი სულ	689544,9	709127,2	751968,7	783648,2	1140466,4	1847407,5
მათ შორის						
ნაფთობი და ნაფთობპროდუქტები	83861 9	71947 3	87728,9	88945 2	104851 0	186450 5
მსუბუქი ავტომობილები	44580 6	15459,9	13115,3	22096 9	46981 1	117030 1
ნაფთობის აირები და არისებრი ნახშირწყალბადები	48467 6	50281 4	48835 3	52385 1	66010 7	80080 0
მღვები და მღვაცები სხვა შავი ლითონებისაგან	29 2	235 2	566 9	425 2	93723 0	80048 2
სამკურნალო საშუალებები	45913 9	45837,6	53562 8	62027 9	62945 7	77955 5
ხორბალი და მესხინი	18397 6	29152 1	14395 5	20056 5	27950 7	75021 8
შაქარი	17099 5	25368 9	24137 9	34690 2	52959 3	50833 8
უქვილი ხორბლის ან ხორბალ-ჭევისა	15160 2	25460,1	25929 9	8781 0	9846 1	48756 4
ულექტროენერჯია		14533 9	15649 0	17724 1	26351 3	32276 8
სივარები სივარდლები და სივარტები თამბაქოს ან მისი შემცველებისაგან	36122 9	29390,5	18717,6	18915 4	20790 0	27793 1
დანარჩენი პროდუქცია სულ	379911,5	401460 3	449329 5	467600,9	628057 5	1071161,5

საქართველოს იმპორტის ზრდის ტემპი (%)

(ცხრილი N 21.1)

პროდუქცია	1999	2000	2001	2002	2003	2004
იმპორტი სულ	100,0	102,8	109,1	115,1	165,4	267,9
მათ შორის						
ნაფთობი და ნაფთობ პროდუქტები	100,0	85 8	104 6	106 1	125 0	222 3
მსუბუქი ავტომობილები	100 0	34 7	29 4	49 6	105 4	262 5
ნაფთობის აირები და არისებრი ნახშირწყალბადები	100 0	103,7	100 8	108 1	136 2	165 2
მღვები და მღვაცები სხვა შავი ლითონებისაგან	100 0	806 7	1943 9	1458 1	321383,9	274492 2
სამკურნალო საშუალებები	100 0	99 8	116 7	135 1	137 1	169 8
ხორბალი და მესხინი	100 0	158,5	78 2	109 0	151 9	407 8
შაქარი	100 0	148 4	141 2	202 9	309 7	297 3
უქვილი ხორბლის ან ხორბალ-ჭევისა	100 0	167 9	171 0	57 9	64 9	321 6
ულექტროენერჯია	100 0	-	107 7	121 9	181 3	222 1
სივარები, სივარდლები და სივარტები თამბაქოს ან მისი შემცველებისაგან	100,0	81 4	51 8	52 4	57 6	76 9
დანარჩენი პროდუქცია სულ	100,0	105 7	118 3	123,1	165 3	282,0

საქართველოს იმპორტის ჯაჭვური ზრდის ტემპი (%)

პროდუქცია	ცხრილი №21 13				
	2000	2001	2002	2003	2004
იმპორტი სულ	102 8	106 0	105,5	143 7	162 0
მათ შორის					
ნავთობი და ნავთობ პროდუქტები	85 8	121 9	101 4	117 9	177 8
მსუბუქი ავტომობილები	34 7	84 8	168 5	212 6	249 1
ნავთობის აირები და აირისებრი ნახშირწყალბადები სხვა მიღები და მიღაკები, სხვა შავი ლითონებისაგან	103 7	97 1	107 3	126 0	121 3
სამკურნალო საშუალებები	806 7	241 0	75,0	22041 9	85 4
ხორბალი და მესლინი	99 8	116 9	115 8	101 5	123,8
შაქარი	158 5	49 4	139,3	139,4	268 4
უქვილი ხორბლის ან ხორბალ-კევისა ელექტროენერგია	148,4	95 1	143 7	152,7	96 0
უქვილი ხორბლის ან ხორბალ-კევისა ელექტროენერგია	167 9	101 8	33 9	112,1	495 2
სივარები, სივაროლები და სივარტები თამბაქოს ან მისი შემცველებებისაგან	-	107 7	113 3	148,7	122,5
დანარჩენი პროდუქცია, სულ	81 4	63,7	101 1	109 9	133 7
დანარჩენი პროდუქცია, სულ	105,7	111 9	104,1	134 3	170 6

10 ძირითადი საიმპორტო პროდუქციის პროცენტული წილი საქართველოს მთლიან იმპორტში (%)

პროდუქცია	ცხრილი №21 14					
	1999	2000	2001	2002	2003	2004
იმპორტი სულ	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
მათ შორის						
ნავთობი და ნავთობ პროდუქტები	12 2	10 1	11 7	11 2	9 2	10 1
მსუბუქი ავტომობილები	6 5	2 2	1,7	2 8	4 1	6 3
ნავთობის აირები და აირისებრი ნახშირწყალბადები სხვა მიღები და მიღაკები სხვა შავი ლითონებისაგან	7 0	7 1	6,5	6 6	5 8	4 3
სამკურნალო საშუალებები	0,0	0 0	0 1	0 1	8 2	4 3
ხორბალი და მესლინი	6 7	6 5	7 1	7 8	5 5	4 2
შაქარი	2 7	4,1	1 9	2,5	2 5	4 1
უქვილი ხორბლის ან ხორბალ-კევისა ელექტროენერგია	2 5	3,6	3 2	4,4	4 6	2 8
უქვილი ხორბლის ან ხორბალ-კევისა ელექტროენერგია	2 2	3 6	3 4	1 1	0 9	2 6
სივარები, სივაროლები და სივარტები თამბაქოს ან მისი შემცველებებისაგან	-	2 0	2 1	2 2	2 3	1 7
დანარჩენი პროდუქცია, სულ	5,2	4,1	2 5	2 4	1 8	1 5
დანარჩენი პროდუქცია, სულ	55,1	56,6	59,8	58,9	55 1	58,0

პარტნიორ ქვეყნებში, რომლებიც ყოვეტიანად იყენებენ სავაჭრო ურთიერთობებს, იქმნება სოციალურ-ეკონომიკური ვითარების გაუმჯობესების წინაპირობები, ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ კონტრაპტ ქვეყნებს შორის კონკურენციის დრის ყალიბდება განვითარებისათვის შედარებით უფრო ხელსაყრელი სიტუაციაა, რადგან ძლიერი მეტოქის უპირატესობა დანახარჯების შემცირებაში ან ხარისხის ამაღლებაში იწვევს სავაჭრო ნაკადების ზრდას, საერთოდ, ვაჭრობის გაფართოებას თუმცა ეს დებულება არ შეგვიძლია პირდაპირ განვავრცოთ გარდამავალი ეკონომიკის ქვეყანაზე, რომელსაც საწყისი პირობები საერთაშორისო ურთიერთობებში ინტეგრირებიდან დადებითი შედეგის მისაღებად მცირე შანსს ეტოვებს

საქართველოს სავაჭრო კავშირების გეოგრაფია და პარტნიორთა წრე ფართოვდება. უკანასკნელ წლებში გამოიკვეთა საქართველოს სტაბილური საგარეო სავაჭრო ურთიერთობები შემდეგ ქვეყნებთან რუსეთი, თურქეთი, გაერთიანებული სამეფო, აზერბაიჯანი, გერმანია, უკრაინა, აშშ, საფრანგეთი, იტალია, არაბთა გაერთიანებული ემირატები, თურქმენეთი, სომხეთი, შვეიცარია (იხ. ცხრ №2 1-17, ცხრ №2.1-21)

მრავალმხრივი სავაჭრო ურთიერთობები მსოფლიო ეკონომიკაში ოპტიმალური ჩართვის წინაპირობაა საქართველოს მსგავსი მცირე ეკონომიკის ქვეყნებისათვის, ამიტომ სავაჭრო კავშირების დივერსიფიცირება, რა თქმა უნდა, მისასაღმებელია ჩვენი ქვეყნის სავაჭრო პარტნიორები არიან როგორც განვითარებული, ისე განვითარებადი და გარდამავალი ეკონომიკის ქვეყნები კონკურენციულ გარემოში უპირატესობის მოპოვების რთული წინამძღვრების გათვალისწინებით მაინც უნდა აღვნიშნოთ, რომ განვითარებულ ქვეყნებთან პარტნიორული ურთიერთობების გაღრმავება საქართველოს

სოციალურ-ეკონომიკური და საწარმო-ტექნოლოგიური ჩამორჩენილობის დაძლევის პირობებს შეუქმნის საქართველოს მხარისათვის მნიშვნელოვანია განვითარებულ ქვეყნებთან როგორც სავაჭრო, ისე სხვა სახის საგარეო-ეკონომიკური ურთიერთობები

პარტნიორთა ათეულში, სექსპორტო კუთხით, ისეთი ქვეყნების სტაბილურად გამოჩენამ, როგორცია აშშ, შვეიცარია, გერმანია, რომელთა წილი მთლიან ექსპორტში 2004 წლისათვის გაიზარდა 1999 წელთან მიმართებაში (იხ ცხრ. №2 1-18), მიუხედავად იმისა, რომ არათანაბრად იზრდებოდა (იხ ცხრ №2 1-19) და ჯერ-ჯერობით მცირე პროცენტულ წილს იკავებენ (იხ ცხრ №2 1-20), მაინც ოპტიმისტურად განგვაწყობს. განვითარებული ქვეყნებიდან იმპორტიორთა ათეულში არიან: გაერთიანებული სამეფო, გერმანია, აშშ, საფრანგეთი, იტალია. მათი ხვედრითი წონა 2004 წელს გაიზარდა 1999 წელთან მიმართებაში (იხ ცხრ. №2 1-22) მათი წილი არათანაბრად იცვლებოდა საქართველოს მთლიან იმპორტში 2000-2004 წლებში (იხ ცხრ. №2 1-23), მაგრამ სტაბილურად მსხვილ იმპორტიორთა ჯგუფში არიან წარმოდგენილნი (იხ ცხრ №2 1-24) ისევე, როგორც მთლიანად საქართველოს იმპორტის სტრუქტურა, განვითარებული ქვეყნებიდან საქართველოს იმპორტში ძირითადად სამომხმარებლო საქონელს უჭირავს დიდი ადგილი, ამასთან, მიღებს, რომლებიც მილსადენების მშენებლობისთვისაა საჭირო

რუსეთი საქართველოს უმსხვილესი სავაჭრო პარტნიორია, 1999 წელთან შედარებით იკვეთება ამ ქვეყნებში ექსპორტის წილის შემცირება მთლიან ექსპორტში (იხ ცხრ. №2 1-20), რაც ექსპორტის გეოგრაფიის გაფართოებით აიხსნება, მაგრამ რნება ძირითად სავაჭრო პარტნიორად ამ ქვეყანაში ექსპორტის მოცულობა 1999 წელთან შედარებით იზრდებოდა 2000-2004 წლებში, თუმცა ზრდის ტემპი არათანაბარი იყო, რაც მრავალ ცნობილ მოვლენას უკავშირდება,

საქართველოს იურიდიქციაში კუთვნილი ტერიტორიების მოქცევის მიმართულებით რუსეთთან ერთად საქართველოს სტაბილური პარტნიორები ყოფილი კავშირიდან არიან უკრაინა, აზერბაიჯანი, სომხეთი, თურქმენეთი მართალია ისინი დსთ-ის ინტეგრაციულ დაჯგუფებაში გაერთიანდნენ, მაგრამ მისი ფუნქციონირების უმეტესწილად ფორმალური ხასიათი განაპირობებს თითოეულ მათგანთან ზანსხეავებული მიმართულების და თანამშრომლობის ფორმებს

საქართველოს ექსპორტის ანალიზის საფუძველზე თურქმენეთში, აზერბაიჯანში, სომხეთში, უკრაინაში არ იკვეთება ცალმხრივად ზრდის ან კლების ტენდენცია (მხოლოდ თურქმენეთის წილი მთლიან ექსპორტში იზრდებოდა 2000-2004 წლებში), მაგრამ ისინი სტაბილურ პარტნიორთა რიცხვში არიან

საქართველოს ერთ-ერთი მსხვილი სავაჭრო პარტნიორი – თურქეთი საქართველოს დამოუკიდებლობის მიღების შემდგომ პერიოდში მუდმივ კონტრაქტულ იქცა. ფართო სამომხმარებლო საქონლის შემოტანის სანაცვლოდ საქართველოდან ამ ქვეყანაში გადიოდა ლითონები, ხე-ტყე, ელექტროენერგია, სხვა სანედლეულ პროდუქცია 2000-2004 წლების განმავლობაში თურქეთის ბაზარი მნიშვნელოვანი იყო საქართველოსთვის მასზე მოდიოდა საქართველოს მთლიანი ექსპორტის 15,5%-დან 22,6%-მდე

საგარეო სავაჭრო ბრუნვის მიხედვით რუსეთი კვლავ პირველ ადგილზეა (დაახლოებით 14%) დსთ-სთან საქართველოს სავაჭრო ბრუნვაში კი 40% შეადგინა

საგარეო ვაჭრობის გეოგრაფიული არეალის გაფართოების მიუხედავად, საქართველოს ექსპორტი არადივერსიფიცირებულია და ძირითადად სამ სავაჭრო პარტნიორ ქვეყანაზე მოდის ექსპორტის ნახევარი (რუსეთი, თურქმენეთი, თურქეთი) (2004 წლის მიხედვით)

ძირითად საექსპორტო ბაზარს დსთ კმნის (50%). აქ მიეღინება სასმელების ექსპორტის 80% (რუსეთში - 70%), ხილის კონსერვების 90% (რუსეთში - 85%), ჩაის 32% მიდის რუსეთში, საკონდიტრო ნაწარმის - 85% რუსეთში, რკინიგზის ლოკომოტივების 80% - რუსეთში, საფრენი აპარატების 75% - თურქმენეთში¹⁶

1

¹⁶ საქართველოს ეკონომიკური განვითარების სამინისტროს ინფორმაცია საქართველოს საგარეო საეკონომიკური სტრატეგია ძირითადი მიმართულებები და ტანდენციები ეკონომიკურმა უსაფრთხოების თვალსაზრისით, 2005 წ.

საქართველოს ექსპორტი ქვეყნების მიხედვით
1999-2004 წლებში

(ცხრილი №21.17

ათას აშშ დოლარი

ქვეყანა	1999	2000	2001	2002	2003	2004
ექსპორტი სულ მათ შორის	228380,0	322562,7	317849,5	345977,6	461573,7	647075,5
თურქეთი	35055 9	72836 5	69858 6	53739 3	82549 4	118606 1
თურქმენეთი	12670 9	10615 2	28878 2	36733 8	54906 1	113441 8
რუსეთი	47686 4	67208 2	73973 8	61135,6	83940 8	104525 9
სამხეთი კორეა	14990 7	13653 1	12508 3	20142 2	30761 6	54492 7
გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკა	4174,0	10241 9	22871 2	32768 7	27924 8	31693 7
ახლო აღმოსავლეთი	9823 4	20124 6	9975,8	29282,0	16438,0	25348,0
აშშ	10148 2	7138,3	8752 5	13453 8	15357 8	21230 0
შვეიცარია	5637 1	13350,6	15459 6	24305 4	33254 4	17754 2
უკრაინა	25086 6	34069 9	7688 3	5399,7	9790 9	15853 3
უკრაინა	10516 4	10974 9	11513 5	12694 5	30221,4	15640 4
დანარჩენი ქვეყნები, სულ	52590,3	62349,5	56369 7	56322,6	76428,7	128489 6

საქართველოს ექსპორტის ზრდის ტემპი 1999 წლის მიმართ 10 ძირითადი ქვეყნის მიხედვით (%)

(ცხრილი №21.18

ქვეყანა	1999	2000	2001	2002	2003	2004
ექსპორტი სულ მათ შორის	100,0	141 2	139 2	151 5	202,1	283 3
თურქეთი	100,0	207 8	199 3	153 3	235 5	338 3
თურქმენეთი	100 0	83 8	227 9	289 9	433 3	895 3
რუსეთი	100 0	140 9	155,1	128 2	176 0	219 2
სამხეთი კორეა	100 0	91 1	83 4	134 4	205 2	363 5
გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკა	100 0	245 4	547,9	785 1	669 0	759 3
ახლო აღმოსავლეთი	100 0	204 9	101 6	298 1	167,3	258 0
აშშ	100 0	70 3	86 2	132 6	151 3	209 2
შვეიცარია	100 0	236,8	274,2	431 2	589 9	315 0
უკრაინა	100,0	135 8	30 6	21 5	39 0	63 2
უკრაინა	100 0	104 4	109 5	120 7	287 4	148 7
დანარჩენი ქვეყნები, სულ	100,0	118 6	107,2	107 1	145 3	244 3

საქართველოს ექსპორტის ჯაჭვური ზრდის ტემპი 10 ძირითადი ქვეყნის მიხედვით (%)

(ცხრილი N21 19)

ქვეყანა	2000	2001	2002	2003	2004
ექსპორტი სულ	141 2	98 5	108 8	133 4	140 2
მათ შორის					
თურქეთი	207 8	95 9	76 9	153 6	143 7
თურქმენეთი	83,8	272 0	127 2	149 5	206 6
რუსეთი	140 9	110 1	82 6	137 3	124 5
სომხეთი	91,1	91,6	161,0	152 7	177 1
გაერთიანებული სამეფო	245 4	223,3	143 3	85 2	113 5
აზერბაიჯანი	204,9	49 6	293 5	56 1	154 2
აშშ	70 3	122 6	153,7	114 2	138,2
შვეიცარია	236 8	115 8	157,2	136,8	53 4
გერმანია	135 8	22,6	70 2	181 3	161 9
უკრაინა	104,4	104,9	110 3	238 1	51 8
დანარჩენი ქვეყნები სულ	118,6	90 4	99,9	135 7	168 1

10 ძირითადი საექსპორტო ქვეყნის პროცენტული წილი საქართველოს მთლიან ექსპორტში (%)

(ცხრილი N21 20)

ქვეყანა	1999	2000	2001	2002	2003	2004
ექსპორტი სულ	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
მათ შორის						
თურქეთი	15 3	22,6	22 0	15 5	17 9	18 3
თურქმენეთი	5 5	3,3	9 1	10,6	11 9	17 5
რუსეთი	20,9	20,8	23 3	17 7	18 2	16 2
სომხეთი	6,6	4,2	3 9	5 8	6 7	8 4
გაერთიანებული სამეფო	1,8	3,2	7 2	9 5	6 0	4 9
აზერბაიჯანი	4 3	6,2	3,1	8,5	3 6	3 9
აშშ	4 4	2,2	2 8	3 9	3 3	3 3
შვეიცარია	2 5	4,1	4,9	7 0	7 2	2,7
გერმანია	11 0	10,6	2 4	1 6	2 1	2,4
უკრაინა	4 6	3 4	3 6	3 7	6 5	2 4
დანარჩენი ქვეყნები სულ	23,0	19 3	17,7	16,3	16,6	19 9

საქართველოს იმპორტი ქვეყნების მიხედვით 1999-2004 წლებში

(ცხრილი N 21 21)

ქვეყანა	1999	2000	2001	2002	2003	2004
იმპორტი სულ მათ შორის	689544,9	709127,2	751968,7	793648,2	1140466,4	1847407,5
რუსეთი	101842 1	92951 6	93298 4	122427 2	161094 8	257792 1
თურქეთი	79073 3	111465 9	107144 0	89676 7	112136 1	202292 6
გაერთიანებული სამეფო	23092,6	23082 0	25841,7	26885,6	145615,7	171425 4
აშშ	68219 3	56287 2	73216 2	80331 9	93779 8	156550 5
გერმანია	50762 1	54935 6	75013 1	57962 9	82510 2	151118 2
კორეა	30194,5	35372,1	50837 8	58933 7	80265 9	142379 8
აშშ	79487,8	69597,9	64073,1	68819 0	90761 4	110956 9
საფრანგეთი	19816 4	11286,1	19194,3	15776 8	55754,1	63230 4
იტალია	20769 8	20830,1	37657 0	41743 5	36489 0	61630 2
არბთა						
გაერთიანებული ემირატები	15420 1	10084 9	8253 2	6356 9	19897 5	46735 7
დანარჩენი ქვეყნები, სულ	200866,9	223233,8	197439 9	224734 1	262161,9	483295 6

საქართველოს იმპორტის ზრდის ტემპი 1999 წლის მიმართ 10 ძირითადი ქვეყნის მიხედვით (%)

(ცხრილი N 21 22)

ქვეყანა	1999	2000	2001	2002	2003	2004
იმპორტი სულ მათ შორის	100,0	91,3	91 6	120,2	158 2	253 1
რუსეთი	100 0	91 3	91,6	120 2	158 2	253 1
თურქეთი	100 0	141,0	135 5	113 4	141 8	255 8
გაერთიანებული სამეფო	100 0	100 0	111 9	116 4	630,6	742 3
აშშ	100 0	82 5	107 3	117 8	137 5	229 5
გერმანია	100,0	108 2	147 8	114,2	162 5	297 7
კორეა	100,0	117 1	168 4	195,2	265 8	471 5
აშშ	100,0	87 6	80 6	86 6	114 2	139 6
საფრანგეთი	100 0	57 0	96 9	79 6	281 4	319 1
იტალია	100 0	100 3	181 3	201 0	175 7	296 7
არბთა						
გაერთიანებული ემირატები	100 0	65 4	53 5	41,2	129 0	303 1
დანარჩენი ქვეყნები, სულ	100,0	111,1	98,3	111,9	130 5	240 6

საქართველოს იმპორტის ჯაჭვეური ზრდის ტემპი 10 ძირითადი ქვეყნის მიხედვით (%)

(ცხრილი №21 23)

ქვეყანა	2000	2001	2002	2003	2004
იმპორტი სულ	102,8	106 0	105 5	143,7	162,0
მათ შორის					
რუსეთი	91,3	100,4	131 2	131 6	160,0
თურქეთი	141,0	96,1	83 7	125 0	180,4
გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკა	100 0	112 0	104 0	541 6	117 7
საფრანგული რესპუბლიკა	82,5	130,1	109 7	116,7	166 9
აშშ	108 2	136 5	77,3	142 4	183 2
უკრაინა	117,1	143 7	115 9	136 2	177 4
აშშ	87,6	92,1	107,4	131,9	122 3
საფრანგეთი	57,0	170 1	82,2	353 4	113 4
იტალია	100 3	180 8	110 9	87 4	168 9
რათა გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკა	65,4	81,8	77 0	313 0	234 9
დანარჩენი ქვეყნები, სულ	111,1	88,4	113,8	116,7	184,4

10 ძირითადი საიმპორტო ქვეყნის პროცენტული წილი საქართველოს მთლიან იმპორტში (%)

(ცხრილი №21 24)

ქვეყანა	1999	2000	2001	2002	2003	2004
იმპორტი სულ	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
მათ შორის						
რუსეთი	14 8	13 1	12 4	15 4	14,1	14,0
თურქეთი	11 5	15 7	14 2	11 3	9 8	11,0
გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკა	3 3	3 3	3 4	3 4	12 8	9 3
საფრანგული რესპუბლიკა	9 9	7 9	9 7	10,1	8 2	8 5
აშშ	7 4	7 7	10 0	7,3	7 2	8 2
უკრაინა	4 4	5,0	6 8	7 4	7 0	7 7
აშშ	11 5	9,8	8 5	8 7	8,0	6 0
საფრანგეთი	2 9	1,6	2 6	2 0	4 9	3 4
იტალია	3 0	2,9	5 0	5 3	3 2	3 3
რათა გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკა	2 2	1,4	1 1	0 8	1 7	2 5
დანარჩენი ქვეყნები, სულ	29,1	31,5	26,3	28,3	23,0	26 2

2.2. საგარეო ვაჭრობის მასტიმულირებელი და

შემაფერხებელი ფაქტორები

საქართველოს საგარეო ვაჭრობის პერსპექტიულობის განსაზღვრისთვის საჭიროა მასტიმულირებელი და შემაფერხებელი ფაქტორების გამოვლენა უპირველესად, აუცილებელია საქართველოს საგარეო ვაჭრობის დინამიკა განვიხილოთ მსოფლიოში მიმდინარე სავაჭრო-ეკონომიკური ტენდენციების გათვალისწინებით

საქართველოს საგარეო ვაჭრობის მიმართ კლდეების გაანალიზებამ უკანასკნელი ხუთი წლის განმავლობაში მოგვცა საშუალება გამოგვეკვეთა ზოგიერთი თავისებურება, რაც პრინციპულად არ განსხვავდება წინა პერიოდისგან ისტორიულმა პირობებმა ჩვენს ქვეყანაში, ისევე როგორც სხვა უმრავლეს საბაზრო ეკონომიკაზე გარდამავალ ქვეყანაში, განაპირობა ექსპორტის ორიენტაცია პირველადი დამუშავების საქონელზე შესაბამისად, მეორე რიგშია გადასული გადაამამუშავებელი დარგების პროდუქცია ექსპორტის ასეთი სტრუქტურა დამახასიათებელია განვითარებადი ქვეყნებისთვის (სადაც საექსპორტო ამონაგების 70% მოდის პირველად პროდუქციაზე). ეს ქვეყნები დიდი ხანია ითვლებიან ეკონომიკურად მაღალგანვითარებული ქვეყნების სანედლეულო დანამატებად მათ ათეული წელია ვერ დააღწიეს თავი ამ სტატუსს და ვერ უზრუნველყვეს კეთილდღეობის გაუმჯობესება საჭიროა გამოიკვეთოს უპირველესი და შემდგომი რიგის პრობლემათა წრე, რომელიც ხელს უწყობს აღნიშნული ტენდენციის შენარჩუნებას და მსოფლიო პრაქტიკის გათვალისწინებით გამოინახოს პრობლემათა დაძლევის გზები, ლიბერალიზაციის აღებული კურსის ფარგლებში

პირველადი დამუშავების საქონელზე საექსპორტო ორიენტაციის არაეფექტიანობა იმაში მდგომარეობს, რომ ასეთი ექსპორტის გაფართოებისთვის არსებობს მრავალი წინააღმდეგობა მათ შორის

ინდუსტრიულად განვითარებულ ქვეყნებში პირველად ნედლეულზე მოთხოვნის დაბალი ელასტიკურობა, მსოფლიო ბაზარზე ასეთ საქონელზე მოთხოვნა მცირედ იცვლება; მსოფლიო ბაზარზე მზარდი მიწოდება ტრადიციულად ნედლეულის ექსპორტიორთა და დაუმთავრებელი სახის პროდუქციის ექსპორტიორთა მხრიდან

შემდეგი გარემოება, რომელიც მნიშვნელოვნად აკონსერვებს არსებულ პირობებში იმ საქონელზე მოთხოვნას, რომლის ექსპორტირებას განვითარებადი და საბაზრო ეკონომიკაზე ტრანსფორმირებადი ქვეყნები ახორციელებენ, არის ტექნიკური პროგრესის ნამორჩენა ტექნიკისა და წარმოების ტექნოლოგიის სფეროში უახლესი მიღწევების გამოყენებით ინდუსტრიულად განვითარებულმა ბევრმა ქვეყანამ დანერგა რესურსდამზოგველი და მეცნიერებატევადი ტექნოლოგიები, იყენებენ მრავალი სახის ნატურალური პროდუქციის სინთეტიკურ შემცველელებს

აღსანიშნავია ცალკეული ქვეყნების ან ინტეგრაციული დაჯგუფებების საგარეო სავაჭრო პოლიტიკა-პროტექციონისტული გამოვლინებები, რომელიც დიდ ზარალს აყენებს ცალკეულ ქვეყნებს

საერთო ჯამში, პირველადი პროდუქციის ექსპორტზე ორიენტირება თავის თავში მოიცავს საშიშროებას ქვეყნის ეკონომიკისთვის, რამდენადაც მათი გაფართოების შესაძლებლობები შეზღუდულია შექმნილი გარემოების თავისებურება ისაა, რომ ჩვენი ქვეყანა ემო-ს წვერია, ატარებს ლიბერალიზაციის სილიტიკას, რომელიც ზღუდავს გადამამუშავებელი მრეწველობის განვითარებას, რადგან ამ უკანასკნელს არ შეუძლია კონკურენცია გაუწიოს იმპორტს

თანამედროვე ეტაპზე მსოფლიო ეკონომიკური გლობალიზაციის მასშტაბების ზრდამ დღის წესრიგში დააყენა საგარეო კაპრობის ლიბერალიზაციის გადრმაგების ამოცანა საერთაშორისო ვაჭრობის კლასიკურ თეორიებზე დაყრდნობით ნატარებელი ანალიზი იძლევა

საფუძველს გამოიკვეთოს თავისუფალი ვაჭრობის უპირატესობანი ამ თეორიების მიხედვით თავისუფალი ვაჭრობის საშუალებით მიიღწევა ექსპორტისა და ეკონომიკის სწრაფი ზრდა, ეინაიდან ვაჭრობის ლიბერალიზაცია ხელს უწყობს საერთაშორისო სპეკიალიზაციის გაღრმავებას და ყოველი ქვეყნის პოტენციალის უკეთ გამოყენებას, აძლიერებს კონკურენციას, აჩქარებს მეცნიერულ-ტექნიკურ პროგრესს და სიახლეების დანერგვას, აფართოებს ბაზრებს და აქედან გამომდინარე, შესაძლებელი ხდება მასობრივი წარმოების ორგანიზაცია, აჩქარებს საერთო ეკონომიკურ ზრდას, იზიდავს უცხოურ კაპიტალს და გამოცდილებას, რომელშიც დაბალგანვითარებული ეკონომიკის ქვეყნები განიცდიან დუფიციტს

მიუხედავად ამისა, თითოეული ქვეყანა ცდილობს, ხელი შეეწყოს და დაიცვას საკუთარი წარმოება პროტექციონიზმი თანამედროვე მსოფლიოში დაგრობილია უფრო მეტიც, ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაცია, მისი მთელი არსებობა ეფუძნება იმ აზრს, რომ მსოფლიოს ყველა ქვეყანაში ვაჭრობა თანასწორუფლებიანი უნდა იყოს.

მთლიანობაში საქართველოს საკმაოდ ლიბერალური სავაჭრო რეჟიმი გააჩნია. ქვეყნის კანონმდებლობით არ არის გათვალისწინებული ვაჭრობაში რაიმე რაოდენობრივი შეზღუდვები, შემზღუდავი სალიცენზიო მოთხოვნები და სხვა სახის არასამართლიანი არასატარიფო ბარიერები წლითიწლებით ფართოვდება საქართველოს სავაჭრო პარტნიორთა რიცხვი და მან დღეისათვის 129-ს გადააჭარბა¹⁷

საქართველოს სავაჭრო ვაჭრობის ხელშემწყობ ფაქტორებზე

¹⁷ იხ. საქართველოს ევროპისა და მიმსახურების ტექნოლოგიის საქართველოს ეკონომიკის მრეწველობისა და ვაჭრობის სამინისტრო თბილისი 2003 წელი ტკ 256

მიგეითითებს ზოგიერთი ფაქტი 1995 წლიდან სწრაფი ტემპით წარიმართა ექსპორტის ლიბერალიზაციის პროცესი

- გაუქმდა ევოტირების სისტემა,
- გაუქმდა ექსპორტზე ლიცენზიის გადასახადი,
- ექსპორტის აკრძალვას ექვემდებარება მხოლოდ სამეცნიერო

ფასეულობები, ხელოვნების ნიმუშები და ანტიკვარიატი,

- საქართველოში არ არსებობს საექსპორტო საბაჟო გადასახადი ამასთან, საქართველო ინარჩუნებს საექსპორტო შესუღვდევებს

საქონელზე, საზოგადოების ჯანმრთელობის დაცვის, მომხმარებელთა კეთილდღეობის, გარემოს დაცვისა და ეროვნული უსაფრთხოების უზრუნველყოფის მიზნით ექსპორტის აკრძალვა, რომელიც გამოიყენება თანაბრად ყველა ქვეყნის მიმართ, ვრცელდება იარაღის, ტყვია-წამლის და კულტურისა და სპორტის სამინისტროს სპეციალური კომისიის მიერ განსაზღვრული ძვირფასი ნაწარმისა და ანტიკვარიატის ექსპორტზე

საექსპორტო ლიცენზიები გაიცემა საქართველოს ეკონომიკური განვითარების და ჯანმრთელობის დაცვისა და სოციალური უზრუნველყოფის სამინისტროების მიერ შესაბამისი სამინისტროებისა და უწყებების მონაწილეობით ლიცენზიის მიღებაზე ყველა საკარო დოკუმენტაციის წარდგენისა და განაცხადის რეგისტრაციის შემდეგ ლიცენზიის გამცემი ორგანო ვალდებულია 5 სამუშაო დღის განმავლობაში / მიიღოს გადაწყვეტილება ლიცენზია ძალაშია კონტრაქტში მითითებული დროის პერიოდის განმავლობაში, მაგრამ არაუმეტეს ერთი კალენდარული წლისა, ამასთანავე, მისი მოქმედების ვადა შესაძლებელია გაგრძელდეს ექსპორტიორის მოთხოვნის საფუძველზე. ლიცენზიის გადაცემა სხვა ექსპორტიორისათვის აკრძალულია საქართველო არ იყენებს რაიმე საექსპორტო სუბსიდებს

ბოლო ათწლეულში საქართველოს საშინაო და საგარეო ეკონომიკური სტრატეგიის ძირითადი მიზნები ქვეყანაში საბაზრო ურთიერთობების დამკვიდრება და ღია ეკონომიკა ხე გადახველა იყო მეორე ძირითადად მიღწეულია, ხოლო პირველი – ჯერჯერობით ძალიან ძნელად ხორციელდება და ისიც დიდი ხოციალ კრი ხანდაურით - საწარმოთა დიდი ნაწილის ფაქტობრივი გაკოტრებით, უმუშევრობის მკვეთრი ზრდით, მოხახლეობის ცხოვრების დანის დაცემით, რომელსაც შედეგად საბუშაო ძალისა და “ტყისკების” გადინება მოჰყვა და აშ მართალია ქვეყნის ეკონომიკა უკვე წართულია მსოფლიო მეურნეობაში, მაგრამ ძალიან სუსტად, რადგანაც იგი მის აქტიურ სუბიექტად ჯერ კიდევ ვერ ჩამოყალიბდა მისთვის დამახასიათებელი გახდა სავაჭრო ბალანსის ქრონიკელი კარყიყითი ხაღლო, ექსპორტის მცირე აბსოლუტური მოცულობა მართალია, ბოლო წლებში ექსპორტი იზრდება, რასაც 1998 წლის დასახრულს ღარის დევაღვაციამ უდაეოდ შეუწყო ხელი, მაგრამ იგი მნიშვნელოვნად ჩამორჩება იმპორტს და მის ხერითოხულ ზრდას არ აქვს წარმოებრივ-ტექნოლოგიური საფუძველი ეს ხელს უშლის საქართველოს ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაციაში გაწვევრიანებით წარმოშობილი შესაძლებლობების რვალიზაციას, ამ მოვლენის დაღებითი მხარეების გამოყენებას

ეს იმას ნიშნავს, რომ საქართველოს საგარეო ეკონომიკური სექტორი დღემდე სათანადოდ ვერ ასრულებს თავის ძირითად ფუნქციებს – ქვეყნის მთლიანი შიდა პროდუქტის ხრღისა და მოხახლეობის ცხოვრების ხარისხის ამაღლების აქტიური ფაქტორის ფუნქციებს ასეთი ვითარება გამოწვეულია შემდეგი ძირითადი მიზეხებით

- პროდუქციის დაბალი ხარისხით, რაც აღამიანური კაპიტალისა და წარმოებრივი - ტექნოლოგიური ბაზის წამორწმუნეობის გამო ექსპორტის განვითარების შესაძლებლობას არ იძლევა.

- ქვეყნის საერთო მიმე სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობით, მათ შორის შიდა ბაზრის მოცულობის სიმცირით, კრობლივი მოთხოვნის კრიზისით და ინვესტიციური შიმშილით, რაც ხეროზულად აფერხებს საგარეო-ეკონომიკური კომპლექსის ინტენსივ განვითარებას,

- ექსპორტის მასტიმულირებელი სისტემის არქონით

საგარეო ვაჭრობის განვითარება უკავშირდება შიდა წარმოების განვითარებას, ეკონომიკის ზრდას, მის სოციალურ მიმართულებას, საერთო პოლიტიკურ სტაბილურობას ქვეყანაში.

საინვესტიციო რესურსების უცხოეთიდან მოზიდვის საკითხი საბაზრო რეფორმების წლებში განიხილება ეკონომიკური ზრდის უზრუნველყოფის მნიშვნელოვან წანამდღერად ასკვე, შეიძლება ითქვას, რომ საერთაშორისო სავაჭრო ურთიერთობებში ოპტიმალური ნართვის წინაპირობის ქვეყანაში საქართველოს საქსპორტო პოტენციალის ზრდის უზრუნველსაყოფად გადაიწყვეტი მნიშვნელოვანი ენიტკება აქტიური სახელმწიფო საინვესტიციო პოლიტიკის განხორციელებას ვინაიდან ინვესტიციები წარმოადგენენ საქმიანი აქტივობის ძირითად მამორკავებელ ძალას, მათ მნიშვნელოვანი როლის შესრულება ეკისრებათ გრძელვადიან ეკონომიკურ ზრდაში-ინვესტიციების სტიმულირება დღეს ნიშნავს საწარმოო შესაძლებლობათა ხვალინდელ ზრდას აუცილებელია დაწესდეს შედავათები ახალ კაპიტალდაბანდებებზე, მაგრამ არა მარტო უცხოურზე, არამედ ყველა ინვესტიციაზე

მიზანდასახული სახელმწიფო საინვესტიციო პოლიტიკის გატარების შედეგად საქართველოში უნდა წამოყალიბდეს მიმსიდველი

საინვესტიციო გარემო საინვესტიციო საქმიანობის გარანტიები და მისი ხელშეწყობა უნდა ეფუძნებოდეს ქვეყნის ეკონომიკურ და პოლიტიკურ სტაბილურობას და ქმედით მყარ სამართლებრივ ბაზას

საქართველოს ტერიტორიაზე ინვესტიციების განხორციელება რეგულირდება 1995 წლის 30 ივნისის მიღებული კანონით "უცხოური ინვესტიციების შესახებ" და 1996 წლის 12 ნოემბრის საქართველოს კანონით, "საინვესტიციო საქმიანობის ხელშეწყობისა და გარანტიების შესახებ"¹⁸

ეს კანონები შეესაბამება საერთაშორისოდ აღიარებულ ნორმებსა და პრინციპებს, საზღვრავს ადგილობრივი და უცხოური ინვესტიციების მართვის წესებს, იძლევა ინვესტიციების მართვის წესებს და ინვესტიციების დაცვის გარანტიებს აღნიშნული მიმართულება შექმნას ხელსაყრელი პირობები უცხოელებისათვის მაგრამ არა პრეფერენციული რეჟიმი აღსანიშნავია, რომ სოციალად უცხოური კაპიტალდაბანდებებისთვის არადისკრიმინაციული, ვროუნული რეჟიმის შექმნა ითვლებოდა საკმარის პირობად ინვესტიციების მოზიდავად, მაგრამ დღეს უკვე სხვა სპეციალური ღონისძიებები ტარდება მთელ რიგ ქვეყნებში ინვესტიციების მოზიდვისთვის მნიშვნელოვანია არა უბრალოდ ქალაქებზე არსებული კანონები, არამედ ქმედითი ღონისძიებები, მყარი პოლიტიკურ-ეკონომიკური სიტუაცია, დაბანდებულ კაპიტალზე რისკის დაბალი დონე და სხვ

მთელი რიგი არახელსაყრელი გარემოებების გარდა, წევრი ქვეყნისთვის ბაზრის სიდიდე უცხოური ინვესტიციების მოზიდვის შემზღვეველი ფაქტორია, (ის თავი 11) მაგრამ რეგიონულ ინტეგრაციულ სტრუქტურებში აქტიური ინტეგრირება ამ მხელკდეების გადალახვის წინაპირობად უნდა იქცეს ეს ფაქტორი დაღუბითად იმოქმედებს როგორც ვაჭრობის განვითარებაზე, ასევე კაპიტალის

¹⁸ ის სამსახური საქართველოს საერთაშორისო-საქარტო რეჟიმებზე საქართველოს საერთაშორისო პოლიტიკის და სამართლის ხაერთაშორისი ცენტრი, თბილისი 2004 აქ 22

მოდრობაზე საქართველოს ტოპოლიტიკური მდებარეობა გრანსნაციონალური კორპორაციების საქრთაშორისო საწარმოო ქსელებში ჩართვის მნიშვნელოვანი წინაპირობაა ისინი ფლობენ მოკლერიგ უპირატესობებს (ჯ. დანინგის თეორია), მოქმედებენ საკუთარი შემოსავლის გაზრდისთვის, მაგრამ მათთან თანამშრომლობას მისდევს ეფექტიანი საწარმოების შექმნა და წარმოების გაფართოება, რაც მთლიანად ქვეყანაში კეთილდღეობის დონის ამაღლებას ქცობს ხელს თუმცა, აქ ისიცაა გასათვალისწინებელი, რომ ტნკ-ების ქმედება ძოქცეს ქვეყნის ეროვნული უსაფრთხოების ჩარჩოებში მსოფლიო გამოცდილება მოწმობს, რომ ინვესტიციების მიმღებ ქვეყნებს სხვადასხვა დარგებში შემოაქვთ აკრძალვები ან შეზღუდვები, ანდა ინვესტორების წინაშე წარდგენილი აქვთ წინაპირობები მაგალითად, ადგილობრივი მეწარმეების მონაწილეობა მართკაში, ეროვნული კადრების მომზადება-გადამზადება, დასაქმება, ადგილობრივი წარმოების ნახევარფაბრიკატების გამოყენება, სამეცნიერო კვლევითი და საცდელ-საკონსტრუქტორო სამუშაოების (სკსსს) მათ ტერიტორიაზე განხორციელება, ექსპორტის ზრდა და სხვ.

საგარეო ვაჭრობისა და ექსპორტის განვითარებისათვის უდიდესი მნიშვნელობა აქვს პარტნიორ ქვეყნებთან ორმხრივი და მრავალმხრივი ხელშეკრულების საფუძველზე ხელსაყრელი სავაჭრო რეჟიმების დამყარებას. დღეისათვის საერთაშორისო ეკონომიკურ ურთიერთობებში მონაწილე ქვეყნების უმრავლესობას (განსაკუთრებით კი მაღალგანვითარებულ ქვეყნებს), მრავალფეროვანი სავაჭრო რეჟიმები გააჩნიათ პარტნიორ ქვეყნებთან აღნიშნული რეჟიმების ხასიათი შეიძლება განისაზღვროს შემდეგი კარემოებებით

- ა) ქვეყნების ეკონომიკური და პოლიტიკური ინტერესებით,
- ბ) ქვეყნების მონაწილეობით რეგიონულ და საერთაშორისო ეკონომიკურ გაერთიანებებსა და ორგანიზაციებში,

ბ) ეკონომიკურად სუსტი ქვეყნებისთვის დახმარების პროგრამებით და აშ

დაბალგანვითარებული ქვეყნების მიმართ მსოფლიოს განვითარებული ქვეყნების მიერ დაწესებული მიუღი რიგი შეღავათების ოპტიმალური გამოყენება ხელს შეუწყობს ქვეყნის ეკონომიკურ წინსვლას

განვითარებული ქვეყნები ანიჭებენ განვითარებად ქვეყნებს GSP-ის (პრეფერენციათა განზოგადებული სისტემის) ბენეფიციარის სტატუსს, თუ ეს ქვეყანა აკმაყოფილებს გარკვეულ მითხოვნებს, რომლებიც შეიძლება შემდეგი სახით ჩამოყალიბდეს

- ქვეყნის ან ტერიტორიის ეკონომიკა უნდა იყოს განვითარების სტადიაზე,

- ტერიტორიას უნდა გააჩნდეს თავისი სავაჭრო-სატარიფო სისტემა,

- ქვეყანამ ან ტერიტორიამ საბაჟო გადასახადებში GSP-ს შეღავათების მიღების თხოვნით უნდა მიმართოს განვითარებულ ქვეყნის მთავრობას,

- პრეფერენციების მიმნიჭებელი ქვეყნის მთავრობამ უნდა ჰიაკუთნოს ბენეფიციარი ქვეყანა ან ტერიტორია მათ რიცხვს, რომლებზეც შესაბამისი წესით ვრცელდება შეღავათები გარდა ამისა, სველა ქვეყნის GSP-ის სქემა ინდივიდუალურად განსაზღვრავს დამატებით მოთხოვნებს, რომელთა დაკმაყოფილებაც მოეთხოვება ბენეფიციარ ქვეყანას

პრეფერენციათა განზოგადებული სისტემა შემუშავდა 70-იან წლებში გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის ვაჭრობისა და განვითარების კონცეფციის (UNCTAD) ეგიდით GSP-ის ძირითადი არსია ეკონომიკურად განვითარებული ქვეყნების მხრიდან ეკონომიკურად შედარებით სუსტი ქვეყნებისათვის დახმარება, მათი

ექსპორტის განვითარებაში ამ მიზნით განვითარებული ქვეყნები GSP-ით მოსარკებლედ ქვეყნებს ანიჭებენ გარკვეულ შეღავათებს საგარეო ვაჭრობაში, კერძოდ, აწესებენ ბენეფიციარი ქვეყნებიდან ექსპორტირებულ საქონელზე საიმპორტო ტარიფის საბაზო (ჩვეულებრივ) განაკვეთებთან შედარებით შემცირებულ განაკვეთებს ამგვარი შეღავათი აადვილებს ბენეფიციარი ქვეყნის საქონლის შეღწევას განვითარებული ქვეყნების ბაზარზე, ზრდის მის კონკურენტუნარიანობას და ეხმარება განვითარებად ქვეყნებს თავიანთი საექსპორტო წარმოების განვითარებაში

ამჟამად GSP-ს შეღავათებს თავის სავაჭრო პარტნიორებს ანიჭებს 30 ქვეყანა, რომელთა შორის არიან ევროკავშირის 15 სახელმწიფო, ამერიკის შეერთებული შტატები, კანადა, იაპონია, ავსტრალია, ახალი ზელანდია, შვეიცარია, თურქეთი, ნორვეგია, ჩეხეთი, სლოვაკეთი, უნგრეთი, პოლონეთი, ბულგარეთი, რუსეთის ფედერაცია და ბელორუსია¹⁹ ამთგან საქართველოსათვის შეღავათები არ მიუნიჭებიან მხოლოდ ავსტრალიას, ახალ ზელანდიას, ნორვეგიას, უნგრეთს და ბულგარეთს რაც შეეხება რუსეთის ფედერაციას და ბელორუსიას, მათთან საქართველოს გაანჩია შეთანხმებები თავისუფალ ვაჭრობაზე, რომელიც გულისხმობს ურთიერთვაჭრობაში საბაზო ტარიფის სრულ გაუქმებას²⁰ ევროკავშირის ქვეყნების სრული სია მოიცავს 146 დამოუკიდებელ ქვეყანას და 25 დამოუკიდებელ თუ ადმინისტრაციულ ტერიტორიას²¹ ევროკავშირის კანონმდებლობით პრეფერენციათა გენერალიზებული სისტემით გათვალისწინებული უპირატესობები არ ვრცელდება შემდეგ სასაქონლო ჯგუფებზე და პოზიციებზე

¹⁹ იხ. Georgia An Integrated Trade Development Strategy November 5 2003 Report No 27264
²⁰ იხ. ბერენაშვილი თ. დ. იხ. ჯ. მკვლითაშვილი ვ. სრეკერენციათა განსჯა ქვეყნის GSP, ძირითადი ინფორმაცია, თბილისი 2002, გვ. 2
²¹ იხ. საქართველოს ვაჭრობისა და მომსახურების ტენდენციები საქართველოს კონომიკის მრეწველობისა და ვაჭრობის სამინისტრო თბილისი 2003, გვ. 27

HS კოდი	პროდუქციის დასახელება	
03	თევზეული	სოფიერთი პოზიცია
10	მარკვეული	
14	ბოსტნეულისაგან მიღებული პროდუქცია	
16	ხორცისა და თევზეულის პროდუქცია	უმეტესი პროდუქცია
26	მადნები და კონცენტრატები	
30	სამკურნალო საშუალებები	
47	ხის მერქანის პროდუქცია	
78	ქალაღდი	
72-73	შავი ლითონის პროდუქცია	უმეტესი პროდუქცია
80	იშვიათი მეტალები	
93	საბრძოლო იარაღი	
97	სურათები	

წარმოდგენილია საქართველოს ეკონომიკის და მდინარეების ტენდენციები, საქართველოს ეკონომიკის მრეწველობისა და ეკონომიკის საინფორმაციო თბილისი 2003 წ. გვ. 237

ევროკავშირმა საქართველოს მიანიჭა GSP ათი წლით (1995-2005), ამერიკის შეერთებულმა შტატებმა მიანიჭა მუდმივი GSP ევროკავშირის მიერ მინიჭებული პრეფერენციების რეჟიმში საქართველოსათვის ვრცელდება 72 ჯგუფში შემავალ პროდუქციასზე, რომელიც მოიცავს თუჯის, ფეროშენადნობის, ფერომარგანეცის, შავი ლითონის ნარჩენებს, ჯართს, შავი ლითონის შენადნობის ზოდებს, სხვადასხვა ზომის ლითონის ნაგლინებს და 73 ჯგუფში შემავალი სხვა შავი ლითონის ნაკეთობებს.

რაც შეეხება ევროკავშირთან საქართველოს ვაჭრობას GSP-ს რეჟიმით, აღსანიშნავია, რომ შეინიშნება გარკვეულწილად ზრდის ტენდენცია ბოლო წლების განმავლობაში როგორც სტატისტიკური მონაცემები მოწმობენ, თუ 2000 წელს საქართველოს კლსპორტი ევროკავშირში შეადგენდა 70,4 მილიონ აშშ დოლარს და შედევითიან

2001 წლის 29 ივნისს ამერიკის ძველთაგანული შტატების პრეზიდენტმა ჯორჯ ბუშმა მიიღო გადაწყვეტილება ნართის საქართველო აშშ-ს პრეფერენციით განსაკუთრებული სისტემით მოსარგებლედ ქვეყნების სიაში რაზეც დადებითი გავლენა იქონია იმ გარემოებაში, რომ საქართველო 2000 წლის 14 ივნისიდან გახდა ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაციის წევრი და ის ფაქტი, რომ 2000 წლის 29 დეკემბერს აშშ-ის იმდროინდელმა პრეზიდენტმა ბილ კლინტონმა ძალაში შეიყვანა კანონი, რომლითაც საქართველოს მოეხსნა ე.წ. ჯექსონ-ვენის შესწორების მიქმედება და მუდმივ ბაზარზე მიენიჭა უპირატესი ხელშეწყობის რეჟიმი.

საქართველოს მთავრობის თხოვნით, პოლონეთის მთავრობამ საქართველოს მიანიჭა პრეფერენციების ზოგადი სისტემით მოსარგებლედ ქვეყნის სტატუსი აღნიშნული სავაჭრო რეჟიმი ძალაში შევიდა 2002 წლის 1 იანვრიდან პოლონეთის მთავრობა განვითარებადი ქვეყნების სასარგებლოდ 1997 წლიდან იყენებს პრეფერენციების სისტემას გარდამავალი ეკონომიკის მქონე ქვეყანას, რომელსაც აქვს დაბალი მთლიანი შიდა პროდუქტი, შეიძლება მიენიჭოს პოლონეთის ბაზარზე პრეფერენციებით მოსარგებლედ ქვეყნის სტატუსი აღნიშნული სტატუსი გულისხმობს ბაზარზე საქონლის ექსპორტირებისას არსებული საბაჟო გადასახადის 80 პროცენტთან შედარებას

იაპონია პრეფერენციების გენერალიზებულ სისტემაში ხართო 1971 წლის 1 აგვისტოდან (ამ წლიდან დაიწყო GSP-ის გამოყენება) იგი GSP-ს ანიჭებს 146 განვითარებად ქვეყანას და 16 დამოუკიდებელ ტერიტორიას

ჩეხეთის პრეფერენციითა გენერალიზებული სისტემა ითვალისწინებს შედარებით ყველა სახის პროდუქციას. რომელიც წარმოდგენილია და იმპორტირებულია განვითარებადი ქვეყნებიდან. ამავე დროს, განსაკუთრებული მოთხოვნებია პროდუქციის ხარისხზე.

რომელიც უნდა აკმაყოფილებდეს ქვეყანაში მიქმედ და საერთაშორისო სტანდარტებს

სლოვაკეთი GSP-ის სტატუსს ანიჭებს განვითარებად და ყველაზე ნაკლებად განვითარებულ ქვეყნებს შედავათი არ ვრცელდება იმპორტულ საქონელზე, რომლის საერთო ღირებულება აღემატება 2 მლნ აშშ დოლარს. ყველაზე ნაკლებად განვითარებული, ან უღარიბესი ქვეყნებისათვის შედავათი 100%-ს უდრის, ხილო განვითარებადი ქვეყნებისათვის 50%-ს

ზოგიერთ შემთხვევაში GSP-ს ბენეფიციარი ქვეყანა ან ტერიტორია შეიძლება გამოირიცხოს ბენეფიციართა სიიდან გამოირიცხვის ძირითადი კრიტერიუმია ქვეყნის შემოსავლიანობის დონე - თუ ქვეყანა გახდება მაღალშემოსავლიანი (ამ ცნების მსოფლიო ბანკის განსაზღვრების შესაბამისად), მას ნამოერთმევა GSP-ს შედავათები

საქართველოდან ექსპორტირებული, პრეფერენციული რეჟიმის ქვეშ მოხვედრილი პროდუქცია ისარგებლებს პრეფერენციული ტარიფით, რაც შეამცირებს მის თვითღირებულებას და გაზრდის ქართული პროდუქციის კონკურენტუნარიანობას მსოფლიო ბაზარზე

იმის გათვალისწინებით, რომ ერთ სულ მოსახლეზე საქსპორტო პროდუქციის მოცულობის მიხედვით, ≈ 65 აშშ დოლარი ერთ სულ მოსახლეზე,²³ საქართველო ერთ-ერთ უკანასკნელ ადგილზეა ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაციის წევრ ქვეყნებს შორის, საჭიროა განსაკუთრებული ყურადღება მიექცეს თავისუფალი და GSP-ს პრეფერენციული რეჟიმის შემდგომ გაფართოებასა და ამ რეჟიმებით გათვალისწინებული უპირატესობების ეფექტიანი გამოყენების ხაკითხებს, როგორც ექსპორტის სტიმულირების ერთ-ერთ ხაშეალებას

²³ ის საქართველოს ვაჭრობის და მომსახურების ტენდენციები, საქართველოს ეკონომიკის მრეწველობისა და ვაჭრობის სტრატეგია თბილისი 2003, გვ 240

საგარეო ვაჭრობის სტიმულირების კონტექსტში საინტერესოა განვიხილოთ რეგიონულ ეკონომიკურ ინტეგრაციულ დაჯგუფებებში მონაწილეობის საკითხი საქართველომ უნდა გაააქტიუროს მუშაობა საქესპორტო ბაზრებზე დივერსიფიკაციის მიხნით დამოკიდებულ სახელმწიფოთა თანამეგობრობის, შავი ზღვის აუზის ეკონომიკური თანამშრომლობის, სუუამ-ის ფარგლებში მართალია, ამ მიმართულებით საქართველოს საგარეო ვაჭრობის ბრუნვა 2000–2004 წლებში გაიზარდა (იხ დანართი №3, №4), მაგრამ ეს არსებითად არ ცვლის იმ შემზღუდველ გარემოებას, რასაც წვერი ქვეყნებში მსოფლიო ხტანდარტებთან შედარებით დაბალი სოციალურ-ეკონომიკური განვითარება იწვევს სასარგებლო იქნება წვერი ქვეყნების მიერ საგარეო ინვესტიციების მოსახიდად ერთობლივი ძალისხმევით ხელსაყრელი პირობების შექმნა, რომელიც გამოიწვევს დასაყლეუთის ინვესტორთა ინტერესს

რეგიონული ეკონომიკური ინტეგრაციის მსოფლიო გამოცდილება მოწმობს, რომ იგი ახდენს ვაჭრობის ინტენსიფიკირებას და აფართოებს წვერი ქვეყნების შესაძლებლობებს კლობალურ ეკონომიკაში ჩვეულებრივ ეკონომიკურ ინტეგრაციასთან ასოცირდება ეროვნული ეკონომიკური სისტემების ურთიერთკავშირის საკმაოდ მაღალი ხარისხი, რომელიც ახასიათებს საეაჭრო გაცვლის პრეფერენციულ პირობებს და თანამშრომლობას, საერთო მარეგულირებულ ინსტიტუტებს და თანდათან ერთიანი ეკონომიკური და სამართლებრივი სივრცის ჩამოყალიბებას დსთ-ის მასშტაბით იყო დეკლარირებული ასეთი მიზნები, მაგრამ პრაქტიკულად საქმე მეტად რთულად მიდის წინ დსთ-ის ფარგლებში საეაჭრო ნაკადების ინტენსიფიკაცია არ განხორციელებულა დსთ-ის უმრავლესი ქვეყნის საქონელბრუნვაში თანამეგობრობის წილს აქვს შემცირების ტენდენცია

სავაჭრო-ეკონომიკური ერთეერთკეშირის გაღრმაების რეზერვები პოსტსაბჭოთა სივრცეში, უმკველია, არის, მაგრამ რნება არარეალიზებულად კარგი იქნებოდა სამამულს და რეციონული ბაზრების შესაძლებლობების გამოყენება საკუთარი წარმოების ზრდისა და განმტკიცებისათვის, მაგრამ ეს არ ხორციელდება მთელი რიგი მიზეზების გამო სავარაუდოა, რომ პირველ ადგილზე დსთ-ის მონაწილეთა პოლიტიკა დგას, რომელთაც არ აქვთ ნდობა რუსეთის და ერთმანეთის მიმართ ისინი დასავლეთისგან ულიან მეტს და უპირატესობას ანიჭებენ მასთან თანამშრომლობას

დასავლეთთან თანამშრომლობაში განსაკუთრებით აღსანიშნავია ეროკავშირთან თანამშრომლობის გაფართოება პარტნიორობისა და თანამშრომლობის შესახებ შეთანხმების და ევროპის სამეზობლო პოლიტიკის ფარგლებში²⁴ ევროკავშირის ქვეყნებთან საქართველოს ვაჭრობის გაფართოებას (იხ დანართი ცხრ №5, ცხრ №6) კვლავ შეუწყობს ხელს ჩვენი ქვეყნის მიერ აღებული კურსი

ყოველივე ზემოთ აღნიშნულის საფუძველზე ძკავიძლია აღვნიშნოთ, რომ ექსპორტის სტიმულირების თვალსაზრისით კმკ გადადგმულია ნაბიჯები, მაგრამ ამ მიმართულებით კიდევ ბევრია გასაკეთებელი

საერთაშორისო სავაჭრო სისტემაში საქმიანობის განვითარების თავისებურება იმაშია, რომ საჭიროა აღებულ იქნეს საქმიანობის დივერსიფიკაციის კურსი

საექსპორტო-საიმპორტო ნაკადების ახალი ვექტორები ენდა ბახდეს აქამდე არსებული საგარეო გაცვლის ხარისხობრივი გარდაქმნა

ექსპორტის დივერსიფიკაცია იმაში მდგომარეობს, რომ მიღწეულ იქნეს მისი სტრუქტურის მაქსიმალური ეფექტიანობა და

²⁴ იხ საქართველოს ეკონომიკის მიმართკლებები, ეკონომიკური პოლიტიკისა და სტრატეგიის ხარისხობრივი კაროულ-ეეოოული საკანსულტაციო ცენტრი 2004 №4

ოპტიმალურობა, გაფართოვდეს შემოსატანი საქონლის ასორტიმენტი, თანდათან ამოღდეს საექსპორტო ნაწილში მაღალი დამუშავების დონის საქონელი. ექსპორტის დივერსიფიკაცია ასევე ვარაუდობს ექსპორტიორების მიერ ახალი მსოფლიო სასაქონლო, ტექნოლოგიების, კაპიტალის და მომსახურების ბაზრების ათვისებას ასეთია ექსპორტის დივერსიფიკაციის შიდა¹ ლოგიკა და იმავდროულად საექსპორტო პოტენციალის ფორმირების ლოგიკა ნებისმიერი ბაზარზე ორიენტირებული ქვეყნისთვის

|

2.3. ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაციაში საქართველოს გაწევრიანების შედეგები

საერთაშორისო ეკონომიკური ურთიერთობების ერთიანი და ეფექტიანი სტრუქტურის შექმნაში 'ემიშენელ' ორგანიზაციის ინსტიტუციონალური ნაბიჯი იყო ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაციის (ვმო) დაფუძნება 125 ქვეყნის მიერ 1995 წლის 1 იანვარს ვმო-ს და მისი წინამორბედის (გენერალური 'შეთანხმება ტარიფებსა და ვაჭრობაზე) ფუნქციონირება და ევოლუცია (ხადყოფის გლობალიზაციის და პროტექციონის შიშის ძალების გადააჭვავს და ურთიერთქმედებას პირველნი ესებენ ოპტიმალურ გზებს მსოფლიო ბაზრებზე გასასვლელად, მეორენი კი ზღუდავენ ბაზრებზე დაშვებას, ინარჩუნებენ და ამადლებენ ბარიერებს ამ უკანასკნელთა ასრით ყველა ქვეყანას არ შეუძლია შევგუოს გლობალიზაციის პირობებს მთავრობებზე ზეწოლას ახორციელებენ ადგილობრივი მწარმოებლები, რომლებიც მოითხოვენ დაიცვან ისინი განადგურებისგან, რასაც, მათი აზრით, იწვევს სავაჭრო ურთიერთობების დიბერალიზაცია ამასთან, სავაჭრო ომების არსენალს ფართოდ მიმართავენ არამართო მყორე და მესამე ეშელონის ქვეყნები, არამედ გლობალიზაციის დიდერებიც პროტექციონისტული დონისძიებები დაიყვანება წმინდა პრაგმატიკულ მოტივებზე

ვმო-ს ნორმების არაერთმნიშვნელოვანი განმარტებების, მათი პერიოდული დარღვევების, დასავლეთის ქვეყნების დომინირების მიუხედავად, უნდა ვთქვათ, რომ ასეთი სისტემა უნდა არსებობდეს, რადგან უწინააღმდეგო ყოვლისა, იგი პარმონიული ურთიერთობების განვითარებას უწყობს ხელს ვმო-ს მოლაპარაკებათა პროცესებში ვლინდება ქვეყანათა სავაჭრო ურთიერთობების სირთულეები, ისახება მათი დაძლევის გზები

ურუგვაის რაუნდის შემდეგ ვმო-ს ეტიდით კატარუბკლი ლიბერალიზაციის დონისძიებათა დინამიკაში რამდენადმე შენეულდა, ეს გამოვლინდა დოჰას 2001 წელს გამოცხადებულ "განვითარების რაუნდის" მრავალმხრივ მოლაპარაკებათა მსვლელობაშიც. სხვა პროცესებთან ერთად ეს მოწმობს იმას, რომ ახალი მსოფლიო ეკონომიკური წესრიგის ევოლუცია რთულად მიმდინარეობს თქმაცა ცხადია, რომ ახალი "წესები" ახალ შესაძლებლობებს უხსნის დაბალგანვითარებულ ქვეყნებს და საჭიროა მათი გამოყენება, იმ ტექნოლოგიების დაუფლება, რომელიც ქვეყანას ექვეყნებს ცივილიზებული ხერხების გამოყენებით კლობალიზაციიდან სარგებლის მიღების გზებს.

დამოუკიდებლობის მოპოვების შემდეგ, ახალი სახელმწიფოს შენების პროცესში, საქართველო ურთულესი პოლიტიკური, ეკონომიკური და სოციალური პრობლემების წინაშე აღმოჩნდა საქართველოს მდგომარეობა გაცილებით უფრო რთული იქნებოდა საერთაშორისო ორგანიზაციებთან ურთიერთობის გარეშე.

ქვეყნის დამოუკიდებლობის განმტკიცებისა და მისი ეკონომიკური აღორძინების საქმეში ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი მოვლენაა ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაციაში (ვმო) საქართველოს გაწევრიანება, რაც ხელს შეუწყობს მსოფლიო ეკონომიკურ სივრცეში საქართველოს სრულფასოვანი ინტეგრირების პროცესს.

სახოგადოდ ნებისმიერი ქვეყანა ესწრაფვის ეროვნული მრეწველობის კონკურენტუნარიანობის ამაღლების ან თავისი მომხმარებლებისათვის უფრო იაფი და უკეთესი პროდუქციის მოპოვების შესაძლებლობის შექმნას, არსებული ბარიერების შემცირების საშუალებით ასევე, მნიშვნელოვანია ეროვნული პროდუქციისათვის ხელსაყრელი პირობების მიღება, კერძოდ ბაზრებზე ადვილი წარმოხადგენია, თუ რა განსხვავებული მიხედვით.

შეიძლება გააჩნდეთ დიდ და პატარა ქვეყნებს, მდიდარ და ღარიბ სახელმწიფოებს ისევე, როგორც განვითარებულ, განვითარებად და გარდამავალი ეკონომიკის ქვეყნებს, თუმცა ყველა იმედოვნებს, რომ ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაციის ინსტრუმენტები დაეხმარება მათ როგორც საერთო, ასევე საკუთარი მიზნების მიღწევამ

ვმო-ში გაწვევრიანებით საქართველომ წაკრ ქვეყნებთან მიმართებაში მიიღო ისეთი პროგრესული რეჟიმი, როგორცაა უპირატესი ხელშეწყობის რეჟიმი, რამაც უდიდესი როლი უნდა ითამაშოს ქართული ექსპორტის ხელშეწყობის საქმეში, ვინაიდან წვერობამდე ამ ქვეყნებთან გექონდა ეწ. კრეჟიმი სავაჯრო ერთიერთობა, რაც რეალობაში მრავალ საბაჟო ტარიფებს, აექსპორტო კვობებსა და სხვა შეფერხებებს ნიშნავდა კარდა ამისა, კატრობის მსოფლიო ორგანიზაციაში გაწვევრიანება ნებისმიერი ქვეყნისთვის, მათ შორის საქართველოსთვის, ნიშნავს ქვეყნის ეკონომიკაში მრავალი დადებითი ფაქტორის ამოქმედებას, რომელთაგან მიღებული ეფექტის გათვლა ძესახლებული უახლოეს სამომავლო პერსპექტივებზე და რომელიც შექმნის შესაფერის გარემოს ადგილობრივი წარმოების განვითარების და ქართული ექსპორტის წინსვლისთვის ტრადიციულად ეს საკითხები საკამათოა და დიბერალურ საგარეო სავაჯრო პოლიტიკას ჰქავს მოწინააღმდეგენი, მაგრამ შეუძლებელია არ აღვნიშნოთ ის დადებითი მხარეები, რომელსაც წვენი ქვეყანა ვმო-ში გაწვევრიანებით იღებს იქმნება საფუძველი მსოფლიო სავაჯრო სისტემაში საქართველოს ინტეგრირებისთვის. ვმო-ს წვერ ქვეყნებზე საერთაშორისო ვაჭრობის 95 პროცენტზე მეტი მოდის და ბუნებრივია, წვენს ქვეყანას სავაჯრო ერთიერთობებში მონაწილეობისთვის მეტი შანსი ეძლევა

საქართველოს საგარეო ვაჭრობის ინტენსიურობა ხელს შექმნის ეკონომიკური და პოლიტიკური სტაბილურობის მიღწევას ქვეყანაში

ხორციელდება საქართველოს საკანონმდებლო ბაზის კარმონი საცია საერთაშორისო ნორმებთან, რაც მნიშვნელოვნად 'ძველ' ყიბს ხელს საგარეო ეკონომიკურ ურთიერთობათა გაფართოებას, ქვეყნის სატრანზიტო პოტენციალის სრულფასოვან გამოყენებას და გრძელვადიანი ეკონომიკური ზრდის უზრუნველყოფას საქართველოს პროდუქცია და მომსახურება იღებს უპირატესი ხელშეწყობის რეჟიმს ვმო-ს წვერი ქვეყნებისაგან, ამასთან, ამ ორგანიზაციის მქანიზმებით დაცული ხდება დისკრიმინაციისაგან, არაკეთლხინდისიური კონკურენციისაგან, ფალსიფიკაციისა და გაუმართლებელი შეზღუდვებისაგან, იქმნება ექსპორტ-იმპორტის დივერსიფიკაციის შესაძლებლობა (სხვადასხვა ქვეყნის ბაზარზე გადანაწილება), რაც უფრო სტაბილურს გახდის ეკონომიკის განვითარებას, შეამკირებს მის დამოკიდებულებას რომელიმე ერთ ქვეყანაში ან რეგიონში შექმნილ კრიზისულ მოვლენებზე ნედლეულსა და საწარმოო მოწყობილობა ხე დაბალი საბაჟო ტარიფები საგრძნობლად შეუწყობს ხელს საწარმოო დანიშნულებისათვის მათ შემოტანას, რაც ხტიმულს მისცემს წარმოების განვითარებას ვმო-ში გაწვევრიანება გააუმჯობესებს ხინფორმაციო გარემოს საქართველოში, რადგანაც ინვეტორებს გარანტირებული ექნებათ როგორც პროგნოზირებადი და გამჭვირვალაქ სავაჭრო პოლიტიკა საქართველოში, ასევე თანასწორ კვლებიანი სტატუსი მსოფლიო ბაზრებზე საქართველოს ინტერესები საერთაშორისო სავაჭრო ურთიერთობებში დაცული იქნება ვმო-ს დაეების მოგვარების მრავალმხრივი მექანიზმებით დაბალი საბაჟო ტარიფები სოციალური დანიშნულების საქონელზე (მაგ ფარმაცევტულ პროდუქციაზე) შეამკირებს ამ საქონლის იმპორტის ღირებულებას, რაც გააუმჯობესებს დაბალშემოსავლიანი მოსახლეობის მდგომარეობას როგორც ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაციის სრულფულებიანმა წევრმა, საქართველომ მიიღო

უფლება აწარმოოს ორმხრივი და მრავალმხრივი მოლაპარაკებები ემო-ში შემსვლელ ქვეყნებთან, ქართული პროდუქციისა და მომსახურებისათვის მათ ბაზრებზე დაშვების ხელსაყრელი პირობების უზრუნველყოფისათვის

როგორც უკვე აღვნიშნეთ, საქართველოს ემო-ში ბაჭყალიანება არის მნიშვნელოვანი ნაბიჯი მსოფლიო ეკონომიკაში ინტეგრირებისათვის. ჩვენმა ქვეყანამ დროულად და მაქსიმალურად უნდა გამოიყენოს ყველა ის უპირატესობა და შედეგით, რამელიც მიეცა მას ბაჭყალიანების შემდეგ, რათა მოიხილოს ეკსპორტი კაპიტალი ეკონომიკის ყველა სფეროში ასამოქმედებლად

ამასთან, ხაზი უნდა გაესვას იმ გარემოებას, რომ ემო-ს წევრობა, მართალია გეაძლევს 148 ქვეყნის ბაზარზე არადისკრიმინაციული ვაჭრობის საშუალებას, მაგრამ იგი, ავტომატურად არ გეაძლევს ჩვენს პროდუქციის კონკურენტუნარიანობის გარანტიას²⁵

აღნიშნულიდან გამომდინარე, აუცილებელია ქვეყნის შიგნით გაძლიერდეს მუშაობა ორი ძირითადი მიმართულებით

1. მეწარმეთა ორიენტირება და კარგი გაგებით, მათი “იძულება” პროდუქციის ხარისხის მკვეთრი ამაღლებისათვის საერთაშორისო სტანდარტების დონეზე ასევე მკაცრი ზომების გატარება ვალსიფიკაციისა და უხარისხო პროდუქციის წინააღმდეგ.

2 ყველა დონეზე უნდა გააძლიერდეს მუშაობა ეკსპორტი ქვეყნების ბაზარზე სამამულო პროდუქციის შედწვეადობის და დამკვიდრების უზრუნველსაყოფად. საქონლით, მომსახურებით და ასევე ინტელექტუალური პროდუქციის ექსპორტის შემდგომი და მკვეთრი ამაღლებისათვის მარტო ეკონომიკური სტიმულირება, რეკორდიანი ირიბი გადასახადებისაგან გათავისუფლება, არ არის საკმარისი

²⁵ იხ. Members and Observers http://www.wto.org/english/thewto_e/whatse_e/trf_e/org6_e.htm

აუცილებელია ავითვისოთ ასეთი პროდუქციით საერთაშორისო ვაჭრობის თანამედროვე ტექნოლოგიები

ცნობილია, რომ ვმო-ში გაწვევრიანების პროცესს თან ახლდა მომხრეთა და მოწინააღმდეგეთა დებატები (ვალსაჩაღ უნდა ითქვას, რომ არც ერთ და არც მეორე მხარეს აბსოლუტური ჭეშმარიტება არ გააჩნია ვმო-ში შესვლას აქვს როგორც დადებითი, ასევე უარყოფითი მხარეები, მაგრამ ვინაიდან მსოფლიოს ქვეყნების უძრაველსობა ამ კავშირის წვერი ან მასში შესვლის მისურნეა, ბუნებრივია საქართველო ვერ დარჩებოდა მისი წვევრობის გარეშე

სხვა საკითხია დროის ფაქტორში ნენი შესვლის ეფექტიანობა, ამას ახლო მომავალში ქართული ეკონომიკის განვითარებამ კნდა გასცეს პასუხი ვმო-ში გაწვევრიანების ეკონომიკურ მედეგთა ყოველმხრივი ანალიზის ნატარება ჯერჯერობით შეუძლებელია, განსაკუთრებით იმ გარემოების გათვალისწინებით, რომ ქვეყნის ეკონომიკურ განვითარებაზე, საგარეო ვაჭრობასთან ერთად, მრავალი გლობალური და ადგილობრივი ფაქტორი მოქმედებს საგარეო-სავაჭრო ურთიერთობების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი მახასიათებელია პარტნიორი ქვეყნების რიცხვის ზრდა, რაც გაწვევრიანებიდან მიღებული უდავოდ დადებითი შედეგია (იხ დანართი №7, №8) აღუნიშნავთ, რომ ხუთწლიანი გარდამავალი პერიოდი რივი მახასიათებლებით გამოირჩეოდა.

საქართველოში არსებული საბაჟო ტარიფების შესაბამისობა ვმო-სთან შეთანხმებული “ბმული ტარიფების” დონეებთან მიხდა 2002 წლის დეკემბერში შესაბამისი კანონის მიდებით, რიმელიც ამოქმედდა 2003 წლის 11 იანვრიდან²⁶ კანონის მიხედვით, ვმო-ს წვერი ქვეყნებიდან შემოტანილი საქონელი ექვემდებარება საბაჟო გადასახადს, კანონის დანართი ცხრილით მოცემული განაკვეთებით

²⁶ იხ სამახსოვრო საქართველოს სართაშორისო სავაჭრო რეკომბსი საქართველო-საქართველო ხელშეკრულების და სამართლის სართაშორისო ცენტრი, თბილისი 2004 აქ 78

ემო-ს არაწვერი სახელმწიფოდან იმპორტირებული საქონლის დაბეგვრა ასევე ხდება კანონის დანართი (ცხრილით მაცემული განაკვეთების შესაბამისად, მაგრამ არანაკლებ 12%-სა

აღნიშნულის შედეგად საქართველოში ამოქმედდა რამოდენიმე განსხვავებული სავაჭრო რეჟიმი

- ჩვეულებრივი (ემო-ს არაწვერ ქვეყნებთან),
- უპირატესი ხელშეწყობის (წვერ ქვეყნებთან და/ან ვისთანაც არის შესაბამისი ორმხრივი ხელშეკრულება);
- პრეფერენციული, მათ შორის:

- ა) თავისუფალი ვაჭრობის რეჟიმი (დსთ-ს ქვეყნებთან)
- ბ) პრეფერენციათა განზოგადებული სისტემის (GSP) რეჟიმი (ერცვლდება მხოლოდ საქართველოს ექსპორტზე სუბიექტის ქვეყნის მიერ)

საქართველოში იმპორტირებული საქონლის მიმართ 2003 წლიდან ამოქმედებული საბაჟო ტარიფი ძირითადად ბმულს ტარიფის დონეზე დაწესდა, რის შედეგადაც ადრე მოქმედი 3 სატარიფო დონის (0, 5%, 12%) ნაცვლად განჩნდა 22 სატარიფო დონე ამის შემდეგ კვლავ დაისვა საბაჟო-სატარიფო სისტემის შემდგომი ოპტიმიზაციის ამოცანა, რათა გართულებული სატარიფო სისტემა კორუფციის დამატებითი წყარო არ გამხდარიყო 2003 წელს მოქმედი 22 სატარიფო დონის ნაცვლად, 2005 წლისათვის დარჩა მხოლოდ 16 ამასთანავე, 4 სატარიფო დონე წარმოდგენილი იყო მცირერიცხოვანი სასაქონლო პოზიციებით და მათი გადანაცვლება სხვა სატარიფო ჯგუფში საესებით შესაძლებელი იყო, რის შედეგადაც სატარიფო დონეთა რიცხვი შეიძლება 12-მდე შემცირებულიყო

გარდამავალ პერიოდში, სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციაზე საშუალო შეწონილი ტარიფის ცვლილებები (12%-დან 16,5%-მდე) შეიძლება ოპტიმალურადაც კი ნათვალს, რამ არა სუბიექტის იმ

დასახელების საქონელზე ძალზე დაბალი განაკვეთების არსებობა, რომლის უფრო მაღალ დონეზე შენარჩუნება ეკონომიკის იქნება და სოფლის მეურნეობის სექტორში შიდა ბაზრის დაცვისათვის

მრეწველობის სექტორში ბმული ტარიფების დაბალ დონეზე დაფიქსირება 8,2%-დან 10,1% არ იყო სასურველი, მით ემტკმეს, როდესაც უმეტესი დასახელების საქონელზე საიმპორტო ტარიფი ნულის ტოლია არსებული სტატისტიკური მონაცემების საბაჟო გადასახადებიდან მიღებულმა შემოსავალმა საქართველოს ნაერთ ბიუჯეტში შეადგინა 1999წელს-3,9%, 2000წელს-5,8%, 2001წელს-5,1%, 2002წელს-5,1%, 2003წელს-5,3% საბაჟო გადასახადებიდან მიღებული შემდეგებით თუ ვიმსჯელებთ, სამწუხაროა, რომ არც სასოფლო-სამეურნეო და არც სამრეწველო პროდუქციის იმპორტზე არ ყოფილა ხტარიფო შეზღუდვების გამოყენების პრაქტიკა შიდა ბაზრის დაცვის მიზნით როგორც ჩანს, ამგვარი ღონისძიებების იკურატკელი გამოყენების ოპტიმალურობა ბევრად მეტ დროს და გამოცდილებას მოითხოვს, ვიდრე 5 წლიანი გარდამავალი პერიოდი

ჩვენ გავანალიზებთ ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაციის წევრ ქვეყნებთან საქართველოს ექსპორტ-იმპორტის ნაკადები (ის ცხრილი №2.3-1) 2000-დან 2004 წლამდე საგარეო ვაჭრობა ემო-ს ქვეყნებთან გაიზარდა შესაბამისად 672,2 მლნ აშშ დოლარიდან 1556,5 მლნ აშშ დოლარამდე, თუმცა მისი წილი ქვეყნის მოხლიან საგარეო ხაეაქრო ბრუნვაში 65,2%-დან შემცირდა 62,4%-მდე, რაც პარტნიორობა რიცხვის ზრდით აისხნება განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ემო-ს წევრ ქვეყნებში, მათ შორის ევროკავშირში ექსპორტის მოცულობის ზრდა (ის დანართი, №5) თუკი 2000 წელს ემო-ს წევრ ქვეყნებში ექსპორტირებული იყო 192,6 მლნ აშშ დოლარის პროდუქცია (აქედან ევროკავშირში 76,4 მლნ) ანუ მთელი ექსპორტის 59,7%, 2004 წელს ანალოგიურმა მიხვენებულმა შეადგინა 365,2 მლნ აშშ დოლარი (აქედან

საბართველოს ვაჭრობა ვმო-ს წმმრ ძვენებთან 2000-2004 წლებში

ცხრილი №23-1

თ ა მ ქ ე ლ რ ი

მნიშვნელობა	2000	2001	2002	2003	2004
ექსპორტი	192623,5	179844,1	188100,8	261807,3	365188,3
წელი მთლიან ექსპორტში (%)	59,7	56,6	54,4	56,7	56,4
იმპორტი	479598,4	496383,9	490501,6	767755,6	1191262,7
წელი მთლიან იმპორტში (%)	67,6	66,0	61,8	67,3	64,5
საგარეო სავაჭრო ბრუნვა	672221,9	676228,0	678602,4	1029562,9	1556450,9
წელი მთლიან სავაჭრო ბრუნვაში (%)	65,2	63,2	59,5	64,3	62,4
საგარეო ვაჭრობის საღვდო	-286975,0	-316539,9	-302400,8	-505948,2	826074,4
წელი მთლიან საგარეო ვაჭრობის საღვდოში (%)	74,2	72,9	69,7	74,5	68,8

ვეროკავშირში 111,4 მლნ აშშ დოლარი), ანუ 56,4% მართალია შეფარდებით მანიშვნებლებში როგორც ექსპორტის, ასევე იმპორტის მცირე კლება შეინიშნება, მაგრამ ვმო-ს წვერებსე მოდის საქართველოს საგარეო ვაჭრობის სოლიდური ნაწილი, რაც ამ ორგანიზაციაში გაწვევრიანების დადებით მხარეს კიდევ ერთხელ უსვამს ხაზს თუმცა ზოგადად გამოკვეთილი საექსპორტო-სასაქონლო სტრუქტურა ამ ქვეყნებთან ვაჭრობაში მეორდება დღის წესრიგში არსებული სტრუქტურის გაუმჯობესებაა. ამ კუთხით საქვერადღებოა პრეფერენციული რევიმების ყველა შესაძლებელი ვარიანტის დროული გამოყენება, რაც ქართველ ექსპორტიორებს გაუმჯობესებს დაშვების პირობებს მრავალი ქვეყნის ბაზარზე; საშინაო ბაზრის დამკავი მექანიზმების გამოყენება, რომლებიც დაშვებულია ემო-ს კანონმდებლობით ამ მიმართულებით საჭიროა უფრო ქმედითი მექანიზმი შეიქმნას შესაბამის ინსტიტუტებთან

ვაჭრობის ლიბერალური რეჟიმში ქმნის ვარკვეულ პრობლემებსაც, კერძოდ, მაშინ როდესაც ადგილობრივი მწარმოებლები აწელებიან შავს კონკურენციას უცხოური კომპანიების მხრიდან უნდა გაეთვალისწინოთ, რომ საქართველო ბევრ სხვა ქვეყნისაგან განსხვავებით, მოკლებულია წარმოების სუბსიდიების ან სხვა ფორმით მხარდაჭერის შესაძლებლობას, საბაჟო ტარიფი კი ვერ გახდა შიდა ბაზრის დაცვის ქმედითი ინსტრუმენტი

მნიშვნელოვანია საქართველოს ურთიერთობა ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაციასთან ინტელექტუალური საკუთრების საკითხებში საქართველოში ინტელექტუალური საკუთრების სფეროში განხორციელდა ინტენსიური კანონშემოქმედებითი პროცესი, რის შედეგადაც 1999 წელს საქართველოს პარლამენტმა მიიღო 6 კანონი ესენია საპატენტო კანონი, კანონი საავტორო და მომიჯნავე უფლებების შესახებ, კანონი სასაქონლო ნიშნის შესახებ, კანონი საქონლის ადგილწარმოშობის დასახელებისა და გეოგრაფიული აღნიშვნის შესახებ, კანონი ინტელექტუალური მიკროსკემის ტოპოლოგიის შესახებ და კანონი ინტელექტუალურ საკუთრებასთან დაკავშირებულ სასაზღვრო დონისძიებათა შესახებ

ამასთან, უნდა აღინიშნოს, მიუხედავად იმისა, რომ საქართველოს შესაბამისი კანონმდებლობა მთლიანობაში პასუხობს საერთაშორისო ნორმების მოთხოვნებს, მისი აღსრულების მექანიზმი უკრ არ არის სათანადო დონეზე განვითარებული, რაც ფინანსური რესურსების და გამოცდილების ნაკლებობით აიხსნება

ამგვარი მიდგომა დამახასიათებელია არა მარტო საქართველოკათვის, არამედ მრავალი განვითარებადი და განვითარებული ქვეყნების ნაწილისათვისაც. ვინაიდან ინტელექტუალურ საკუთრებაზე უფლებების დარღვევის დაცვინა- აღმოფხვრა საკმაოდ სპეციფიკური და რთული ამოცანაა არანაკლებ

რთული ამოცანაა საკუთარი უფლებების დაცვის კონკრეტული საგარეო ბაზარზე

ვმო-ში გაწვერიანება ამ თვალსაზრისით მნიშვნელოვნად სრდის ქვეყნის შესაძლებლობებს ამასთანავე, მეტად აქტიური პოლიტიკა გასატარებელი ვმო-ს არაწვერი ქვეყნების ბაზარზე ქართველ მეწარმეთა უფლებების დასაცავად ამ მიხნით სკკპრენცის ძიერ მომზადდა რიგი საერთაშორისო შეთანხმებები, რაც დსო-ს ფარგლებში გეოგრაფიულ აღნიშვნათა და ადგილწარმოცების დასახელებათა დაცვის გაუმჯობესებას ითვალისწინებს

2002 წელს საქართველო მიუერთდა საქონლისა და მომსახურების საერთაშორისო კლასიფიკაციასთან დაკავშირებულ ნიცის შეთანხმებას, ასევე სამრეწველო ნიმუშების საერთაშორისო დეპონირების შესახებ ჰააგის შეთანხმებას

უნდა ითქვას, რომ ვმო-ში გაწვერიანება არ არის პანაცეა ეკონომიკურ სირთულეთა დაძლევის, საგარეო ბაზრებზე წარმატებულად გასვლისა და სტაბილური განვითარების უზრუნველსაყოფად ვმო-ში გაწვერიანება იძლევა კმედით ინსტრუმენტებს ამ მიზნების მისაღწევად, ამასთანავე მოითხოვს ყოველდღიურ, გააზრებულ და ინტენსიურ მუშაობას როგორც ხელისუფლების, ასევე ბიზნეს საზოგადოების მხრიდან, რათა მოპოვებული უპირატესობები გამოიყენონ ქვეყნის საკეთილდღეოდ

რეალობამ დაადასტურა, რომ მხოლოდ დეკლარირებელი თანასწორობა საერთაშორისო ვაჭრობაში არ არის საკმარისი განვითარებადი ქვეყნები ეკონომიკური, ტექნოლოგიური, ინსტიტუციური, მენეჯმენტში ჩამორჩენილობის გამო ხშირად, ფაქტობრივად ვერ სარგებლობენ ვაჭრობის ლიბერალიზაციით

ახალი საუკუნის დასაწყისში საქართველო საერთაშორისო ცხოვრების სრულყოფილიანი მონაწილე გახდა ეს უდიდესი

ისტორიული მნიშვნელობის ფაქტია, საქართველოს საერთაშორისო ფუნქციის აღიარებაა. ინტენსიური თანასწორუფლებიანი ურთიერთობები მსოფლიო თანამეგობრობის ქვეყნებსა და საერთაშორისო, ორგანიზაციებთან საქართველოს შემდგომი პროგრესის უმნიშვნელოვანესი პირობაა.

თავი 3. საქართველოს ვაჭრობის სტრატეგიული პერსპექტივები

3.1. ექსპორტის ხელშეწყობისა და სტიმულირების ღონისძიებები

საგარეო ეკონომიკური კავშირების გააქტიურება დაეხმარება საქართველოს ალორძინებას, მისი ეკონომიკის მოდერნიზაციას, მაკროამ. ეს მოითხოვს, 'მსოფლიო ეკონომიკაში ქვეყნის ოპტიმალური ხართვის სტრატეგიის შემუშავებას და თანმიმდევრულ რეალიზებას, ამ სფეროს საქმიანობის მართვის გარდაქმნას, ექსპორტის მხარდაჭერის ღონისძიებების განხორციელებას, საკუთარი პერსპექტიული დარგების დაცვას და იმპორტ შემცველი წარმოების განვითარებას ქვეყანაში უნდა აიმაღლოს კონკურენტუნარიანობა მსოფლიო ბაზარზე. დასაყრდენი გააკეთოს იმ დარგებსა და წარმოებებზე, რომელთაც ამისათვის კარგი წინაპირობები გააჩნია

ჯერჯერობით საექსპორტო პოტენციალის ხელშეწყობისა და რეალიზაციის შესაძლებლობების სპექტრი მუხდულადაა ასეთ ვითარებაში საქართველოს კიდევ არაერთი წელი მიუხედავად დაეყრდნოს სანედლეულო და სასოფლო-სამეურნეო საქონელს, როგორც სავალუტო შემოსავლის მიღების მნიშვნელოვან წყაროს არის კი ჩვენი ქვეყანა უზრუნველყოფილი ისეთი რაოდენობის ბუნებრივი სასარგებლო წიაღისეულით, რომ საქართველოს ექსპორტი დაეყრდნოს სანედლეულო ორიენტირებს? რა თქმა უნდა, არა მომპოვებელ დარგებზე ორიენტაცია და საქართველოს რესურსული პოტენციალი არ შეიძლება ჩაითვალოს უდავო და მუდმივ კონკურენტულ უპირატესობად აუცილებელია გონიერულ 'ხდერამდე მისი როლის თანდათანობითი შემცირება საგარეო ვაჭრობაში

ჩვენმა ქვეყანამ შეიძლება გამოიყენოს საგარეო პოლიტიკის მთელი რიგი ინსტრუმენტები საექსპორტო სიმძლავრეების გასაძლიერებლად. არ უნდა გამოვირიცხოთ გადაამამუშავებელ

მრეწველობაზე ორიენტაცია, ამის გაკეთება იოლი არაა, თუ
კავითვალისწინებთ, რომ რეფორმების წლებში მრეწველობის
ძირითადი ფონდები არ განახლებულა და თითქმის სრულად
გაიფლანგა, სამეცნიერო და საპროექტო-საკონსტრუქტორო
პოტენციალი კი საგრძნობლად გაიხარჯა მაგრამ დამატებითი
ძალისხმევითა და ფინანსური მხარდაჭერით შეიძლება მსოფლიო
დონემდე ამავდღეს რიგი წარმოებები, სადაც 'მენარს' ენებ ედია
სპეციალისტთა და მაღალკვალიფიციურ მომუშავეთა კადრები ასეთი
შანსის ხელიდან გაშვება ნიშნავს საკუთარი თავის გაწირვას
შემდგომი ჩამორჩენისთვის (კნობილია, რომ ეკონომიკური
გლობალიზაციის პირობებში ინტელექტუალური რენტის შექმნა და
მითვისება ტექნიკური სიახლეებიდან, რომელსაც არ ფლობენ სხვები,
ხდება კონკურენტუნარიანობისა და მაქსიმალური მოგების მიღების
გადამწვევტი ფაქტორი შრომის საერთაშორისო დანაწილებაში
მონაწილეობიდან ამიტომ მნიშვნელოვანია, რომ სახელმწიფო
პოლიტიკა მიზანმიმართული იყოს ასეთი უპირატესობების შექმნისა და
ხელშეწყობისათვის სამეცნიერო-ტექნიკური პროგრესის ყველაზე
ჰერსპექტიულ დარგებში საქონლის სასიცოცხლო ციკლის თეორიას
თუ მოვიშველიებთ, ჩვენი ქვეყნისთვის სტრატეგიულად მნიშვნელოვანი
უნდა გახდეს განვითარებული ქვეყნებიდან უახლესი ტექნიკისა და
ტექნოლოგიის მოზიდვა, რომელთა გამოყენებთ წარმოებული
შუალედური თუ მზა პროდუქცია საქსპორტოდ იქნება განკეთილი

ტერიტორიულად, მოსახლეობით, სამრეწველო პოტენცილით
ისეთი მცირე ქვეყნისთვის, როგორც საქართველოა, გადამწყვეტი
მნიშვნელობა აქვს საგარეო ბაზარზე გასვლას თუმცა იმავდროულად
უნდა ხდებოდეს შიდა ბაზრის განვითარება, მუდმივი გაფართოება
გადახდისუნარიანი მოთხოვნის ზრდა და საქონლისა და მომსახურების
მიწოდების გადიდება შიდა ბაზარზე კონკურენტუნარიანობის ზრდამ

უნდა შეუწყოს ხელი ფორმებს გავიდნენ საგარეო ბაზრებზე და დაიკაონ ღირსეული პოზიციები მსოფლიო ვაჭრობაში კონკურენტუნარიანობა კი განპირობებულია პირველ რიგში სამეურნეო მექანიზმის ეფელა რგოლის წარმატებული რეფორმირებით, სახელმწიფოს მარეგულირებელი რგოლის ოპტიმალური ძერწებით საბაზრო თვითრეგულირებასთან რეფორმების წარმატება განისაზღვრება იმით, რამდენად არის შექმნილი სამეურნეო მექანიზმი უნარიანი სტიმული მისცეს ინოვაციურ საქმიანობას, ხალხის შემოქმედებით ენერჯიას, ხელი შეუწყოს მეცნიერების აღმავლობას, ანათლებას, მოსახლეობის ჯანმრთელობის დაცვას, მისცეს მათ შესაძლებლობა მიიღონ ინფორმაცია და გაეცნონ სხვადასხვა კულტურას და ამის საფუძველზე უზრუნველყონ ეკონომიკის და კხოვრების დონის ამაღლება

საქართველოს წინაშე დგას ამოცანა, არამარტო გახადოს ექსპორტი უფრო ეფექტიანი და გაზარდოს ვალუტის შემოდინება, არამედ აამაღლოს იმპორტის სახალხომეურნეობრივი ანონაკები გლობალურ ეკონომიკაში ქვეყნის აქტიური ნართვის ორიჟკ ეს მხარე ერთიერთდაკავშირებულია და უნდა დაექვემდებაროს დასქარებულ კონომიკურ განვითარებას

სახელმწიფო ვალდებულია განახორციელოს მოწინავე ტექნიკისა და ტექნიკური გამოცდილების შემოტანის სტიმულირება, მოიხილოს ეცხოური ინვესტიციები და დაიცვას საკუთარი წარმოება, რომელიც საშუალებას მისცემს შეამციროს არარაციონალური საიმპორტო დამოკიდებულება საგარეო ეკონომიკური პოლიტიკის საძკალებების მთელი არსენალი (გადასახადები, საკრედიტო, სადასჯევეო და საგადასახადო შეღავათები, სამართლებრივი რეგულირება და აღმინისტრაციული წესები) უნდა ჩადგეს ამ მიზნების სამსახურში სამწუხაროდ, რადიკალური საბაზრო რეფორმების დასაწყისიდან

ბაუები და გადასახადები განიხილება, როგორც საბიუჯეტო შემოსავლების წყარო და არა როგორც ეკონომიკის სასურველი მიმართულებით განვითარებისთვის იმპორტსა და ექსპორტზე ზემოქმედების ინსტრუმენტი. გარდა ამისა, საბაუო დაცვის შემცირება ემოს ზესილით სტიმულს აქლქს უცხოურ კომპანიებს შევიდნენ ამ თუ იმ ბაზარზე მსა პროდუქციით და არა სიმძლავრების შესაქმნელად, როცა ადგილზე იქმნება პროდუქცია.

გასული საუკუნის ბოლოს ათწლეულებიდან დაწყებული მსოფლიო ეკონომიკისა და საერთაშორისო ეკონომიკური ერთეულის ბეების ობერადონაციის პროცესი არ არის მარტივი და კვლახა პროცესი საგარეო ეკონომიკური საქმიანობა რნება სფეროდ, სადაც დარეგულირება არ ხლკა პრაფად და როგორც განვითარებული საბაზრო ეკონომიკის ქვეყნების მოცლილება გვიყენებს, სახელმწიფო ზემოქმედება ზიჯჯარ ძლიერდება.

ზოგიერთი წარმატებული ექსპორტიორი ქვეყანა, მაგალითად, იაპონია, ავსტრალია, სამხრეთ-აღმოსავლეთ აზიის სახელმწიფოები, მიმწეეს, რამ თანამედროვე მსოფლიოში ურთიერთდამოკიდებულებიდან გამომდინარე, სახლვარგარეთ საკუთარ ექსპორტიორთა და ინვესტორთა მხარდაჭერისთვის საჭიროა განსაზღვრული "დამაბაღანსებული აქციების" განხორციელება. რათა კლი შეუწყონ "მართვად" ღია ბაზრის ფუნქციონირებას მათთვის იშენელოვანი სახლვარგარეთელი ბარტიორებისთვის, მხარდაჭერის ორისიბებები ძირითადად ხორციელდება შემდეგი მიმართულებებით: ექსპორტო და სახლვარგარეთ საინვესტიციო საქმიანობის ეკონომიკური და ინანსური სტიმულირება, საინფორმაციო და ადმინისტრაციული არგანიზაციული აშუალებების გამოყენება.

კვლევის პროცესში გვევანით მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყნის (სამს, ვეროკავშირი, იაპონია, ჩინეთი, ინდოეთი, მექსიკა, კორეის რესპუბლიკა, პოლონეთი და სხვ) გამოცდილებას ექსპორტის მხარდაჭერის მიმართულებებით ამ მრავალფეროვანი სექტრიდან ბერი რამ წენი ქვეყნისთვისაც სასარგებლო იქნება. ექსპორტის ხელშეწყობის სისტემა მოიცავს გამარტივებულ საბაუო

პროცედურებს ექსპორტიორთათვის, დანახარჯების ნაწილობრივ კომპენსაციას, რომელიც უკავშირდება მკვრე და საშუალო საწარმოების მრეწველობის საზღვარგარეთულ გამოყენებას და ბაზრობებზე კრედიტებს (სამთავრობო, კომერციული ბანკების და საბანკო კონსორციუმების); საექსპორტო კრედიტების საბანკო გარანტიებს, სამთავრობო გარანტიებს და თუდებობას კრედიტებზე რომლებიც გაცემულა საექსპორტო საწარმოების განვითარებისათვის; კრედიტების და საექსპორტო რისკების დაზღვევას საგადასახადი შესაფასების 'საწარმოებისთვის, რომელთაც საექსპორტო წარმოების მაღალი (ილი აქვთ, ასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის ექსპორტიორთა სესხიდიებს და სხვ.

ექსპორტის განვითარებისთვის გადადგმული სოციალური ნაბიჯი სენს ხეყანაში შეიძლება პირველ ნაბიჯებად ჩათვალოს (ნაწილობრივ ამის 'მესახებ ღწინაშეთ თავში 21), რომელიც უნდა გაფართოვდეს და ამ თვალსაზრისით მსოფლიო გამოცდილების საფუძვლიანი გაცნობა მნიშვნელოვანი წინაპირობაა პრაქტიკული მოქმედებისთვის.

არ არის საიღუმლო, რომ საერთაშორისო ვაჭრობაში კოეულგარი შესაღუმლების მოხსნის ყველაზე დიდი მომხრე ამერიკის 'მერთობელი' შტატებია, ისტორიის მნიშვნელოვანი ნაწილის განმავლობაში (წინადალი იქ) რეგორც; სკაქრი პროტექციონიზმის მომხრე. GATT-WTO-ს შექმნა შეარბილა ამერიკული პროტექციონიზმი. აშშ-ის ინტერაკვია მსოფლიო ეკონომიკაში, კლწინის სონაწილეობამ გლობალურ სავაჭრო მილაპარაკებებში, რომელიც; მიღწეული უქნა როგ სავაჭრო პარტნიორებთან ორმხრე დონეზე ვაჭრობის ლიბერალიზაციის შესახებ მილაპარაკებებით, ახალმა სკაქრო და პრეფერენციულმა შეთანხმებებმა შესუსტა პროტექციონისტულად განწკობილი წკაუფების გაღუმენა, მაგრამ, არ მომხდარა მათი ლიკვიდირება ლიბერალურ ტენდენციები დომინირებს აშშ-ში, მაგრამ ამავე დროს მღეა ბასრის მკაქრი დაკვეის მომხრეთა პოზიციები ტრადიციულად მკარია.

მთლიანობაში ხელსაყრელი მაკროეკონომიკური მიწვევებლების კარ იფარება დებრესიული ეკონომიკური რაიონების ანკლავები, სადაც მსახსლოების

დასაქმება და ეკონომიკური კეთილდღეობა ხშირად პირდაპირ არის დამოკიდებული მოძველებულ ფოლადნამომსხმელ ან საფეიქრო საქონლების საქმეთა მდგომარეობაზე, რომელთაც არ შესწევთ უნარი კონკურენცია გაუქმდნენ როგორც დარგის ლიდერებს საკუთარ ქვეყანაში, ისე ხშირად მექედ იაფ და ხარისხიან იმპორტირებულ პროდუქციას ამერიკის მთავრობა მიუღი იძის შემდგომი პერიოდის განმავლობაში აგრძელებს დახმარებას საბირჟვანი დარგებისა და დეპრესიული რეგიონებისადმი, ძირითადად ქრონიკული ესაფრთხოების და სოციალური ფაქტორის გათვალისწინების აუქციუბლობის ზოხასრუბით. ენერგეტიკა, მეტალურგია, საფეიქრო მრეწველობა, სოფლის ჰურნეობა – იმ დარგების არასრული საბინათვალაა, რომლებიც მრავალი წლის განმავლობაში ექსპორტირებული ლაბორატორიები იყნ სუბსიდიების გორსორებული საექსპორტო პროგრამების, თუ საბინორტო სატარიფო კუტების ანტიდემპინგური კანონმდებლობის და აშშ პრაქტიკული ქცეობის შესამოწმებლად

ამ მიზნით იგი მომხრეა გლობალური და რეგიონული ინოვაციების გააქტიურებისა, ასევე, ორმხრივ დონეზე მოლაპარაკებების წარმართვისა იმ პირობების გათვალისწინებით, რომ აშშ ლიდერობს საერთაშორისო კონომიკური კავშირების სფეროში, იგი იბულებულია მუდმივად სრულყოფის საფაქრო პოლიტიკის ინსტრუმენტები მთავარი მიზნის მისაღწევად – გახსნას ახალი ბაზრები ამერიკელი ექსპორტისათვის, მაგრამ მუდმივად ცდილობს დაიცუას ნაციონალური ბაზარი “არასამართლიანი” უცხოური კონკურენციისაგან და კაქრობისადმი საზოგადოებრივი მხარდაჭერის შენარჩუნება ამ ქვეყანაში ნიძავს დახმარების გაწევის იმ დარგებისადმი, რომლებიც სირთულეებს განიცდიან მოკლე ვადებში შეგუონ სწრაფ ცვლილებებს, რომელიც გამოწვეულია ტექნოლოგიებით, სატაქრო და სხვა ფაქტორებით აშშ-ში ექსპორტად და შემოქმედებითად იყენებენ დამკავ კანონებს ეზო-ს წესებთან ერთად, რათა ამერიკელ მწარმოებლებს გაუქონ დახმარება.

საბაჟო გადასახადების მნიშვნელობა ეროვნული ბაზრის დასაცავად მთლიანობაში გაცილებით დაბალია, ვიდრე 20-30 წლის წინ, მაგრამ ისინი ინარჩუნებენ თავიანთ მნიშვნელობას იმ ინსტრუმენტის რანგში, რომ დაიცვან მეურნეობის ცალკეული შერჩეული დარგები იმპორტის საბაჟო დაბეგერის საშუალო დონემ 2000 წელს (% ადვალტორულ ეკვივალენტში) შეადგინა 5,7% აშშ-ში; ევროკავშირის 6,9-ის და ჩაინის 6,5-ის საპრისიპრიოდ და მოუხვლავად აჩისა, მინც აშშ-ს საბაჟო ორგანიზები უცვლელურად კრებენ 20 მლრდ დოლარის ოდენობის ბაჟებს²⁷ მათგან ნახევარი მიღის მსა ტანსაცმლის იმპორტის დაბეგერიდან მიღებულ შემოსავლებზე განსაკუთრებით გაცხრემულურად მღაღლი ტარიფები არსებობს ისეთ სასაქონლო ჯაგუებისათვის, როგორცაა სასურსათო, საფეიქრო, ფეხსაცმლის, ტყევის ნაწარმი, სათუჯელიო და კრამიკული ნაწარმი, მინა, სატყირთო ავტომობილები და სარკინიგზო კაჯინები მოუხვლავად იმისა, რომ ხელი მოაწერა ემოს შეთანხმებას საინფორმაციო ტექნოლოგიებზე, აშშ-მა უარი თქვა მოეხსნა “პიკური” ტარიფები ოპტიკურ ბოჭკოებზე ოპტიკური კაბელის წარმოებისათვის გარდა ამისა, საქონელთა რიცხვიდან, რომლებზე ბაჟებიც შემდგომ შემკირდება, გამოეყოფილი იქნა კინოსკაპები კომპიუტერული მონიტორებისათვის.

ზოგიერთი სასოფლო-სამეურნეო საქონლის იმპორტი აშშ-ში საიმპორტო სატარიფო კოტების საზღვრებში ხირცივლდება საკმაოდ დაბალი განაკვეთებით, საზღვრებს ზემოთ კო-საკმაოდ მღაღლი განაკვეთებით ამისთან, მკირედ შეეხო ტარიფების შემკირება GATT-WTO-ს მიღალარაკებების მსვლელობაში მეტად დიდი რაოდენობის კატეგორიის საქონელს.

კოტებით შეზღულდება უფრო გამონადისია აშშ-ის სავაგტრო პრაქტიკაში არსებითი პრობლემა, რომელსაც უცხოური კომპანიები ეკახებიან, რომელთაც საგარეო ეკონომიკური კავშირები აქვთ აშშ-სთან, არის ტექნიკური ბარიერები იმპორტისათვის, აშშ-სთვის დამახასიათებელია სავრთაშორისო სტანდარტების შედარებით შეზღულული გამოყენება ან სავრთიდ არ ცნობა.

²⁷ * №3 II №, 2002, №8 c 22

მილიანად ქვეყანაში 27 ათასზე მეტი სხვადასხვა ორგანიზაცია არსებობს, რომლებიც ახორციელებენ სტანდარტების შემუშავებას²⁸

ქვეყანაში ჩამოყალიბებულია ჯანდაცვის და მომხმარებელთა უსაფრთხოების დაცვის საკითხებს რეგულირების საგანგებოდ დანაკერებელი სისტემა, განსაკუთრებით ეს ეხება სასურსათო და ფარმაცევტულ საქონელს. ავტომობილებს, საყოფაცხოვრებო ელექტრო ხელსაწყოებსა და ელექტრომოწყობილობებს, რაც შემთხვევაში ეს მოთხოვნები ნაკარნახევია აშშ-ის (კლკეული შტატის ადმინისტრაციის ადგილობრივი თვალსაზრისით და ექსპერტების საქონლის ხარისხის რეგლამენტირებას, კიდრე ესაერთხების უკიდებელ მოთხოვნებს მაგალითად, აშკარად ბუერი რეგლამენტრაცება დადგენილი ლითონის ნაწარმზე და ყველა სახის სამაგარ ნაწარმზე.

საყოფაცხოვრებო ელექტროხელსაწყოებისათვის აუქცილებელია გამოცდილების სერთიფიკატი, რომელიც გაკვეთილია დამოუკიდებელი ამერიკული ფირმის მიერ საფეიქრო, ტყავის და ბუქვის ნაწარმზე საჭიროა სპეციალური მარკირება წარმოშობის ქვეყნის მითითებით, თუ საბაღლიო მუდგელია აშშ-ში და იმ ქვეყნების მითითება, სადაც ნაწარმი დამსადაღა ლეინის მარკირებისადმი მოთხოვნები ფედერალურ დონეზე და საკმაოდ ძვირადღირებულია. შესილუდელია აგრეთვე სანიტარული და ფიტო სანიტარული მოთხოვნები სასოფლო-სამეურნეო და სასურსათო პროდუქციისათვის.

აშშ ხშირად იყენებს საკმაოდ ეგზოტიკურ გეოლოგიურ მოთხოვნებს იმპორტის შესილუდისათვის. აშშ-ში გაფრკვლებული იმპორტის შესილუდის სხვა ინსტრუმენტება ანტიდემონგური და საკომენსაცეო ბაუების დაკისრება.

ფედერალური მთავრობა სამხედრო და სამოქალაქო საქონლის მომსახურების და სესსს-სა ყველაზე მსხვილი დამკვეთია კანონი "იქიდე ამერიკული", რომელიც მოწინებელია 1933 წელს, არის უმთავრესი სახელმწიფო პრეფერენცია სამთავრობო შესილუდების დამოკიდებულაებაში. მისი თერისილქია ურკვლადება ყველა შესილუდაზე, რომელიც კანონრციელებელია ფედერალურ

²⁸ MЭ H Mo, 2002, №8. გვ23

ბიუჯეტის სახსრებით მისი მთელი დებულებები მეტად დისკრიმინაციულაა საქონლისა და მომსახურების მიწოდებელთათვის სხვა ქვეყნებთან. სოციალური სახელმწიფო დაწესებულებას პირდაპირ ეკრძალება საქონლის და მომსახურების შესყიდვა საზღვარგარეთ, სხვა შემთხვევაში დადგენილია ხარბები "ადგილობრივი შემკველობის", შესაბამე შემთხვევაში ნაცხოთნად კერ ფორმებს წარედგინება საფასო პრეფერენციები მართალია, ენდა აღინიშნოს, რომ აშშ-ს რიგ ქვეყნებთან დადებული აქვს "ერთიერთგაგების შემორჩენილება", რიძისაი გამო ამ ქვეყნებზე არ ვრცელდება კანონი "ოქედ ამერიკული"

ამ კანონიდან გამომდინარე უცხოელ მიწოდებლებს ხშირად არ აქვთ შესაძლებლობა აშშ-ს თავდაკვის სამინისტროს მაწოდონ, იხეთი საქონლიც კი როგორცაა ქსოვილი

საკეფიფიკური ამერიკული მოვლენა შეიძლება ეწოდის ურძაღლებს, რომელიც ცალკეული შტატის და ზოგჯერ მუნიციპალური ადმინისტრაციის მიერ არის დადგენილი საზოგადოებრივი საჭიროებისათვის ფჯადაის, ქვანახშირის, აგრომობილების და სხვა საქონლის შესყიდვისას

საკეფიფიკური შეღავათები საბუშო ადგილების დაკარგვის გამო იმპორტის მხრიდან კონკურენციის გამო პირველად შემოიღეს 1962 წელს პროგრამით "დახმარება შეგუებისათვის"

იმპორტის შესჯღუდვისათვის ფართოდ გამოიყენება საგადასახადო კანონმდებლობა. კერძოდ აშშ გადასახადს აწესებს აგრომობილების ღირებულებით მათ რიცხვს განგკუთვნება აქციზური გადასახადი ფუქუნების საგნებზე

საინტერესოა აშშ-ის პრაქტიკა ებოში საჩივრების დაჭრის მიმართულებით, რასაც იგი საკუთარი ექსპორტის მხარდასაჭერად იყენებს მაგალითად, ამერიკელებისათვის მეტად დიდ უსაჩივრებას იწვევს ევროკავშირში დაწესებული აკრძალვები აშშ-დან საქონლის ხირკის იმპორტზე რომელიც პორმონების გამოყენებითაა მიღებული და გენერტიკრად შეკველილი სინინდის იმპორტზე სხვა პრობლემათა შორისაა ევროპული აქამრტველობის

ფინანსური მხარდაჭერა, ასევე სტანდარტიზაციის და სერტიფიკაციის საკითხები იაპონია, ამერიკელთა ახრით, აგრძელებს დაბრკოლებების შეწარმნებას ამერიკელი ტელესაკომუნიკაციო მოწყობილობების იმპორტისათვის გარდა ამისა, აშშ ეწინააღმდეგება ამ ქვეყანაში მოქმედ შესუბუღების ამერიკელი სასოფლო-სამეურნეო და ხეტვის საქონლის, საქონლის, თევზჭერის მცდელების ინსტრუმენტების და ფარმაცევტიკის პროდუქციის შეტანას.

აშშ-ის შექმნილია საშინაო ბაზრის დაკვის ძლიერი ინსტიტუციონალური სისტემა, რომლის სამოქალაქო გაგრძელება საქმიან მნიშვნელოვანი დროის განმავლობაში.

აშშ-ში ეკონომიკის ცალკეული სექტორების დასაცავად სხვადასხვა ღონისძიებების გატარება ხდება საშინაო და გარე ბაზრებზე ასეთ სექტორებს განეკუთვნება მეცნიერებატექნიკური პროდუქციის წარმოება, აეროსპონსის, კომპლექსი, საინფორმაციო ტექნოლოგიების წარმოებისა და გასაღების დარგები, შავი მეტალურგია, საფეხური მრეწველობა, ავტომშენებლობა, სოფლის მეურნეობა, საბანკო სისტემა, სადასაფუძო სფერო, სარეკლამო საქმიანობა, გადაზიდვები და სხვა.

საინტერესოა, მაგალითად, ეროვნული სოფლის მეურნეობის დაკვის ღონისძიებები აშშ-ში, დაკვა ძირითადად ხორციელდება სამხორტო ტარიფებითა და სატარიფო კვრტებით.

მთავარი დებულება აშშ-ში სუბსიდირების შეწარმნების მიმხრეთა მტკიცებაში არის წერილი ფერმერების დაკვის აუჯღავებლობა.

ამერიკელი სასურსათო საქონლის მხარდაჭერის აღმინების ქცითი ფორმას წარმოადგენს სახელმწიფო გარანტიის წარდგენა ამერიკელი კომერციული ბანკების კრედიტების მიხედვით ამერიკელი სასოფლო-სამეურნეო საქონლის მუდგელი ქვეყნებისათვის პროგრამები ითვლისწინებს 90 დღიდან 3 წლამდე და 3-დან 10 წლამდე გარანტიების მიცემას სოფლის მეურნეობის სამინისტროს გარანტია მუდგელის აძლევს საფუძველს, გათვალის უფრო ძელავითანი ბირობებით კრედიტის მიღება და აშშ-ის ბეერი სავაჭრო პარტნიორი მას იღებს.

როგორც სუბსიდიას (2002 წელს გარანტიებმა 5,7 მლრდ დოლარი დაკლეს). 1996 წელს მოქმედებს მიწოდებლის კრედიტების გარანტირების პროგრამა, რომელიც ამერიკელ ექსპორტიორებს ხელს უწყობს წარადგინონ მოკლევადიანი (180 დღეს) ნაკლები) კრედიტები ამერიკული სასოფლო-სამეურნეო საქონლის გაყიდვისთან დაკავშირებით ქვეყნებში, სადაც 'კომერციული კრედიტის მიღება ნორმალურ პირობებში გართულებულია.

ევროკავშირმა არაერთხელ განაცხადა რომ მიმხრეა თავისუფალი ვაჭრობის და მხად არის დაიცავს შიანხმებები, რეკომენდაციები და გადაწყვეტილებები, რომელიც ემოს ფარგლებშია შემუშავებული, მეგრამ იგი ხშირად ეფექტიანად იკავს შიდა ბაზარს და იქნებს სხვადასხვა მეთოდებს წერი ქვეყნების საექსპორტო წინსვლისთვის. ხოვჯერ ხდება ისეთი მეთოდებისა და საშუალებების გამოყენება, რომელიც არ ვდება ემოს ფარგლებში – ზოგიერთი საქონლის პირდაპირი აკრძალვა ამის გამო, რომ ევროკავშირში მიღებულ ნორმებს, წესებს, სტანდარტებს, დამზადების ტექნოლოგიებს და ა.შ არ მიუსადაგება. გარდა ამისა, ევროკავშირის მრავალრიცხოვანი დარეგულირების მოხუცდავად, რომელთა მიხედვით უნდა დარეგულირდეს ცალკეული დარგები და ბაზრები, და რომლებიც მიმართულია დისკრიმინაციის აღმოსაფხვრელად მესამე ქვეყნების კომპანიების მიმართ, ეროვნული კანონმდებლობების კარმინაცია მიღის საქმოდ ნელი ტემპით, რაც არსებითად ართულებს ევროკავშირის ცალკეული ქვეყნის ბაზარზე შეღწევას.

ტრადიციული ძველი დარგების ბაზრებზე (სოფლის მეურნეობა, გემომშენებლობა, მეტალურგია და ა.შ) ფართოდ გამოიყენება სექტორული პროტექციონისტული ღონისძიებები: ტარიფები, სუბსიდიები, კუოტირება, პროდუქციის რეალიზაციის¹ დისკრიმინაციული წესები. კრძიდ, კუოტირება მნიშვნელოვან როლს თამაშობს ფოლადის, მარცველელის და სარქის ბაზრებზე. პერიოდულად, დემინგის საბაბით, ეფექტიანად იკვეწ შიდა ბაზარს ანტიდემინგული ბაუებით

ტარიფები ხშირად გამოიყენება სახყოფლო-სამეურნეო პროდუქციის განსაკუთრებით, მარცვლეულით, ვაჭრის ბაზა.

დამცავ ღონისძიებათა არსენალში მკარ ჯდვილის იკავებს სახელმწიფო სუბსიდიები ევროკავშირის ქვეყნებში ეს კოდება არა მარტო ეროვნულ მწარმოებელთან, არამედ 'ექსპორტის სტიმულდირების მიზნით (მაგალითად, გემთმშენებლობა და გემების სარემონტო მრეწველობა) დახმარების ფორმები სხვადასხვაგვარია პირდაპირი და ირიბი სუბსიდიები საბრუნაო კაპიტალის შესაფხებად და საინფესტიციო პროექტებისთვის, საექსპორტო კრედიტები და სხვ საკუთარი კომპანიების მხარდასაჭერად აქტიურად გამოიყენება სახელმწიფო შესყიდვები და შეკვეთები

ქმედითი და ფართოდ გავრცელებულია ევროკავშირში პროტექციონისტული ღონისძიებები, რომლებიც ეფუძნება სტანდარტებს, ტესტირების და სერთიფიკატის პროცედურებს, პროდუქციის მარკირებისა და შეფუთვისადმი მოთხოვნებს, ასევე ეტიკეტისა და იარღიყებისადმი მოთხოვნებს ხშირად ეს ღონისძიებები განსაკუთრებით ეფექტიანად მოქმედებს მაღალტექნოლოგიური დარგების ელექტრონიკის, სატელეკომუნიკაციო მოწყობილობების, ბიოტექნოლოგიის პროდუქციაზე ზოგჯერ ისინი მნიშვნელოვან კავლენას ახდენენ ტრადიციული საქონლით ვაჭრობაზე, მაგალითად, ღვინოზე. ევროკავშირის ქვეყნებს შორის სტანდარტების, ტესტირების და სერთიფიკაციის სისტემებში განსხვავებანი ასევე ასრულებს საქონლის გადაბაცვლებისათვის შექმნილი ბარიერების როლს

იაპონია საუკუნეების განმავლობაში (1635 წლიდან XIX საუკუნის 50-60-იან წლებამდე) იყო მოწყვეტილი საგარეო ბაზრისგან მოგვიანებით, როცა ხელშეკრულებები გაფორმდა აშშ-სთან, რუსეთთან, დიდ ბრიტანეთთან, პოლანდიასა და საფრანგეთთან საგარეო ვაჭრობისთვის პორტების გახსნის თაობაზე და დაიღო ხელმწიფო ელვებზე

ბაჟის 5%-მდე შენარჩუნების თაობაზე. ქვეყანაში მოხდებოდა იმპორტული საქონელი მთავრობამ თავის თავზე აიღო ახალი სამრეწველო ხისტების შექმნის ამოცანები ისეთი მეთოდებით, რომელსაც შეიძლება ეწოდოს სამრეწველო პოლიტიკის სახესხვაობა. იგი ითვალისწინებდა დასავლური მოწყობილობებისა და ტექნოლოგიების იმპორტს, სახელმწიფო ბიოლოგი-საქარბოების ორგანიზაციას, ახალი წარმოების სუბსიდირებას და მთავრად გადასახადებს იმპორტული საქონლის გაყიდვაზე დაწესებული ბაჟების საკომპენსაციოდ სამრეწველო განვითარება, საკუთარი სექტორული პოტენციალის შექმნა იტალია გადასახადების პრობლემის გადაწყვეტისათვის გასაღებს, რადგან სოფლის მეურნეობას არ შეეძლო გამოეყენებინა ამ მკვლევარის ქვეყნის მსარდის მოსახლეობა.

დარგობრივი ასოციაციების შესახებ კანონი (1884 წ.) ქვეყნის ექსპორტიორთა პირველი „აპოპროპიაციები“ ექსპორტის მოცულობის კონტროლისა და გასატანი საქონლის ხარისხის ინსპექციის მისნით 1920 წელს მთავრობამ განახორციელა კარტელის ორგანიზება და დაფინანსება ქარბი ხაზი აბრეშუმის შესყიდვისთვის ექსპორტიორთა ასოციაციების და დარგობრივი სამეწარმეო კავშირების შესახებ კანონები 1925 წელს მიიღეს.

სამრეწველო ნაწარმის იმპორტი (ფოლადის, ქიმიური ნაწარმის მანქანების) სამომულო პროდუქციით იცვლება I მსოფლიო ომის დროს და მას შემდეგ ეს დარგები დაცული იყო ტარიფებით და ფინანსდებოდა მთავრობის მიერ შედავათიანი პრობებით

დროდადრო იაპონია ახორციელებდა სხვადასხვა პროდუქციის დაცვას ამ ხაზში იყო საქონლის ხორცის, ციბრუსების, ტყეის ნაწარმის კვებობა; სამკურნალო პრეპარატების ხანგრძლივი ტენსტირება; ამაღლებული ტექნოლოგიური სტანდარტები ავტომობილების დეტალების და კვანძების იმპორტისთვის, აგრეთვე ტელეკომუნიკაციის მოწყობილობებისა და სამედიკინო აპარატურისთვის, ზემოთაღნიშნული კომპოტერებისთვის, კამპოტერებისა და მოწყობილობების სახელმწიფო შესყიდვები და მსგავსები

ტელეკომუნიკაციებისთვის, იაპონიის მხრიდან იყო მჯდელი პა დაექსპლუატაცია საატენტო კანონმდებლობისთვის კომპიუტერული პროგრამები (მთხიფა იყო პროგრამების კოდების გახსნისა, განსაკუთრებით ვაჭრობის დეპარტამენტის მხრიდან).

ტოკიოს რაუნდის ფარგლებში სატარებულ მილაპარაკებებს ეკრავლება ასევე მიაქციეს არასატარიფო ბარიერებს, ეროვნულ ტექნიკურ სტანდარტებს და საქონლის სერთიფიკაციის წესებს (სურსათზე, ავტომობილებსა, წამლებსა, სამედიცინო ხელსაწყოებს, სატელეკომუნიკაციო მასწავლებლებს), განსაკუთრებულ პირობებს უცხოური პატენტების რეგისტრაციისთვის (კომპიუტერულ პროგრამებზე, ხმისამწერ ტექნოლოგიებზე), სახელმწიფო შესყიდვების სისტემას მხოლოდ სამხელეო შარმიებლებთან (კემორგამბულობის თანამშავრები, ზემსლავრი კომპიუტერები)

ექსპორტის სუბსიდიების ყველა ფორმა და ექსპორტიორთა კარანტები მოიხსნა მაშინ, როცა დადებითი სავაჭრო სადლო გახდა მდებრე

იაპონიაში ექსპორტიორთა კარტელები დაშუბულაა ანტიმონოპოლიური კანონიდან გამონაკლისის სახით ამ დონისიბებების ორასროფანება იამო მდგომარეობს, რომ ანტიმონოპოლიური (ანტიტრესტული) კანონები შეერთებულ შტატებში და ევროკემორში შეიძლება გამოყენებულ იქნეს ექსპორტიორთა და იაპონელ ექსპორტიორთა ასეთი სავროთხისაგან დასაცავად იაპონიის საგარეო ვაჭრობის პოლიტიკის სამინისტრო იყენებს ამ ზემოხსენებულ კანონებს მაგალითად, ამერიკულ ბაზარზე ტელევიზორების დემინგის საკითხი მავალა აშშ-ის უმაღლეს სასამართლომდე და იაპონიის სამინისტრომ (სავაჭრო ვაჭრობის პოლიტიკის) განაცხადა, რომ ექსპორტიორები მოქმედებდნენ სახელმწიფო საჭიროებით და რომ მათი ყოველი მოქმედება მკაცრად კონტრულდება და

მას შემდეგ, რაც იაპონია გახდა ეკონომიკური ზესახელმწიფო, მისი ეროვნული ეკონომიკური მოდელი აღიქმება სხვა ინდუსტრიული ქვეყნების მიერ როგორც ანომალია, თავისებური არაკაპიტალისტური საბაზრო ეკონომიკა კრიტიკის საგნად იქცა სახელმწიფო პატერნალიზმი მინიფიკები ეხმარებიან

მთელი რიგი დარგების სამოყვლიბებას, განვითარებას და გაფართოებას - ატარებენ პროტექციონისტულ სამრეწველო პოლიტიკას. იგი აძლევს იაპონურ ფირმებს არასამართლიან უპირატესობას საერთაშორისო კაპიტალში. თავისუფალი კონკურენცია არ მუშაობს - იგი არ განსახლებავს კომპანიის სტრატეგიულ პრიორიტეტებს.

სხვა მოტივი უკავშირდებოდა წერილ მეწარმეთა დაცვის აუცილებლობას სოფლის მეურნეობაში, ვაჭრობაში, მრეწველობაში, მშენებლობაში, მსახურების სფეროში, რადგან სოციალური დაცვის სისტემა არ იყო სათანადოდ განვითარებული.

ირიბი სუბსიდირება ხორციელდებოდა მრავალრიცხოვანი დიფერენციული კარტელური რეჟიმებით, რომლებიც არსებობდა ანტიმონოპოლიური კანონმდებლობიდან გამონაკლისის რეჟიმში. ეს ეხებოდა დარგების საკმაოდ დიდ ჯგუფებს - ქვანახშირის მრეწველობა, შაქრის წარმოება, მარგალიტის გამუყვანა, საფეიქრო მრეწველობა, ავტოსატრანსპორტო, ავიაგადსაზღვრება, სახლგაო საწაოსნო, სადაზღვეო საქმე, საპორტო მეურნეობა.

კორეის რესპუბლიკაში 60-იანი წლების შუახანებში სამოყვლიბდა ღონისძიებათა სისტემა, რომლებიც სტიმულს აძლევდა საკრედიტო ბასარზე გასვლისთვის საქონლის წარმოებას პირდაპირი და ფარული სუბსიდიები სამრეწველო ინფრასტრუქტურის დაფინანსება რეგიონებში, რომელიც სასიცოცხლოდ აუცილებელი მნიშვნელობა ჰქონდათ ინდუსტრიული და სამეცნიერო-ტექნიკური ცენტრების სამოყვლიბებისთვის, სახეარგო რეალური გრანტების და შუღვათიანი კრედიტების გამოყენება მშრომლობითი კადრების მიზანმიმართული მომზადებისთვის, სკსსს-ზე ხარჯების შუღვათიანი დაბეჭდვის უზრუნველყოფა, შუღვათიანი ტარიფების შენარჩუნება ელექტრიფიკაციისა და სატრანსპორტო ხარჯებზე (საშუალო ღონის 50%-მდე) წიქვანი ქსპორტიორებისთვის (რომელთა წელი სამრეწველო ექსპორტი აჭარბებს დადგენილ ღონეს, მაგალითად, 2%-ს) განსაკუთრებული სტატუსის მიცემა, რომელიც მათ დამატებით საგადასახადო და საფინანსო შუღვათების აძლევს.

ტარიფების დაწევა (ან სრული მოხსნა) სამრეწველო მსაკუთხელების იმპორტზე ნედლეულსა და მაკომპლექტებულ ნაწარმზე²⁹

ზოგიერთი შედეგითი ერთჯერადი იყო (მაგალითად, ხელსაწერული კრედიტების გაცემა), სხვებს (ტარიფების შემკირება, სესხის ხელშეწყობა და საქსპორტო ექსპანსიის მხარდაჭერა) ჰქონდა კრძალვითი ხასიათი. ექსპორტიორები ხშირად სხვა კომერციულ სტრუქტურებთან შედარებით უპირატესობებით სარგებლობდნენ. სახელმწიფოს მხარდაჭერით საქსპორტო სექტორის სასარგებლოდ ხდებოდა კრედიტების გაანაწილება, რასაც ცენტრალური ბანკი არკულორებდა. საკრედიტო მხარდაჭერა ვრცელდებოდა არა მარტო საბოლოო პროდუქციის ექსპორტიორებს, არამედ შუალედური პროდუქციის მწარმოებლებზე.

80-90-იანი წლებიდან ექსპორტიორთა პირდაპირი მხარდაჭერა თანდათან მცირდება და ძირითადი ხტიმულირების სეკურიება რჩება სესხს, სამხრეთკორეული ბიზნესის ინტერესების საინფორმაციო და სამართლებრივი უზრუნველყოფა საგარეო ბაზრებზე.

მსოფლიო ბანკის მონაცემებით, 80-იან წლებში საბაჟო ტარიფის საჩქადო შეწონილი განაკვეთი სამხრეთ აზიის ქვეყნებში შეადგენდა 69%-ს, 90-იან წლებში იგი შემცირდა თითქმის 30%-მდე აღმოსავლეთ აზიაში.³⁰

ეს იმას ნიშნავს, რომ ეკონომიკური ზრდის ლიდერები წაუდნენ იმპორტის ლიბერალიზაციაზე მხოლოდ ხანგრძლივი პერიოდის სწრაფი ზრდის შემდეგ, რომლის განმავლობაში მათ შენარჩუნებული ჰქონდათ მაღალი საიმპორტო ბარიერები.

ჩინეთის უახლესი ისტორიის მაგალითიდან ის ფაქტი, რომ ქვეყანა ემოსთან მიერთებაზე მოვლარაკებებს აწარმოებდა 15 წლის განმავლობაში, მეტყველებს იმაზე, რომ ჩინეთმა ეკონომიკის 15 წლიანი დასტარებული განვითარების შემდეგ ჩათვალა შესაძლებლად შესულიყო ემოსში და

²⁹ Development Strategies in Semi industrial Economies /Ed by Balassa B Baltimore and London 1982 p 41

³⁰ Globalization, Growth and Poverty Building an Inclusive World Economy Wash The World Bank Group 2001

დათანხმებოდა იმპორტის ლიბერალიზაციას ამ მასშტაბებზე, კერძოდ განმავლობაში შეზღუდვები ჩინეთში ერთ-ერთი ყველაზე მაკალი იქნა მსოფლიო დონესთან შედარებით ინდოეთმა იმპორტის ლიბერალიზაცია 90-იან წლებში მას შემდეგ დაიწყო, რაც ათწლეულის განმავლობაში შეინარჩუნა ეკონომიკური ზრდის მაღალი ტემპები. იგივე შეიძლება ითქვას ახონასა და სამხრეთ კორეაზე, რომელთა მეურნეობა ხანგრძლივი დროის განმავლობაში ვითარდებოდა სწრაფი ტემპებით, მაგრამ ექსპორტზე არიკტივობები, ინარჩუნებდნენ ნაკეტილობის მაღალ დონეს იმპორტისთვის. ამგვარად, მსოფლიო მეურნეობაში ინტეგრაცია არ არის იმპორტის ერთობლივად განვიხილავთ ლიბერალიზაცია.

საინტერესოა პოლიტიკის გამოცდილება, სადაც, სხვა სხვადასხვა ქვეყნების მსგავსად, საგარეო ეკონომიკური კავშირები ეფუძნებოდა სახელმწიფოს მონოპოლიას.

90-იან წლებში კარდინალურად შეიცვალა პოლიტიკის ეკონომიკური პოლიტიკა. მისი მთავარი პრიორიტეტი გახდა და ეკონომიკის 'დექნა, ინტეგრაცია ევროკავშირთან, როგორც ევროპის და მსოფლიოს ენიჭებოდა ეკონომიკურ ცენტრთან.

საგარეო ვაჭრობის ლიბერალიზაციის შედეგად ეროვნული მარმილები უძლური გახდნენ უცხოური კონკურენციის წინაშე. პოლიტიკის დასჯილ 'მხდა ბასრის დაცვა ფორმებით, რომელიც ტრადიციული საბაზრო ეკონომიკის ქვეყნებისათვის.

მთელ რთ ქვეყნებთან თავისუფალი ვაჭრობის შესახებ ხელშეკრულებების ძალაში შესვლის შემდეგ იწყება ბაუების თანდათანობითი შემცირება, რაც კომპენსირდებოდა არასატარიფო ეკონომიკური და ადმინისტრაციული დონის სიძებების მხარში გამოყენებით.

იმპორტისგან თავდაცვისთვის პოლიტიკის იცნებდა ადმინისტრაციული ხასიათის დონის სიძებებს. მაგალითად, 1994 წელს მოქმედებდა სპორტის და არქის იმპორტზე აკრძალვა, აგრეთვე აკრძალვა სატრანსპორტო საშუალებების

იმპორტზე (მსუბუქი და სატვირთო ავტომობილები, მარცვლეულის კომპანები), რომლებიც მოხმარების გრძელვადიანი პერიოდით გამართვადენა ხდებოდა ალკოჰოლიანი სასმელების შეტანის ასევე თამბაქოს ნაწარმის და რეგიონეთაპროდუქტების სახეების კვტირება. მოთხოვნდენ ნებართვას მთელი რეგიონის პროდუქტების, ღვდის, დენის, ბუნებრივი გასის და ზოგჯერასი სხვა საქონლის იმპორტზე.

ტრანსფორმაციის პროცესის დასაწყისში ექსპორტი განიხილებოდა როგორც ეკონომიკის განვითარების ლოკომოტივი და მისი დინამიკური სრდატიმულირდებოდა სავალუტო კურსის პოლიტიკით

1994 წლიდან პოლონეთის მთავრობამ უარი თქვა დეველუაციასკ რეგორც ევლასე მარტივ ინსტრუმენტზე ექსპორტის სტიმულირების და იმპორტის რაკიონალიზაციისათვის, ქვეყნისთვის მისი სერიოზული ნეგატიური შედეგების კათვალისწინებით ექსპორტის რეგულირება 1995 წლამდე ხორციელდებოდა უნიშვნელოდ³¹.

1994 წლის 1 თებერვალს ძალაში შევიდა შეთანხმება ევროკავშირთან ასოცირებული წევრის უფლებით მიერთების შესახებ, 1995 წლის ივლისში პოლონეთი მიიღეს ემო-ში, 1996 წელს მიუერთდა ეთბო-ს აღნიშნულას კადრწვეტი სევაელენა მოახდინა სავაგრო პოლიტიკასე, სანჩისო ბასრის დავის ინსტრუმენტებისა და მეთოდების გამოყენებასე

პოლონეთის ეკონომიკური ლიბერალიზაციის დამახასიათებელი ნიშანი 1996-2001 წწ არის ეროვნულ ბასარზე უცხოური საქონლის, მომსახკრების და კაპიტალის შემოსვლის შემდგომი ლიბერალიზაცია ბარიერების და შესლუდების თანდათანობითი ლიკვიდაცია ხორციელდებოდა იმ ვალდებულებების საფუკველზე, რომელიც ემო-ში და ეთბო-ში შესვლისას ასევე, ევროკავშირთან მთლავარაკების დროს იქნა აღებული.

³¹ A. Maimo, 2002, №8 გვ 107

ფორსირებული ლიბერალიზაციის შედეგად სამრეწველო საქონლის შიდა ბაზარი ფართოდ გაიხსნა უცხოური კონკურენტებისათვის. 2000 წელს პოლონეთის სამრეწველო იმპორტის 77% ხორციელდებოდა უბაჟოდ

გაცილებით ნაკლებად შემცირდა საბაჟო განაკვეთები სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციაზე აგრარული იმპორტის ლიბერალიზაცია ურუგვაის მოლაპარაკებების ფარგლებში ატარებდა კმეტესად გორმალურ ხასიათს შემცირება შეეხო მეტად მაღალ საბაჟო განაკვეთებს

საბაჟო პროტექციონიზმის შემცირების ტენდენციის მიუხედავად პოლონეთმა 90-იანი წლების მეორე ნახევარში ცენტრალური და აღმ. ევროპის რეგიონის სხვა ქვეყნებთან შედარებით შეანელა ლიბერალიზაციის გრაფიკის რეალიზაციის ტემპები იგი დროდადრო ამაღლებდა სატარიფო დაცვას და შემოაქონდა კვანძები რიგი საქონლის იმპორტზე

სხვადასხვა ქვეყანაში ექსპორტის სტიმულირებისა და მხარდაჭერის გამოცდილების შესწავლისა და გაანალიზების საფუძველზე შეიძლება გამოვკვეთოთ წენი ქვეყნისათვის სახარკებლო ხოგიერთი პრიორიტეტული მიმართულება.

საქართველო ნამდვილად საჭიროებს ექსპორტის ხელშეწყობის სისტემის შექმნას როგორც მსოფლიოს განვითარებული ქვეყნების გამოცდილება გვჩვენებს, ამ მიმართულებით წარმატებით გამოიყენება საშინაო ბაზრის დაცვისა და ექსპორტის ხელშეწყობის ინსტიტუციონალური სისტემა. პირველ რიგში, ეფექტიანად უნდა გამოვიყენოთ საერთაშორისო ვაჭრობაში პრეფერენციების არსებული სისტემები

ვმო-ს წევრობის ფარგლებში სათანადოდ უნდა ვიმუქმელოთ ანტიდემპინგური ბაჟებით და სპეციალური დამცავი ღონისძიებებით,

რომელთა მიზანი იმპორტის შეზღუდვაა იმ შემთხვევაში, როცა იგი ზარალს აყენებს ამა თუ იმ სამამულო დარგს როგორც ქვეყნის გამოცდილება გეოგრაფიკულ, მთელი რიგი ტექნიკური ბარიერების შემოღება, ეროვნულ მწარმოებელთა ინტერესების დაცვის მიზნით, „ამართლებს“ ემოს-ს წინაშე

ექსპორტის წინსვლაში სახელმწიფოს პირდაპირი მხარდაჭერა, თუკი ასეთი განხორციელდება, უნდა ატარებდეს დია და გაძვირვალე ხასიათს სახელმწიფო მხარდაჭერის პროგრამები კი მას ძემდეგ შეიძლება განხორციელდეს, რაც გამოიკვეთება ზიოორიტიკული განვითარების დარგები სახელმწიფოს მხრიდან ექსპორტის სუბსიდირება (პირდაპირი თუ ფარული მეთოდებით), რასაც ემოს ზღუდავს, ძლიერი სახელმწიფოების პრეროგატივაა გარდამავალი ეკონომიკის ქვეყნებში კი ასეთმა მცდელობებმა არ გამოიღო სათანადო ეფექტი (მაგალითად, რუსეთში)

განვითარებული ქვეყნების გამოცდილების გაზიარებით, ემოს-ს წევრობის ფარგლებში, უნდა შემცირდეს სატარიფო და კროკულ მწარმოებელთა დაცვის სხვა ხერხები, მაგრამ ეს არ უნდა შეეხოს ჩვენი ქვეყნისათვის მნიშვნელოვან საქონელს (თუნდაც სასოფლო სამეურნეო პროდუქციას)

საქართველოს მხარისათვის მნიშვნელოვანია, რომ ოპერატიულად და ეფექტიანად შეძლოს საიმპორტო ტარიფებთან დაკავშირებული ღონისძიებების გამოყენება ემოს ნებას რთავს სუკციალური დამცავი ზომების გამოყენებას იმ დარგებისთვის, რომელთაც არსებობის საფრთხეს უქმნის იმპორტი, უნდა აამაღლონ საიმპორტო ბალები საგადასახდელი ბალანსის დეფიციტის წარმოშობისას რა თქმა უნდა, ამ ნაბიჯებს უნდა ახლდეს კონსულტაციები ემოს-ს სხვა ქვეყნებთან ქვეყანა, რომელიც მსგავს ღონისძიებებზე მიდის, იძულებულია დათმოს თავისი ეკონომიკური პოლიტიკის სხვა სფეროებში მილიანობაში,

შეზღუდვები, რომელიც ემო-ს მიერ არის შემოღებული საბაკო ტარიფების შეცვლაში, ხასუხოზს ხეწი ქვეყნის კონომიკის განვითარებას, რადგან განსახლებული სტაბილური კარანტიის აძლევს ეროვნულ მწარმოებელს და უცხოელ ინვესტორს

ემო-ს წვერი ქვეყნების გამოცდილება საკუთარი ინტერესების დაცვაში შიგა და გარე ბაზრებზე მოწოდებს იმას, რომ ქართველ მწარმეთა პრობლემები არ შეიძლება გადაწყდეს წმინდა პროტექციონისტული ღონისძიებებით. ეფრო მეტ საფრთხეს მათთვის უცხოელ კონკურენტებთან შედარებით წარმოადგენს საქართველოს კონომიკის საშინაო პრობლემები კრედიტის მაღალი ღირებულება, კაპიტალის სუსტი ბაზრები, სამუშაო ძალის დაბალი მიზიდულობა, სკესს-ში დაბანდებათა უკმარისობა, სახელმწიფო კადრების გადინება, რომელიც ქვეყანაში დაბალ ხელფასს უკავშირდება აღნიშნული ბევრად განსახლებურად საქართველოს ფირმების კონკურენტუნარიანობის დონეს

საქართველოს ეკონომიკის ბევრმა დარგმა ვერ გაუძლო დიკონკურენციას, თუმცა, ეს არ ნიშნავს იმას, რომ მათ არ აქვთ მომავალი

თუ წმინდა საბაზრო კრიტერიუმებიდან ამოვალთ, საქართველომ უარი უნდა თქვას თითქმის ყველაფერზე შრომის მწარმოებლურობა, ნებისმიერ დარგში, რამდენჯერმე დაბალია, ვიდრე განვითარებულ ქვეყნებში მაგრამ, ცხადია, რომ ქვეყანამ არ ენდა თქვას უარი ყველაფრის წარმოებაზე

მისაღებად უნდა მივიხილოთ საქართველოს გაწვევრიანება მიუღრიგ საერთაშორისო ორგანიზაციებში, რაც საერთაშორისოდ მიღებული სტანდარტების დანერგვას შეუწყობს ხელს

საწარმოთა სახელმწიფო მხარდაჭერა ჯერ კიდევ 'შეიძლება' მჭიმეში დადგეს, რადგან "ადმინისტრაციული რესურსის" გამყარება

სახალხო ინტერესებისთვის არ გამოიწვევს სასურველ მიხასიან მისვლას და დაარღვევს საბაზრო-კონკურენტული ძველანობის მოქმედებას

პირველ რიგში, საჭიროა შეიქმნას განვითარებული საკრედიტო სისტემა და კაპიტალის ბაზრები, დაზღვევის სისტემა და ლიზინგი, ძლიერი საინვესტიციო და ინოვაციური ინსტიტუტები, კადრების მომზადებისა და გადამზადების სისტემები და ა.შ ფართო კომპლექსი, რომელიც წარმოების ფაქტორების მობილურობას შეეწყობის ხელს

ემო არ ზღუდავს სახელმწიფოს მხრიდან ფუნდამენტური მეცნიერების დაფინანსებას, მთავრობებს უფლება აქვთ ფართოდ დააფინანსონ პრაქტიკული კვლევები და სამუშაოები, აღმოაჩინონ დახმარება საწარმოებს ეკოლოგიური პრობლემების გადაწყვეტაში, დაეხმარონ ჩამორჩენილ რეგიონებს

ემო-ს წესები საკმაოდ ფართოდ არეალებს უტოვებენ სახელმწიფოს ეროვნული მრეწველობის განვითარების ხელშეწყობისა და მსოფლიო ბაზარზე მისი მდგომარეობის განმტკიცებისთვის დიდ შესაძლებლობებს ეროვნული მრეწველობის მხარდაჭერისთვის წარმოადგენს შეთანხმება დამკავი ღონისძიებების შესახებ ისინი ითვალისწინებენ დროებითი სპეციალური დამკავი ბაჟების ან რაოდენობრივი საიმპორტო შეზღუდვების შემოღებას, როდესაც იმპორტის ზრდა იწვევს ან შეიძლება გამოიწვიოს ამა თუ იმ ეროვნული ეკონომიკის დარგის ზარალი ა.შ. ემო-ს ამ დებულებას საკუთარი ფოლადის მრეწველობისთვის იყენებს ერთი მხრივ ეს დებულება წარმოადგენს თავისთავად არსებულ განსხვავებას ვაჭრობის თავისუფლებისგან, რომლის დეკლარირებასაც თვით ა.შ. ახორციელებს მეორე მხრივ, იგი ხელს უწყობს შემცირდეს საგარეო ვაჭრობის ლიბერალიზაციის არახელსაყრელი შედეგები

საჭიროა ჩვენთანაც შემოღებულ და ოპერატიულად იქნეს გამოყენებული საერთაშორისო სტანდარტები 'ძრომით კანონმდებლობაში, ჯანდაცვაში, ეკოლოგიაში და სხვ. რამდენადაც დარღვევა მრეწველურად განვითარებული ქვეყნების მიერ განიხილება არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის რანგში, რომელსაც მოვლი რიგი შედეგები მოჰყვება ექსპორტიორებისათვის სასარგებლო იქნება პროდუქციის სერთიფიცირების თანამედროვე სისტემების დანერგვის დანქარება

ქართული პროდუქციის ექსპორტის წინსვლას შეაქვობს ხელს ქართული პროდუქციის სავაჭრო ნიშნების მასობრივი ვალსიფიკაციისაგან დაცვის თანამედროვე სისტემის ჩამოყალიბება

საგადასახადო კოდექსის სრულყოფა, მთლიანობაში კლიმატის გაუმჯობესება ის მნიშვნელოვანი საინვესტიციო პირობებია, რაც ქმნის არამარტო ექსპორტის, არამედ ეკონომიკის აღმავლობის წინამძღვრებს

ექსპორტის განვითარებისთვის, მნიშვნელოვანია ჩვენს ქვეყანაში საექსპორტო საქმიანობის და საექსპორტო ოპერაციების დახვედრის თანამედროვე სისტემის შექმნა

ექსპორტის განვითარების უზრუნველსაყოფად საქართველოში აუცილებელია ჩამოყალიბდეს დაკრედიტების ქმედითი მექანიზმი ექსპორტიორთა საქმიანობას სტიმულს მისცემს საკუთარ და გრძელვადიანი დაბალპროცენტიანი სესხები მიზანშეწინილია იმ საინვესტიციო პროექტების წახალისება, რომლებიც საექსპორტო პროდუქციას აწარმოებენ

სახელმწიფოს ქსტრატეგიული ინტერესის სფეროში ენდა შედიოდეს ექსპორტის ხელშეწყობი სპეციალური სტრუქტურების ფორმირება, რომლებიც საინფორმაციო ტექნოლოგიების გამოყენებით ხელს შეუწყობენ ქართული პროდუქციის წინსვლას მსოფლიო ბაზარზე და ა შ

ექსპორტის ზრდის ხელშემწყობი ღონისძიებების და ძალა ბაზრის დაცვის ზომების კომპლექსური გამოყენება საგარეო ვაჭრობის სტრატეგიის წარმატების წინაპირობაა

საგარეო ეკონომიკური საქმიანობის რეგულირების საბაზრო მეთოდებს შორის, ჩვენი აზრით, ყურადღებას იმსახურებს საექსპორტო ასოციაციების მოდულების შესწავლა და დანერგვა, რომელიც ფართოდ გავრცელდა საზღვარგარეთ ისინი შეიძლება გამოკალიბდეს როგორც ერთფეროვანი (მაგალითად სანედლეული), ისე მერკანტილ სახით, რომელიც მოიცავს მზა პროდუქციის გამოშვებას და გაყიდვას საექსპორტო ასოციაციების მთავარი თავისებურება ისაა, რომ ხაწარმოები (განსაკუთრებით მცირე ფირმები), რომელიც გაერთიანდებიან, ინარჩუნებენ იურიდიულ და ხაწარმო დამოუკიდებლობას, და ასოციაცია იღებს თავისთავსე ემირატესად ექსპორტიორის ფუნქციებს.

ამგვარი კავშირებისა და ასოციაციების მეშვეობით, რომელიც შეისწავლის საზღვარგარეთულ ბაზრებს, ქართულ ხაწარმოებს, რომელთაც არ გააჩნიათ საგარეო კავშირების დიდი გამოცდილება, შეეძლებათ იოლად იპოვონ თავიანთი ადგილი ეროვნული ექსპორტის ფართო ნაკადში, რომელიც უკავშირდება უცხოელი პარტნიორის მოძიებას ეს შესაძლებელი გახდება, თუ საექსპორტო ასოციაციებს ექნებათ წარმომადგენლობა საზღვარგარეთ, რასაც ვადაკვ აღნიშნული ხაწარმო ვერ უზრუნველყოფს საქართველოში განვითარებული ქვეყნების გამოცდილების გამოყენება საექსპორტო ასოციაციის შექმნის ხაზით არ შემოიფარგლება მხოლოდ ექსპორტის მხარდაჭერით იგი ხელს შეუწყობს ინვესტიციების, ინჟინირინგის, ლიზინგის და სხვა სფეროებში თანამშრომლობის განვითარებას

3.2. მსოფლიო ბაზარზე საქართველოს დამკვიდრების პერსპექტივები

საქართველოს საგარეო საქმიანობის მთავარი ძირითადად ეყრდნობა ღია საგარეო ეკონომიკური კავშირების პრინციპებს, მაგრამ ამასთან გაიზარდა თავისებურებანი, რომელიც ექსკლუზივად საგარეო ვაჭრობას ახასიათებს (საგარეო სავაჭრო კონკრეტული არ არის სრულიად ავტონომიური, იგი საგარეო ეკონომიკური მთავრის შემადგენელი ნაწილია, რომელიც თავის მხრივ, საერთაშორისო ეკონომიკური დოქტრინის შემადგენელი კომპონენტია მათი ურთიერთობა და ურთიერთზემოქმედება აგებულია "ნაწილისა და ზოგადის" პრინციპზე დიალექტიკური იტევიუმის მიღწევასა და ნაწილების (ელემენტების) შეფარდებითი დამოუკიდებლობით საგარეო სავაჭრო კონკრეტულიში, როგორც მთელის ნაწილში, ასევე საგარეო ეკონომიკური სტრატეგია

ეროვნული ეკონომიკის კონკურენტული უპირატესობის უზრუნველყოფისათვის მნიშვნელოვანია შეიქმნას კონკურენტული შიდა გარემო, მაგრამ როდესაც საბაზრო ურთიერთობები ნამუყალიბების პროცესშია, საეჭვოა, რომ მხოლოდ კონკურენცია იქცევა წარმატების წინაპირობად დინამიკური კონკურენტული უპირატესობა სვენს ქვეყანაში ეყრდნობა საგარეო ვაჭრობებს (ქვეყნის შიგნით საინვესტიციო რესურსების უკმარისობის გამო). რომელიც ჯერჯერობით ხასიათდება არასაკმარისი ეფექტიანობით მაშასადამე. შედარებით საკმარისი შეფარდებითი უპირატესობის არსებობითაც კონკურენტული უპირატესობები ავტომატურად არ მიიღწევა მათი სათანადო დონის მიღწევა საქართველოსათვის რეალურად გადასაწყვეტ პრობლემად

ისევე, როგორც ნებისმიერ ქვეყანას, საქართველოს გაიზარდა პოტენციული ეფექტიანი საგარეო სავაჭრო საქმიანობის განვითარებისათვის. იმისათვის, რომ ეს შესაძლებლობები

ფექტიანად იყოს რეალიზებული, არ არის საკმარისი ქვეყნის ხელმძღვანელი ორგანოების პოლიტიკური ნება

საჭიროა შემუშავდეს საქართველოს საგარეო ვაჭრობის გრძელვადიანი სტრატეგია, რომელიც გარკვეული ორიენტირის როლს შეასრულებს სტრატეგია განსახდურავს მთავარ მიმართულებებს, გადამწყვეტ პრიორიტეტებს, რომლებიც გათვლილი იქნება ხანგრძლივი პერიოდისათვის, მსოფლიო ბაზარზე სფერო კონკრეტული ეკონომიკის პოზიციების გამყარების პირობების შექმნისათვის ტექნიკური დაექვემდებარება სტრატეგიას, რომელიც განსახდურავს საბაზო პოზიციებს და მიმართულებებს მოკლევადიანი ამოცანების გადასაწყვეტად, რომელიც უფრო მეტად იქნება ძესაბამისი კონკრეტული გარემოებისათვის და უზრუნველყოფს სტრატეგიულ წარმატებას კონკურენტული სიტუაციების ცვლილებების მიხედვით განვითარების ცალკეულ ეტაპებზე ტექნიკური ამოცანები შეიძლება შეიცვალოს, მაგრამ არ უნდა გამოდიოდეს დასახული სტრატეგიული მიზნების ჩარჩოებიდან.

საგარეო სავაჭრო საქმიანობის სტრატეგიის განსახდურისათვის მნიშვნელოვანია იმ ცვლილებებისა და კანონსომიერებების გათვალისწინება, რომლებიც ქვეყნის საგარეო ვაჭრობის უპირატესობის ფაქტორად იქცა(ან იქცევა) გასათვალისწინებელია, რომ საერთაშორისო ვაჭრობის განვითარების პირველ ეტაპზე აქცენტი კეთდებოდა ქვეყანა-კონტრაქტების ბუნებრივ ფაქტორთა შორის განსხვავებაზე, შემდგომში მზარდი მნიშვნელობა მიენიჭა შექმნილ უპირატესობებს, რომლებიც ეკავშირდება ახალი ტექნოლოგიების, მაღალკვალიფიციური კადრების გამოყენებას და ამ ამასთან დაკავშირებით, როგორც თავდაპირველად აღვნიშნეთ, საგარეო ვაჭრობა ქვეყანათა შორის ვითარდება იმ პირობებშიც, როცა არ არსებობს აბსოლუტური უპირატესობა საქონლის წარმოებაში

(ა სმითის მიხედვით), არამედ უზრუნველყოფილია შეფარდებითი უპირატესობა (დ. რიკარდოს მიხედვით)

აღნიშნულიდან გამომდინარე, არ არის აუცილებელი ვიპოვოთ მხოლოდ აბსოლუტური უპირატესობა ან უკლებლეთ, როდის გვექნება იგი, საჭიროა შეფარდებითი უპირატესობების კონცეფციის გამოყენება, რომელსაც, მიუხედავად გარკვეული ნაკლოვანებებისა, აქტუალური მნიშვნელობა აქვს საგარეო სავაჭრო კავშირების შემდგომი განვითარებისათვის თანამედროვე ეტაპზე იმ ქვეყნებისათვის, რომლებიც გადადიან საბაზრო ეკონომიკაზე და მათ შორის საქართველოსათვის ეწ შეფარდებითი უპირატესობა წარმოადგენს საგარეო სავაჭრო თანამშრომლობის საფუძველს ამ თეორიულ კონცეფციაზე აგებული ჯერ კიდევ დასაუკმის უმრავლესი ქვეყნის საგარეო ვაჭრობის სტრუქტურა ამ მოდელის საბოლოო მიზანია ოპტიმალურად ურთიერთხელსაყრელი გაცვლა, რომელიც იძლევა ეკონომიკაში იმ საქონლის შემოსულის გარანტიებს, რომელიც ქვეყანაში სრულიად არ იწარმოება ან რომელთა წარმოება საკუთარი ძალებით არ არის გამართლებული ეკონომიკურად საქართველოს საგარეო ვაჭრობის მოდელისადმი თეორიული მიდგომების დახასიათებისას აუცილებელია საერთაშორისო ვაჭრობის თანამედროვე თეორიების სხვა დებულებების გათვალისწინებაც

მაღალგანვითარებული ქვეყნების მსოფლიო გამაცვლილება მოწმობს, რომ საერთაშორისო ვაჭრობის კლასიკური და თანამედროვე თეორიული კონცეფციების გამოყენებამ ბევრად შეუწყო ხელი ამ ქვეყნებში საგარეო ვაჭრობის მოდელის მიღებას, რომელიც ორიენტირებულია, უწინარეს ყოვლისა მეცნიერებატრეული საქონლის, მაღალტექნოლოგიური პროდუქტის ექსპორტის სტრატეგიულ პრიორიტეტებზე ამას ხელი შეუწყო, რა თქმა უნდა, მაღალმა სამეცნიერო-ტექნიკურმა დონემ და ამ ქვეყნის საწარმოო ბაზის

ეფექტიანობამ, საბაზრო ურთიერთობების განვითარებულობამ და მსოფლიო საბაზრო სისტემის ადეკვატურობის სხვა ხელსაყრელმა პირობებმა

სოციალისტურ სისტემაში ყოფნის მთელი რიგი ძემკვიდრუბითო ფაქტორები და საბაზრო რეფორმების დაუსრულებლობა ხელკლავს ჩვენი ქვეყნის შესაძლებლობებს გამოიყენონ მაღალგანვითარებული ქვეყნების გამოკდილება საგარეო სავაჭრო კავშირების უკუროპტიმილური მოდელის ჩამოყალიბებისათვის სტრატეგიულ ასპექტში ამ შემთხვევაში ჩვენთვის ამოსავალი უნდა იყოს ჩვენი ქვეყნის ეკონომიკის რეალური მდგომარეობა და მისი თავისებურებანი, როგორც სტრატეგიულ, ისე ტაქტიკურ ასპექტში

საქართველოს ექსპორტის სანედლეკულო ორიენტაცია არასასურველია, რადგან უწინარეს ყოფლისა, რაც არ უნდა დიდი მარაგი ჰქონდეს ქვეყანას ბუნებრივი ნედლეულის, ისინი არ არის ამოუწურავი

მნიშვნელოვანია აღინიშნოს, რომ ინდუქტრიკლად განვითარებული ქვეყნები არა თუ ცდილობენ არ განახორცილონ თავიანთი ნედლეულის ექსპორტირება, არამედ მას ინახავენ სანედლეულო და სასოფლო-სამეურნეო საქონლის ექსპორტი არახელსაყრელია მცირე სავალუტო შემოსავლების მიღების თვალსაზრისით ამასთან, სანედლეულო პროდუქციისკ მსოფლიო ფასების დინამიკის არასასურველი პროგნოზები კიდევ უკუროართულებს შემნილ სიტუაციას

საექსპორტო წარმოების გაფართოება შედარებით ჭარბი ფაქტორის დახმარებით (თ რიზინისკის თეორემის თარახმად) იქვევს სხვა დარგებში წარმოების შემცირებას, რომელთათვისიაც ეს ფაქტორი

არ არის შედარებით ჭარბი ამის გამო იზრდება მოთხოვნა იმპორტზე, სხვა დარგებში³²

საქართველოს სანედლეულო ექსპორტის გადამამუშავებელი პროდუქციით შეცვლისათვის მიზანშეწინილია ეცხოვრი კაპიტალის მოზიდვის მუსაძლებლობების გამოყენება, საერთაშორისო ფინანსური ორგანიზაციებიდან კრედიტების მიღება, მონაცემების საერთაშორისო კოორპერაციაში ეს ხელს შეუწყობს სავალუტო შემოსავლების მოკულობის გაზრდას მზა პროდუქციის რეალიზაციიდან, სანედლეულო ექსპორტიდან მიღებულ შემოსავლებთან შედარებით, და შეამცირებს იმ "ფასების მაკრატელს". რაც სანედლეულო და გადამამუშავებელი პროდუქციის ფასებს შორის არსებობს

უპირველესი მნიშვნელობის ამოცანაა ექსპორტის სანედლეულო მიმართულების გადალახვა უნდა შეიცვალოს საგარეო ვაჭრობაში მზა პროდუქციის წილი ზრდის მიმართულებით საქმარისა აღინიშნოს, რომ ბრიტანეთის სოციალურ-ეკონომიკური კვლევითი ინსტიტუტის მონაცემებით, ფასები მზა პროდუქციაზე თითქმის 1,5-ჯერ მაღალია ვიდრე ნედლეულზე, მანქანებსა და მოწყობილობებზე კი - 2-ჯერ მაღალი³³.

სტრატეგიული საექსპორტო ორიენტირები სასურველია გამოიკეთოს მაღალტექნოლოგიური და მეცნიერებატეველი პროდუქციის სახით, რადგან სწორედ ისინი უზრუნველყოფენ მაგზად და დინამიკურ პოზიციას მსოფლიო ბაზარზე

ექსპორტის | სანედლეულო ორიენტირების გადალახვა და მზა პროდუქციის წილის გაზრდა, განსაკუთრებით მეცნიერებატეველი დარგებში, უკავშირდება იმპორტიორი ქვეყნების მხრიდან მოთხოვნის

³² ლინდურტი პ., საერთაშორისო ეკონომიკა, თბ., 2001 გვ 71

³³ Переходная Украинская экономика Эталы и перспективы Под.ред проф А Филіпенко и проф В Банько (США). изд Академия, 1996. გვ 173

მიმართულებაა სანედლეულო ორიენტაციის ძეწვევა - მხა პროდუქციის გამოშვების გაზრდა, რომელმაც გაიარა სამრეწველო გადაშეშევა. წარმონეწილი თეორიული მიდგომები საქართველოს საგარეო სავაჭრო სტრატეგიის დამუშავებისას, ჩვენი აზრით, ხელს შეუწყობს საქართველოს პოზიციის მნიშვნელოვნად გაძლიერებას საერთაშორისო ბაზარზე

საგარეო ვაჭრობის საქმიანობის ეფექტიანი სტრატეგიისა და სტრუქტურის სრულყოფაში მნიშვნელოვან როლს შეასრულებს კომპლექსური ტექნოლოგიური მოწყობილობების, ლიცენზიების და პატენტების იმპორტი ეს ხელს შეუწყობს ჰერსპექტული წარმოების ორგანიზაციას, რომელთა პროდუქციაზე იქნება მოთხოვნა საშინაო და საგარეო ბაზრებზე

უცხოური ლიცენზიებისა და უახლესი ტექნოლოგიების იმპორტის არქონა აფერხებს საექსპორტო აქტიურობის გაღივებას სახელმწიფოებთან ჩვენი ქვეყნისათვის მიზანშეწონილია იაპონური გამოცდილების გამოყენება - იმპორტის განსაზღვრულ ნაწილს შეადგენს ლიცენზიები

ლიცენზიების ფართომასშტაბიანი შექმნა გადამამუშავებელი დარგების სრულყოფისა და მოდერნიზაციისათვის, რათა მათი პროდუქცია კონკურენტუნარიანი იყოს სახელმწიფოებთან, საკუროებს დამატებით ფინანსურ რესურსებს, რომელიც შეიძლება მიღებულ იქნეს უცხოური ინვესტიციებით, ასევე ისეთი ფორმით, როგორცაა ტექნიკური დახმარება ინვესტიციის ასეთი ახალი ფორმები ფართოდ გამოიყენებოდა დასავლეთის ქვეყნების მიერ თურქეთის, პაკისტანის და სხვა ქვეყნების დასახმარებლად რამდენად არის ისინი ეფექტიანი, ნანს თუნდაც იქიდან, რომ თურქეთში მზა სამრეწველო პროდუქციის წილი ექსპორტის მთლიან მოცულობაში 85%-მდე გაიზარდა⁴

⁴ Абасов Ч М Основные направления формирования внешнеэкономической политики Азербайджана. Баку 1994 г. 184

თურქეთი კი არცთუ დიდი ხნის წინ მეტად ნამორჩენილ ქვეყანათა რიცხვს მიეკუთვნებოდა

ამასთან, მხედველობაშია მისაღები ისეთი გარემოების შექმნის შესაძლებლობა, როცა ლიკვენსიებისა და მაღალი ტექნოლოგიების იმპორტი განსაზღვრულ პირობებში შეიძლება ინტერპრეტირდეს როგორც ტაქტიკური ამოცანა, რადგან პერსპექტივაში წარმატებული სამეცნიერო-ტექნიკური განვითარების შედეგად ჩვენი ქვეყნიდან გახდება შესაძლებელი ლიკვენსიების ექსპორტირება. უახლესი ტექნოლოგიის ექსპორტირება, რაც გახდება უმნიშვნელოვანესი სტრატეგიული ორიენტირი მსგავსი სახის მეტამორფოზის უკვე ახორციელებს იაპონია რა თქმა უნდა, საქართველოსათვის მეტად რთული იქნება ამის რეალიზება, მაგრამ ყოველ შემთხვევაში შეუძლებელია არ იქნეს გათვალისწინებული ეს შესაძლებლობა პერსპექტივაში

მომსახურების ექსპორტის გაზრდის მიზნით მსოფლიო ბაზარზე წვენი ქვეყნის დამკვიდრების შესაძლებლობა, როგორც საქართველოს საგარეო სავაჭრო საქმიანობის სტრატეგიული პერსპექტივა. მუდმივად უნდა იყოს დღის წესრიგში

საქართველოს არსებითი პოტენციული გაანია მომსახურების ისეთ სფეროში, როგორიცაა ტურიზმი ხელსაყრელი გეოგრაფიული მდებარეობა, ბუნებრივ-კლიმატური მრავალფეროვნება, 12 ათასი ისტორიული ძეგლი, მათ შორის მსოფლიო მნიშვნელობის ძეგლები. მდიდარი მუზეუმები ის არასრული ჩამონათვალია, რაც წვენი ქვეყანას ამ კუთხით უნიკალურობას ანიჭებს მაგრამ დარგი დღეს კამრავი პრობლემის წინაშე არაერთი მოსაზრებაა გამოთქმული ტურიზმის განვითარების თაობაზე ტურისტული პროექტი ხევა მრავალ საქონელთან ერთად დახვეწას კონკურენტუნარიანობა კი გაუმჯობესებას საჭიროებს ისევე როგორც ნებისმიერი დარგის, ასევე

ტურიზმის განვითარებისადმი საჭიროა კომპლექსური მიდგომა მპორტერის ვრონული რომბის კონკრეტული თუ გაეისხენებთ (ის თავი 11), ეს უკავშირდება მოთხოვნის და მიწოდების პირობების გაუმჯობესებას, ტურიზმთან დაკავშირებული დარგების განვითარებას, ამ სექტორებში მოდერნიზაციის ფორმების უწყვეტიან სტრატეგიას, სახელმწიფოს მხრიდან მხარდაჭერას და სხვ

ტურიზმის პრიორიტეტულია არ განისაზღვრება მხოლოდ იმით, რომ ქვეყანამ მისი ექსპორტით შეიძლება მიიღოს შემოსავლები იგი უკავშირდება მოსახლეობის დასაქმების მასშტაბურ შესაძლებლობებს, რეგიონული ეკონომიკური განვითარების დონის გათანაბრების რეზერვების ამოქმედებას, რადგან ტურისტული პოტენციალის ბუნებრივ-გეოგრაფიული განლაგება მთელი ქვეყნის ტერიტორიაზეა, ეკონომიკის სხვა დარგების განვითარების მაღალ სტიმულირებას, კერძოდ-ტრანსპორტის და კომუნიკაციის საშუალებების, დასაცემის და საბანკო საქმიანობის, აგრარული სექტორი, კვების მრეცხვლობის, მშენებლობის და სხვ ტურიზმის დარგის უნიკალურობას ისიც განსაზღვრავს, რომ ტურისტების შემოყვანა მუშაობს ქვეყნის შიგა ბაზრის გაფართოებაზე და აქედან გამომდინარე, მკტად მნიშვნელოვანია, რომ იგი ასტიმულირებს მრავალი სხვა დარგის განვითარებას ტურიზმის მდგრადი ზრდის სტრატეგია უკუ სათადადო მენეჯმენტს საჭიროებს აუცილებელია ჩვენი ქვეყნის ტურისტული პროდუქციის პოპულარიზაცია (სათავადასავლო ტურიზმი, ეკოლოგიური, კულტურული, სამთო და ა.შ.), საქართველოს როგორც საერთაშორისო კონფერენციების, კონგრესების და შეხვედრების ჩატარების რეგიონული ცენტრის იმიჯის ჩამოყალიბება ცხადია, არსებული ტურისტული ინფრასტრუქტურის გამოყენების დონის ამაღლების, მოდერნიზაციის და საერთაშორისო დონის აყვანის წინაპირობით

ტურიზმის, ისევე როგორც სხვა დარგების განვითარებისთვის ჩვენს ქვეყანაში, მნიშვნელოვანი როლი ეკისრება უცხოური ინვესტიციების მოზიდვას სათანადო კლიმატის შექმნით, ეროვნული პრიორიტეტების განსაზღვრას, კარგად შემუშავებულ სამოქმედო სტრატეგიას და სხვ. ეს სწორედ ის საკითხია, სადაც სახელმწიფოს ეკონომიკაში ჩარევით შეუძლია დადებითი ეფექტების მიღება

დასკვნები და რეკომენდაციები

თანამედროვე პირობებში საქართველოს საგარეო საკაცრო პოლიტიკის განსაზღვრისათვის აუცილებელია სტრატეგიული ხასიათის ამოცანების გადაწყვეტის გონიერი გზების დასახვა საგარეო ვაჭრობის განვითარების სტრატეგიულ ამოცანას წარმოადგენს ისეთი სავაჭრო რეჟიმის შექმნა, რომელიც ხელს შეუწყობს ინტეგრაციას მსოფლიო ბაზარზე

საგარეო სავაჭრო სტრატეგიის, როგორც მთლიანად საგარეო ეკონომიკური სტრატეგიის, ფორმირებისა და განვითარების ბკერი თეორიული და პრაქტიკული პრობლემა საჭიროებს ეროვნული, სოციალურ-ეკონომიკური, რეგიონული, ტოეოეკონომიკური ფაქტორების და ყოველი სახელმწიფოს საბაზრო ტრანსფორმაციის თავისებურებების გათვალისწინებას ამჟამად საგარეო სავაჭრო სტრატეგიის დამუშავება, როგორც ეკონომიკური სტრატეგიის ერთიანი სისტემის შემადგენელი ნაწილის, რომელიც დაეფუძნება ამ თავისებურებებს, სახელმწიფოს მშენებლობის ეკონომიკის სტრუქტურული გარდაქმნის და ახალი სამეურნეო კაკმირების დამყარების პრიორიტეტული ამოცანაა გარდამავალი ეკონომიკის ყველა ქვეყანაში

დღეს ნებისმიერი ეკონომიკური პროცესი, მეტ-ნაკლებად განიცდის გლობალური ეკონომიკის ზეგავლენას გლობალისაციის მრავალმხრივი ტენდენციები ფართო მიზეზ-შედეგობრივ კავშირშია საერთაშორისო სავაჭრო ურთიერთობების განვითარებასთან სწორედ ამ მოვლენის გათვალისწინებით უნდა აიგოს საქართველოს საგარეო სავაჭრო სტრატეგია ერთი მხრივ, გლობალური ხიურცე, მეორე მხრივ, შიდაეკონომიკური ტრანსფორმაციის პროცესი ქმნის იმ საკუოფიკურ გარემოს, რომელშიც უნდა ჩამოყალიბდეს ჩვენი ქვეყნის საგარეო ვაჭრობის სტრატეგია

ქვეყნის საგარეო ვაჭრობის სტრატეგიას საფუძვლად კნდა დაედოს ის თეორიული მიღწევები, რომელსაც მეცნიერების შესაბამისმა დარგმა მიადღია საუკუნეების განმავლობაში. ცხადია, წარმატებული მსოფლიო მაგალითების გათვალისწინებასთან ერთად

საერთაშორისო ვაჭრობის ძირითადი კონცეფციების მთელი სპექტრის გამოყენება კლასიკურიდან და ნეოკლასიკურიდან თანამედროვემდე საშუალებას გვაძლევს ავხსნათ არა მარტო საგარეო ეკონომიკური კავშირების ნაშთაღიბების მიხედვით და აკაროვბი, არამედ მათი პრაქტიკული გამოყენების პირობები და თავისებურებები სხვადასხვა ქვეყანაში. მოცემულ ნაშრომში ამ დებულებების, მსოფლიო ვაჭრობის პრაქტიკის და საქართველოს ეკონომიკის თავისებურებების საფუძველზე შემუშავებულია საგარეო ვაჭრობის მოდელის თეორიული მიდგომები და ამოსავალი პრინციპები სტრატეგიულ ასპექტებში. უწინარეს ყოვლისა, უნდა აღვნიშნოთ, რომ შეფარდებითი (კონკურენტული) უპირატესობებიდან გამომდინარე, რომელიც უკავშირდება რესურსულ პოტენციალს, სამკმაო ძალის მომზადების დონეს, ხელსაყრელ გეოგრაფიულ მდებარეობას, კარგ კლიმატს და ა.შ., განვითარებულ ქვეყნებთან შედარებით არასაკმარისი ეკონომიკური და მეცნიერულ-ტექნიკური განვითარების დონის მიუხედავად, საქართველოს აქვს საკმარისი ხელსაყრელი წინაპირობები საგარეო სავაჭრო საქმიანობის განვითარებისათვის

საქართველოს საგარეო ვაჭრობის გრძელვადიანი სტრატეგია განსაზღვრავს | მთავარ მიმართულებებს, კადამსწვერ პრიორიტეტებს, რომლებიც გათვლილი იქნება ხანგრძლივი პერიოდისათვის, მსოფლიო ბაზარზე წვენი ეროვნული ეკონომიკის პოზიციების გაძიარების პირობების შემქმნისათვის

საგარეო სავაჭრო საქმიანობის თეორიული მიდგომებისა და სტრატეგიის განსაზღვრისათვის მნიშვნელოვანია იმ ცვლილებებისა და

კანონზომიერებების გათვალისწინება, რომლებიც ქვეყნის საგარეო ვაჭრობის უპირატესობის ფაქტორად იქცა თუ ხაერთაშორისო ვაჭრობის განვითარების პირველ ეტაპზე აქცენტო კეთდებოდა ქვეყანა-კონტრაქტების ბუნებრივ ფაქტორთა შორის განსხვავებაზე. შემდგომში მზარდი მნიშვნელობა მიენიჭა შექმნილ ეპირატესობებს, რომლებიც უკავშირდება ახალი ტექნოლოგიების, მაღალკვალიფიციური კადრების გამოყენებას და ა.შ ამასთან დაკავშირებით, როგორც უკვე აღინიშნა, საგარეო ვაჭრობა ქვეყანათა შორის ვითარდება იმ პირობებშიც, როცა არ არსებობს აბსოლუტური უპირატესობა საქონლის წარმოებაში (ასმითის მიხედვით), არამედ უზრუნველყოფილია შეფარდებითი უპირატესობა (დრიკარდოს მიხედვით)

აღნიშნულიდან გამომდინარე, არ არის აუცილებელი ვიპოვათ მხოლოდ აბსოლუტური უპირატესობა ან ველოდეთ, როდის გვექნება იგი, საჭიროა შეფარდებითი უპირატესობების კონცეფციის გამოყენება, რომელსაც, მიუხედავად გარკვეული ნაკლიანებებისა, აქტუალური მნიშვნელობა აქვს საგარეო სავაჭრო კავშირების შემდგომი განვითარებისათვის თანამედროვე ეტაპზეც იმ ქვეყნებისათვის, რომლებიც გადადიან საბაზრო ეკონომიკაზე და მათ შორის საქართველოსათვის ეწე შეფარდებითი უპირატესობა წარმოადგენს საგარეო სავაჭრო თანამშრომლობის საფუძველს ამ თეორიულ კონცეფციასზე აგებული ჯერ კიდევ დასაქვლეთის უმრავლესი ქვეყნის საგარეო ვაჭრობის სტრუქტურა

მაღალგანვითარებული ქვეყნების მსოფლიო გამოყვლილება მოწმობს, რომ საერთაშორისო ვაჭრობის კლასიკური და თანამედროვე თეორიული კონცეფციების გამოყენებამ ბევრად შექცევს ხელი ამ ქვეყნებში საგარეო ვაჭრობის მოდელის მიღებას, რამელიც ორიენტირებულია, უწინარეს ყოველისა მეცნიერებატყვადი საქონლის.

მაღალტექნოლოგიური პროდუქტის ექსპორტის სტრატეგიულ პრიორიტეტებზე

საქართველოს სანდღეულო ექსპორტის გადამაქმნეველი პროდუქციით შეცვლისათვის მიზანშეწინილია ექსპორტი კაპიტალის მოზიდვის შესაძლებლობების გამოყენება, საერთაშორისო ფინანსური ორგანიზაციებიდან კრედიტების მიღება, მინაწილეობა საერთაშორისო კოოპერაციაში. ეს ხელს შეეწყობს საეკონომიკური შემოსავლების მოცულობის გაზრდას მხარს პროდუქციის რეალიზაციიდან, სანდღეულო ექსპორტიდან მიღებულ შემოსავლებთან შედარებით და შეამცირებს იმ “ფასების მაკრატელს”, რაც სანდღეულო და გადაამამუშავებელი პროდუქციის ფასებს შორის არსებობს

ექსპორტის სანდღეულო ორიენტირების გადალახვა და მხარს პროდუქციის წილის გაზრდა, განსაკუთრებით მეცნიერებატექნოლოგიურ დარგებში, უკავშირდება იმპორტიორი ქვეყნების მხრიდან ძლიერი გაფართოებას, რომელთაც შეიძლება დაუკავშირდეს საინკინირინგო მომსახურების, “ნოუ-ჰაუს” და სხვა მომსახურებები აგრეთვე სუსტად გამოიყენება ინტელექტუალური შრომის პროდუქტის საექსპორტო შესაძლებლობები, მიუხედავად იმისა, რომ დიდი პოტენციალია ამ სფეროში ეს გააძლიერებდა არა მარტო საგარეო ეკონომიკურ საქმიანობას, არამედ შეამცირებდა “ტენიების-გადინებას” საზღვარგარეთ

ხელსაყრელი კლიმატისა და ნიადაგის შეფარდებითი უპირატესობა, არსებული ტრადიციები სოფლის მეურნეობაში, საკმაოდ მრეწველობაში და სხვა უნდა გადაიქცეს მაღალტექნოლოგიური სფეროდ, რომელიც საგარეო (საეკონომიკური) საქმიანობიდან გაზრდის საეკონომიკური შემოსავლებს. იმისათვის, რომ ნუნმა ქვეყანამ შეძლოს პოზიციების გამყარება მსოფლიო ბაზარზე ღია ეკონომიკის პირობებში.

განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს კონკურენტუნარიანობის ამაღლებას და საექსპორტო პროდუქციის ხარისხის გაუმჯობესებას

საგარეო ვაჭრობის საქმიანობის კვამქტიანი სტრატეგიისა და სტრუქტურის სრულყოფაში მნიშვნელოვან როლს შეასრულებს კომპლექსური ტექნოლოგიური მოწყობილობების, ლიცენზიების და პატენტების იმპორტი ეს ხელს შეუწყობს ზერსპექტიული წარმოებების ორგანიზაციას, რომელთა პროდუქციაზე იქნება მოთხოვნა შიდა და საგარეო ბაზრებზე

საქართველოს საგარეო სავაჭრო პოტენციალის გამყარებაში დიდი როლი უნდა ითამაშონ საგარეო ეკონომიკური საქმიანობის რეგულირების სრულყოფისათვის როგორც სახელმწიფო, ისე საბაზრო მეთოდებმა

ჯერ კიდევ არ არის სრულად გამოყენებული შხა საქონლის ექსპორტის სტიმულირების ის მეთოდები, და ხერხები, რომელსაც ფართოდ იყენებენ მსოფლიოს განვითარებული ქვეყნები ამ მრავალფეროვანი სექტრიდან ბვერი რამ ჩვენი ქვეყნისთვისაც სასარგებლო იქნება ექსპორტის ხელშეწყობის სისტემა მოიცავს გამარტყებელ საბაჟო პროცედურებს ექსპორტიორთათვის, დანახარჯების ნაწილობრივ კომპენსაციას, რომელიც უკავშირდება მცირე და საშუალო საწარმოების მონაწილეობას საზღვარგარეთულ გამოფენებსა და ბაზრობებზე კრედიტებს (სამთავრობო, კომერციული ბანკების და საბაჟო კონსორციუმების); საექსპორტო კრედიტების საბანკო გარანტიებს; სამთავრობო გარანტიებს და თავღებისას კრედიტებს; რომლებიც გაცემულია საექსპორტო საწარმოების განვითარებისათვის; კრედიტების და საექსპორტო რისკების დაზღვევას საგადასახადო შეღავათებს საწარმოებისთვის, რომელთაც საექსპორტო წარმოების მჯალი წილი აქვთ. სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის ექსპორტიორთა სუბსიდიების და სხვ

საქართველო ნამდვილად საჭიროებს ექსპორტის ხელშეწყობის სისტემის შექმნას როგორც მსოფლიოს განვითარებული ქვეყნების

გამოცდილება გეინვენებს, ამ მიმართულებით წარმოცებით გამოიყენება საშინაო ბაზრის დაცვის და ექსპორტის ხელ შეწყობით ინსტიტუციონალური სისტემა

საქართველოს მხარისათვის მნიშვნელოვანია, რომ ოპერატიულად და ეფექტიანად შეძლოს საიმპორტო ტარიფებთან დაკავშირებული ღონისძიებების გამოყენება ვმო ნებას რთავს სპეციალური დამცავი ზომების გამოყენებას იმ დარგებისთვის, რომელთაც არსებობის საფრთხეს უქმნის იმპორტი

ვმო-ს წესები საკმაოდ ფართო არეალს ეტოვებენ სახელმწიფოს ეროვნული მრეწველობის განვითარების ხელ შეწყობისთვის და მსოფლიო ბაზარზე მისი მდგომარეობის განმტკიცებისთვის დიდ შესაძლებლობებს ეროვნული მრეწველობის მხარდაჭერისთვის წარმოადგენს შეთანხმება დამცავი ღონისძიებების შესახებ ისინი ითვალისწინებენ დროებითი სპეციალური დამცავი ბაკების ან რაოდენობრივი საიმპორტო შეზღუდვების შემოღებას, როდესაც იმპორტის ზრდა იწვევს ან შეიძლება გამოიწვიოს ამა თუ იმ ეროვნული ეკონომიკის დარგის ზარალი აშშ ვმო-ს ამ დებულებას საკუთარი ფოლადის მრეწველობისთვის იყენებს ეს ხელს შეწყობს შემცირდეს საგარეო ვაჭრობის ლიბერალიზაციის არახელსაყრელი შედეგები

საჭიროა ჩვენთანაც შემოღებულ და ოპერატიულად იქნეს გამოყენებული საერთაშორისო სტანდარტები 'ძრითი კანონმდებლობაში, ჯანდაცვაში, ეკოლოგიაში და სხვ. რომელთა დარღვევა მრეწველურად განვითარებული ქვეყნების მიერ განიხილება არაკეთილსინდისიერად კონკურენციის რანგში, რომელთაც მთელი რიგი შედეგები მოჰყვება ექსპორტიორებისათვის სასარგებლო იქნება პროდუქციის სერთიფიცირების თანამედროვე სისტემების დანერგვის დანქარება

ქართული პროდუქციის ექსპორტის წინსვლას 'ექსპ'ს ხელს ქართული პროდუქციის საეკსპორტო ნიშნების მასობრივო ფალსიფიკაციისაგან დაცვის თანამედროვე სისტემის ჩამოყალიბება

ყურადღებას იმსახურებს საექსპორტო ასოციაციების მოდელების შესწავლა და დანერგვა, რომლებიც ფართოდ გაერქმედა საზღვარგარეთ ისინი შეიძლება ჩამოყალიბდეს როგორც ერთფეროვანი (მაგალითად სანდელეულო), ისე შერეული ხაზით, რომელიც მოიცავს მზა პროდუქციის გაშვებას და გაცემას საექსპორტო ასოციაციების მთავარი თავისებურება ისაა, რომ საწარმოები (განსაკუთრებით მცირე ფირმები), რომლებიც გაერთიანდებიან ასოციაციაში, ინარჩუნებენ იურიდიულ და საწარმოო დამოუკიდებლობას, და ასოციაცია იღებს თავისთავზე ექსპორტისად ექსპორტიორის ფუნქციებს

საგარეო ვაჭრობის თანამედროვე მდგომარეობა, ექსპორტის სანდელეულო ორიენტაცია, სვამს სანდელეულო მიმართულების დაძლევის ამოცანას, რათა შეიცვალოს მასში მზა პროდუქციის წილი.

განსაკუთრებით აქტუალურად დგას საკითხი კონკურენციის განვითარების შესახებ საერთაშორისო ეკონომიკური ურთიერთობების სფეროში გარდამავალი ეკონომიკის ქვეყნისათვის, რადგან მსოფლიო ბაზარი უკვე ჩამოყალიბებულია და ახალი ნიშის მოძიება არ არის ადვილი უზარმაზარი მოცულობის, რაოდენობის და ნაკრების საქონლის მასისა და მომსახურების შედეგად, რომელიც ბრუნავს მსოფლიო ბაზარზე, ასევე სუბიექტთა დიდი რაოდენობის გამო აკონკურენცია ბევრად მკაცრია, ვიდრე შიდა ბაზარზე

პოსტსოციალისტური ქვეყნები ხეროზულ ხორთუდეებს ხვდებიან მსოფლიო ეკონომიკაში ჩართვის პროცესში გლობალურ ეკონომიკაში ინტეგრაციის შედეგები ბევრი მათგანისათვის აღმოჩნდა

არაერთგვაროვანი, ინტეგრაციის ეფექტიანობა კი სრულად არ არის ნათელი არსებული სისტემის სამეურნეო კავშირებიდან გამოხედვის შემდეგ ახალმა დამოუკიდებელმა სახელმწიფოებმა ვერ შეძლეს წარმატებულად ჩართულიყვნენ მსოფლიო სამეურნეო კავშირების ალტერნატიულ სისტემაში

ლიბერალიზაცია აღმოჩნდა მთავარი მიზეზი, რომელიც ხელს უშლის ამ ქვეყნებს ისარგებლონ თავისუფალი ვაჭრობის გრძელვადიანი მოგებით გახსნილობის სრულად არაკონკურენტუნარიან შიდა ბაზრებზე სტიმული მისცა ღრმა ეკონომიკურ დაცვას, რომელმაც გამოიწვია კონომიკის სტრუქტურული გარდაქმნის პარალიზება, რომელიც აუცილებელია ეფექტიანი საერთაშორისო სპეციალიზაციისათვის და რომელიც ხელს უწყობს შრომის საერთაშორისო დანაწილებიდან პოტენციური მოგების მიღების შესაძლებლობას.

საქართველოს საგარეო ეკონომიკურ ურთიერთობებზე, საგარეო სავაჭრო სტრატეგიის ფორმირებაზე ორმხრივ ფაქტორები ახდენს ზეგავლენას ერთი მხრივ გარე გარემო-გლობალიზებადი ეკონომიკა და მეორე მხრივ, შიდა გარემო - ეროვნული ეკონომიკის ბაზარზე ტრანსფორმირებადი სისტემა

საქართველომ ჯერ კიდევ ვერ შეძლო დამოუკიდებლობის მოპოვების შემდეგ დამკვიდრებული უარყოფითი სავაჭრო ხალხის აღმოფხვრა, რაც მნიშვნელოვან პრობლემას წარმოადგენს

მომსახურების ექსპორტის, უწინარეს ეოვლისა ტურიზმის ექსპორტის ხელშეწყობის საკითხი მუდმივად უნდა იდგეს დღის წესრიგში საქართველოს გაანხია უცხოელი ტურისტების მოსაზიდად ბუნებრივ-კლიმატური, არქიტექტურულ-ისტორიული და კულტურული თნოგრაფიული ცენტრები, სპორტული თუ სამკურნალო ტურიზმისათვის აუცილებელი ბუნებრივ-კლიმატური პირობები, თქვა

ტურიზმის დარგი კომპლექსურ განვითარებას საჭიროებს სხვა დარგებთან ერთად

სადღეისოდ არსებული მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის აღდგენა რეკონსტრუქციისათვის საჭიროა ინვესტიციების მოზიდვა და თანამედროვე დონეზე მათი გამართვა, ამისათვის აუცილებელია სპეციალური სახელმწიფო მიზნობრივი პროგრამის შემკვა და რელიზაცია.

საქართველოს საგარეო ვაჭრობის განვითარებაში მნიშვნელოვანი როლი უნდა ითამაშოს პრეფერენციითა განხორციელებული სისტემამ (Generalized System of Preferences – GSP), რომელიც საქართველოს აღნიშნული სისტემის წარმდგენ სახელმწიფოთა კმრავლესობა მიანიჭა

საქართველოდან ექსპორტირებული, პრეფერენციული რეჟიმის ქვეშ მოხვედრილი პროდუქცია ისარგებლებს პრეფერენციული ტარიფით, რაც შეამცირებს მის თვითღირებულებას და გაზრდის ქართული პროდუქციის კონკურენტუნარიანობას მსოფლიო ბაზარზე.

საქართველოს ემო-ში გაწვევრიანება არის მნიშვნელოვანი ნაბიჯი მსოფლიო ეკონომიკაში ინტეგრირებისათვის. ხვეწმა ქვეყანამ დროულად და მაქსიმალურად უნდა გამოიყენოს ყველა ის უპირატესობა და შეღავათი, რომელიც მიეცა მას გაწვევრიანების შემდეგ, რათა მოიზიდოს უცხოური კაპიტალი ეკონომიკის ყველა სფეროში ასამოქმედებლად

ემო-ს წვევრიობა, მართალია გვაძლევს 148 ქვეყნის ბაზარზე არადისკრიმინაციული ვაჭრობის საშუალებას, მაგრამ იგი ავტომატურად არ გვაძლევს ხვეწნი პროდუქციის კონკურენტუნარიანობის გარანტიას

რეალობამ დაადასტურა, რომ მხოლოდ დეკლარირებული თანასწორობა საერთაშორისო ვაჭრობაზე არ არის საკმარისი

განვითარებადი ქვეყნები ეკონომიკური, ტექნოლოგიური, ინსტიტუციური, მენეჯმენტში ნამორჩენილობის გამო ხშირად ფაქტობრივად ვერ სარგებლობენ ვაჭრობის დიპურალიზაციით ამკამად ძალიან მწვავედ დგას საერთაშორისო ინვესტიციების, კონკურენციის, სტანდარტების პრობლემა აუცილებელია ქვეყნის 'ძიგნიტ გაილიკრდეს მუშაობა ორი ძირითადი მიმართულებით

1 მწვარმეთა ორიენტირება და კარგი გატკბით, მათი "იძლევა" პროდუქციის ხარისხის მკვეთრი ამადლებისათვის საერთაშორისო სტანდარტების დონეზე ასევე მკაცრი ხომების გატარება ფალსიფიკაციისა და უხარისხო პროდუქციის წინააღმდეგ.

2. ყველა დონეზე უნდა გააქტიურდეს მუშაობა ცხოვე ქვეყნების ბაზარზე სამამულო პროდუქციის შედწვეადობის და დამკვიდრების უზრუნველსაყოფად საქონლით, მომსახურებით და ასევე ინტელექტუალური პროდუქციის ექსპორტის შემდგომი და მკვეთრი ამადლებისათვის მარტო ეკონომიკური სტიმულირება, არ არის საკმარისი აუცილებელია ავითვისოთ ასეთი პროდუქციით საერთაშორისო ვაჭრობის თანამედროვე ტექნოლოგიები

ახალი საუკუნის დასაწყისში საქართველო საერთაშორისო ცხოვრების სრულყოფილებიანი მონაწილე გახდა ეს უდიდესი ისტორიული მნიშვნელობის ფაქტია, საქართველოს საერთაშორისო ფუნქციის აღიარებაა ინტენსიური თანასწორ ვფლებიანი ურთიერთობები მსოფლიო თანამეგობრობის ქვეყნებსა და საერთაშორისო ორგანიზაციებთან საქართველოს შემდგომი პროგრესის უმნიშვნელოვანესი პირობაა

გამოყენებული ლიტერატურა

ლფიციალური საცნობარო მასალა

- 1 კანონი უცხოური ინვესტიციების შესახებ
- 2 საქართველოს საბაჟო კოდექსი
- 3 საქართველოს კანონი საბაჟო ტარიფებისა და გადასახადების შესახებ
- 4 ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაციასთან საქართველოს თანამშრომლობის მიმოხილვა. ემო-სთან ურთიერთობის სამმართველოს ინფორმაცია
- 5 საქართველოს სტატიტიკის სახელმწიფო დეპარტამენტის ინფორმაცია და გამოცემები
6. საქართველოს ეროვნული უსაფრთხოების კონცეფცია

ლიტერატურა

1. აბაიაძე მ., ვაჭრობის განვითარების ძირითადი მიმართულებანი საქართველოს რეგიონებში, საბაზრო ეკონომიკის ფორმირებისა და ფუნქციონირების პრობლემები საქართველოში, საქართველოს ეკონომიკის, მრეწველობისა და ვაჭრობის სამინისტროსთან არსებული ეკონომიკური და სოციალური პრობლემების სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის (სემესესსსკ-ის) შრომების კრებული, V ტომი, თბ, 2000
- 2 აბრალავა ა., ეროვნული ეკონომიკა და გლობალიზაცია, თბ, 2005
3. ასლამაზიშვილი ნ, საგარეო ვაჭრობა, თბ, 2003

4. ალექსიძე დ., ბერუნაშვილი თ., ლომიძე ლ., ლომიძე თ., მჭედლიშვილი ვ., თბ., 2002, პრეფერენციების განზოგადოებ კლასისტემა GSP, საქართველოს საგარეო საქმეთა სამინისტრო, კანადის საერთაშორისო განვითარების სააგენტო (CIDA), „სავაჭრო პოლიტიკისა და სამართლის ცენტრი“ (CTPL- Georgia)
5. ასათიანი რ., საქართველოს ეკონომიკა წარსული, აწმყო, პერსპექტივები, თბ., 2002
6. ასლამაზიშვილი ნ., საერთაშორისო ვაჭრობა, თბ 2003
7. ამბლლობელი დ., საქართველოს საგარეო ვაჭრობა, საქართველოს სტრატეგიული კვლევებისა და განვითარების ცენტრი, ბიულეტენი, 1998, №14
8. ბასილია თ., სილაგაძე ა., ნიკაიძე თ., პოსტსოციალისტური ტრანსფორმაცია: საქართველოს ეკონომიკა XXI საუკუნის მიჯნაზე, თბ., 2001
9. ბერუნაშვილი თ., ლომიძე ლ., მჭედლიშვილი ვ., პრეფერენციათა განზოგადებული სისტემა GSP, საქართველოს საგარეო საქმეთა სამინისტრო, თბ., 2002
10. გედევანიძე მ., ოზბეთელაშვილი ვ., ზუბიაშვილი მ., ვაჭრობასა და მომსახურების სხვა სფეროში კერძო სექტორის განვითარების ტენდენციები, საბაზრო ეკონომიკის ფორმირებისა და ფუნქციონირების პრობლემები საქართველოში, სემპლუსსკის შრომების კრებული, V ტომი, თბ., 2000
11. გელაშვილი მ., ინვესტიციური გადაწყვეტილების მიღება როგორც სოციალური მოვლენა, საბაზრო ეკონომიკის ფორმირებისა და ფუნქციონირების პრობლემები საქართველოში, სემპლუსსკის შრომების კრებული V ტომი, თბ., 2000
12. გოგოხია რ., შერეული ეკონომიკური სისტემები, თბ., 2001

- 13 გრიშკაშვილი ა., გარდამავალი ეკონომიკის ქვეყნები და ევროპული ინტეგრაცია, თბ., 2005
14. დუნიძე ნ., საგარეო ვაჭრობის ორგანიზაცია, საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი, თბ., 2003
- 15 ექსპორტის ცნობის ფურცელი, საქართველოს ექსპორტის ხელშეწყობის სააგენტო, 2003 №3
16. ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაცია და საქართველო, საქართველოს საგარეო საქმეთა სამინისტრო, თბ., 2002
- 17 თათულაშვილი ვ, კაპიტალის საზღვარგარეთ “ტაქცივისა” და მასზე მოქმედი ფაქტორების ანალიზი, უ მაკრო-ეკონომიკა, 2002, №2 (51)
- 18 თოდუა გ., ადამ სმითი და თანამედროვე საერთაშორისო ეკონომიკის აქტუალური საკითხები, თბ., 2000
- 19 თოდუა გ., ეროვნული ფაქტორის როლი საერთაშორისო ეკონომიკაში და თანამედროვეობა, უ ეკონომიკა, 1997, №8-10
20. თოდუა გ., მდგრადი ეკონომიკისა და შეფარდებითი უპირატესობის ერთიანობის საყოველთაო კანონი, ეკონომიკა, 1996, №12
21. თოდუა გ., ადამ სმითი და თანამედროვე საერთაშორისო ეკონომიკის აქტუალური საკითხები, თბ., 2002
22. თოდუა გ., ეროვნული ფაქტორის როლი საერთაშორისო ეკონომიკაში და თანამედროვეობა, ეკონომიკა, 1997, №8
- 23 თოდუა გ., მდგრადი ეკონომიკისა და შეფარდებითი უპირატესობის ერთიანი საყოველთაო კანონი, ეკონომიკა, №12, 1996
- 24 თოდუა გ., საქართველო და “ლეხეფერ” დოქტრინის მოქმედება თანამედროვე საერთაშორისო ეკონომიკაში, უ მაკროეკონომიკა, 1998, დეკემბერი

25. თვალტრფლიძე ა., კერვალიშვილი პ., გვიგია დ., ესაკია ს., ხანაძე ს., საქართველოს ეკონომიკური განვითარების პრიორიტეტები. ანალიზი და უახლოესი პერსპექტივა, თბ., 2002
26. თოლორდავა უ., გლობალიზაცია და ეროვნული ეკონომიკა, ეკონომიკა, 2003, №7-8,
27. თურნავა ნ., ეკონომიკის ფუნქციონირების 2001 წლის შედეგები პრობლემები, პერსპექტივები, ეკონომიკა, 2002, №3-4
28. კაკაბაძე ვ., საგარეო ვაჭრობა, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემია, პაატა გუგუშვილის სახელობის ეკონომიკის ინსტიტუტი, თბ., 2004
29. კაკაბაძე ვ., ხუსკივაძე მ., საქართველოს ეკონომიკა საგარეო ვაჭრობის კრიზისში, ხარისხის მართვის უნივერსიტეტი, თბ., 2004
30. კაკაბაძე ვ., ქართველიშვილი დ., საგარეო ვაჭრობის რეკულერება საერთაშორისო ხელშეკრულებათა მექანიზმით ე. მაკრო-ეკონომიკა, 2003, №4 (65)
31. კაკაბაძე ვ., საქართველოს საგარეო ვაჭრობის რეკულირების სრულყოფის ამოცანები, პოსტსაბჭოური ქვეყნის ეკონომიკის განვითარების თეორიული და პრაქტიკული ასპექტები საქართველოს მაგალითზე, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემია, პ. გუგუშვილის სახელობის ეკონომიკის ინსტიტუტი, თბ., 2002
32. კაკაბაძე ვ., ქართველიშვილი დ., საგარეო ვაჭრობის რეკულირების საკითხები საქართველოში, ეკონომიკა №1-2, 2003
33. კაკაბაძე ვ., საგარეო ვაჭრობის მაკროეკონომიკური რეკულირების მექანიზმები, საბაზრო ეკონომიკის განვითარების პრობლემები საქართველოში, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემია, პ. გუგუშვილის სახელობის ეკონომიკის ინსტიტუტი, სამეცნიერო შრომების კრებული, ტომი III, თბ., 2003

- 34 კასრაძე ნ, უცხოური ინვესტიციების მოზიდვის პერსპექტივები საქართველოს ეკონომიკისა და სოციალურ სფეროებში, საბაზრო ეკონომიკის ფორმირებისა და ფუნქციონირების პრობლემები საქართველოში, სემეცესსსკ-ის შრომების კრებული, V ტომი, თბ., 2000
- 35 კრუგმანი პ, ოფსეილდი მ, საერთაშორისო ეკონომიკა თეორია და პოლიტიკა, თბ., 2000
- 36 ლინდერტი პ, საერთაშორისო ეკონომიკა, თბ., 2001
- 37 მელია მ, ახალი საბაზო პოლიტიკის პრინციპები, ქ მაკრო-მიკრო ეკონომიკა, 2001, №3 (40)
- 38 მენქიუ გ, ეკონომიკის პრინციპები, თბ., 2000
39. მოხესიანი ა, ოგნივკევი ს, მსოფლიო ეკონომიკა, წიგნი I, თბ., 2003
- 40 მოსიაშვილი ვ, საქართველოს ეკონომიკური პროგრესის პროგნოზული პარამეტრები და მათზე შემოქმედების მექანიზმი, ქ ეკონომიკა, 2002, №1-2
- 41 მოსიაშვილი ვ, ეკონომიკური კრიზისის დაძლევის მნიშვნელოვანი ფაქტორი, საბაზრო ეკონომიკის ფორმირების და ფუნქციონირების პრობლემები საქართველოში, სემეცესსსკ-ის შრომების კრებული, V ტომი, თბ., 2000
- 42 მოხსენება მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციაში საქართველოს გაწვევრიანების შესახებ, საქართველოს საბიუჯეტო იფისი, თბ., 2000
- 43 მსოფლიო ეკონომიკა, გ თოდუას და შვეშაპიძის რედაქციით, თბ., 2001
- 44 ნათელაური ი., საგარეო ეკონომიკური კომპლექსის ფუნქციონირება და განვითარება გარდამავალ ქვეყანაში მცირე ღია ეკონომიკით (საქართველოს მაგალითზე), თბ., 2004

45. ოხანაშვილი ნ., მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაცია და საქართველო, საქართველოს სტრატეგიული კვლევებისა და განვითარების ცენტრის ბიულეტენი, 1999 №2
46. პაპავა ვ., რას მოგვეცემს გადასახადების შემცირება? ქ. მაკრო მიკრო ეკონომიკა, 2001, №4 (41)
47. პაპავა ვ., პოსტკომუნისტური კაპიტალიზმის პოლიტიკური ეკონომია და საქართველოს ეკონომიკა, თბ., 2002
48. რუხაია ფ. საბაჟო ტარიფების დამცავი ფუნქციის შესახებ, ეკონომიკა, 2003, №5-6
49. სამახსოვრო საქართველოს საერთაშორისო სავაჭრო რეკომენდაცია საქართველოს სავაჭრო პოლიტიკისა და სამართლის საერთაშორისო ცენტრი, თბ. 2004.
50. საქართველოს ეკონომიკის მიმართულელები, კონომიკური პოლიტიკისა და სამართლებრივი საკითხების ქართულ-ევროპული საკონსულტაციო ცენტრის კვარტალური მიმოხილვები
51. საქართველოს ეკონომიკური და სოციალური განვითარების ინდიკატური დაგეგმვის მეთოდოლოგია, თბ., 2003
52. საქართველოს ეკონომიკური უსაფრთხოების კონკეფცია, ვალერიან მეღვაძის სახელობის სოციალურ-ეკონომიკური და რეგიონალური პრობლემების სამეცნიერო კვლევითი ინსტიტუტი, თბ. 2003
53. საქართველოს ვაჭრობის და მომსახურების ტენდენციები. საქართველოს ეკონომიკის, მრეწველობის და ვაჭრობის სამინისტრო თბ., 2003
54. სახაროვი რ., ცოტაძე ა., ნარმანია დ. საგადასახდელო ბალანსის მდგომარეობა საქართველოში, საქართველოს სტრატეგიული კვლევებისა და განვითარების ცენტრი, ბიულეტენი, 2003, №79

- 55 სხირტლძე მ, მეცნიერებისა და ტექნოლოგიების განვითარების თავისებურებანი გარდამავალი ეკონომიკის პირობებში, საბაზრო ეკონომიკის ფორმირებისა და ფუნქციონირების პრობლემები საქართველოში, სემესესპსკის შრომების კრებული, V ტომი, თბ., 2000
- 56 სოფრომაძე ბ., საქართველოს საბაჟო საქმიანობის ნორმატიული ბაზა, უ მაკრო-მიკრო ეკონომიკა, 2002 №1 (50)
- 57 ყორღანაშვილი ლ., საერთაშორისო ბიზნესი, თბ., 1998
- 58 ყორღანაშვილი ლ., საერთაშორისო სავაჭრო ეკონომიკური ურთიერთობები, თბ., 1997
- 59 ფიშერი ს., ბეგი დ., დორნბუში რ., ეკონომიკა, თბ., 1999
- 60.ნიკვაიძე თ., ეკონომიკური სტრატეგიების დიოგისტიკა და პროგრამირება ალტერნატიული პოლიტიკა გლობალიზაციის გამოწვევების საპასუხოდ საბაზრო ეკონომიკის ფორმირების და ფუნქციონირების პრობლემები საქართველოში, სემესესპსკის შრომების კრებული, VI ტომი, თბ., 2001
- 61 წიკლაური მ, ხმაღაძე კ საქართველოში მცირე და საშუალო ბიზნესის განვითარების მიმართულებები, საბზრო ეკონომიკის ფორმირების და ფუნქციონირების პრობლემები საქართველოში, სემესესპსკის შრომების კრებული, V ტომი, თბ., 2000
- 62 ჭითანავა ნ., საქართველოს ეკონომიკის განვითარების ტენდენციები და ორიენტირები, უ მაკრო-მიკრო ეკონომიკა, 2004, №2(75)
- 63.ჭითანავა ნ, საბაზრო ეკონომიკის რეგულირება, I ნაწილი, თბ., 1995
- 64.ჭითანავა ნ, გარდამავალი პერიოდის სოციალურ-ეკონომიკური პრობლემები, II ნაწილი, თბ., 1999

65. ჭითანავა ნ, გარდამავალი პერიოდის სოციალურ-ეკონომიკური პრობლემები, III ნაწილი, თბ., 2001
66. ჯოლია გ, საერთაშორისო ეკონომიკური კრთოქრთობები, თბ., 2002
67. Абасов ЧМ. Основные направления формирования внешне экономической политики Азербайджана, Б., 1994
68. Богомолов О, Сложный путь интеграции России в мировую экономику ж. МЭ и МО, 2003, №9
69. Бураковский И, Теория международной торговли, К., 1996
70. Галжиев Ш., Азербайджан на пути к мировому сообществу стратегия внешне экономического развития, К., 2000
71. Залашвили В., Торгово-политические инструменты ВТО, ж. МЭ и МО, 2002 №8 .
72. Зуев А., Мясникова Л., Глобализация аспекты о которых мало говорят ж. МЭ и МО, 2004, №8
73. Иноземцев В., Кузнецова Е., Возвращение Европы объединенная Европа на пути к лидерству в мировой политике, ж. МЭ и МО, 2002, №4
74. Кембелл М., Макконнелл Р, Стенли Л. Брю, Экономика, Т. I Г 2, М., 1992
75. Киреев А., Платежный баланс, международная экономика, часть II, М., 2003
76. Киреев А., Тарифные методы регулирования международной торговли, часть I, М., 2002
77. Колесов В., Кулаков М., Международная экономика, Московский государственный университет им М.В. Ломоносова, М., 2004
78. Кругман ГП Обетфельд М, Политика международной торговли, международная экономика, М., 2004

79. Мукерджи А., Внедрение нормативов ВТО: проблемы развивающихся стран, ж. МЭ и Мо, 2003, №6
80. Опыт стран-членов ВТО по защите таможенных интересов на внутреннем и внешнем рынках, ж. МЭ и Мо, 2002, №8
81. Портер М., Международная конкуренция М., 1993
82. Переходная Украинская экономика: этапы и перспективы. Под ред. проф. А.Фитипенко и проф. В.Банерги (США), изд. Академия, 1996
83. Рикардо Д. Началу политической экономики и социального обеспечения, соч. в 3 т. т. I, М., 1995
84. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов М., 1962
85. Чугров С., Глобализация, Модернизация или Индустриализация?, ж. МЭ и Мо, 2002, №4
86. Щебарова Н., Государственное регулирование (соотношение свободы торговли и протекционизма), ж. МЭ и Мо, 2003, №3
87. Щебарова Н., Эволюция внешнеторговой политики, Внешнеторговая политика, М., 2003
88. Ширай В.И., Мировая торговля, ее структура и тенденций развития, ж. МЭ и Мо, М., 2003
89. Agreement on Trade Relations Between The United States of America and the Republic of Georgia, [Http://170.110.214.18/tcc/data/commerce.html/TCC-Documents/Georgia Agreement](http://170.110.214.18/tcc/data/commerce.html/TCC-Documents/Georgia%20Agreement)
90. Business Guide to the World Trading System, International Trade Centre UNCTAD/WTO and Commonwealth Secretariat 1999
91. Business Guide to Trade Remedies in the United States, International Trade Centre, Geneva 2003

- 92 Decree of Georgian Parliament Concerning the Law of Georgia "On Investment Activity, Promotion and Guarantees", <http://www.tech.org.ge/INVEST.html>
93. Developing countries in World Trade, Trade and Development Report, United Nations Conference on Trade and Development, New York and Geneva, 2002
94. Development Strategies in Semi-industrial Economies /Ed. by Balassa B Batimore and London, 1982
- 95 Effective use trade organizations, <http://www.ladas.com/Trademarks/Traditional Rights/Tradit 24.html>
- 96 El-Agraa M.Ali., The European Union Economics and Policies, Seventh Edition, England, 2004
97. EU-Georgia Relation, <http://auropa.eu.int/comm/external-relations/georgia/intro/>
98. Expanded northern key economic region should play vital role PM, <http://www.nhanden.org.vn/english/20030716/bai-news1.html>
99. External Trade – Methodolog, <http://www.czso.cz/eng/edicnplan.nsf/010103-2003-external-trade-methodology>
100. Foreign Trade, <http://www.insse.ro/metod/eng/comertexte.htm>
101. Foreign economic policy, http://www.minted.am/en/bilateral_convention.html
102. Georgia state trade profile, <http://answers.google.com/answers/threadview?id=353915>
103. Georgia Benefits from Exports, U.S Department of Commerce, International Trade Administration, August, 2001
104. Ganesan A.V , Strategic Options Available to Developing Countries with Regard to Amultilateral Agreement on Investment, UNCTAD, N°138 April, 1998
105. Georgia An Integrated Trade Development Strategy. Document of the World Bank, November 5, 2003

106. Georgia – Investment Climate, <http://www.sakartvelo.com/Files/Economy/invest.html>
107. Globalization, Growth and Poverty; Buildings and Inclusive World Economy, Wash., The World Bank Group, 2001
108. Hare G, Paul Policy during the transition lessons from the 1990 s, Heriot_Watt University, July ,2000
109. Hecksher E F. The Effect of Foreign Trade on the Distribution of Income. Readings in the Theory of International Trade In Blackston series of republished articles on economics, N4
110. Hoffman U., Clear and Effective Trade Measures in Multilateral Environmental Agreements and Their Compatibility with the Rules of the Multilateral Trading System, UNCTAD, Singapore, 16 may 2002
111. How do Companies in the Republic of Georgia Finance Their trade/investment deals?
<http://www.bisnis.doc.gov/bisnis/fg2003/Georgia/Georgia.htm>
112. List of International Agreements and Trade Ratified by the Parliament of Georgia, <http://www.parliament.ge/PaRL-99/committees/>
113. Making Global Trade Work For Reorle, MNDP,WALLACE CLOBAL FUND for a sustainable future, New York 2003
114. Members and observers, http://www.wto.org/english/thewto_ewhatis_e/tif_e/orgb_e.htm
115. McDonald A.Bruce, Intellectual property protection in the republic of Georgia, <http://ourworld.compuserve.com/home-pages/usa/erdt/414.htm>
116. Ohlin B. Interregional and International Trade. Cambridge (Mass) Harvard University Press 1967
117. Privatization, http://www.oey_tiftis.org.ge/economic%20sectors.htm
118. Republic of Georgia Commercial Overview,<http://www.Bisnis.doc.gov/bisnis/ country/9906 gacomov.htm>

119. Republic of Georgia Key Economic Indicators, <http://dostanlip.uic.edu/ERC/economics/trade-reports/1993/Georgia.htm/>
120. Russia-Economic & Trade Overview – Part 2 (2), <http://www.ulfsbo.nu/usser/Bisnis-2.html>
121. Samuelson P.A. Factor Proportions and The Heckscher-Ohlin Theorem, Economic Journal, 1948, June
122. Trade development report, 2000, united Nations Conference on trade and development
123. The least developed countries Report 2004, prepared by the UNCTAD secretariat, New York and Geneva, 2004
124. Trade and Development Report, United Nations Conference on Trade and Development, New York and Geneva 2001
125. Technology, Trade and Commerce Agency, http://www.lao.ca.gov/analysis/2003/general-govt/gen_21_2920_anl03.htm
126. Trade (Imports, Exports and Trade Balance) with Georgia, <http://www.census.gov/fpreign/tradebalance/C4633.html>
127. Trade and Development Report, Report by the Secretariat of the United Nations Conference on Trade and Development, New York and Geneva, 2003
128. Vernon R, International Investment and International Trade in the Product Life Cycle, Quarterly Journal of Economics, 1966, N5
129. World Investment Report 2004, The shift towards services, united Nations Conference on Trade and Development, New York and Geneva 2004
130. WTO - World Trade Organisation, [http://www.bmaad.gov.at/new.php?f_id=92 & LNC=en](http://www.bmaad.gov.at/new.php?f_id=92&LNC=en)

3 *[Signature]*
15.11.05

1

შპს "საერთაშორისო სანაირული ქარხანის მიწისძვრა"

კოდი	პროცენტის დასახელება	2000	2001	2002	2003	2004	დანართი №1
		2000	2001	2002	2003	2004	ათასი აშშ დოლარი 2005 წ. თანგარი- სტატისტიკური
-	შპს "საერთაშორისო სანაირული ქარხანის მიწისძვრა"	39695,4	28387,9	42819,6	74352,3	99826,2	76159,8
0101	ცემენტი, ვირები, ჯირბები და ჯირბეხები, ცოცხალი	-	0,5	-	-	-	3,0
0102	მსხვილფეხა რქოსანი პორუტევი ცოცხალი	-	-	-	-	-	0,1
0104	ცხენები და თხები ცოცხალი	5,1	-	0,1	-	-	-
0105	შინაური ფრინველი ცოცხალი	-	-	7,5	21,0	-	-
0106	სხვა ცოცხალი ცხოველები	3,0	9,7	4,8	7,9	0,7	0,5
0201	ხორცი მსხვილფეხა რქოსანი პორუტევის, ახალი ან შუენული	-	-	-	-	1,0	7,8
0202	ხორცი მსხვილფეხა რქოსანი პორუტევის, გაყინული	81,3	118,6	303,1	154,9	12,2	0,2
0203	ხორცი ღორის ახალი, შუენული ან გაყინული	-	-	-	40,5	14,5	4,5
0204	ხორცი ცხენის ან თხის, ახალი, შუენული ან გაყინული	-	-	-	-	0,2	1,2
0206	კვების სუბპროდუქტები მსხვილფეხა რქოსანი პორუტევის, ღორების, ცხენების და სხვა	-	-	-	-	0,0	-
0207	ხორცი და კვების სუბპროდუქტები შინაური ფრინველის ახალი, შუენული ან გაყინული ღორის ქონი, მკვამ ხორცი საკვებად	221,9	62,7	1739,5	248,8	810,9	343,4
0209	გამოქალაქებებული და შინაური ფრინველის ქონი	-	8,3	-	-	-	-
0210	ხორცი და ხორცის საკვები სუბპროდუქტები, დამარილებული, გამომწობალი ან შუბილილი (ციცხალი თევზი)	-	-	-	-	5,6	5,0
0301		-	-	-	-	-	0,6

კოდი	შ.კ.ს. ახალი ან შეყვანილი	2007	2008	0,9	214,2	99,7	021,2
0303	თევზი გაყინული	60,8	64,9	25,1	64,2	94,4	180,2
0304	თევზის ფილა ან თევზის სხვა ხორცი	-	-	-	-	0,8	-
0305	ახალი, შეყვანილი ან გაყინული თევზი სხვა, დამარილებული ან მარილწყალში, შეზოლილი	20,9	1,5	9,3	6,5	10,9	20,7
0307	მომწეპები და წლის სხვა უხერხებლოები რძე და ნაღები, შეუსქვლებელი და შაქრის დანატების გარეშე	28,2	69,4	73,8	64,0	8,1	-
0401	რძე და ნაღები, შესქვლებული ან შაქრის დანატებით	6,2	1,3	-	4,9	16,6	2,6
0402	რძის შრატი, შესქვლებული ან შაქრის დანატებით	20,9	20,2	17,4	28,2	4353,0	1074,1
0403	რძე, იმეურები, კეფირი	6,2	-	-	-	0,9	1,2
0404	რძის შრატი, შესქვლებული ან შესქვლებული	-	-	-	-	0,0	0,0
0405	ნაღების კარაქი და რძის სხვა ცხიმები, რძის კასტები	-	-	792,2	100,4	33,6	72,3
0406	ყველი და ხაჭო	3,3	-	7,3	21,5	14,4	27,3
0407	ფრინველის კვერცხი, ნაკვთი, ახალი, დაკონსერვებული ან მისამრული	-	-	-	-	1,6	2,9
0409	ნატყრაღერი თაფლი	6,3	2,3	-	4,3	11,8	6,8
0506	ძელები და რქის ღერი: ამ პროდუქტების უხედილი და ნარჩენები	-	-	-	0,0	-	0,0
0507	სიღლის ძეხვი, კუს ჯაგანი, რქები და სხვა ცხოველური წარმოშობის ჯირკვლები და სხვა პროდუქტები	-	0,2	-	-	-	-
0510	ცხოველური წარმოშობის პროდუქტები, სხვა	-	-	0,0	-	-	-
0511	აფილას დაუსხველებელი	-	-	0,0	-	-	-
0601	ბადამები, ტუბერები, ფესვიანი ტუბერები და სხვა	153,6	99,0	169,6	181,6	143,1	181,3
0602	სხვა (ყოჩხალი მცენარეები, კალმები და გაფანაქრები, სოკოს მიკელიუმი	54,0	11,8	4,4	19,5	324,7	50,6
0603	მოჭრილი ყვავილები და კორები	0,9	1,3	9,9	8,8	1,3	8,3
0604	ყოლილები, ტრეუები და მცენარეების სხვა ნაწილები	7,8	3,6	1,1	0,6	2,4	0,9

0701	კატორღული, ახალი ან შეკრული	135,9	-	-	379,3	359,2	0,0
0702	პომიდორი, ახალი ან შეყრული	33,9	-	1,2	508,9	-	-
0703	ხახვი თეთრი, ხახვი-შავლიტი, პრასი, წიორი და სხვა ხახვისებური ბოსტნული	1,2	-	48,5	24,1	4,8	3,5
0704	კომბოსტო თეთრი, კოფრება, ბრიკოლი და სხვა	-	-	-	1,3	0,6	17,3
0705	საღვანე და ვარდკაჭკა	8,4	13,1	4,8	0,1	0,5	0,3
0706	სტაფილი, თაღვამი, ჭარხალი და სხვა ანალოგიური საკვებად ვარდის ძირნაყოფები	82,9	314,7	315,0	283,9	187,4	185,9
0707	კიტრი და კონინშინი, ახალი და შეყრული	-	-	1,1	1,9	0,8	1,2
0708	პარკოსანი ბოსტნული, დაჭურული ან დაჭურვები, ახალი ან შეყრული	-	-	-	0,8	0,2	0,2
0709	ბოსტნული სხვა, ახალი ან შეყრული	210,7	9,1	15,6	12,9	32,2	108,2
0710	ბოსტნული გაყრული	79,7	128,0	270,5	46,3	0,1	71,2
0711	ხანძიკლე შენახვისათვის დაკონსერვებული ბოსტნული	-	-	1,7	-	0,3	25,1
0712	ბოსტნული გამშარი, მთელი, დაჭრილი, შემფრთხი დაშუშვების გარეშე	7,4	9,3	13,3	10,1	5,4	0,0
0713	პარკოსანი ბოსტნული გამშარი	0,3	-	-	4,8	1,8	0,0
0802	კაკალი სხვა, ახალი ან გამშარი	19318,3	9843 5	6747,9	12557,5	17691,2	32276,4
0803	ბანანები, პლანტაინების ჩათვლით, ახალი ან გამშარი	7,9	16,5	314,2	488 8	633,9	20,3
0804	ფინიკი, ლეჯვი, ანანასი, აფრიკაი, გუაიავა, მანგი და მანგოსტანი	2450 1	1806,5	1556,9	2131 6	2620 4	237,7
0805	კიტრების ნაყოფი ახალი ან გამშარი	1 1	-	-	-	0,7	0,5
0806	ყურბენი, ახალი ან გამშარი	-	-	-	-	0,9	0,8
0807	ნესვი, სანაშინი და პაპაია, ახალი	69 2	17,3	37,3	87,6	177,1	105,4
0808	გაშლი, მშხალი და კომბო, ახალი	-	-	-	-	-	-
0809	პარტაბი, აფრალი და ბალი, აჭამი, ქლიავი და ლეჯონი, ახალი	42,4	-	27,8	30,0	22,4	128,8
0810	ნაყოფები სხვა, ახალი	184 3	151 6	420 4	475,2	116,8	2,2

0811	ნაყოფი და კაბალი შაქრის დამატებით ან მის გარეშე	-	-	-	31,3	24,3	43,4	0,5	0,0
0812	ხილი და კაბალი, დაკონსერვებული	-	-	-	45,6	17,7	-	-	-
0813	ხაშუკლე შენახვისათვის	-	-	-	94,7	72,1	134,3	20,3	2,2
0801	ნაყოფები გამამარი	-	1,3	-	37,1	5,7	10,5	76,9	1,4
0801	ჭაჭა, მოხალეული ან მოუსხალაყო	-	0,0	-	-	-	-	-	-
0902	ჩაი, არიმბიტზეული ან არარიმბიტზეული	-	5855,1	-	8089,4	4654,9	4365,3	3739,0	2131,3
0903	მაძე	-	1,2	-	-	-	-	-	-
0904	პოლპილი	-	0,0	0,1	-	0,1	0,2	0,2	0,6
0905	ვანილი	-	-	-	-	-	-	0,0	0,0
0908	ჯაჭვი, ზაციის და ილი	-	-	-	-	-	0,6	-	2,8
0909	თესლი ანისულის, იუნურას, ცერეოს, ქინის და სხვა თესვები	-	-	-	-	9,8	-	-	-
0810	კოჭა, ზაფრანი, ურჯი, დაფნის ფოთილი,	-	-	-	-	-	-	-	-
1001	კარი და სხვა საინფუზიები	-	1142,0	1000,3	1178,2	1157,8	1345,1	-	1887,2
1003	ხორბალი და მესლინი	-	1176,1	1295,6	6575,9	10745,5	22817,2	-	3851,3
1005	სიმინდი	-	1,6	-	-	-	13,6	-	-
1006	ბინძეი	-	5,7	6,5	-	1,0	170,5	177,0	528,8
1007	სორგო მარცვლოვანი	-	0,3	-	-	-	2,4	0,3	-
1008	წიწიბურა, ფიჭვი და თესლი ჩიტფესასი;	-	0,4	-	-	-	-	-	-
1101	სხვა მარცვლოვანი	-	1742,1	1205,2	-	-	15,6	0,3	0,2
1102	ფეხილი ხორბლის ან ხორბალ-კეკვის ფეხილი სხვა მარცვლოვლის	-	-	-	-	0,0	9,0	1,2	1,4
1103	ბურღული, ფეხილი უხეჩად დაფუძლი და მარცვლოვლის გრანულები	-	-	-	-	-	-	10,0	0,0
1104	მარცვლოვანი ღაცხილი ან დამსხვრული	-	100,8	-	-	-	28,8	407,5	0,1
1105	კარტოფილის ფეხილი, ფხვილი, ფანტელები, ტრანსლუები და აბები	-	0,1	-	-	-	-	4,4	316,9
1106	წინადად და უხეჩად დაფუძლი ფეხილი და ფეხილი გამამარი პარკოსანი	-	-	-	-	-	-	-	0,1
1107	ბოსტნეულისგან	-	-	-	-	-	-	-	-
1108	ილიაი მოხალეული ან მოუსხალაყო	-	57,6	21,2	-	-	39,9	110,0	183,5
1107		-	-	-	-	-	-	60,7	133,9

1201	სოფლის მარცვლი, დამსხვრეული ან დაუმსხვრეველი	-	7,9	-	-	-	-	-	-
1202	ბრეჟისი	-	-	-	-	-	-	-	0,0
1206	მუსეუმბორის თესლი, დამსხვრეული ან დაუმსხვრეველი	1,4	-	8,1	8,0	9,1	-	-	-
1207	სხვა ზეთოვანი კულტურების თესლი და ნაყოფი, დამსხვრეული ან დაუმსხვრეველი ფენილი წინადად და უსეზღ დაფენული, ზეთოვანი კულტურების თესლის ან ნაყოფისაგან	1,9	20,9	-	-	3,8	-	-	698,4
1208	თესლი, ნაყოფი და სხივები დასათესად	327,7	-	-	-	-	-	-	26,2
1209	მცენარეული პარფორმების, ფარმაცეპტული და ანალიოგური ნივთბოსათვის	708,2	488,3	410,5	800,9	850,9	-	-	259,9
1211	ფარმაცეპტული ნივთბოსათვის	154,3	203,7	144,6	184,6	137,7	-	-	106,4
1212	პარფორმების ხის ნაყოფი, ნაყოფის კურკები და ბუდეები	-	0,2	-	-	-	-	-	-
1214	თვალგამურა, პორტუგელის საკვები კორნაყოფები და ანალიოგური საკვები საშუალებები	-	0,0	-	-	-	-	-	-
1302	მცენარეული წვენები და კმტრატები	5,0	1,3	12,3	108,0	84,7	-	-	115,1
1401	მასალები მცენარეული წარმოშობის, ძირითადად დასაწნავად გამოისყენებელი	4,4	4,8	8,7	12,3	41,6	-	-	27,9
1404	მასალები მცენარეული წარმოშობის, სხვა ადგილას დაუნიხლებელი	-	0,0	-	-	-	-	-	-
1501	(ქიმი ღირისა და ცხიმი შინაური ფრინველის (ქიმიები, კონები და მათი ფრაქციები, თევზის ან ზღვის მუხრეწორების	-	-	-	-	-	-	-	0,0
1504	ზეთი ზეთოვნისა და მისი ფრაქციები	-	-	-	-	11,0	-	-	153,3
1509	სხვა ზეთები და მათი ფრაქციები	-	-	-	-	0,0	-	-	0,0
1510	ძირითად ზეთისბოლოსაგან	-	0,0	-	-	0,0	-	-	25,1
1512	ზეთი მცენარეობის, ალისარქელის ან ბამბისა და მათი ფრაქციები	3,4	-	-	84,2	679,4	-	-	0,7
1515	(ქიმიები სხვა და ქიმიები მცენარეული ზეთები და მათი ფრაქციები	-	7,8	20,2	15,8	5,9	-	-	6,6

	ცხოვრი და ზეობი, ცხოველური ან მცენარეული	0,7	-	-	12,4	9,8	0,4
1517	მარგარიტი	23,2	42,0	36,9	38,6	2,8	0,1
1518	ცხობი და ზეობი ცხოველური ან მცენარეული და შაიი ფრაქციები	5,1	-	0,7	-	-	0,1
1801	ძევი და ანალოგური პროდუქტი სორცის, სორცის სუბპროდუქტების ან სისხლსაგან	22,5	3,4	4,2	-	4,9	5,1
1802	შხა ან დაკონსერვებული პროდუქტი სორცის, სორცის სუბპროდუქტებისაგან, სხვა თევზი შხა ან დაკონსერვებული ხიზოლალა ზუბინსაირებისა	32,7	58,7	23,2	40,6	51,2	0,5
1804	შხა ან დაკონსერვებული კობოსებრი, შხა ან დაკონსერვებული კობოსებრი, მილქსები და წულს სხვა უზერსემლოები	12,1	13,2	9,0	14,3	46,3	11,1
1805	შაქარი	2743,6	3017,0	13562,9	33974,0	34288,0	23271,5
1702	შაქარი სხვა სახეობების	3,8	-	-	-	-	-
1703	ბავაღი, მიღებული შაქრის ამქტრაქციის ან რაფინირების უფლება	1,8	3,6	-	-	-	9,9
1704	საკონდიტორ ნაწარმი შაქრისაგან, რომლებიც არ შეიცავენ კაკოს	94,9	146,7	222,1	365,6	1634,7	687,5
1803	კაკო-პასტა, ცხობაცალელი ან ცხობაცალელი	-	-	-	-	-	8,9
1805	კაკო-უნქილი შაქრის ან სხვა დამატებული ნივთიერების დამატების გარეშე	0,2	1,5	0,0	0,2	-	0,0
1806	შოკოლადი და კაკოს შემცველი კეების სხვა შხა პროდუქტები	12,1	130,7	578,6	955,5	1570,7	613,7
1801	ალაის ამქტრაქტი	13,9	61,7	48,3	65,1	34,0	65,1
1802	საბავარი, შაკირინი, შერმაშული, არჩია და სხვა	34,4	61,8	83,1	132,8	38,6	0,5
1804	კეების შხა პროდუქტები, მიღებული პურული მარცელირების კაფეებით ან მოხალეთი	3,0	5,7	-	638,3	-	0,3

1905	უბრი, უწყობლოანი საკონსტრუქციო ნაწარმი, შპარღაზი, ნამცხვარი და სხვა პურფუნქციონური	110,4	25,7	5,9	3,1	23,9	2,8
2001	ბოსტნეული, კაკალი და მცენარის საცხებად ვარგისი სხვა ნაწილები, მზარეო დამზადებული	22,2	3,6	6,2	90,7	106,5	30,2
2002	პიშიორი ძროხის ან ძროხების დამატების გარეშე დამზადებული ან დაკონსერვებული სიკო ძროხის ან ძროხების დამატების გარეშე დამზადებული ან დაკონსერვებული	17,5	-	20,9	319,9	538,5	263,2
2003	ბოსტნეული სხვა, ძროხის დამატების გარეშე დამზადებული ან დაკონსერვებული, ვაჟინი	-	-	-	-	0,0	0,0
2004	ბოსტნეული სხვა, ძროხის დამატების გარეშე დამზადებული ან დაკონსერვებული, ვაჟინი	-	2,3	4,1	4,3	2,4	-
2005	ბოსტნეული სხვა, ძროხის დამატების გარეშე დამზადებული ან დაკონსერვებული, ვაჟინი	0,0	0,0	6,7	11,1	146,2	215,7
2006	ბოსტნეული, ნაყოფი, კაკალი შპარღაზი დაკონსერვებული	-	19,1	2,2	76,1	0,0	0,1
2007	ვაჭი, ხილ-ქინკოვანი ფულე, მარმელადი და სხვა	344,5	73,5	5,2	269,8	186,6	96,3
2008	ნაყოფი და მცენარის სხვა ნაწილები, სხვა წესით დამზადებული ან დაკონსერვებული	80,2	18,4	2,4	16,9	24,1	1798,4
2009	წიწები ხილის და ბოსტნეულის მსხვილი ნაწილები, მსხვილი და კონსერვირებული	652,5	1293,8	1363,2	1289,8	1280,1	1205,2
2101	საფორა, მზა სუკობი ფხვნილები	225,3	197,3	217,1	322,5	674,1	337,7
2102	პროდუქტები საწებლების მოსამზადებლად და საწებლები შპა, მსოფიო	0,3	-	-	-	-	-
2103	შპა წვითაინები და ბულოინები და ნაწილები მათ მოსამზადებლად	70,4	244,9	204,9	381,2	114,1	137,7
2104	მათ მოსამზადებლად	29,8	0,0	0,0	2,4	6,4	0,2
2105	ნაჭი და საკეტი ყონლის სხვა სახეობები აქვების სრულ მარცხი, სხვა ადგილი	25,0	1,3	-	-	0,8	0,5
2106	დაკონსერვებული	60,8	39,4	22,0	24,3	54,3	25,4

08კორტი საბატონმფლობელი სასამართლო ჯიშუვანი მიხედვით

კოდი	პოზიციის დასახელება	2000	2001	2002	2003	2004	დანართი №2 საბი აკვ დოკუმტი 2005 წ
							იანვარი- სექტემბერი
	მაკორტი სულ 01-21 ჯიშუვის მათ შორის	130890,2	- 127871,9	130293,9	173565,8	336670,7	269432,0
0101	ცხენები, ვირები, ჯიშები და ჯორცხენები, ცოცხალი	1,3	-	-	-	3,4	-
0102	მსხვილშეხა რქოსანი პირუტყვი, ცოცხალი	58,6	0,9	-	105,5	-	-
0103	ლორები ცოცხალი	92,6	12,8	24,7	237,4	18,3	- 22,7
0104	ცხენები და თხები ცოცხალი	38,9	-	-	-	-	-
0105	შინაური ფრინველი ცოცხალი	60,6	285,5	628,9	451,2	408,1	355,0
0106	სხვა ცოცხალი ცხოველები	-	-	-	259,7	363,8	124,8
0201	ხორცი მსხვილშეხა რქოსანი პირუტყვის, ახალი ან შეფრული	-	-	28,3	1,6	-	141,4
0202	ხორცი მსხვილშეხა რქოსანი პირუტყვის, გაყინული	499,9	780,2	2569,8	2954,9	4094,5	2231,2
0203	ხორცი ლორის ახალი, შეფრული ან გაყინული	181,7	281,6	598,5	879,8	1469,5	1762,6
0204	ხორცი ცხენის ან თხის, ახალი, შეფრული ან გაყინული	0,7	3,3	1,7	6,4	48,8	18,3
0206	ცხენის სუბპროდუქტები მსხვილშეხა რქოსანი პირუტყვის, ლორების, ცხენების და სხვა	97,4	28,9	25,4	52,7	76,4	51,3
0207	ხორცი და ცხენის სუბპროდუქტები შინაური ფრინველის, ახალი, შეფრული ან გაყინული სხვა ხორცი და ხორცის ხაკვები	8729,9	9813,5	11106,8	9782,1	9689,9	9825,2
0208	სუბპროდუქტები ახალი, შეფრული ან გაყინული	-	-	-	0,5	0,2	0,1

0208	ლორის ქონი, მკვლე ხორცისაგან გამომცალკეებული და შინაური ფრინველის ქონი	27,3	345,1	529,9	747,5	1188,5	789,2
0210	ბორცო და ხორცის საკვები სუბპროდუქტები, დამარილებული, გამომწვარი ან შუბოლული	35,3	60,8	71,0	72,2	116,3	90,2
0301	ცოცხალი თევზი	2,1	1,8	1,7	-	18,1	7,7
0302	თევზი ახალი ან შეყინული	64,0	6,6	18,1	-	27,2	35,4
0303	თევზი გაყინული	1161,7	980,4	1284,2	1930,7	4012,0	4844,1
0304	თევზის ფილე და თევზის სხვა ხორცი ახალი, შეყინული ან გაყინული	11,8	6,5	2,0	2,3	56,5	75,8
0305	თევზი სხელი, დამარილებული ან მარილწყალში, შუბოლული	35,3	71,6	45,8	68,1	142,5	184,4
0306	კობოსნობირი	3,8	14,1	1,7	6,5	56,8	12,6
0307	მთლესები და წყლის სხვა უხერხემლოები	1,9	4,3	0,8	4,5	10,4	17,4
0401	რძე და ნაღები, შეუსქვლებელი და უპქის დამატების გარეშე	24,5	17,3	24,4	131,1	441,6	515,3
0402	რძე და ნაღები, შესქვლებული ან უპქის დამატებით	1008,3	1580,7	1406,5	1846,9	10483,5	8036,5
0403	ღი, იოგურტი, კეფირი	38,6	102,9	176,1	266,0	788,6	838,5
0404	რძის შრატო, შესქვლებული ან შესქვლებული	6,6	42,9	30,9	17,8	35,4	46,2
0405	ნაღების კარაქი და რძის სხვა ცხიმები; რძის სასაჭები	2829,5	1396,3	1969,6	1851,0	5063,5	5520,5
0406	წმული და ხაჭო	39,5	31,3	63,6	280,1	953,2	799,6
0407	ფრინველის კმერციხი, ნაჭკობი, ახალი, დაინსერტებული ან მოხარშული	2273,3	2422,4	1438,7	1869,9	4388,9	3175,9
0408	ფრინველის კმერციხი, უნაჭკობი და სხვა ნატურალური თაფლი	1,5	-	1,7	2,3	12,4	2,1
0409	ნატურალური თაფლი	8,6	1,2	0,8	3,6	6,1	12,9
0410	ქროველი რძე, წარმოშობის კვების პირი ნაჭკობი, სხვა ააგვლის და, ესაზღვრებული	0,1	-	-	-	0,1	-

0503	ბუა და მისი ნარჩენები, მათ შორის ქვედაზეთიანი ტილოს სახით ან მის გარეშე ცხოველების ნაწილაკები, ბუშტები და კუბები, მთლიანი ან ნაჭურვად	-	-	-	-	-	-	0,1
0504	ტყავები და ფრინველის სხვა ნაწილები ნაკრებით ან ბუმბულით	0,9	-	10,0	26,6	6,8	17,9	
0505	-	-	-	0,1	-	0,1	-	
0508	მარჯანი და ანალოგიური მასალები, დაბეჭდვითი ან პირველადი დამუშავებით ცხოველური წარმოშობის ნატურალური დარბევილი	-	-	-	-	-	-	0,9
0509	ცხოველური წარმოშობის პროდუქტები, სხვა ადგილას დაუსახლებელი	8,2	0,1	8,1	3,5	2,0	4,3	
0511	ბოლქვები, ტუბერები, ვესიკიანი ტუბერები და სხვა	7,7	5,1	9,7	20,8	53,0	18,4	
0601	სხვა ცოცხალი მცენარეები, კიბნები და გადანაწელები; სოკოს მიკელიუმები	0,6	-	0,9	17,4	16,3	7,2	
0602	მოჭრილი ვეფხედები და კორები	52,3	55,9	60,0	26,3	702,4	277,8	
0603	ფოთლები, ტოტები და მცენარეების სხვა ნაწილები	73,7	97,4	91,7	85,0	140,5	113,6	
0604	კარტოფილი, ახალი ან შეფინული პომიდორი, ახალი ან შეფინული	1,8	7,3	5,2	46,0	92,7	69,4	
0701	საჩუქრის, ხახვი-შალოტი, პრასი, ნორი და სხვა ხახვისმცენარე ბოსტნული	669,0	2821,1	478,1	804,7	262,9	908,2	
0702	პომიდორი, ახალი ან შეფინული	90,4	405,8	552,8	309,4	644,3	312,8	
0703	საჩუქრის, ხახვი-შალოტი, პრასი, ნორი და სხვა ხახვისმცენარე ბოსტნული	89,3	199,3	671,2	1064,2	1219,8	1419,1	
0704	კომბოსტო თიფიანი, კოლრაბი, ბროკოლი და სხვა	2,2	0,0	1,6	3,2	15,9	12,1	
0705	სალათა და ვარდკაკა	38,4	27,1	35,2	37,8	51,2	46,0	
0706	სქივლი, თიფიანი, კარხალი და სხვა ანალოგიური საკვებად ვარგისი ძირნაკლები	3,3	5,2	0,3	0,1	20,7	13,4	

0707	კოტრი და კორინშინი, ახალი და შეყენული პარკოსანი ბოსტნეული, ახალი და შეყენული	25,4	119,0	74,8	131,7	118,1	98,6
0708	დეურზნაი, ახალი და შეყენული	218,6	479,6	5,0	8,6	119,3	64,1
0709	ბოსტნეული სხვა, ახალი და შეყენული	23,1	75,0	61,1	43,6	277,7	111,5
0710	ბოსტნეული გვირგვინი	178,9	152,3	161,5	98,4	243,5	50,2
0711	ხანძიკლე შენახვისათვის დაკონსერვებული ბოსტნეული	-8,4	6,7	-15,3	6,7	- 5,2	2,3
0712	ბოსტნეული გამხმარი, შიფლი, დავრილი, შეფდომი დაშუშვების გარეშე	11,4	30,8	14,8	11,1	163,4	33,2
0713	პარკოსანი ბოსტნეული გამხმარი	334,9	1837,5	330,8	602,6	526,7	280,2
0714	მანოიკი, კმტინდური მარანია, ხაფუხი, შიფლი მსხალი, კარტოფილი ტკბილი და სხვა	-		2,9	4,6	1,8	- 0,6
0801	კაკალი ქოქიისი, ბრახილოური და კმწი	0,2	0,4	1,6	0,3	14,1	3,8
0802	კაკალი სხვა, ახალი და გამხმარი	221,1	334,8	178,7	212,4	1276,0	468,9
0803	ბანანები, პლანტაინების ჩათვლით, ახალი და გამხმარი	1022,4	1196,2	1706,4	1939,9	2377,0	1695,7
0804	ფინიკი, ლევი, ანანასი, აუკადი, გუაიაკა, მანგი და მანგოსტანი	19,8	1,8	4,1	4,0	63,9	18,3
0805	ციტრუსების ნაყოფი ახალი და გამხმარი	291,7	612,0	647,7	592,4	1108,2	611,2
0806	ყურინი, ახალი და გამხმარი	110,2	328,0	111,1	42,6	220,1	175,7
0807	წყისი, სავაშორი და პაპია, ახალი	5,0	10,1	23,8	10,6	40,7	11,5
0808	კაშლი, მსხალი და კომწი, ახალი	0,5	8,4	3,2	5,8	36,2	60,7
0809	პარტაი, აღუბალი და ბალი, ატამი, ქლიაი და ლიფნიში, ახალი	1,4	1,9	13,6	0,1	7,2	1,0
0810	ნაყოფი სხვა, ახალი	1,8	2,9	6,9	2,1	48,3	16,9
0811	ნაყოფი და კაკალი მკეჩის დამატებითი ამის გარეშე	0,5	0,7	1,1	1,1	9,7	6,5
0812	ხიფი და კაკალი, დაკონსერვებული	0,3	-	4,6	0,0	0,2	0,0
0813	ხანძიკლე შენახვისათვის	46,4	25,3	23,9	16,6	74,6	40,4
0901	ნაყოფი გამხმარი	4345,4	2041,5	1051,6	1355,2	3720,3	3360,9
	კაფა, ძახილი ან შოკოლადი						

0902	ჩაი, არაომბიტებული ან არაარომბიტებული	552,0	544 6	669,1	814,4	1525,8	1436,0
0903	მაძე	-	-	-	-	0,0	1,4
0904	პლავილი	30,9	19,4	30,4	35,3	123,5	153,6
0905	ფაჩილი	29,4	11,2	12,2	6,2	18,1	18,8
0906	დარიჩინი და დარიჩინის ხის ყვავილები	0,0	0,1	0,1	1,8	0,8	0,8
0907	მიხაკი	-	0,1	0,1	0,3	0,5	0,8
0908	ჯაფი, მაციხი და ილი	0,0	-	0,0	0,2	1,2	0,5
0909	თესლი ანისულის, თუნუხას, ცერეცოს, ქინძისა და სხვა თესვები	1,7	1,2	3,8	2,2	17,3	21,0
0910	კობა, ზაფრანა, ურცი, ღაფნის ფიოთილი,	3,3	6,2	78,5	192,9	265,3	55,4
1001	კარი და სხვა საბუნებოები	29152,1	14395,5	20056,5	27890,7	75021,8	30337,8
1002	პეპეი	-	-	-	-	-	10,2
1003	ქვირი	10,8	408 3	15,4	10,8	11,6	-
1004	შერი	-	-	0,2	-	0,0	-
1005	სიმინდი	23,6	36,2	42,3	223,5	97,7	1981,1
1006	ბრინჯი	355,1	132,5	670,2	362,1	2145,2	1095,3
1008	წითლურა, ვაძვი და თესლი ჩრეთვესახი,	189,1	216,2	226 9	9,7	188,1	391 4
1101	სხვა მარცვლული	25480,1	25929,9	8781 0	6846 1	48756,4	32274,1
1102	შემოლი ხორბლის ან ხორბალ ჰევის	9,4	42,6	10,2	24,7	63,0	54,2
1103	შემოლი სხვა მარცვლულისა	327,2	104,9	114,2	272,2	438,7	455,3
1104	ბურული, შიმოლი უხეზად დამკელი და მარცვლულის ტრანზულები	28,2	254,1	359 2	804 4	1305,9	1576 9
1105	კარტი ყვავის შქელი, უხეზალი, ვანტელები, ტრანზულები და აბები უხეზად და უხეზად დამკელი შიმოლი და შიმოლი რაბიხილი ან დამსხვრული	0,5	76,6	0,4	5,7	0 9	2,9
1106	შემოლი რაბიხილი	0,1	5,4	-	-	2,8	0,1
1107	ბოსტნეულისაგან	1904 3	2122,7	3313,9	4503 2	4601 0	4306 0
1108	დალი მხოვლადი ან მოუხალადი	38,8	64,7	91,0	42,9	153 3	126 2
1109	სახამებელი ინკლინი	-	-	-	-	-	0,1
1109	ხორბლის წებოვან მარცვალ ან ტენიანი	-	-	-	-	-	-

1201	სოიბს მარცვალი, დამსხვრეული ან დაუმსხვრეველი	16,3	5,2	233,3	3,5	12,7	11,6
1202	არაქისი	2,7	13,5	3,8	1,8	45,1	111,7
1204	სელის თესლი, დამსხვრეული ან დაუმსხვრეველი	-	-	-	0,0	0,0	0,0
1206	მწესხვრის თესლი, დამსხვრეული ან დაუმსხვრეველი	129,4	68,0	64,7	18,5	8,9	389,3
1207	სხე ზეთიანი კულტურების თესლი და ნაყოფი, დამსხვრეული ან დაუმსხვრეველი	-	3,7	16,4	19,3	10,9	3,6
1208	ფხვილი წინადად და უხეზად დოვრეული, ფოთიანი კულტურების თესლის ან ნაყოფისაგან	-	13,9	56,3	77,2	590,1	100,9
1209	თესლი, ნაყოფი და სპორები დასოფსად სელის გორბები	164,5	30,7	7,0	14,3	42,8	66,7
1210	მცენარეები პარეუფერის, ფარმაცეპტული და ანალიზური მონებებისათვის	3,8	120,9	83,5	193,9	257,0	226,1
1211	ვარდლები ხის ნაყოფი; ნაყოფის კერები და გულბები	11,6	30,0	5,9	9,8	56,8	37,7
1212	მარცვლულის ნაღა და ძხე	0,2	0,5	-	0,1	13,3	0,6
1213	თაღბაჭრა, პირუტყვის ხაკები ძირნაყოფები და ანალიზური ხაკები	-	-	-	-	-	1,1
1214	საშუალებები	11,4	20,0	-	-	0,2	-
1301	შულაქი; ბუჩქისები ბუნებრივი, ვისები ბუჩქისები და ძოთი	-	-	5,1	7,2	10,9	29,4
1302	მცენარეული წყენები და კმცატკები	102,8	151,7	151,8	401,4	345,4	176,7
1401	მართოადაე დასაწაეად გამოსაყენებელი მასალები მცენარეული წარმოშობისა	-	-	-	1,4	-	0,2
1402	მართოადაე დასაწაეად გამოსაყენებელი მასალები მცენარეული წარმოშობისა, სპა ვნისე ნაწარმის და ქოქების საწარმოებლად	0,3	-	-	-	-	-
1403	მასალები მცენარეული წარმოშობისა, სხვა ადგილას დაუსახლებლად	1,2	0,6	-	-	-	-
1404		38,2	6,7	28,4	37,2	94,8	58,2

1501	ცხიმი ღორისა და ცხიმი შინაური ფრინველს	-	-	-	-	-	-	2,9	-
1502	ცხიმი მსხვილფეხა რქოსანი პირუტყვის, ცხვრების ან თხების	1,3	2,7	-	-	-	-	1,9	-
1503	ლაარდ-სტეარინი, ცხივილური ცხიმი ცხიმები, ქონები და მათი ფრაქციები, თევზის ან ზღვის ტუყმწებურების	0,0	-	-	-	-	-	0,1	-
1504	ცხიმი მატყლისა და მიწიდან მიღებული ცხიმოვანი ნივთიერებები	-	-	-	-	-	-	1,4	0,1
1506	სხვა ცხოველური ცხიმები და ქონები და მათი ფრაქციები	58,3	29,0	30,2	-	-	-	-	1,5
1507	ზეთი სოლისა და მისი ფრაქციები	144,9	1652,4	21,1	0,6	604,9	554,8	-	-
1508	ზეთი არაქოსისა და მისი ფრაქციები	49,6	6,1	9,3	-	13,0	1,1	-	-
1509	ზეთი ჯეთოსისა და მისი ფრაქციები	5,4	4,3	22,7	42,2	103,9	-	84,7	-
1510	სხვა ზეთები და მათი ფრაქციები, მიღებული მხოლოდ ზეთისხილისაგან	196,2	106,4	7,1	16,2	-	-	-	0,7
1511	ზეთი კაღლისა და მისი ფრაქციები, არარაფინირებული ან რაფინირებული	-	-	1,5	-	-	-	-	95,8
1512	ზეთი მცხენებრისა, ალისარწმუნოსა ან ბამბისა და მათი ფრაქციები	3274,6	2699,6	3142,8	3501,7	15956,9	14568,8	-	-
1513	ზეთი კოქოსისა, პალმის ნაყოფის ნულისა ან ზეთი ბაბასუნისა და მათი ფრაქციები	19,6	15,2	10,4	50,1	63,9	77,2	-	-
1514	ზეთი რავსისა, კარხალ-პოლოჯისი ან მღვრეთისა და მათი ფრაქციები	-	21,9	-	-	-	-	0,1	-
1515	ცხიმები სხვა და ცხიმოვანი მცენარეული ზეთები და მათი ფრაქციები	283,5	1568,1	2172,8	1281,3	817,9	981,3	-	-
1516	ცხიმები და ზეთები ცხოველური ან მცენარეული	416,7	81,1	284,4	2876,1	1226,2	977,1	-	-
1517	მარგარინი	1580,9	2360,0	2413,6	2426,7	4724,5	4080,9	-	-
1518	ცხიმები და ზეთები ცხოველური ან მცენარეული და მათი ფრაქციები	61,7	652,8	60,0	73,1	52,9	93,7	-	-
1520	ვალუცრინი ნკალი: ვალუცრინის წყალი და ალუცრინის თეთი	0,1	1,4	1,2	19,1	21,2	59,1	-	-
1521	ცვალები მცენარეული	0,1	-	0,5	7,2	3,4	28,7	-	-

1522	ნარჩენები ცხიბოვანი ნივთიერებების დაზუსტების შემდეგ	-	-	6,1	-	-	-
1601	ძვირი და ანალოგური პროდუქტები ბორცის, ხორციის სუპეროდექების ან სისხლისაგან შზა ან დაკონსერვებული პროდუქტები	1803,8	3018,3	2259,1	2117,9	2855,7	3248,5
1602	ბორცის, ხორციის სუპეროდექებისაგან, -სხვა	1242,9	1114,9	431,9	793,6	2139,7	2590,7
1603	ექსტრაქტები და წყენები ბორცის, თევზის ან კიბინსარიებისაგან	-	0,1	-	-	-	-
1604	თევზი შზა ან დაკონსერვებული; ხიზილალა ზუონისნარიების	104,0	540,9	95,2	147,0	1776,5	2054,4
1605	შზა ან დაკონსერვებული კობისებრი, მოლუსკები და წყლის სხვა უხერხემლოები	3,4	7,2	2,9	0,5	87,6	55,3
1701	შაქარი	25368,9	24137,9	34990,2	52959,3	50833,8	49464,4
1702	შაქარი სხვა სახეობების	17,0	114,0	19,5	67,4	100,9	84,7
1703	ბაღვაი, მიღებული შაქრის ექსტრაქტის ან რეჟინორების შერევაზე	49,4	-	-	-	9,8	0,1
1704	საკონდიტო ნაწარმი შაქრისაგან, რომელზეც არ შეიცავენ კაკოს	815,0	948,8	1890,1	4019,3	9267,8	8653,6
1801	კაკოს მარცვლი	-	0,0	0,8	-	0,0	1,8
1803	კაკაო-მასტა, (ხმებაჯილილი ან ცხიმბაჯილილი)	0,5	-	-	0,1	54,6	33,3
1804	კაკაო-ზელი, კაკაო-ცხიმი	2,1	-	-	-	0,3	0,1
1805	კაკაო-ზელილი და კაკოს შემცველი კენების და მარცვლები	38,7	26,6	53,1	109,8	314,9	261,4
1806	სხვა შზა სიღრმეები	1825,5	3293,6	5914,9	10393,7	19624,9	14199,3
1901	ალაის ექსტრაქტი	673,9	638,4	1348,4	2207,4	2373,4	2823,6
1902	სა-საქარი, შაკირონი, ვერმიშელი, ატრია და სხვა	1060,4	1147,1	2313,4	1168,6	3391,1	2938,0

1903	ტაბოკა და მისი შეცვლენები, მოწაფებულ სხვაგვარობასთან კვების შხა პროდუქტები, მიღებული პურული მარცვლოვანების გოფუბით ან მისხლეთი	-	-	-	-	-	0,0
1904	პური, ვეჟილოვანი საკონდიტრო ნაჭარში, შუკარალაში, ნამცხვარი და სხვა პურეფორეფული	89,9	94,6	47,1	331,9	541,9	576,8
1905	პური, ვეჟილოვანი საკონდიტრო ნაჭარში, შუკარალაში, ნამცხვარი და სხვა პურეფორეფული	1204,4	904,6	1171,6	1886,3	-7735,7	7721,9
2001	გორფისი სხვა ნაწილები, ძმარში დაზადებულნი	154,9	164,8	144,6	366,5	508,8	264,8
2002	პოშილორი ძმრის ან ძმარმეფას დაბატების გარეშე დაზადებულნი ან დაკონსერვებულნი	310,8	410,8	793,1	656,0	1741,8	1429,3
2003	სოკო ძმრის ან ძმარმეფას დაბატების გარეშე დაზადებულნი ან დაკონსერვებულნი პოსტენეფული სხვა, ძმრის დაბატების გარეშე, დაზადებულნი ან დაკონსერვებულნი, ვაჟინეფული	4,4	25,7	7,3	29,6	142,5	430,4
2004	პოსტენეფული სხვა, ძმრის დაბატების გარეშე, დაზადებულნი ან დაკონსერვებულნი, ვაჟინეფული	63,6	13,1	337,1	40,1	141,5	135,0
2005	დაზადებულნი ან დაკონსერვებულნი, ვაჟინეფული	379,7	523,8	780,4	691,5	1604,1	1182,5
2006	დაკონსერვებულნი	0,2	0,3	3,1	5,0	55,9	8,1
2007	ვაჟი, ხელ კინტროვანი ველუ, მარმეფალი და სხვა	51,8	25,8	29,0	135,3	134,3	85,3
2008	ნაყოფი და შეცვარის სხვა, ნაწილები, სხვა	23,1	63,4	51,3	67,4	339,2	379,1
2009	წესილი დაზადებულნი ან დაკონსერვებულნი, ვაჟინეფული და პოსტენეფული	566,4	410,4	671,6	1621,9	3022,8	3134,1
2101	ძმარმეფა ვეჟილოვანი და კონსერვებუნი	578,5	424,8	607,5	893,2	3282,5	3637,6
2102	კაჟის, ხაის ან მატეის საეგარი, შხა, ხაეხობი ვეჟილოვანი	1284,1	1414,1	1277,8	1180,0	1363,0	1258,6

2103	პროცენტები საწვებულების მოსამზადებლად და საწვებულები მზა, მფრევი	253,1	742,3	812,2	1388,8	3128,9	2910,9
2104	მზა წვნიანები და ბულონები და ნაშაფები მათ მოსამზადებლად	457,3	472,0	299,9	1699,0	634,6	1541,5
2105	ნაწინი და საკები ციწუნლის სხვა სახეობები კმების პროდუქტები, სხვა ადგილას	151,7	277,5	275,7	238,6	518,4	480,2
2106	დაუსახელებელი	2377,6	-4575,2	2853,2	- 697,0	1281,8	- 2803,9

საქართველოს ექსპორტი მსოფლიო-ს ქვეყნებში*

ქვეყანა	დანართი №3 ათ. აშშ დოლარი				
	2000	2001	2002	2003	2004
სულ ექსპორტი მსოფლიო-ს ქვეყნებში	128294,0	144269,1	168713,2	224984,6	327766,5
მათ შორის:					
საქართველო	20124,6	9975,8	29282,0	16438,0	25348,0
ბულგარეთი	649,3	1499,5	2457,0	1989,0	2722,8
სლოვაკეთი	221,6	149,3	130,7	165,7	115,1
რუსეთი	67208,2	73973,8	61135,6	83940,8	104525,9
სომხეთი	13653,1	12508,3	20142,2	30761,6	54492,7
ტაჯიკეთი	112,8	323,5	521,8	553,6	1057,8
თურქმენეთი	10815,2	28878,2	36733,8	54906,1	113441,8
უკრაინა	10974,9	11513,5	12894,5	30221,4	15640,4
უზბეკეთი	680,3	1144,6	2567,7	1136,9	2213,8
კახეთი	4030,9	4302,5	2970,2	4330,0	7568,2
ეროვნული	43,1	0,1	77,8	521,6	839,1

საქართველოს იმპორტი მსოფლიო-ს ქვეყნებიდან*

ქვეყანა	დანართი №4 ათ. აშშ დოლარი				
	2000	2001	2002	2003	2004
სულ იმპორტი მსოფლიო-ს ქვეყნებიდან	229481,4	263979,8	292317,3	370179,2	667524,9
მათ შორის:					
საქართველო	56287,2	73216,2	80331,9	93779,8	158550,5
ბულგარეთი	882,7	1617,3	654,1	1945,2	2858,4
სლოვაკეთი	174,1	231,1	335,9	1001,8	1782,6
რუსეთი	92951,6	93298,4	122427,2	161094,8	257792,1
სომხეთი	13529,6	10030,0	9302,4	11198,6	26229,0
ტაჯიკეთი	18,3	121,5	2,1	26,9	72,2
თურქმენეთი	13304,2	17638,3	14483,3	9798,0	32692,0
უკრაინა	35372,1	50837,8	58933,7	80265,6	142379,8
უზბეკეთი	6935,1	1496,4	378,2	1019,3	14986,6
კახეთი	9731,5	5262,5	5282,9	9755,9	21524,6
ეროვნული	274,9	230,3	187,4	293,0	677,0

* გამოყოფილია სუბსიდიების ქვეყნები

საბარტოველ(ო)ს მისაღობრტი ევროკავშირის ძველენიზუი

ღანარათი №5
ათ აქმ დი კარი

ქვეყანა	2000	2001	2002	2003	2004
სულ ექსპორტი					
ევროკავშირში	76389,1	61851,8	63226,2	81625,2	111386,1
მათ შორის					
ავსტრია	59,2	686,7	471,1	301,1	317,0
ბელგია	578,9	6752,0	1307,8	3113,3	5068,1
ჩეხეთი	683,8	646,2	845,2	854,3	1628,8
ღანია	500,3	507,7	316,4	631,9	754,6
ესპანეთი	2359,8	1955,9	681,4	6990,9	9495,9
ესტონეთი	86,4		55,4	7,5	873,4
ფინეთი	5,8	60,0		1,5	-
გაერთიანებული სამეფო	10241,9	22871,2	32768,7	27924,8	31672,2
გერმანია	34069,9	7688,3	5399,7	9790,9	15853,3
ირლანდია	375,2	0,8	119,6	42,2	55,7
იტალია	12053,5	8592,9	7567,6	8681,8	11590,7
კვიპროსი	1056,6	97,9	87,6	552,6	430,9
ლატვია	1047,5	534,5	423,2	818,4	1029,9
ლიტვა	3082,3	2933,0	1627,8	722,3	870,0
ლუქსემბურგი		0,6	-	-	120,1
მალტა			27,5	-	454,3
ნიდერლანდები	1956,0	3489,4	4377,8	9894,6	9838,0
პოლონეთი	401,4	938,0	1020,9	231,1	1528,0
პორტუგალია	114,7	90,2	96,4	248,6	143,0
საბერძნეთი	5968,2	2909,4	2877,8	5195,3	7332,1
საფრანგეთი	1057,3	353,5	3030,4	4924,9	9555,9
სლოვაკეთი	29,3	180,9	-	105,5	2626,1
სლოვენია	0,3	3,0		17,5	-
შვედეთი	53,1	249,7	15,2	42,0	63,4
უნგრეთი	608,6	310,1	108,6	532,4	82,8

საპარტიველოს იმპორტი ევროკავშირის ძველი წესებიდან

დართი №6

კატეგორია	2000	2001	2002	2003	2004
სულ იმპორტი ევროკავშირიდან მათ შორის	187552,3	239565,0	230072,1	430054,6	616369,0
აგსტრია	8418 9	9581 6	10857 2	11279 2	22265 0
ბელგია	3697 6	7983 8	7117 6	9949 4	15546 5
ჩეხეთი	2443 3	2930 0	5389 6	6175 6	12348 4
დანია	2766,6	6900 1	8724 0	11039 2	8435 6
ესპანეთი	2422 8	1980 7	2852 2	3634 3	6405 6
ესტონეთი	81 2	147 2	137 1	44 7	445 0
ფინეთი	1783 2	10528 3	2812 6	2684 6	6337 5
გაერთიანებული სამეფო	23082,0	25841 7	26885 6	145615 7	171425 4
გერმანია	54935 6	75013,1	57962 9	82510 2	151118 2
ორლანდია	2343,2	758 1	656 2	1652 7	2184 9
იტალია	20830 1	37657 0	41743 5	36489 0	61630 2
კვიპროსი	8514 2	2573 7	1080 1	1492 3	8056 2
ლატვია	2427,7	983,7	922 8	3366 7	2906 1
ლიტვა	1213 1	4511 1	1052 7	1409 5	3554 2
ლუქსემბურგი	64 0	147,0	232 4	407 6	471 0
მალტა	-	30 3	2 1	1 6	1 1
ნიდერლანდები	8491 0	10500,0	15395 1	23884 2	34624 8
პოლონეთი	3452 8	3537 3	2984 6	3638 2	8429 6
პორტუგალია	1336,7	1329 4	1396 4	1388 5	2158 5
საბერძნეთი	8677 2	4718 3	8508 1	9432 1	14485 2
საფრანგეთი	11286 1	19194 3	15776 8	55754 1	63230 4
სლოვენეთი	338 1	760,6	743,6	914 7	1336,4
სლოვაკეთი	3683 3	5763 7	2709 3	3251 0	3970 1
სლოვენია	10613 6	1129,2	7889 9	6383 2	4850 2
შვედეთი	4670 0	5064 7	5259 7	7656 0	10152 8
უნგრეთი					

კატეგორია	2000	2001	2002	2003	2004	2005 წლის დეკემბერი
გეოგრაფიული სუბიექტების	322662,7	317849,5	345977,6	465265,0	648370,1	599603,6
მათ შორის						
თურქეთი	72836,5	69856,6	53739,3	82549,4	118606,1	101135,3
თურქმენეთი	10615,2	28878,2	38733,8	58400,1	115097,1	43588,9
რუსეთი	67208,2	73979,8	61135,6	83940,8	104525,9	104009,7
სომხეთი	13653,1	12508,3	20142,2	30781,6	54492,7	25390,5
ბავრიანული სამეფო	10241,9	22871,2	32768,7	27825,8	31693,7	25187,7
აზერბაიჯანი	20124,6	9975,8	29282,0	16823,9	25348,0	66347,0
აშშ	7138,3	8752,5	13453,8	15357,8	21230,0	12391,8
შვეიცარია	13350,8	15459,6	24305,4	33254,4	17754,2	2558,4
გერმანია	34099,9	7886,3	5399,7	9795,9	15853,3	14838,8
ბულგარეთი	2418,3	575,5	138,3	154,0	15552,0	31578,8
დანართი ქვეყნები სულ	70906,1	67307,6	68878,8	106501,3	128247,3	172576,6

საბარათმფლობელთა იმპორტი კონტაინერების მიხედვით

კატეგორია	2000	2001	2002	2003	2004	2005 წლის დეკემბერი
იმპორტი სულ	708647,7	750030,9	789124,4	1140838,0	1847019,8	1610657,9
მათ შორის						
რუსეთი	92951,6	93298,4	122427,2	161094,8	257792,1	251877,7
თურქეთი	111485,9	107144,0	89876,7	112136,1	202292,6	202817,5
ბავრიანული სამეფო	23082,0	25841,7	26885,6	145616,4	171425,4	41040,8
ს.ს.რ.ს.ი	56287,2	73216,2	80356,0	93779,8	157706,0	150585,2
გერმანია	54935,6	75013,1	57962,9	82510,4	151118,2	137100,0
აშშ	35372,1	50937,8	58933,7	80285,9	142379,8	140273,2
ბერლინი	89597,9	64073,1	68819,0	90781,4	110959,6	65118,1
აშშ	11286,1	18194,3	15776,8	55754,1	63230,4	58192,8
საქონლები	20830,1	37957,0	41743,5	36489,0	16130,2	43028,6
ი(კ)ლი	10084,9	8253,2	6356,9	19897,5	46735,7	45781,9
არბია, ბავრიანული პროვინცია	222754,3	195502,1	220186,2	262532,7	481752,6	476832,1

საბარტიმელონს იმპორტიმ ანაბეაბაბი მონაბეობი

ქვეყანა	დაბარტიმელონს					2005 წ. იანვარი-სექტემბერი
	2000	2001	2002	2003	2004	
ამბორტი სულ	708647,7	760030,9	789124,4	1140838,0	1847019,8	1610687,9
მათ შორის:	-	-	62,1	164,1	-	1097,9
ბოსნიის-ჰერცეგოვინის	-	-	92,2	-	-	71,7
კენია	-	3,2	-	-	-	70,1
ბერმუდა	-	-	-	-	-	54,7
მაროკო	-	18,2	-	-	-	20,5
საფრანგეთის გვიან	-	-	-	-	-	19,8
ალბანეთი	5,0	1,2	3,5	-	-	13,0
სენეგალი	-	-	-	-	-	10,0
ბურუნდი	3,2	9,6	1,4	-	-	6,6
ნორვეგია	-	-	-	-	-	3,3
ავღანეთი	-	2,5	0,2	-	-	2,0
ზამბია	-	-	-	-	-	1,9
მონტეგოეთი	-	-	-	-	6,7	1,7
ბარბადოსი	-	-	-	-	0,4	1,0
მაკედონური გონეა	-	40,0	-	-	-	0,9
იამაიკა	11,7	3,2	81,6	-	-	0,2
რუანდა	-	-	-	-	-	-
ანგოლა	-	-	27,3	-	-	-
ბოტსვანა	-	4,0	5,3	-	-	-
ცენტრალური აფრიკა	-	7,2	-	-	-	-
ფილიპინების (მალაინოს)	-	-	-	-	-	-
კუჩაბულუბი	-	-	-	-	-	-
კუჩაბულუბი	6,6	-	-	3,8	-	-
გამბია	-	0,1	2,0	0,6	-	-
გა-ნიგერია	-	-	-	-	-	-
კამბანის კუჩაბულუბი	18,5	-	-	-	-	-
კოსტარიკა	96,0	-	134,2	-	-	-
ლიბერია	-	-	-	-	-	-
ლიბია	-	-	2,1	2,6	-	-
მალაგი	-	301,5	332,0	-	-	-

ბაგრიკი	-	-	-	-	1,4	-	-	-	-
მაკრიტანია	48,2	35,3	167,6	-	-	-	-	-	-
მოზამბიკი	-	-	1,7	-	-	-	-	-	-
ნაურუ	-	-	0,2	-	0,5	-	-	-	-
პერუ	-	-	46,0	-	39,1	-	-	-	-
ტანზანია	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ტონგა	-	3,7	-	-	-	-	-	-	-
ტრინიდად-ტობაგო	-	10,9	-	-	-	-	-	-	-
ტუნისი	-	-	1,0	-	-	-	-	-	-
უგანდა	-	-	14,2	-	-	-	-	-	-
ურუგვაი	8,8	-	8,1	-	54,0	-	-	-	-
ვატიკანი	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ვაშლი	-	-	18,5	-	-	-	-	-	-
ზამბაბვე	-	1044,9	678,0	-	-	-	-	-	-
ბრაზილი	92951,6	93298,4	122427,2	-	161094,8	257792,1	251877,7	202817,5	41040,8
ბუნდესი	111465,9	107144,0	89676,7	-	112136,1	202292,6	171425,4	150585,2	137100,0
ბურუნდი	23082,0	25841,7	26885,6	-	145818,4	157706,0	140273,2	65118,1	43028,8
აგორბარგანი	58287,2	73216,2	80356,0	-	93778,8	157706,0	140273,2	65118,1	43028,8
გერმანია	54935,6	75013,1	57962,9	-	82510,4	157706,0	140273,2	65118,1	43028,8
გერმანია	35372,1	50837,8	58933,7	-	80285,9	142379,8	140273,2	65118,1	43028,8
საფრანგული	69597,9	64073,1	68819,0	-	90761,4	110656,9	65118,1	43028,8	2705,7
აშშ	11286,1	19194,3	15776,8	-	55754,1	63230,4	61630,2	45791,9	57688,3
საფრანგული	20830,1	37657,0	41743,5	-	36489,0	46735,7	38875,2	32082,1	32082,1
იტალია	10084,9	8253,2	6356,9	-	19897,5	38875,2	34624,8	32082,1	32082,1
ბელარუსი	15655,2	10681,5	13755,1	-	19305,3	34624,8	32082,1	25395,7	12815,2
ბელარუსი	8491,0	10500,0	15395,1	-	23884,2	32692,0	28903,7	26084,1	26084,1
ბელარუსი	13304,2	17838,3	14819,5	-	9807,2	26084,1	25395,7	21984,2	21984,2
ბელარუსი	2910,3	3631,8	8717,4	-	23168,1	26084,1	22285,0	13748,1	9664,3
ბელარუსი	23116,6	14676,4	18453,6	-	14361,0	26084,1	22285,0	13748,1	9664,3
ბელარუსი	13529,6	10030,0	9302,4	-	11198,6	23368,1	23660,1	21984,2	15561,8
ბელარუსი	5423,7	3975,1	18450,2	-	11207,6	23660,1	22285,0	13748,1	9664,3
ბელარუსი	8416,9	9581,6	10857,2	-	11279,2	22285,0	15546,5	15157,9	15157,9
ბელარუსი	9731,5	5262,5	5262,5	-	9755,9	15546,5	15157,9	15157,9	15157,9
ბელარუსი	3697,6	7983,8	7117,6	-	6969,4	6969,4	6969,4	6969,4	6969,4
ბელარუსი	5879,8	6315,3	8096,8	-	6969,4	6969,4	6969,4	6969,4	6969,4
ბელარუსი	6935,1	1496,4	376,2	-	1019,3	1496,4	1496,4	1496,4	1496,4

არაბთა ბაგროსაბუნდოვანი ემბრატები

საპროცენტო	8677,2	4718,3	8508,1	9432,1	14485,2	12674,0
რეკონსტრუქციის	13330,4	16929,5	5186,0	10533,5	14020,1	23366,2
წყვეტი	2443,3	2930,0	5369,6	6175,6	12348,4	13143,3
უნაწილი	4670,0	5064,7	5259,7	7658,0	10152,8	10651,1
დაზარალებული	2766,6	6900,1	9724,0	11039,2	8435,6	5245,1
პოლიტიკური	3452,8	3537,3	2984,6	3638,2	8429,6	10083,7
კორუფციის	8514,2	2573,7	1080,1	1492,3	8056,2	1433,6
განხორციელებული	2422,8	1960,7	2852,2	3634,3	6405,6	5718,0
ფინანსური	1763,2	10528,3	2812,6	2684,6	6337,5	9847,9
დაზარალებული	7319,5	3176,7	3952,3	2487,7	5968,5	-5623,1
ინფორმაციის	1241,0	2080,7	4190,3	6022,0	5772,5	5282,7
საზოგადოებრივი	2038,8	802,8	1295,9	1747,7	4922,8	5284,4
საგარეო	10613,6	1129,2	7869,9	6363,2	4850,2	8761,2
საერთაშორისო	332,9	18,0	217,5	39,3	4629,2	120,2
კორუფციის	3653,0	1580,1	456,5	42,2	4410,1	3978,3
კანადა	3683,3	5763,7	2709,3	1415,7	4336,0	4347,7
საზოგადოებრივი	311,3	24,7	243,9	335,3	3905,0	1335,0
საზოგადოებრივი	1213,1	4511,1	1052,7	1409,5	3554,2	3402,5
ლოგო	371,2	321,8	4427,5	3182,5	3195,1	425,8
კორუფციის	-	33,0	734,8	1515,0	2942,1	57,9
საზოგადოებრივი	2427,7	983,7	922,8	3922,6	2906,1	4999,0
ლოგო	882,7	1617,3	654,1	1945,2	2858,4	5205,6
საზოგადოებრივი	1061,2	849,7	333,1	817,0	2620,1	3519,3
ლოგო	-	-	119,9	485,8	2483,8	1590,7
საზოგადოებრივი	2343,2	758,1	656,2	1652,7	2184,9	2365,6
ლოგო	1336,7	1329,4	1396,4	1388,5	2158,5	2394,9
საზოგადოებრივი	1293,3	580,8	2547,8	602,3	1868,3	1321,9
ლოგო	6,1	104,4	319,0	889,4	1814,3	817,3
საზოგადოებრივი	174,1	231,1	335,9	1001,8	1762,6	2519,4
ლოგო	399,3	556,7	833,8	1516,7	1511,9	1488,9
საზოგადოებრივი	5038,0	2597,1	196,9	440,4	1487,4	1146,9
ლოგო	707,5	427,2	971,5	882,5	1473,1	861,8
საზოგადოებრივი	314,8	270,2	495,4	433,5	1353,8	1687,7
ლოგო	338,1	760,6	743,6	914,7	1336,4	1632,2

კორეის სახალხო დემოკრატიული რესპუბლიკა	121,8	110,7	375,1	54,2	43,2	97,5
ვოლენის კუნძულები, აშშ	-	-	-	8,1	36,6	1424,4
კამბოჯა	28,4	-	-	4,0	33,1	1,9
გრენადა	-	-	-	1,8	32,8	21,3
გუინეა	-	-	-	-	28,8	38,5
ანდორა	-	-	9,3	15,7	23,2	147,1
ანჯოლო	-	35,5	-	-	13,6	-
მონაკო	-	0,1	- 23,0	85,7	13,1	36,5
ნიდერლანდების ანტილები	-	-	-	-	12,9	3,4
ფილიპინები	-	0,3	60,2	29,1	12,3	-
ნაიბის	-	-	-	13,6	10,8	-
კოიპია	1,1	-	-	5,4	10,6	-
სანმარინო	17,6	9,6	0,7	10,4	9,7	-
კონტინენტური	28,7	-	-	-	9,3	3,6
კრაიუ	-	-	10,4	109,8	8,3	-
ტუნისი	-	-	-	-	6,9	-
სომხალი	-	0,5	-	-	5,7	-
დასავლეთი სახარა	-	-	-	-	5,2	-
ბასამები	178,1	308,6	3168,0	15,3	2,1	-
ბელიზი	-	-	-	36,9	1,8	7,1
ბელტა	-	30,3	2,1	1,6	1,1	-
ნეპალი	-	-	-	-	1,1	1,9
პანგლავეში	-	-	-	-	0,7	-
ჩილე	-	-	-	3,7	0,6	-
ბრაზილიის ტერიტორია ინდოეთის ოკეანეში	-	-	2,2	-	0,4	-
კუანსუვლა	-	-	-	-	0,2	9,9

 15.12.05